

ספר

גם אני אודך

על חמשה חומשי תורה

תשובות ומשא ומתן

עם הגאון רבי רועי צבי תמיר שליט"א

על שאלותי ומאמריי

שחנני ה' יתברך ברוב חמלתו

גמליאל הכהן רבינוביץ

בן אאמו"ר הג"ר אלחנן י.ד. שליט"א

אלול תשע"ז

עימוד הספר נתרם

לעילוי נשמת

ר' אריה יהושע

ב"ר יצחק שטראוס הי"ד

נפל על קידוש ה'

בכ' סיוון התשמ"ב

הערות והארות

יתקבלו בשמחה רבה

© כל הזכויות שמורות

יו"ל ע"י מכון "גם אני אודך"

הערות והארות יתקבלו

בשמחה רבה

להרב גמליאל הכהן רבינוביץ

ת.ד. 539 בני ברק

טל: 052-7128536

7128536@gmail.com

ברכת מו"ר שליט"א

HaRav Avigdor Nebenzahl

הרב אביגדור יחזקאל נבנצל

בס"ד, תאריך ז' אב, תשס"ב
הרב אביגדור יחזקאל נבנצל

רב בירושלים העתיקה תובב"א
מח"ס ביצחק יקרא
מציון מכלל יופי
שיחות לחמישה חומשי תורה ומועדים

חזיתי איש מהיר במלאכתו מלאכת שמים הגאון ר' רועי תמיר שליט"א המוציא לאור התכתבויות שהיו לו עם הגאון ר' גמליאל רבינוביץ שליט"א, וכדרכה של תורה שני תלמידי חכמים מחדדים זה את זה, ימשיכו להגדיל תורה ולהאדירה ולהאציל מרוחם על כל אחב"י שליט"א.

הרב תמיר מוציא הספר לאור לכבוד אמו תחי', תתברך מפי הגבורה באורך ימים ותרוה נחת מיוצאי חלציה.

ביקרא דאורייתא

ברוך ה' אלהינו
אבינו רבנו

ברכת מורינו ורבינו הגאון הרב יוסף ליברמן שליט"א

יוסף ליברמן

ראש ישיבת "כולל שומרי החומות"

ורב דקהל סדיגורא ירושלים ת"ו

מח"ס "משנת יוסף"

רח' אבינדב 3 ירושלים תובב"א

בס"ד, חודש מנחם-אב פעה"ק ירושלים ת"ו

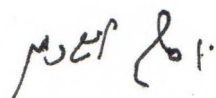
שמחתי לראות הספר הנכבד בשם **גם אני אודך**, הכולל בתוכו חידושים ופלפולים בעניינים שונים בחמשה חומשי תורה, שכתב הרה"ג החריק ובקי מו"ה **רבי רועי צבי תמיר שליט"א** מח"ס 'בסוכות הושבתי' ועוד, להרה"ג המפורסם בשערי הלכה מיחוסו כהונה מו"ה **גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א**, והם חידושים ופלפולים נחמדים, בטוב טעם ודעת נאמרים, וראויים להעלות על שולחנם של מלכים.

כבר כתבתי בכמה מקומות שהוצאת ספרים בהלכה ובאגדה וכדו' הרי זה מרבה קדושה בישראל, והוא הכח הנגדי נגד הסט"א המתנכלת ללומדי ולאהלי התורה, ואשרי מי שזוכה להרבות כבוד שמים.

יהא רעוא שיפוצו מעיינותיהם חוצה, ויזכו להגדיל תורה ולהאדירה, ולהרבות תורה וקדושה בישראל, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא יחד עכב"ב הי"ו, לאורך ימים ושנים.

ובאעה"ח למען התורה הק' ולומדיה

יוסף ליברמן

ישיבת YESHIVAT
נתיב אריה
NETIV ARYEH

הרב אהרן בינה
ראש הישיבה

מכתב ברכה

הרב רועי תמיר שליט"א זוכה לעמוד שנים רבות בקשר עם הרבה תלמידי חכמים וגדולי מאורי דורנו שליט"א שמשיבים על ספיקותיו בעין יפה, ומזכה את הרבים ומדפיס תשובותיהם שהשיבו לו, אשריו ואשרי חלקו יזכה להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה לאורך ימים ושנים, אמן.

דברנו
אשר
היה
בין
הם
ביום
הוא

ברכת הגאון הרב שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א

הרב שמאי קהת הכהן גראס
מ"ו"ג דקהל אחיקי הדת דחסידי בעלזא בא"י
רח' דברי חיים 7 קרית בעלזא ירושלים עיר הקדושים תובב"א

בס"ד ערב ת"ב תשע"ז

הובא לפני ספר עה"ת גם אני אודך שהוא חליפת מכתבים בין
הרה"ג המו"מ וכו' מחבר ספרים נחמדים כמה"ר גמליאל רבינוביץ
שליט"א לבין הרה"ג המו"מ חו"ב וכו' מחבר ספרים נפלאים ר'
רועי צבי תמיר שליט"א

ראיתי הספר ומאד נהניתי מהבקיאות הנפלאה והחריפות
ופילפולים נחמדים בהרבה מקצועות התורה בכל פרשיות התוה"ק
והרבה לומדות יש לקבל מספרו, וראוי להדפיסו והת"ח יהנו
מספרו היקר.

השי"ת יהפוך ימים אלו לששון ולשמחה

בעה"ח לכ' לומדי התוה"ק

שמאי קהת גרוס הכהן

מכתב ידידות

מהגאון הרב יקותיאל אוהב ציון שליט"א

מח"ס שו"ת יעלת חן ושא"ס נפלאים.

בעזה"ת

ג' לחודש א"ב הרחמים התשע"ז

מבין המצרי"ם יזרח אור לישרי"ם. גבירים בתורה ובדעת עשירי"ם, העוסקים בתורה המסורה לנו מגדור דור"ם, וככל שאתה ממשמש בהן אתה מוצא עוד עוד דברים ערבים ושמורי"ם, כי לכל תלמיד יש חלק בתורה לעשות בה פרחים וכפתורי"ם, זה סיני וזה בעקירת הרי"ם, הלו המה תרי צנתרי דדהב"א, המשתעשעין באורייתא ביראה ובאהב"ה, זה יצא ראשונה ידידנו המפואר יתברך מפי שוכן מעו"נה, האיש מרגיז הארץ ואת תורתו מפייץ ויוצא פרח ויצא צי"ץ, כמהר"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מגדולי מזכה הרבים בדורינו, בחיבוריו הנפלאים ובשאלותיו המעוררים, כה יעשה וכה יוסיף להגדיל תורה ולהאדירה, יפרח כשושנ"ה עד ק"כ שנ"ה.

ואשר על ידו השני, ידיד נפשינו, רץ כצבי וגיבור כארי במלחמתה של תור"ה ופניו מלאות אור"ה, זו תורה מפואר"ה, דעסיק בכולהו חלקי"ם, ודבריו מלאים חן וראויים לעלות ע"ש מלכים, הקלים והעמוקי"ם, כש"ת מהר"ר רועי צבי תמיר שליט"א יתברך מפי מקור הברכות, וכל אשר יעשה יצליח.

שואל כענין ומשיב כהלכ"ה, ואנא זעירא נכנס בעמק הברכ"ה,
כי נשאבתי ממערכה למערכ"ה, ונתעוררתי בפרק הכותב פה ושם
להביא אומר מן החדש ולהשתתף בפרוט"ה, כי במילי דאורייתא
טבין פטפוט"א, והמחובר לטהור טהור לעילא מן כל ברכת"א, ואם
יהיו דברי לרצון וחזו לאצטרופי, אשמח גם אני להרבות תורה
ופלפולה ברשות הרבים, ומקבלין דין מן דין ויה"ר שנזכה לאור
חדש על ציון במהרה אמון.

כ"ד ידידכם הקטן

אברהם יקותיאל אוהב ציון

אקדמות מילין

ישתבח הבורא ויתברך היוצר כל היצורים, אשר נתן לנו את תורתו תורת אמת להגהות ולהשתעשע בתורתו הקדושה הארוכה מני ים, וחיי עולם נטע בתוכינו, ואף שארוכה היא מארץ מדה ורחבה מני ים וחלקנו קטן מאוד כגרנר חול נגד כל כדור הארץ וכטיפה מני ים, שמחים ומאושרים אנו בחלקנו, ואילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה כהמון גליו ושפתותינו שבה כמרחבי רקיע ועינינו מאירות כשמש וכירה ודינו פרושות כנשרי שמים ורגלינו קלות כאיילות, אין אנו מספיקים להודות לך הא-ל הטוב והמטיב הרועה אותנו והעושה חסד עמנו ששם חלקנו מיושבי בית המדרש.

והנה איתא במדרש תנחומא פרשת נח (אות ג): "יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שבחר בישראל משבעים אומות וכו' ונתן לנו את התורה בכתב רשומו ברמז צפונות וסתומות ופרשום בתורה שבעל פה, וגלה אותם לישראל, ולא עוד אלא שתורה שבכתב כללות, ותורה שבעל פה הרבה, ותורה שבכתב מעט, ועל שבעל פה נאמר, ארכה מארץ מדה ורחבה מני ים (איוב יא). וכתוב ולא תמצא בארץ החיים (שם כח), ומאי לא תמצא בארץ החיים, וכי בארץ המתים תמצא, אלא שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שיבקש עונג העולם, תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה וכו' לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה שנאמר 'כי על פי הדברים האלה כרתי אתך בריתי', ואמרו חכמינו זכרונם לברכה, לא כתב הקב"ה בתורה, למען הדברים האלה ולא בעבור הדברים האלה, ולא בגלל הדברים, אלא על פי הדברים, וזו היא תורה שבעל פה, שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהיא מוזהלת לחשך שנאמר 'העם ההולכים בחשך ראו אור גדול' (ישעי' ט), אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול, שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והתר בטמא ובטהור וכו' ואמר רב דימי בר חמא אמר להם הקב"ה לישראל, אם מקבלים אתם את התורה, מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, ואם תאמר, על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע, מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להן על התורה שבעל פה, שיש בה דקדוקי מצוות קלות וחמורות, והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאוהב (דברים ו). ומניין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד, ראה מה כתיב אחריו, והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך. ואי זה, זה תלמוד שהוא על הלב, הוי אומר, ושננתם לבניך, זו תלמוד שצריך שנון, ללמדך שפרשה ראשונה שבקריאת שמע אין בה פירוש מתן שכרה בעולם הזה כמו שכתוב בפרשה שניה, והיה אם שמוע תשמעו וכו' ונתתי מטר ארצכם, זה מתן שכר עוסקי מצות שאין עוסקין בתלמוד, ובפרשה שניה כתיב בה, בכל לבבכם ובכל נפשכם, ולא כתב בכל מאורכם, ללמדך, שכל מי שאוהב עושה ותענוג, אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה, ויש מבלה ומגבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה לעולם הבא שנאמר העם ההולכים בחושך ראו אור גדול וכו'". וביאר הגאון החסיד המשגיח הרב אבא גרוסברד זצ"ל על פי מה דשינו באבות דרבי נתן (פרק כח, א) אין לך אהבה כאהבת התורה (וציטט את הברייתא אור החיים הקדוש בפרשת כי תבוא פס' יא על הפסוק "ושמחת בכל הטוב"), ובכדי שהאדם יהנה מלימוד התורה צריך הוא להכין את עצמו

הכנה מוקדמת, לדעת לחיות ולהרגיש שרק העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, רכשארם עמל ושוקד על התורה אז כתוצאה מהעמל והיגיעה מקבלים את ההנאה, ובניגוד להנאות העולם הזה שהעמל והטורח הם רק אמצעי להשגת ההנאה, והטורח הוא חלק נפרד ואינו חלק מההנאה. ואשר על כן כשאדם מרגיש את המתניות הגדולה של התורה ע"י העמל וע"י השקידה חש הוא איך שההנאה מלימוד התורה עולה לאין ערך ורוחקת את כל ההנאות של העולם הזה ומרגיש את מש"כ באבות דרבי נתן: "אין לך אהבה כאהבה של תורה. ועוד כתב שם: "וכאן טמון הסוד הגדול. כי בשעה שהאדם מבטל ועוזב את הרצונות האפלים והמדומים, הרי בזה הוא משיג את האהבה הגדולה לבורא עולם, ובה מובן מה שאנו רואים שאצל האנשים הבורחים מדרך התורה ובוחרים בדרך אחרת, בזה שהם מקבלים את ההנאות מיד בלי עמל, ומציאים אותו תדיר, וכמו שאמרו מה בין עולם הזה לעולם הבא. עולם הזה תחילתו מתוק וסופו מר, ואילו עולם הבא תחילתו מר וסופו מתוק, והטיפשים בוחרים מה שהתחילו מתוק והם אינם רואים את האור בקצה המנהרה אלא בוחרים כל מה שמשיגים מיד בלי הכנה מיוחדת ויש אפשרות לגשת ולהגיע אליו תיכף בתחילת הדרך, למצוא את העידון וההנאה המיידית, ולעומת זאת כאשר בוחרים בדרך התורה וכדי שיהא נכון לזכות לטעום טעמה, עוברת דרך ארוכה עד שיוכח ומגיע למקור האמת וכו'".

והנה לפני כשנתיים וקצת שלח אלינו ידי"ג הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א מכתב ובו שאלות בעניני פרשיות השבוע, ובתחילה השתוממו מה לאדם גדול בביתנו הדל ומה גדלק אחרינו. וניסינו להסביר שאולי טעה בכתובת וכו' וכל השומע יצחק לי וכו' אך ללא הועיל, והשתדלנו עד כמה שירדנו משגת להשיב לו תשובה מאהבה ולעשות רצון חפץ נפשו הטהורה, ונקשרנו מאז בעבותות של אהבה, אשרינו שוכינו, ובחסד ה' יתברך מזהב אותנו ברצונו הטהור להדפיס את הדברים עלי ספר אשר בשם "גם אני אודך" יכונה, ואקוה כי יהיה לתועלת בע"ה. יברך הקב"ה את ידידנו היקר הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א ואת כל בני ביתו בבריאות איתנה ונהורא מעליא ויזכו לראות רוב נחת מכל יוצאי חלציהם לאורך ימים ושנים עד ביאת גואל צדק, אמן.

והנה שאלות מיוחדות ומגוונות יש לידי"ג הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א וניכרת בשאלותיו אהבת התורה ללא גבולות, והרואה את השאלות יכול הוא להשתומם דלכאורה בפשוטו אין כאן שאלה או שהדברים פשוטים ואין מה להשיב וכו'. אך לימדנו חז"ל הקדושים כי יש לייקר כל שאלה, ואדרבה הפוך בה והפוך בה ומתוך שאתה הופך בה ועמל עליה אתה נהנה ומתענג מהתורה ואין לך אהבה כאהבת התורה, ושכן מוכח מרש"י בברכות סג, ב (ד"ה הם ואח"כ כתת) שכתב: "שתוק כמו ויהם כלב, שתוק והאזן לשמועתך עד שתהא שגורה בפך ואע"פ שאינה מיושבת לך ואח"כ כתתנה והקשה עליה מה שיש לך להקשות ותריץ תרוצין עד שתתיישב לך". ודקדק בספר עטרת שמואל (ברכות שם) דמשמע מרש"י שעד שמתיישב מתרצין תרוצין הרבה דלא קאי במסקנה, והכל נקרא תירוצין, דאל"כ הול"ל "תעמול עד שתמצא תרוצין", וראה רש"י עירובין מר, א (ד"ה דלאו מידי קעביד). וציין לחת"ס בחידושו לחולין (בסוף המסכת) שכתב: "אשר פרוי יתן בעתו דייקא, כי לפעמים אינו משיג האמת עד אחר מחשבות רבות ועיונים עמוקים כי מן ה' עת לכל חפץ מתי יוציא חידוש זה וימצא סברא זו וכו' ומ"מ ועליהו לא יכול, כל הסברות והס"ד וההו"א שעלה בדעתו בתחלה לא ישובו ריקם לגמרי כי יש בהם אור ה' ". עוד ציין שם לחת"ס בדרשותיו (דף עג, ב) שכתב: "כשם שיש פסולת למאכל הגופני כן יש פסולת ופגול בחכמת מאכל הרוחני סברות נפסדות. אומנם בחכמת תוה"ק אינו כן כי חיות הנה ואין בה סברא נפסדה אלו ואלו דברי אלוקים

חיים וכו' ". עוד ציון שם למה שמביאים בשם הרבי רבי בונם מפשיסחא זיע"א: "שצריכים ליגע עצמו אף בהוא אמינא שבגמ' שעל הו"א שבגמ' הוא קיום כל עולם הזה שהוא ג"כ רק הוא אמינא". ועיי"ש שציון ג"כ ללשון הנצי"ב בהרחב דבר פר' חקת (כא, טז): "ואתנה להם מים וכו' אכן לא כתוב מימיו וכו' אבל מים משמע אפילו שאינם עומדים על האמת, וא"כ אינם מסיני, מ"מ המה מועילים הרבה או לאיזה ענין אחר וכו' ". ומכל הנ"ל מבואר דיש לייקר כל שאלה ואפילו שנראה שאין בה ממש, אפ"ה הפוך בה והפוך בה, ומלכך שיתכן ויועיל לענין אחר אך זה ודאי שכשמייקרים את השאלות, מייקרים את התורה של הקב"ה וזוכים להיות בין אותם המבינים שאין אהבה כאהבת התורה . ואכן צרפנו מכתבי הערות מפי תלמידי חכמים גדולים שליט"א אשר הוסיפו והעירו כידם הטובה עליהם, ה' יברך אותם ואת כל בני משפחותם בשפע ברכה והצלחה ברוחניות ובגשמיות ובכל אשר יפנו יצליחו, אמן, וברכה מיוחדת ליריד נפשי הגאון הרב אברהם יקותיאל אוהב ציון שליט"א שעבר על הרבה מדפי הספר והעיר והאיר כידו הטובה עליו, ה' יברך אותו ואת בני משפחתו ברוחניות ובגשמיות ובכל אשר יפנה יצליח, אמן. וברכה גם לידידי הגדולים, הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א והרה"ג פנחס ליפקוביץ שליט"א שעברו גם הם על דפי הספר והאירו והעירו כידם הטובה עליהם, והרבה למדנו ונתבשמנו מהוספותיהם הנכבדות. ה' יברך אותם ואת כל בני משפחותם ברוחניות ובגשמיות ובכל אשר יפנו יצליחו אמן.

והנה, ספר זה יוצא לאור לכבוד אמי מורתי, אמא של מלכות מרת גילה גיטל תחי' מנשים באהל תבורך בהגיעה לגיל ס' שנים (והראה לי ידי"ג הגרא"י אוהב ציון שליט"א שרמוזים הדברים גם בשמו של הספר גם אני אודך, "גם" ר"ת מרת גילה, "אני" רמז בו גיל ס' שנים ותחילת השנה הס"א. "אודך" שבהגיע אדם לגיל שיישים יעשה סעודת מצוה וכדשינינו בגמ' במועד קטן כח, א) ואין לשער גודל היגיעה והמרחק שהשקיעה בנו, לא יאמן כי יסופר וכמה דמעות זלגו מעיניה בכדי שנגדל בבריאות איתנה מתוך נחת ושלמות הנפש. הקב"ה יברך את אמי מורתי גילה גיטל תחי' בבריאות איתנה לאורך ימים ושנים ולראות רוב נחת מכל יוצאי חלציה יחד עם אבי מורי ר' יצאל דניאל לאי"ט אשר משהר ילדותינו אנו חווים כיצד יוגעים הם בעשר אצבעותיהם לגדל אותנו על ברכי התורה היראה והחסד, וכמה הודאות עלינו להעתיר לכורא יתברך על אשר זיכה אותנו בהורים נפלאים שכל כמיהתם ושאיפתם בחיים לראות את כל יוצאי חלציהם מוכתרים בשם טוב ובמידות נעלות מלאים בתורה וביראת שמים, ואין הדפים ואין הספרים יספיקו לתאר את תמיכתם הגשמית והרוחנית של הורינו היקרים בנו, ובאחותי ורדית רבקה תחי' ובעלה ר' דביר לוגר לאי"ט וכל יוצאי חלציהם, ובאחותי מאירה תחי' ובעלה ר' דניאל לאי"ט וכל יוצאי חלציהם, ישלם ה' פועלם ותהי משכורתם שלימה מעם ה', ויהי רצון שיוזכו לסיעתא דשמיא בכל אשר יפנו ברוחניות ובגשמיות וימשיכו לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים מתוך שמחה ויזכו לראות נחת ואושר מכל יוצאי חלציהם עדי זקנה ושיבה, בבריאות איתנה ונהורא מעליא, ולא תמוש התורה מפיהם ומפי זרעם וזרע זרעם עד עולם, ויזכו לראות ולקבל פני משיח צדקנו במהרה בימנו, אמן.

וברצוננו להעתיר ברכה גדולה גם לחמי וחמותי היקרים, ר' נתנאל וברכה רוטנר לאי"ט, אשר כל אוצרם הוא אוצר של יראת שמים וחסד ומסייעים לנו בכל עת ברוחניות ובגשמיות. השי"ת ימלא כל משאלותיהם לטובה ברוחניות ובגשמיות לברכה לששון ולשמחה ובבריאות איתנה ופרנסה טובה ויתברכו בכל הברכות הכתובות בתורה ויזכו לראות ולקבל פני משיח צדקנו, אמן.

וברכה גדולה לסבתי מורתי מרת זמירה תמיר תחי' ה' יברך אוה באריכות ימים ושנים בבריאות איתנה ונהורא מעליא, ושתזכה לראות רוב נחת מכל יוצאי חלציה, אמן.

ובפה מלא שמחה והודאה גדולה, לי נאה ולי יאה לקבוע ברכה והודאה מיוחדת לאכסניה של תורה ואהבת התורה היא ישיבתנו הקדושה "ישיבת נתיב אריה" השוכנת ליד הכותל המערבי בירושלים תותב"א אשר כל חינוכה מושתת על האבות דרבי נתן (ה"ד לעיל) שאין אהבה כאהבת התורה, ועל כל ממלכת החינוך בישיבתנו הקדושה עומד מו"ר ראש הישיבה הרב אהרן בינה שליט"א, אשר מוסר נפשו ולבו למען הישיבה ובאישיותו המיוחדת מקרין על צעירי החמד מהי אהבת תורה אמיתית ובאהבתה ישנה תמיד, ואין לשער גדול אהבתו לתלמידיו האהובים ומסירותו אליהם בכל שעות היממה, וגם אנו בפרט חייבים למו"ר שליט"א הכרת הטוב עצומה שהוא לנו שנים רבות משען ומשענה ומושיט לנו עזר ועזרה ותומך בנו ומעורר אותנו בלא הרף בכל עניני החיים, וזכינו שלומדים אנו עמו בחברותא ונהנים מחידושי והערותיו הנפלאים, וכאן המקום להודות לרבנית מלכה תחי' אשר היא עזר ומשענה לראש הישיבה שליט"א וזכינו בבחרותנו לסעוד על שולחנם ולהיות בני בית בביתם, ובהיותנו בביתם ראינו כי רבו חסדיהם, לא יאומן כי יסופר, כי כל מי שבא לביתם רעב, שבע יצא, יהי רצון שימשיך להיות שולחנם כשולחנו של אברהם אבינו ע"ה ואל יחסר מהם כל טוב לעד ולעולמי עולמים, אמן. בך ה' חילם ופועל ידיהם תרצה ויהיו נכסיהם מוצלחים וקרוכים לעיר, לא יבשו בעולם הזה ובעולם הבא, אמן כן יהי רצון, ויזכו ראש הישיבה שליט"א והרבנית מלכה תחי' להמשיך לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים בכל פועלם למען הכלל והפרט, ולשפע גדול ברוחניות ובגשמיות, שבעי רצון ומלאי ברכת השם לדורות של תלמידי חכמים עוסקים בתורה ובמצוות עד זקנה ושיבה, ויזכו לראות ולקבל פני משיח צדקנו, אמן, ואעתיר ברכות עד בלי די בפה מלא שמחה וגילה לידידי הגדולים בניו של ראש הישיבה שליט"א הרב צבי שליט"א והרב חנן שליט"א אשר הם עזר ומשענה לאביהם ראש הישיבה שליט"א ואשר יגיעים הם בעשר אצבעותיהם לביסוסה ולשגשוגה של הישיבה ברוחניות ובגשמיות, השי"ת ימלא כל משאלותיהם לטובה ויזכו לאורך ימים ושנים בבריאות איתנה ונהורא מעליא בעושר וכבוד ושובע שמחות וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם הם נשותיהם וכל יוצאי חלציהם ויזכו לראות ולקבל פני משיח צדקנו, אמן.

והברכה האחרונה חביבה עד למאוד, לרעייתי היקרה חיה גיטל תחי' אשר גם בהוצאת ספר זה רב חלקה במסירות נפשה הגדולה אלינו אשר לא יאומן כי יסופר, למען נשב בשלוח להגהות בתורתו של הבורא יתברך להגדיל תורה ולהאדירה, השי"ת יברך אותנו יחד בבריאות איתנה ונהורא מעליא לראות רוב נחת מכל יוצאי חלצינו היקרים מפז, אסתר תחי', משה נ"י, ידידיה נ"י, זאב נפתלי נ"י, מרים תחי', בן ציון נ"י ונוכח כולנו יחד ברוב שמחה לקיים המצוות בשמחה ובשלמות אמיתית להמשיך לשאוף ולשאוף לגדול ולגדול ולהתחזק עוד ועוד בשקידת התורה וביראה טהורה, ולחנך את ילדינו בדרך הסלולה לנו מדורי דורות ללא שום תערובת חיצונית, ושבע"ה לא נבוש לעולם ועד ונזכה לקבל פני משיח צדקנו, אמן.

לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי

השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

ח' אלול התשע"ז

הקדמה

ישתבח הבורא ויתהלל היוצר אשר זיכני להנות בתורה הקדושה ותוך כדי לימודי בחומש רש"י, ועיון בספרים רבים על התורה, התעורר לי מערכות וחידושים על התורה, וב"ה שזכיתי לשלוח זאת להגאון הנפלא רבי רועי צבי תמיר שליט"א, מח"ס חשובים, ופלא בדבריו ואוסף לצלול במים אדירים כדרכו הנפלאה, ועל ידי זה התחדשו חידושים רבים ונפלאים, מתוקים מדבש ונופת צופים, וכל אחד יכול לענג שלחנו בשבת בפלפול נאה מספר זה בס"ד, רק כמובן שיוכיחו הדברים בשם אומרו, ונוכה לנאולה הקרובה בקרוב ממש אכ"ר וידוע מה שאיתא בחז"ל בכמה מקומות (יבמות צ"ז ע"א, סנהדרין צ' ע"ב, בכורות ל"א ע"ב) כי כל תלמיד חכמים שאומרים דבר שמועה מפי, שפתותיו דובבות בקבר,

ובספר חסידים (סימן רכ"ד) כתב בזה חידוש גדול, וז"ל: כל האומר דבר שמועה מפהם, הם מתפללים עליו שם, ומליצים טובה עליו.

ובפירוש ברית עולם ושומר הברית לרבינו החיד"א על הספר חסידים שם, הוסיף לכתוב בזה תוכחת מוסר לאידך גיסא, וז"ל: ומ"ש וכל האומר דבר שמועה מפהם, הם מתפללים עליו שם, ומליצים טובה עליו - אפשר להסמך זה בספר ירמיה סימן טו"ב (פסוק י"א) קורא דגו ולא ילד עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבו ואחריתו יהיה נבל, והנה שמעתי בשם הרב מהר"ש יצחק ז"ל מחבר שו"ת נאמן שמואל שפירש פסוק זה דרך רמז על האומר חידושים משל אחרים, ואומר שהוא חידושם, וז"ש קורא דגו ולא ילד, שהוא מאסף חידושים ולא ילד, ומתעמק בטלית שאינו שלו, עושה עושר וכו' תורת אחרים וכו', ואחריתו יהיה נבל כשאומרים החידוש משמו אין שפתותיו דובבות, ע"כ שמעתי משם הרב הנזכר.

ואפשר לפרש בסגנון זה 'קורא דגו', שמאסף חידושים, 'ולא ילד', כי אינו הוא המוליד, 'עושה עושר', דלא סגי ליה באמירה בעלמא, אלא עושה עושר במעשה, שכותב ספר על שמו וגנב מאחרים, 'בחצי ימיו יעזבו', דכשם דהאומר שמועה מפהם, הם מתפללים עליו שם, ומליצים טובה עליו, כן אם הוא אומר חידושים מצדיקים שבג"ע על שמו, הם מקללים אותו, וכן אם כותב ספר וגנב תורת אחרים, אם הנהנה בכבוד תורה נוטל חייו, ק"ו שהוא נהנה כמה שגנב תורת אחרים, על כן 'בחצי ימיו יעזבו ואחריתו יבא בגלגול אחר, ויהיה נבל, ויהיה מזוולל כי נבל הוא וגבלה עמו, רחמנא ליצול, (עכ"ל). נורא נוראות, ואכמ"ל בנושא כאוב זה, שמוכן לכל בר דעת שאין שום היתר לגזול שום חידוש או תירוץ או איזה סברא שכתב אחד, ואפילו אם זה חידוש קטן מאד, איסור גמור לגזול זאת.

כמו כן הספקנו כעת סמוך להדפסה לשלוח הספר לכמה רבנים ות"ח מפולגים מאד, שהוסיפו הערותיהם היקרות מאד ונדפס בסוף הספר, ותן להם ויחכם עוד, ונשמח כמובן גם עתה בכל הוספה והארה מהמעיינים הנכבדים על ספר יקר זה בס"ד, ואי"ה נדפס זאת בכרכים הבאים.

והנני מודה מאד לקוב"ה שנתן חלקי בתורתו לעולם ועד. והנני בתפילה אליו, אנא אל תעזיבני לנצח, ואזכה תמיד להיות מאלו שמזכים את הרבים, ומגדילים תורה להאדירה, אכ"ר.

וקראתי שם החיבור "גם אני אודך" בשאר החיבורים שהוצאתי לאור בס"ד משום ששמי גמליאל, ואני אומר זה הפסוק בפסוקים לשמות אנשים בתהלים (ע"א, כ"ב): "גם אני אודך בכלי נבל אמתך א-לקי אומרה לך בכבוד קדוש ישראל".

וביאורו שגם אני אודה לה' על החידושים שחנני ברוב רחמיו וחסדיו.

וכן אודה לידידי היקר הגאון הנפלא רבי רועי צבי תמיר שליט"א שמרח לכתוב לי תשובות והוספות נפלאות כדרכו בקודש, וכן לכל הרבנים ששלחו אלו הוספות נכבדות שנדפס בסוף הספר, אני מודה מאד, וקוב"ה חדי בפלפולי דאורייתא.

ואסיים בתפילה "יוצרי הביני מורשה להנחיל" שאזכה להנחיל מורשה זו תורה לדורות עולם ולהגדיל תורה ולהאדירה ויתקיים בנו מקרא שכתוב "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", אמן כן יהיה רצון.

בברכת כהנים באהבה, בעתירת

גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים

תוכן הענינים

פרשת בראשית

סימן א בענין אין קמיגור נעשה סניגור..... יט

פרשת נח

סימן ב האם הרקיבו הפירות בתיבת נח..... כג

סימן ג אמאי דאג נח לעסוק בפריה ורביה..... כה

פרשת לך לך

סימן ד אם מחוט ועד שרוך נעל..... ל

פרשת וירא

סימן ה עגל שנברא ע"י ספר יצירה אם יש לו דין בשר..... לג

סימן ו האיך האכיל אברהם אבינו את המלאכים לשונות של חרדל הרי הם מאכלות רעים..... לו

פרשת חיי שרה

סימן ז האיך לא חשש אליעזר לשונות דבריו לפני בתואל ולבן..... למ

סימן ח אם מתה שרה בעמיו של נחש..... מב

פרשת תולדות

סימן ט כיצד הפסיד עשו כתוצאה מכיבוד אב את הברכות..... מה

סימן י מדוע הוצרכו לתקן את בגדי עשו שיתאימו ליעקב הרי יצחק היה סומא..... מח

פרשת ויצא

סימן יא כיצד הצליח יעקב לגלול את האבן בקלות והרי תורה מתשת כוחו של אדם..... נא

פרשת וישלח

סימן יב האיך היה למלאך פנאי לשאול שמו של יעקב לאחר שאמר לו שהוא ממחר..... נה

פרשת וישב

סימן יג מדוע המשיך יוסף לספר לאחיו על החלומות לאחר שכבר ראה ששונאים אותו..... נו

סימן יד מדוע קראו ליוסף ילד בהיותו בן שבע עשרה.....נמ

פרשת מקץ

סימן מז בבאור הפסוק ועל השנות החלום אל פרעה פעמיים.....סא

פרשת ויגש

סימן מז אמאי הקדים יוסף פעם אחת את האחים לפני אביו ופעם שניה את אביו לפני האחים.....סג

סימן יז אל תתעסקו ברבר הלכה.....סה

פרשת ויחי

סימן יח בעניין גלגול מחילות.....סז

סימן יט מדוע העלימה התורה פטירתה של לאה.....ע

פרשת שמות

סימן כ האיך נישק משה את אהרן בהר האלוקים.....עב

פרשת וארא

סימן כא האם הצפרדעים נצטוו להיכנס לתנור.....עה

פרשת בא

סימן כב מדוע דווקא במכת ארבה נאמר למען תספר.....עז

פרשת בשלח

סימן כג האם ברכו בני ישראל ברכת אשר יצר במדבר.....עט

פרשת יתרו

סימן כד מדוע כהן אינו מברך שעשני כהן.....פב

פרשת משפטים

סימן כה בבאור אמאי לדעת רבי יוחנן נקבע הצום על חורבן הבית לתשעה באב ולא לעשירי באב.....פו

פרשת תרומה

סימן כו אם יש הידור מצוה בנתינת שטרות יפים.....פח

פרשת תצוה

סימן כז בענין החילוק בין המנורה בבית המקדש לנרות חנוכה.....צ

פרשת כי תשא

סימן כח מדוע בחרו עם ישראל בעגל כמנהיג ולא באהרן הכהן הגדול.....צב

פרשת ויקהל

סימן כט אמאי הוצרכו הנשים לטוות את הצמר על גבי העצים.....צה

פרשת פקודי

סימן ל האריך העמיד משה רבינו ע"ה את המשכן בשבת.....צח

פרשת ויקרא

סימן לא בעניין אם חטא הגולן מה חטא הנגול.....קא

פרשת צו

סימן לב אם מותר לרוץ על כבש המזבח.....קג

פרשת שמיני

סימן לג בביאור ההבדל בין והחריש לבין וידום.....קז

פרשת תזריע

סימן לד מדוע מופיע פעמים רבות בפרשת תזריע מצורע הכהן כה"א הידיעה.....קט

סימן לה מדוע אין טהרת ציפורים בנגעי בגדים.....קיא

פרשת מצורע

סימן לו אם מותר היה למצורע לישוב מחוץ לג' מחנות עם אנשים או לבד.....קיג

פרשת אחרי מות

סימן לז בעניין רמזים מהבעל קורא לעולה לתורה.....קטו

פרשת קדושים

סימן לח אם מותר לבן להתווכח עם אביו בהלכה.....קיו

פרשת אמור

סימן לט מדוע כתבה התורה "וספרתם לכם ממחרת השבת" ולא כתבה ממחרת יום טוב או המועד..קכ

פרשת בהר

סימן מ מדוע המשחרר עבדו חל שחרורו.....קכב

פרשת בחוקותי

סימן מא בבאור הכפילות ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם.....קכד

פרשת במדבר

סימן מב בדין פדיון הבן על ידי שליח.....קכז

פרשת נשא

סימן מג בבאור הטעם מדוע בברכת כהנים אמירת וישם לך שלום נאמרת בסוף.....קל

פרשת בהעלותך

סימן מד אם היה מעם דגים במן.....קלב

פרשת שלח

סימן מה מדוע אמר כלב וכי זו עשה לנו בן עמרם ולא הזכיר את שם משה.....קלד

פרשת קרח

סימן מו האם בלועי קרח חיים עד היום.....קלז

סימן מז בענין פרשה זו יפה נדרשת.....קמא

פרשת חוקת

סימן מח האם ברקו את הפרה האדומה אם היא מריפה.....קמג

פרשת בלק

סימן מט בענין רכוב כמהלך.....קמז

פרשת פנחס

סימן נ מדוע לא מוזכרים בני משה בסדר מגן בני ישראל.....קמט

פרשת מטות

סימן נא בענין כתיבה כדבור.....קנא

סימן נב כיצד פנחס שהיה כהן הרג את בלעם בחרב.....קנג

פרשת מסעי

סימן נג מדוע אין מברכים על מצוות ישוב ארץ ישראל.....קנז

פרשת דברים

סימן נד מדוע פרשת וספר דברים נקראים בשם זה והרי בפסוק כתוב "אלה הדברים".....קסא

פרשת ואתחנן

סימן נה מדוע לא נתאזה משה רבנו ע"ה להיכנס לארץ ישראל משום מצוות ישוב הארץ.....קסג

סימן נו אם משה רבינו ע"ה היה לו דין של רבים.....קסה

פרשת עקב

סימן נז ההבדל בין הברכה 'לא יהיה בך עקר ועקרה' לבין הברכה 'וברך פרי בטןך'.....קסז

פרשת ראה

סימן נח ברין כל תוסוף בשיבה בסוכה לאחר סוכות ובאכילת מצה לאחר הפסח.....קע

פרשת שופטים

סימן נט מדוע היה צריך לטלטל את דוד המלך אנב כבר או תינוק ולא אנב ספר תורה שהיה תלוי בזרועו.....קעב

פרשת כי תצא

סימן ס האם יש איסור להישבע שבועת אמת.....קעה

פרשת כי תבוא

סימן סא אם אפשר להתפלל על דברים שהם נגד הטבע.....קעח

פרשת נצבים

סימן סב בבאור הענין כשהשמש והירח אינם רוצים להאיר.....קפב

פרשת וילך

סימן סג אמאי בפרשת הקהל מותר למלך למחול על כבודו ואילו במצות חליצה אינו יכול למחול על כבודו.....קפד

פרשת האזינו

סימן סד בבאור מאמר חז"ל טוב שברופאים לגיהנום.....קפז

פרשת וזאת הברכה

סימן סה ברין הסכם יששכר וזבולון במצוות.....קפט

חלק המכתבים.....קצג

פרשת בראשית

סימן א

בענין אין קטיגור נעשה סניגור

ב"ה מוצש"ק פר' וירא התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבת נצח.

בדבר שאלתכם, מהא דכתיב בבראשית (ג, ז): "ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות" ופירש רש"י: "עלה תאנה - הוא העץ שאכלו ממנו, בדבר שנתקלקלו בו נתקנו". ולכאורה קשה מהא דאיתא בר"ה (כו, א) דכל השופרות כשרים חוץ משל פרה, ומעמא דרבנן כדרב חסדא דמפני מה אין כהן גדול נכנס בכגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור יעו"ש. ופירש רש"י: "זהב העגל ושופר של פרה נמי קטיגור דעגל הוא", וא"כ כיצד יתכן לומר שאדם וחיה תפרו חגורות מן העץ שממנו אכלו, והרי אין קטיגור נעשה סניגור.

קטיגור נעשה סניגור נאמר רק בעבודות פנים בבית המקדש, עכת"ד. והעירני ידי"ג הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א שבספר פירות תאנה (ר"ה כו, א) ציין לשו"ת ביכורי שלמה (לגאון רבי שלמה אברהם רזעכטע זצ"ל ס"י כה אות קי) שכתב: "נלפענ"ד דהא דאמרינן

אין קטיגור נעשה סניגור נאמר רק בעבודות פנים

בהיותנו אצל מורינו ורבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א בעש"ק פר' נח התשע"ו שאלנו שאלה זאת, ותירץ עפ"י הגמ' בר"ה (שם) דאין

ובכהאי גוונא דמזכירים את החטא י"ל דרך בעבודות פנים אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור דאין מזכירים חטא בעבודות פנים עכ"ר. ולפי"ז י"ל דאדם וחיה עשו להם חגורות מעלה התאנה ולא מהתאנה עצמה אותה הם אכלו. וא"כ זה שתפרו להם עלה של תאנה, זה רק מזכיר את גוף החטא שנעשה מתאנה, ועל זה איכא כללא דרק בעבודות פנים אין קטיגור נעשה סניגור, משא"כ בחוץ.

לא נאמר אין קטיגור נעשה סניגור כשמכפר על חטאו של

עוד י"ל, דהנה כתב שם גאון עוזינו מרן החיד"א זיע"א דלא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור בדבר שבא לכפר על החטא עצמו שחטא הוא, ועפ"י זה יישב קושיית המפרשים האין נצטווה אהרן ליקח עגל בן בקר לכפר על מעשה העגל שעשה, הרי אין קטיגור נעשה סניגור. די"ל דשאני התם שבא לכפר על החטא עצמו שחטא הוא, ובזה לא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור מאחר שבא לכפר על החטא עצמו, משא"כ פרה אדומה שמכפרת על כלל ישראל ולא על אהרן בפני עצמו לא אמרו ליקח עגל אלא פרה דאין קטיגור נעשה סניגור. ובזה פירש מאמר חז"ל כי בתחבולות תעשה לך מלחמה, אם עשית חבילות עבירות עשה כנגדן חבילות של מצוות, עינים רמות – והיו לטוטפות וכו'. וקשה והא אין קטיגור נעשה סניגור ויישב דשאני הכא דלא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור כשבא לכפר על החטא שחטא הוא עצמו,

שם בר"ה דדוקא לפנים שייך אין קטיגור נעשה סניגור אבל מבחוץ לא. זה דוקא אם לא עשה בעצמו העבירה כמו התם בחטא העגל מש"ה דוקא לפנים שייך אין קטיגור נעשה סניגור. אבל אם הוא בעצמו עשה העבירה אז אף מבחוץ שייך ביה אין קטיגור נעשה סניגור. ואם כן כיוון שרוצים לתקן את חטאם בדבר שנתקלקלו אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור, עכ"ר והדרא קושיא לדוכתא.

בדבר שלא נעשתה בו העבירה לא נאמר אין קטיגור נעשה סניגור

ובאופן נוסף נראה ליישב בע"ה, דהנה גאון עוזינו מרן החיד"א זיע"א כתב בספרו דברים אחדים (דרוש י' לשבת הגדול) להקשות ממש"כ התוס' ביבמות (ו, א ד"ה שנאמר) לחד תירוצן דכהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו דכיוון שהרגו בידו אין קטיגור נעשה סניגור יעו"ש. ולכאורה בגמ' בר"ה (שם) איתא: "מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור" ובגמ' שם משמע דדוקא בעבודות פנים נאמר אין קטיגור נעשה סניגור ונשיאות כפיים הוי מבחוץ. וכתב ליישב, דחלוק מצוה הנעשית בגוף הקיטרוג עצמו לבין מצוה שקיום עשייתה מזכיר את הקיטרוג. והנה כהן שהרג בידיו, ידיו הם קטיגור בעצמותם כי בהם בוצעה ההריגה ואין חילוק בין עבודות פנים לעבודות חוץ, משא"כ זהב שבבגדי אהרן אינם אלא מזכירים את גוף החטא, אך לא בהם נעשית העבירה

בעושה שינוי בגוף החפץ לא נאמר אין קטיגור נעשה סניגור

עוד יש ליישב עפ"י מש"כ גאון עזיניו המהר"י ענגיל זיע"א בספרו לקח טוב כלל ג אות ב (ד"ה כתבתי) ואעתיק לשונו הזהב: "ובחידושי בסוגיא דמצוה הבאה בעבירה הסברתי בזה דברי התוספות סוכה (ל, א ד"ה משום) דהיכא שקנה הלולב לפני קיום המצוה לא חשיב מצוה הבאה בעבירה, עיין שם היטב. והסברתי הטעם, דהקנין הרי עושה שינוי בגוף החפץ וכנ"ל, והנה בירושלמי סוכה (פ"ג ה"א) מבואר דטעמא דמצוה הבאה בעבירה הוא משום דאין קטיגור נעשה סניגור, עיין שם היטב. והנה בש"ס ר"ה (כו, א) איתא דאין תוקעין בשופר של פרה משום אין קטיגור נעשה סניגור שמזכיר חטא העגל. ופריך, והרי דם הפר (דקרב ולא חיישינן) ומשני, הואיל ואישתני אישתני עכ"ל הגמרא. ומבואר דהיכא דנשתנה לא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור ועל כן שפיר בקנאו תחילה דנשתנה החפץ וכנ"ל לית ביה תו משום מצוה הבאה בעבירה עכ"ל. וא"כ י"ל דכיוון דתפרו עלה תאנה ועשו להם חגורות, הואיל ואישתני אישתני ולא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור.

באופן ארעי אין אומרים אין קטיגור נעשה סניגור

ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א העיר, דנראה דמהא דהוצרך הקב"ה לעשות להם כתנות (בראשית ג, כא) א"כ מה שעשו להם

והארץ שם יעו"ש. ולפי"ז י"ל דכיוון שחטאו ואכלו מעץ התאנה, א"כ בדבר שחטאו בו נתקנו ואין בזה משום אין קטיגור נעשה סניגור [והוסיף ידי"נ הגאון הרב אברהם יקותיאל אוהב ציון שליט"א דזה כעין מ"ש הרופאים דרפואת מי שנשכו כלב לאכול מן הכלב כמבואר ביומא פג, א"].

כשעושים לצורך סימן וזכרון לא נאמר אין קטיגור נעשה סניגור

ונראה ליישב בעוד אופן, דאם באמת היו צריכים לכפר על חטאם באופן כזה שהיו צריכים להזכיר לעצמם את החטא בכדי לכפר היה מקום לדון משום אין קטיגור נעשה סניגור וכמש"נ לעיל, אולם כאן יתכן לומר דעשו כן לסימן ולזכרון בעבורם, כלומר כיוון שחטאו עשו להם חגורות מעלה תאנה שיזכרו שחטאו. ומש"כ רש"י בדבר שנתקלקלו בו נתקנו אין הכוונה כפשוטו, שהרי לא מצינו שתיקנו את חטאם בכך שתפרו להם חגורות ואף לא מצינו שנצטוו לעשות כן, אלא שהם עצמם הרגישו שעשו מעשה טוב כזה שמעתה יזכרו את חטאם ונחשב להם כתיקון. ושו"ר בתכלת מרדכי למהרש"ם (בראשית אות כה) שכתב לפי מש"כ הר"ש אלקבץ בספר אילת אהבים על שיר השירים (ב, יג), כי חכמי הטבע אמרו בטבע התאנה שאם יקשרו בהמה שובבה שרוחה רעה אצל התאנה כמה ימים, תשוב רוחה עליה. ולכן כשראו אדם וחיה שפרצו את הגדר וחטאו, לקחו להם עלה תאנה ויעשו להם חגורות, לגדור להם לבל יפרצו להלאה יעו"ש.

נעשה סניגור, אבל הכא לא היה בעלה
תאנה סנגוריה אלא "כיסוי" לערוה (עיין
ספורנו) והכיסוי הוא "התיקון" ל"קלקול"
שנוצר ע"י העבירה. ולפי המבואר דהיו
מוכרחים לכסות ערוה (ואה"כ היכתנות
אור"י היו לכל הנוף, עיין רשב"ם להלן ג, כא),
יתבאר פשוט הא דלקחו דוקא מתאנה,
כיון דרק היא היתה "מקולקלת" על ידן,
דמשאר עצים לא היתה להן רשות ליקח,
וזהו פירש דרש"י 'דבדבר שנתקלקלו בו
נתקנו (לענין כיסוי) אבל שאר עצים מנעום
מליטול עליהם' וק"ל.

עלה תאנה לא היה תיקון טוב אלא
משהו עראי כיוון שנתביישו להיות
ערומים, וכזה תיקון שלא מתקן לגמרי
אלא עושה שלא יתביישו מן הקיים,
בכהאי גוונא לא אמרינן אין קטיגור
נעשה סניגור.

בעלה התאנה לא היה סנגוריה אלא כיסוי לערוה

ידי"נ הגאון הרב אברהם יקותיאל
אוהב ציון שליט"א כתב ליישב
באופן אחר: "לפע"ד י"ל דקטיגור לא

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת נח

סימן ב

האם הרקיבו הפירות בתיבת נח

ב"ה יום ראשון ה' מר חשוון התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
שלומכון ישגא לאורך ימים ושנים בברכת חורף בריא לכל הנלוים עמו.

בדבר אשר שאל מהא דאיתא בנמ' בסנהדרין (קה, ב): "האי
זיקתא לא הוה ידע אבא מה אכלה. יומא חד הוה יתיב וקא
פאלי רמונא, נפל תולעתא מינה, אכלה וכו' ". ולכאורה
בבראשית (ו, יח) כתיב: "והקימותי את בריתי אתך" ופירש
רש"י: "ברית היה צריך על הפירות שלא ירקבו ויעפשו",
וא"כ היאך היתה תולעת בתוך הפרי, והרי תולעים צומחים
מריקבון, ומשמע שנרקב הפרי.

הפרי יכולה להיות. וא"כ גם ברימון
היתה התלעה אבל לא עיפוש שבגלל זה
צריך לזרוק את כל הפרי.

**נכרתה ברית רק על אוכל עבור
נח ומשפחתו**

ובאופן נוסף נראה ליישב, דבלשון
הפסוק כתיב: "והקימותי את
בריתי אתך" ומשמע שדוקא פרי רקוב
שנח לא יוכל לאוכלו, על זה כרת ה'

**לא נכרתה ברית על התלעה
שאינה גורמת לזריקת הפרי**

לכאורה יש ליישב על פי דקדוק לשון
רש"י בפירושו על התורה
דהברית היא: "שלא ירקבו ויעפשו"
דמשמע דרק כשיתרקב ויתעפוש אז צריך
לזרוק את הפרי ואינו ראוי כלל למאכל,
ועל זה כרת ה' ברית עם נח שבתיבה
לא תהיה מציאות כזו. אולם התלעה
בעלמא שאינה גורמת בהכרח לזריקת כל

אלעזר אומר זו ברית שמים וארץ שאינן בטלין שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי". ויתכן לומר דהמ"ד בגמ' ס"ל כהמ"ד במדרש הגדול דהקמת הברית היתה על שמים וארץ שאינן בטלין אך לא היתה ברית על פירות שלא ירקבו ונבדברי המדרש העיר ידי"ג הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דצ"ב מה היה צריך ברית על זה. ועוד דלכאורה הרי בטלו שמים וארץ, דהכל היה בטל בשנה זו. ואפשר דמה שהיה צריך ברית הוא על פי מה שידוע בשם מרן הגרי"ז זצ"ל לבאר דהא דהקריב אדם הראשון קרבן כשנברא כמבואר בגמ' בעבודה זרה (ת, א) משום דהעולם עומד על ג' עמודים ואחד מהם זה עבודה היינו הקרבנות, ולכך היה צריך להעמיד העולם. וי"ל דמאז כל יום היו מקריבים לקב"ה כדי שהעולם יתקיים, אבל עתה דבמבול לא היה את העמוד הזה לעולם דהאיך יקיימו בתוך התיבה ולכך היה צריך לזה ברית מיוחדת. עוד יש לומר דהא נח למד תורה, ואם כן י"ל דכל זמן שלא בא המבול הלימוד החזיק את העולם. אולם כעת בזמן המבול הרי מבואר בגמ' בסנהדרין שלא נתנו שינה לעיניהם וכל הזמן האכילו החיות והבהמות ואם כן לא היה להם זמן ללמוד ומה יחזיק את העולם, וע"כ אמר הקב"ה והקימותי את בריתי].

וכעת אסיים

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

ברית שהתלעה והרקבה לא תהיה. אולם לצורך האכלת בעלי החיים שבתיבה, אם אוכלים הם תולעים, בודאי ששייך שיהיו פירות שירקבו בכדי ליתן להם אוכל ועל זה לא כרת ה' ברית עם נח אלא רק על אוכל שיצטרך נח לאכול [אכן העירני ידי"ג הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דאכתי יש מקום לפרש שכריתת הברית היתה שיהיה לו את כל מה שצריך גם לאכול וגם להאכיל, וא"כ האיך הגיע התולעת לפרץ].

ברימון תתכן התלעה בפרי אך לא בגרעיני הפרי

ואולי יש ליישב בעוד אופן דכיוון דמיררי ברימון, א"כ כיוון שלרימון יש הרבה גריעינים ורק את הגרעינים אוכלים. יתכן דהריקבון היה בגוף הפרי ולא בגוף הגרעינים שאותם אוכלים, וא"כ הגרעינים שאותם אוכלים, לא נרקבו.

לחד מ"ד לא נכרתה הברית על פירות שלא ירקבו

ויתכן באופן נוסף ליישב, דהנה עה"פ "והקימותי את בריתי אתך" איתא במדרש הגדול: "איזו ברית, רבי

סימן ג

אמאי דאג נח לעסוק בפריה ורביה

ב"ה יב טבת התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה עצומה.

הנה, על הפסוק בפר' נח (מ, ט) "ואני הנני מקים את בריתי אתכם ואת זרעכם אחריכם" פירש רש"י: "ואני הנני. מסכים אני עמך שהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה עד שהבטיחו הקב"ה שלא לשחת העולם עוד וכן עשה ובאחרונה אמר לו הנני מסכים לעשות קיום וחזוק ברית להבטחתי ואתן לך אות". ושאלתם האידך הסכים הקב"ה עם נח שעשה השבונות בתועלת מצות פריה ורביה ולא רצה לעסוק במצוה זו כל עוד לא יובטח לו שיותר לא יבוא מבויל לעולם, והלא אסור לעשות השבונות שמים ומאי שנא מהא דאיתא בגמ' בברכות (י, א) שחזקיה המלך ראה ברוח הקודש שלא יצאו ממנו בנים מעולים ואפילו הכי השיב לו ישעיה הנביא בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעבד (וציינתם ששאלו כן בספר מרפסין איגרי).

כיוון שראה את המבול היה צריך חיזוק נוסף	בספרו אילת השחר על התורה (כאן) וכתב דכיוון שנח ראה את המבול בפועל הוצרך לחיזוק נוסף בשביל לעסוק בפריה ורביה יעו"ש. והוסיף ידי"ג הגאון הרב אברהם יקותיאל אוהב
זו נתקשה גם מורינו ורבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א	

העירני ידי"נ הגאון הרב אברהם יקותיאל אוהב ציון שליט"א דיש לדחות דברינו: "דזה לא שייך כלפי ז' מצוות שהגדרתן מעיקרא כמו שאר מצוות שלאחר מתן תורה, וכיוון דהיו מצווין על פו"ר שוב לא היה להם לחשב חשבונות. ועיין תוס' סנהדרין (נפ, ב ד"ה וזה) ובספר פני מבין (שם). והאמת בשו"ת דברי אברהם (ווארשא תרע"ג ס"י קטו) חילק בין קודם מתן תורה לאחר מתן תורה כנ"ל" נראה בשו"ת יעלת חן (אה"ע ס"י א) שציין ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א לשו"ת דברי אברהם שכתב ליישב אמאי יצחק אבינו כשנודקנה רבקה לא לקח אשה בת בנים לקיים מצות פריה ורביה שהרי האבות כולם קיימו את התורה. וכתב דצ"ל שיצחק ראה ברוח הקודש שלא יהיו לו בנות, ואע"ג דאמרין בברכות (י, א) דחזקיה ראה ברוח הקודש שלא יהיו לו בנין דמעלי, מ"מ שאני התם שהיה אחר מתן תורה ולא סומכין על רוח הקודש לבטל מצוה דלא בשמים היא, משא"כ ביצחק דהוי קודם מתן תורה, דאע"ג דקיים כל התורה מ"מ במקום רוח הקודש לא קיים" ויתכן בעוד אופן ליישב דיצחק אבינו ס"ל כהירושלמי ביבמות פ"ו ה"ו דמקיימים מצות פריה ורביה אף בשני בנים, ודוחק].

אם מקיימים מצות פריה ורביה בשני בנים

ובאופן נוסף נראה ליישב, דהנה לפני המבול כבר קיים נח מצוות פריה ורביה דהיו לו שלושה בנים. ובבני נח יתכן ומתקיימת מצות פריה ורביה אף בשני בנים וכהירושלמי

ציון שליט"א: "נראה להרחיב דברי הגרא"ל שליט"א שיש הבדל בין ראיית רוח הקודש לבין ראיית החורבן בפועל. ויסוד הדברים כבר נתבאר בים של שלמה יבמות (פ"ו ס"י מד), ועיין בזה להגאון חיד"א בעין זוכר (מערכת א אות יא) ובפתחי תשובה אה"ע (ס"י ה ס"ק יא) ובמש"כ בס"ד בביאור דברי מהרש"ל בשו"ת יעלת חן אה"ע (ריש סימן ב)."

לפני מתן תורה יכול היה נח לא לקיים מצות פריה ורביה שמא יהיה מבול נוסף

ונראה בעוד אופן ליישב עפ"י אור החיים הקדוש זיע"א בפר' ויחי (מט, ג) שכתב לבאר לנו יסוד גדול בקיום המצוות של אבותינו הקדושים זיע"א, ובזה תירץ לנו האיך נשא יעקב ב' אחיות וכו' ואעתיק לשונו: "ואמר ז"ל קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין. ואת בניו הקים תחתיו להרויח תועלת המצוה ועסק התורה, אבל במקום שהיו רואים תועלת דבר ההצלחה להם, כמו שתאמר יעקב כשהרגיש בהצלחתו בנישואי שתי האחיות, העלים עין מריוח הנמשך מקיום המצוה ההיא, כיון שאין לו עונש אם לא יקיימנה כל עוד שלא ניתנה תורה". וכן איתא יסוד זה בנפש החיים (סוף שער א), וממילא כן נימא גם גבי נח דהיה יכול להעלים עין מאיסור תורה כיוון שעדיין לא היה תוקף גמור למצוות התורה עד מתן תורה, ובכהאי גוונא שיש תועלת ממניעת המצוה אתי שפיר, מה שאין כן חזקיהו המלך לא היה אמור לעשות חשבונות שמים. אכן

ורבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א נשאל כלפי מה שאמרו ז"ל עה"פ ולערב אל תנח ידיך שאין זה פריה ורביה חיובית רק קיומית: "אם כשיודע שיהיה הזרע רשע אי פטור, או דגם בזה אמרי' בהדי כבשי דרחמנא למה לך', כברכות י, א". והשיב: "אפשר דבכהאי גוונא פטור". ומוריניו שליט"א במשנת חיים עה"ת (בראשית סימן ה) הביא ראייה מפס' מפורש בספר קהלת (פרק יא פסוק ו): "כי אינך יודע איזה מהם יכשר" אבל כאשר יודע דלא יכשר – לא נאמר "ולערב אל תנח ידיך". ומוריניו ורבנו הגר"ח ק"ש שליט"א השיב על ראייה זו "אינו מוכרח". אכן ראה מצודת דוד עה"פ שם: "כי אינך יודע" שפירש: "ולא תוכל לדעת איזה הזריעה יהיה כשר וטוב אם זה של בוקר או זה של ערב וכו' ". ואולי יש לדייק ממש"כ "ולא תוכל לדעת" דאם כן יכול לדעת, יתכן ואינו חייב. ולכאורה יש להביא ראייה נוספת מהמדרש אגדה בבראשית עה"פ "ויהי נח בן חמש מאות שנה" - "ולמה איחר כל כך להעמיד תולדות לפי שהיה רואה שיהיו רשעים לכך לא היה רוצה להעמיד תולדות עד שאמר הקב"ה כי אני עתיד להביא מבול, ואצילך ואת בניך", ומשמע דלולא הבטחה מהקב"ה היה פטור אף ממצות חיובית של פריה ורביה דראה שיהיו תולדותיו רשעים וכ"ש שיהיה פטור ממצוה קיומית של ולערב אל תנח ידיך. והנה בהאי ענינא אם מחוייב לקיים מצות פריה ורביה כשיודע שיהיה לו זרע רשע. הנה, הפוסקים דנו אם המיר הבן את עצמו לע"ז אם קיים מצוות פר"ו, וראה הגהות אשר"י מועד

ביבמות פ"ו ה"ו, אלא שחשב נח שכיוון שקיים כבר מצות פריה ורביה, אולי במצות "לערב אל תנח ידיך" אינו מחוייב, דיתכן דיהיה מבול שוב. ומש"כ שיתכן ובבן נח מתקיימת מצות פריה ורביה גם בשני בנים, כן נראה מוכח מהגמ' בתענית יא, ב: "אמר ריש לקיש אסור לאדם לשמש מטתו בשני רעבון שנאמר 'וליוסף יולד שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב'. תנא חסוכי בנים משמשין מטותיהן בשני רעבון". ופירש רש"י: "חסורי בנים וכו' שלא קיימו פריה ורביה". ומשמע שיוסף כן קיים מצוות פריה ורביה אף שיש לו רק שני בנים, וחזינן דבבן נח סגי בשני בנים (עכ"פ עד מתן תורה, ראה סנהדרין נט, א), משא"כ אצל חזקיה המלך היה כבר אחרי מתן תורה ועוד לא קיים המצוה [אולם העירני ידי"ג הגרא"י אוהב ציון שליט"א: "יל"ד דחזקיה לא קיים כלל, וליוסף יש בנים ואפילו בן אחד ולא מצד קיום פר"ו אלא מצד העמדת זרע בעולם. ויתכן דאה"נ לא מקיימים פר"ו בב' זכרים אפילו קודם מ"ת. ואעיקרא יש להקשות טובא הרי יוסף היה בגדר "חסוך בנים" ומותר לו גם בשני רעבון. ועכצ"ל דאין ראייה מיוסף אלא אסמכתא מהעיתוי שצרפה תורה לידת בניו לפני הרעב. וא"כ יתכן דאכתי שרי ליה כל זמן שאין לו בת, וכבר נפתח הדבר בגדולים"].

**ביודע שיהיה לו זרע של רשעים
אם מחוייב במצות ולערב אל
תנח ידיך ובמצות פריה ורביה**

בספר דרך שיחה (ח"א עמ' קכט) למוריניו

(מערכת ב אות פרה). ונפק"מ מזה שלא לעודד את החילונים ההולכים בדרך רעה לקיים מצות פו"ר ודו"ק" יעו"ש.

עוד בעניין קיום מצות ול'ערב אל תנח ידך ומצות פריה ורביה כשיודע שיהיה לו זרע שאינו הגון

ויש להוסיף בע"ה עוד ציונים בזה. ראה ספורנו עה"פ בפר' וישלח (לה, יא): "ויאמר לו אלוקים אני קל שדי-פרה ורבה" שפירש: "פרה ורבה. ולא תדאג שיכלה זרעך גם כשיהיה הזרע בלתי הגון לפיכך לא תחדל מלפרות ולרבות וכו'". ועיין בפירוש אור החיים על התורה פר' במדבר (ג, לט): "והגם שמצינו שעמרם החזיר גרושתו, אין ללמוד ממנו שכולם החזירו וכו' ואם תאמר למה שבט בן תורה יעשה מיעוט פריה ורביה, אולי שדנו בה למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה וכו'". ואולי אפשר לומר, דכיוון שהיו בשיעבוד מצרים וראו את הגזירות משום כך מיעט שבט לוי במצוה זו, אך מי שלא חי בזמן גזירות אנו רשאי מלחדל לפרות ולרבות, ומה שחושש על זה נאמר בהדי דכבשי רחמנא למה לי. וראה מדרש רבה (פרשת לך לך מד, ט): "ב' בני אדם אמרו דבר אחד אברהם ודוד. אברהם כתיב ביה ה' אלוקים מה תתן לי, אמר לפניו רבוננו של עולם אם עתיד אני להעמיד בנים ולהכעיסך מוטב לי ואני הולך ערירי. דוד אמר(תהלים קלט כג) חקרני אל ודע לבבי, דע הפורשים ממני. וראה אם דרך עצב בי ונחני בדרך עולם, אמר לפניו רבוננו של עולם אם עתיד אני

קטן (פ"ג ס"י נט) שרבינו גרשום נתאבל על בנו כשהמיר דתו י"ד יום יעו"ש ומשמע שחשיב בנו ומשום כך התאבל עליו, אכן ראה מש"כ בשו"ת בנימין זאב בזה (ס"י תז עמ' רלד טור ב בסופו), והאריך בזה ידי"נ הגרא"י אוהב ציון בשו"ת יעלת חן (אה"ע ס"י א). וראה במצות ראייה (לגאון הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל) סוף ס"י א שכתב: "ומתשובת ישע"י, דא"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך נראה ג"כ שלא קיים, דאם קיים הול"ל עכ"פ מצוה קיימת. אלא אע"ג דמחוייב לעשות, שמא לא יהיה כמו שרואה, שהוא כבשי דרחמנא, מ"מ לבסוף י"ל דלא קיים". אולם ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א בשו"ת יעלת חן ח"א אה"ע (ס"י ב) ציין למש"כ בשו"ת נשמת חיים ברלין (ס"י קל"ה אות א) שבתו"ד כתב: "ובזה"ז דלא אכשיר דרי אין להדר להיות לו בנים מרובים, שמי יודע אם ילכו בדרך התורה והמצוה, אך לקיים פו"ר חובה עלינו למלאות חובתנו", ודלא כמש"כ במצות ראייה. אולם כתב שם ידי"נ שליט"א: "דהיכא דהדור פרוץ מרובה מאד, גם להסוברים שמקיים פו"ר בבן רשע, מ"מ לא יאמרו מחמת זה לכתחילה שישא אדם אשה ויביא בנים, הגם שיודע בבירור שיגדלו לתרבות רעה, ולא דנו אלא בדיעבד רק כלפי קיום פו"ר, אבל בודאי דהשיקול להמנע בשוא"ת מלהביא בנים, עדיף על קיום מצות פריה ורביה. והגאון נשמת חיים כתב בנידונו, שמי יודע אם ילכו בדרך התורה והמצוה, אבל היכא שאין צד שילכו בדרך התורה נראה כדכתבינא ועיין בספר וימהר אברהם פאלאג'י

ובבמדבר (ג, ד), די"ל דעד כמה שלא רצו לקיים מצוות פריה ורביה מהסיבה הנ"ל אך אסור לו לאדם לעמוד בלא אשה וכדפסק מרן בשו"ע אה"ע (סי' א סעי' ח) וראה ביאור הגר"א שם בס"ק כא.

במעמא דאחרו האבות הקדושים נישואיהם

ושו"ר בשו"ת מהר"ם שיק אה"ע (סי' א) שביאר איך נשא יצחק אשה בן מ' שנה ויעקב בן פ"ד שנה, הלא בן נח מצווה על פריה ורביה. ותירץ שעיקר חפצם היה להוליד בנים זרע קודש שיקרא בהם שמם, ולכך המתינו עד שישתקע רתיחת הדם והמית הטבע ויתעלו ויתקדשו יעו"ש. ולכאורה משמע דידעו שבגיל צעיר לא יהיה להם זרע קודש וא"כ היו פטורים מהמצוה, ועיין.

להעמיד בנים להעציבך מוטב לי ונחני בדרך עולם וכו' ". ומבואר דמוטב לבטל מצות פריה ורביה כדי שלא יהיה לו בנים שאינם הולכים בדרך התורה, אכן י"ל דאברהם אבינו ודוד המלך אמרו כן לקב"ה בתורת תפילה ובקשה, אבל ודאי שלדינא היו צריכים לקיים את המצוה ולסמוך על הקב"ה שיעשה הטוב בעיניו, אלא א"כ תפילתם ובקשתם היתה בעקבות נבואה שקיבלו, דאז אתי שפיר. ועיין בכתב סופר על התורה פר' שמיני (ד"ה ויקריבו) דביאר אמאי לא נשאו נדב ואביהוא נשים: "ונ"ל דלכן לא נשאו נשים כי ראו שבני משה לא היו כדבעי למהוי כידוע" יעו"ש. אכן נדב ואביהוא נתבעו על זה שלא נשאו נשים וכדאיתא במדרש רבה פר' אחרי מות (פרק כ אות ט) וראה גמ' יבמות (סד, ב)

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת לך לך

סימן ד

אם מחוט ועד שרוך נעל

ב"ה מוצאי פורים התשע"ו לסדר פר' צו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבת עולם.

איתא במדרש רבה פר' לך לך (פרשה מג) דבזכות שאמר
אברהם אבינו "אם מחוט ועד שרוך נעל" (בראשית יד, כב) זכו
בני ישראל למצות חליצה ועליה לרגל יעו"ש. ושאלו בספר
מרפסין איגרי דגבי חליצה ניתן להבין שהקשר לנעל הוא
משום שבאמצעותו עושים את מצות החליצה. אולם מה
הקשר בין אמירת "שרוך נעל" לעליה לרגל, וכי נעליים הם
מדיני עליה לרגל והלא ניתן לעלות לרגל גם ללא נעליים,
כגון על גבי סוס או חמור.

הרגליים בודאי שהוצרכו לנעליים,
עכת"ד. וע"ע ברמב"ן (שמות כה, יב). אכן
איתא בירושלמי בפסחים (פ"ד ה"ז): "רבי
יוסי בן רבי יהודה אומר אף הרוצענין
(יכולים לעשות מלאכה בערב פסח) שכן דרך
עולי רגלים להיות מתקנין מנעליהן
וסנדליהן במועד. ורבנין אמרין עשירים
היו בבהמה היו עולין". ומבואר
מהירושלמי דעליה לרגל יכולה היתה

**אם מצות עליה לרגל בהליכה
ברגל דוקא**

באגרתכם ציינתם שמורינו ורבינו
הגר"ח קניבסקי שליט"א
תירץ בשם המדרש המובא ברכנו בחיי
(שמות כג, יד): "מכאן אזהרה לישראל
שלא יעלו אלא ברגליהם" שמצות עליה
לרגל היא דוקא ברגליים, וכדי ללכת עם

המצוה (ועיין גמ' ב"מ קז, א בסופו דשכר פסיעות איכא) ואכן גם אם משתמש באוטובוס או ברכבו הפרטי כיוון שהבית כנסת רחוק וכו', צריך לעצור קצת לפני כן באופן שיהיה ניכר שברגליו מחבב המצוה (והיינו לא לעצור את רכבו ליד בית הכנסת ואז בעת שיוצא מוכרח לילך ברגל, דאין זה חיבוב מצוה אלא מציאות הכרחית) ועיי"ש בציון אליעזר בזה.

במעמא דהאבל חולין מנעלי

ובהאי ענינא, ראה בתורה תמימה (שם) שציון לביאור הגר"א שכתב שלכן האבל על חורבן בית המקדש הוא בחליצת נעליים שהוא כנגד היופי שהיה בזמן עלייה לרגל יעו"ש.

אם יש הידור לעלות לרגל דווקא בנעלי עור או אפשר גם בנעלי בד או קרוקסים

ואסיים בהערה שאיני יודע אם יש בה ממש או לא, ואבקש אם תוכלו לעיין בה או לעורר בזה ת"ח אחרים. דהנה במדרש מובא שבזכות שאמר אברהם אבינו אם מחוט וכו' זכו בניו למצות עליה לרגל ולמצות חליצה. והנה, קיום מצות חליצה הוא רק בנעלי עור (ראה יבמות קב, ב), ויל"ע האם יש הידור לעלות לרגל דווקא בנעלי עור שמקיימים בהם מצוות חליצה או שמא גם בנעלי בד או "קרוקסים" מתקיימת המצוה. ושו"ר בעץ יוסף (עין יעקב בריש חגיגה) שכתב: "ועל ההליכה ההיא משערי ירושלים אל הר הבית בנעלי תחש אשר היו מבריקים מרחוק כפניני זהב וכאבני שוהם וכו'". ומשמע

להעשות גם באמצעות בהמה ולא דווקא על ידי הליכה ברגל. וראה מש"כ בזה בשו"ת מהר"ן חיות (סי' ז) ובתורה תמימה שמות (כג, יד). ושו"ר בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א חלק הקדשים, סי' כא) שהאריך בזה.

חיבוב מצוה לעלות דוקא ברגל

ואכן גם אי נימא דאין מצוה ללכת ברגל, אבל חיבוב מצוה ודאי יש בהליכה ברגל דוקא, וכדמצינו במתני' פרה (פ"ג מ"ז): "וזקני ישראל היו מקדמין ברגליהם להר המשחה" ועיי"ש בתוס' יו"ט דהסיבה היא משום חיבוב מצוה יעו"ש. אולם העירני ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דאכתי צ"ב דמגלן שאיכא חיבוב מצוה בהליכה ברגל בעליה לרגל.

כשהגיעו לירושלים היו צריכים ללכת ברגל

ובשו"ת ציון אליעזר (חיי"ב סי' יז) העיר מהירושלמי הנ"ל על רבינו בחי' וציון שעמד בזה בהגהות עמודי ירושלים, וכתב לתרץ דממקומם עד ירושלים שאינו עיקר המצוה דעליה לרגל אלא הכשר מצוה בלבד היו רוכבין ע"ג בהמות, אבל מירושלים עד הר הבית שזו עיקר המצוה דעליה לרגל, צריך שיעלו ברגליהם.

בהליכה לבית כנסת אם יש להדר ללכת ברגל

והנה חזינן שחיבוב מצוה הוא ע"י הליכה ברגל דווקא, ובהליכה לבית הכנסת ברגל מחבבים יותר את

שהקפידו דוקא בנעליים, (ומש"כ בנעלי תחש י"ל דהוא כמו של תחש כי התחש נגנו עוד בזמן משה רבינו ע"ה) או שמא יש לחלק דלמצוות חליצה אכן צריכים נעליים שיש עליהם שם נעליים וזהו דווקא נעלי עור משא"כ לעליה לרגל צריכים נעליים בתורת אמצעי לילך בהם וצ"ב. וידי"נ הרה"ג פנחס ליפקוביץ שליט"א הראה לפירוש האר"י ז"ל עה"פ בשיר השירים (ו, ד) מזה יפו פעמיך בנעלים, דיש ללמוד מזה דהפסוק מיירי דווקא בנעליים של עור יעו"ש.

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת וירא

סימן ה

עגל שנברא ע"י ספר יצירה אם יש לו דין בשר

ב"ה מוצש"ק פר' וישלח התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט באהבה רבה.

בדבר מה שנשאל סבכם הגדול זצ"ל בספרו שו"ת מעדני
מלכים (סי' סז) על מש"כ בספרו מעדני השולחן (סי' פז סק"ח)
שעגל שנברא ע"י ספר יצירה אין לו דין בשר ומותר לאוכלו
עם חלב, אם אף על פי כן איכא בזה איסור מראית עין
שהרי אין אדם יודע שעגל זה נברא בספר יצירה.

פטורה ממתנות כהונה, והביאור בזה
דאין ערך בשר לבהמה זו ויש עוד
להאריך בזה ואכמ"ל. וע"ע בבן יהוידע
סנהדרין (סה, ב) שבתו"ד כתב דמה שאדם
הראשון שנאסר לו בשר בהמה לא ברא
בשר בספר יצירה ואכיל לבשרה זהו
משום שאכילת בשר הנברא בספר יצירה
אינו משביע שאינו עושה דם בגוף
האוכלו, ובודאי דאינו מרגיש בו הנאה
של אכילה, ועיין מה שהעיר בדבריו
המגדים חדשים (פרי וירא עמ' רעה).

**האוכל בשר שנברא ע"י ספר
יצירה אין בו חשש למראית עין**

מה שדן סבכם הגדול זצ"ל אם איכא
איסור מראית עין באוכל בשר
הנברא מספר יצירה, וחידש לפי הגאון
המלבי"ם (פרי לך לך יח, ז) שכתב שבשר
שנברא ע"י ספר יצירה אין לו שם בשר
וא"כ לא חיישינן למראית עין יעו"ש.
ראה שו"ת בית יצחק יו"ד (ח"א סי' פד
סק"ה) דבהמה שנבראת ע"י ספר יצירה

ופירש הבכור שור (וכפי הנראה כן י"ל גם ברש"י): "חמאה וחלב ואחר כך בן הבקר אחר הבשר כי שומר מצוות היה אברהם אבינו". והנה אי נימא דבן הבקר נברא מספר יצירה יתכן ומה שלא הביא אברהם אבינו ע"ה את הבשר והחמאה יחד לשולחן הוא משום שחשש לאיסור מראית עין שהרי אברהם אבינו לא ידע שהם מלאכים וחשב כי אנשים הם ויש חשש מראית עין, ומשום כך קודם נתן החמאה ואח"כ הבשר. אכן לפי מה שנכתב לעיל יש לעורר דמדוע לא נתן את הבשר קודם החלב הרי בלאו הכי אין חשש איסור בשר בחלב לפי יסוד הגאון המלבי"ם, אף אם אברהם אבינו שומר מצוות היה, וצ"ב.

אם אברהם אבינו ע"ה נתן למלאכים חלב וחמאה שנבראו ע"י ספר יצירה

ובמגדים חדשים (עמי ערה) ציין להגהות החשק שלמה ביו"ד סי' צח שהביא דברי הגאון המלבי"ם (הו"ד לעיל) וכתב שיש לומר דגם החמאה והחלב שנתן להם אברהם, היה מבהמה שנבראה מספר יצירה ואין לזה דין חלב. והעיר הגאון המגדים חדשים שליט"א על דבריו שלא מצינו כן בשום מקום שחוץ מהפר השלישי ברא אברהם אבינו עוד בהמה מספר יצירה וממנה היה החלב והחמאה וקשה לחדש דבר זה מדעתנו, עכת"ד. ואולי אפשר להביא ראיה לגאון החשק שלמה זיע"א בבחינת "דורשי רשימות" (אף כי אין ראיה ממדרשי חז"ל וכדכתב המגדים חדשים שם) ממה שהבאנו לעיל בשם

בבשר הנברא ע"י ספר יצירה ואוכלו עם חלב איכא משום מראית עין

איתא בתנא דבי אליהו (פרק יב): "ברוך המקום ברוך הוא, שאין לפניו משוא פנים, כשם שעשה אברהם אבינו למלאכי השרת לחם ובשר וחמאה וחלב, כך היה המן כל מי שהיה רוצה לטעום בו טעם פת היה טועם טעם פת וכו' טעם חמאה וחלב טועם וכו'". וכתב גאון עוזינו המהר"ח פלאג"י בספרו לוח ארז (על התנא דבי אליהו שם): "צריך לדעת מי שהיה רוצה לטעום לכלול תרי טעמי אם היה נעשה לו נס או בדבר איסור לא היה נס דהכא אין טעם כעיקר דהו"ל טעמו ולא ממשו ועדיף מהעושה ע"י ספר יצירה דהא איכא משום מראית עין, אלא דאיכא למימר דכיוון דזה היה לתשלום שעשה אברהם למלאכים הרי אכלו בשר בחלב ובא השילום בדרך זה שלישאל אין בו סרך איסור וכו'". ומבואר מדבריו דבאוכל בשר הנברא מספר יצירה עם חמאה איכא משום מראית עין, משא"כ טעם בלבד ליכא איסור בכהאי גוונא, וזה דלא כמו שהובא לעיל.

ראיה שיש בבשר שנברא ע"י ספר יצירה חשש מראית עין באוכלו עם חלב

ולאלי דמסתפינא היה מקום להביא ראיה דאיכא חשש מראית עין באוכל בשר שנברא מספר יצירה עם חלב, דהנה כתיב: "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה" (בראשית יח, ה)

התנא דבי אליהו: "כשם שעשה אברהם אברהם גם חמאה וגם חלב וגם בשר, אבינו למלאכי השרת לחם ובשר ומהיכן עשה הכל אלא ע"כ שהכל וחמאה וחלב" ומשמע שהכל עשה נברא מספר יצירה ודו"ק.

וכעת אסיים המתענג על אגרותיו הנעימות
ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

סימן ו'

האיך האכיל אברהם אבינו את המלאכים לשונות של חרדל הרי הם מאכלות רעים

ב"ה מוצש"ק פר' בלק התשע"ו [ונסתיים כעת עש"ק פר' מסעי].

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט באהבה רבה.

איתא בגמ' בב"מ (פו, ב) שהאכיל אברהם את המלאכים כשהיה חם בחוץ שלש לשונות בחרדל. ולכאורה כתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות דעות ה"ט): "ויש מאכלות שהן רעים אבל אינם כמו הראשונות לרוע וכו' לפיכך ראוי לאדם שלא לאכול מהן אלא מעט ואחר ימים הרבה וכו' כגון דגים גדולים וכו' והכרוב והחציר והבצלים והחרדל והצנון, כל אלו מאכלות רעים הן. אין ראוי לאדם לאכול מאלו אלא מעט ובימות הגשמים. אבל שלא בימות הגשמים לא יאכל מהן כלל", ואם כן שאל הגאון הרב שמואל ברוך גנוט שליט"א האיך האכיל אברהם אבינו את המלאכים לשונות של חרדל, והיא הערה נפלאה.

אבן טובה היתה מרפאת את כולם כשהיו מביטים באבן הטובה היו מתרפאים, עכת"ד.

**אם היה מותר לכתחילה להזיק
על מנת שהאבן הטובה תרפא**

**ולכאורה עד כמה שכל אחד היה
מביט באבן ומתרפא, מי**

כתבתם ליישב עפ"י הגמ' בבבא בתרא (טז, ב) דאבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותה מיד מתרפא יעו"ש. ולפי"ז גם אם האורחים היו ניזוקים ממאכלים אלו, הרי מיד

נחלה, דשמה מה שלא היה חולי בעולם קאי בחולי לא טבעי וכמו מחלות משונות רח"ל, אבל לא מחמת אכילה שזהו דבר טבעי שקורה לעיתים אצל בני אדם שאוכלים אוכל מקולקל.

אם אפשר לתת מאכל מזיק לעכו"ם

ומה שהבאתם בשם דודו של הגרש"ב גנוט שליט"א בעל העבודת משא שליט"א לתרץ, שאברהם ידע שהם ערבים וגופי עכו"ם אינם כגופי ישראל דאוכלים שקצים ורמשים כדאיתא בשבת (קמ"ה, ב) ולכן לא חשש להאכילם, עכת"ד. לכאורה לא כ"כ מובן, אם המאכל מזיק אז הוא מזיק גם לעכו"ם אף שאוכלים שקצים ורמשים, ומדוע נאמר שהיה מותר לאברהם לתת להם מאכל מזיק.

רק חרדל כמאכל בפני עצמו מזיק

ואולי יש ליישב דכוונת הרמב"ם דדוקא חרדל בפני עצמו לא יאכל כלל בימות החמה, אבל כשהחרדל נאכל יחד עם שוורים אז אינו מזיק ורק כשהוא לבדו הוא מזיק. וראיה נפלאה לדברינו הראה ידי"ג הרה"ג פנחס ליפקוביץ שליט"א מלשון הרמב"ם בפ"ט מהלכות ביכורים הכ"ב: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחרדל שנאמר למשחה כדרך שהמלכים אוכלים" ומבואר דכשהצלי נאכל עם החרדל נחשב הוא כמאכל טוב וחשוב כדרך שהמלכים אוכלים, אכן

י"מר שמותר לאברהם לעשות כן לכתחילה, והיינו להזיק לאדם שיהיה חולה ואח"כ שהחולה יביט באבן ויתרפא. ועוד יל"ע האם גם מי שאוכל דברים שרעים לגוף חשיב חולה כזה שהאבן היתה מבריא את הגוף מאותו מאכל שאכל או שמא דוקא כשהחולה מחמת חום או פצע וכו' (ועיין תוס' שם ד"ה שכל, דאירי בחולי של מכה).

רק בתקופת החמה מזיק אכילת חרדל לגוף

עוד כתבתם עפ"י המדרש רבה (פרשה מט, יב) שהמלאכים הגיעו לאברהם אבינו ע"ה בט"ו בניסן. וצייתם לרש"י בפר' נח (ת, כב) שחודשי הקור הם חצי שבט ואדר וחצי ניסן, וא"כ כעת אין זה זמן של ימים חמים ואף שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה עדיין לא הזיק החום למאכל, דדוקא אם כל התקופה היא בימות החמה י"ל שמזיקים מאכלים אלו, עכת"ד. ולבבי לא כן ידמה דכיוון שכעת חם בחוץ אף שאינו חום טבעי אבל מי י"מר שמאכל זה לא יזיק, דכעת איכא מציאות של חום.

אם כשאין חולי בעולם המאכל אינו מזיק

ומה שכתבתם לתרץ (לולא התירוץ השני בתוס' בבבא בתרא טז, ב ד"ה שכל חולה) דכעת עוד לא היה חולי בעולם ורק כשיש חולאים צריך להיזהר מדברים המזיקים, עכת"ד. אכתי יל"ע דמי י"מר שבאותו זמן אחד שאכל מאכל שמקולקל המשיך להרגיש טוב ולא

שכתב: "לא יאכל מהן כלל" משמע אפילו כל שהוא וצ"ע.

כשהחרדל נאכל בפני עצמו הוא מאכל המזיק.

הערה בדברי התורה תמימה

וכעת ראינו בתורה תמימה (כאן אות כא) שהקשה האין האכיל אברהם אבינו את המלאכים לשונות של בהמה, דהרי מביאות לחולי מעיים, וז"ל: "אך צ"ע לפי מ"ש בברכות (נה, א) דחשיב שם בין הדברים המביאים לידי תחתונות מוריגי בהמה ופירש רש"י כל בשר שבבהמה שאינו חלק אלא דומה למורג שאינו חלק כגון החך והלשון, וא"כ אין יתכן שהאכיל אברהם את אורחיו לשונות המביאות לידי חולי מעים, ואפשר לומר ע"פ מ"ד בשבת (פא, א) דהא מוריגי בהמה מביאים לידי תחתונות הוא כשהם בלא מלח, וי"ל שתבלין הם במקום מלח, וא"כ מכיוון שמבואר כאן שהאכילם הלשונות עם חרדל שהם כמו תבלין שוב ליכא חשש דתחתונות וכו' " ועיי"ש מש"כ עוד ליישב בזה, ועכ"פ חזינן דלא הקשה מחרדל גופא דמזיק, וי"ל דכיוון שבא בתורת תבלין (טיבול) על הלשון אינו נחשב כמאכל מזיק ורק דכשנאכל בפני עצמו ולא בתורת תבלין, מיקרי מאכל רע וכמש"כ הגאון המלבי"ם.

אכילת מעט חרדל ובתורת תבלין אינו מזיק

ובחפשינו בספרן של צדיקים ראינו שכבר עמד בקושיא זו הגאון המלבי"ם בפירושו להלכות דעות להרמב"ם כאן (אות כא) וז"ל: "בברכות (מ, א) הרגיל בחרדל אחד לשלושים יום מונע את החולאים בתוך ביתו, כל יומא לא דקשה לחולשא דליבא, ולזה כתב מעט מן החרדל. וי"ל דגם הגמ' לא מיירי רק בימי הגשמים. ומ"מ קשה מאברהם שהאכיל למלאכים שלש לשונות בחרדל (כ"ט פו, ב) ואז היה שעת השרב היותר גדול. וי"ל דע"י טיבול שאני" ומיושב שפיר.

בגדר שיעור אכילת חרדל המזיק

ובנידון דידן יל"ע דמש"כ ברמב"ם שלא לאכול חרדל בימות החמה כי רעים לגוף, צ"ב מה השיעור בזה האם כזית או ב' כזיתים. וכי אם אוכל מעט כבר רע לכל הגוף, ושמא שלש לשונות של חרדל אינם רעים לגוף, וצ"ע בזה. שו"ר לשון הרמב"ם בסוף ההלכה

וכעת אסיים ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת חיי שרה

סימן ז

האיך לא חשש אליעזר לשנות דבריו לפני בתואל ולבן

ב"ה יום רביעי כ' כסלו התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה עצומה.

כתיב בפר' חיי שרה (כז, כב - כג): "ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם, ויאמר בת מי את וכו'". ובפס' מז כתיב: "ואשאל אותה ואומר בת מי את ותאמר בת בתואל בן נחור אשר ילדה לו מלכה ואשים הנזם על אפה והצמידים על ידיה". ופירש רש"י: "ואשאל ואשים, שינה הסדר, שהרי הוא תחילה נתן ואחר כך שאל אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו נתת לה, ועדיין אינך יודע מי היא". ושאלתם לפי רש"י האיך לא חשש אליעזר לשינוי הנ"ל שהרי לעיל (פס' כח) כתיב: "ותנד לבית אמה כדברים האלה", ומסתבר שסיפרה דברים כהוייתן והרי לבן ובתואל היו יכולים לתפוס אותו בשקר, דלא כך היה כמו שהינך מספר כעת אלא קודם נתת ואח"כ שאלת וכיצד כעת אליעזר משנה ואומר "ואשאל אותה וכו' ואשים הנזם".

גם רבקה שינתה בדיבורה סיפרה לאמה כדברים האלה, והיינו
שהפכה את הדברים ואמרה ששאל
ציינתם מהילקוט מעם לועז שרבקה תחילה בת מי את ואח"כ נתן לה

הנראה אי אפשר לפרש כן, דהרי רש"י פירש (פס' כה) שדרך נשים היתה להיות להן בית לישב בה למלאכתן וכו' וא"כ למדנו צניעות מאמה של רבקה ואם התורה באה ללמד אותנו צניעות מאמה של רבקה, כנראה שהיתה צדקת.

רבקה סיפרה את כל הדברים לאמא

ועוד יש לפרש בזה, דהנה הרמב"ן (פס' כב) פירש לא כרש"י דבתחילה נתן ואחר כך שאל אלא שהנתינה היתה לאחר שאמרה לו בת מי היא, ואם כן מה שאמרה רבקה לאמה "כדברים האלה" יתכן שאמרה לה הכל, ואף אם החסירה משהו אך בודאי שלא שינתה בדבריה, ואתי שפיר הכל דלא שינה אליעזר ממה שהיה. ומה שכתבנו שיתכן ואמרה לאמה הכל אף שלשון הכתוב הוא: "כדברים האלה", ראה לקמן פרק מה פסוק כג: "ולאביו שלח כזאת" ופירש הרמב"ן: "והכ"ף כאילו יתירה, רק דרך הלשון לדבר כן כמו 'ותדבר אליו כדברים האלה עשה לי עבדך' " וא"כ יתכן ואמרה הכל. וכדעת הרמב"ן ראיתי שפירש גם האמרי שפר (שם) ודייק כן מלשון הפס': "ויקח האיש נזם זהב" דלא כתב ויתן רק "ויקח": "שלקחו שיהיה מוכן בידו לתתו לה כשיתברר לו בת מי היא. וא"ת כי ויקח האיש לקח ונתן לה מיד, נצטרך לומר כי ויאמר בת מי את השאלה היתה קודמת לנתינה כי לא יתכן שנתן עד ששאל, וכן העיד העבד כשאמר ואשאל אותה בת מי את ואח"כ ואשים הנזם על אפה".

המתנות, וא"כ לא קשיא דגם אליעזר עשה כן יעו"ש. על דרך זה מצינו בחת"ס בפר' וישב שפירש כן על הפס': "ותדבר אליו כדברים האלה לאמר" (למ, יז) דמדוע כתיב "כדברים האלה" ועיי"ש שביאר שאשת פוטיפר שינתה בדיבורה שמא לא יאמין לה יעו"ש, וכן על זה הדרך רבקה סיפרה את הדברים בשינוי כדי שלא יחשדו בה.

כדברים האלה פירושו הדברים האחרונים שדיבר

מה שכתב ידי"נ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דרון שליט"א ליישב מדנפשיה ש"כדברים האלה" הכוונה על דבריו האחרונים של אליעזר דהיינו שיש מקום לנו ללון וכו'. כיוון מדעתו הגדולה לחד מקמאי רבי יהודה חלאווה זיע"א (רבי יהודה חלאווה הוא בנו של רבי משה חלאווה המוכר בפירושו על פסחים "מהר"ם חלאווה" שחי בזמן הריב"ש) בפירושו הנפלא מאוד על התורה "אמרי שפר" (שם, פס' כט) שפירש: "אלא נראה לומר שרבקה באה במרוצה להגיד לאמה כדברים האלה, שאדם אחד עם משרתיו ועמו עשרה גמלים שאל אותה אם יש בבית אביה הכנה שיכנסו שם ושהיא ענתה והשיבה לו גם תבן וכו'".

יתכן וגם אמא של רבקה נתנה עיניה בממון

ומה שתירץ עוד ידי"נ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דרון שליט"א שיתכן והאם לא שמה לב להשתלשלות הדברים, ויתכן שגם היא נתנה עיניה בממון ולא שמה לב לדברי רבקה. כפי

כדברים האלה - הכוונה לברכה שבירך אליעזר את רבקה

עוד יל"פ על פי מש"כ המשך חכמה (כד, כט) שמה שסיפרה רבקה לאמה "כדברים האלה" הכוונה לברכה שבירך אליעזר "ואברך את ה' אלוקי אבי אברהם אשר הנחני וכו' " וביארו המפרשים (וכעת איננו זוכרים) שלכן לבן אמר לאליעזר: "בא ברוך ה' " (כד, לא) ומהיכן ידע לבן לדבר בלשון כזו, אלא ששמע את רבקה מדברת עם אמה ומספרת לה את הברכה שבירך אליעזר.

הסיבה שאליעזר אמר לא אוכל עד אם דיברתי דברי

והנה בחפשינו בספרן של צדיקים, ראינו בפירוש בעלי התוספות על התורה כי אליעזר אכן חשש שרבקה

תספר את הדברים כהוייתן כשיבואו ויאכלו כולם יחדיו ולכן לא אכל עד שגמר לספר כל דבריו וז"ל שם: "נ"ל מה שמיהר לספר כל הקורות קודם אכילה, כי היה מתיירא שמא תגיד רבקה כל הדברים כי הנשים דברניות הן, והיתה מגדת הדברים כהוייתם איך נתן מתנות ואח"כ שאל בת מי את, ובזה היו תופשין אותו והיו אומרים לו איך תוכל לומר שבאת על עסקי אחותינו ואפילו אם היתה ממזרת או נתינה והיתה משקה אותך היית נותנה לבן אדוניך". וכפי הנראה עד עתה לא ידעו לבן ובתואל מה דיברו אליעזר ורבקה ורק בעת האוכל כשנפגשו כולם יחד היתה מספרת להם, ולכן מיהר אליעזר לספר להם לפני שיאכלו כולם יחד, ואכתי צ"ב דאולי רבקה היתה אומרת להיפך עוד לפני שאכלו והאיך לא חשש לזה.

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

סימן ח

אם מתה שרה בעמיו של נחש

ב"ה יח טבת התשע"ה

כבוד ידידנו היקר הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
שלומכון ישגה לאורך ימים ושנים.

בדבר השאלה מהא דפירש רש"י עה"פ: "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וכו' "דלכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו בת ק' כבת כ' לחמא, מה בת כ' לא חמא שהרי אינה בת עונשין אף בת ק' בלא חמא". וקשה מהמובא בגמ' בשבת (נה, ב): "ארכעה מתו בעמיו של נחש ואלו הן, בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד" ולחד מ"ד גם משה ואהרן מתו בעמיו של נחש. ופירש רש"י (ד"ה בעמיו): "דבעמיו של נחש מתו, היינו בעצתו של נחש שהשיא לחוה ולא בחמא אחר, שלא חמאו" ואם כן גם שרה לא חמאה ומדוע לא נמנתה בין אלו שמתו בעמיו של נחש.

ופירש הרמב"ן: "חטאה אמנו בעינוי הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן", וצ"ע. ומש"כ כת"ר שליט"א שבגלל שמסרה דין לשמים, כדכתיב (טז, ה) "ישפוט ה' ביני וביניך" נענשה ומתה קודם אברהם ולכן אי אפשר למנותה בין אלו שמתו בעמיו של נחש, כיוון בזה למש"כ הרה"ג ניסים דיין שליט"א בספרו כענבים במדבר (מאמר ה) יעו"ש.

יתכן ששרה היה סרך של חמא

בספר מרפסין איגרי שהבאתם (ואין הספר תחת ידינו) מובא בשם הגרש"ז ברוידא זצ"ל דיתכן שלפי רום מעלתה היה לה איזה סרך חמא ולכן לא נמנתה בכלל אלו שמתו בעמיו של נחש, עכת"ד. וראה בראשית פרק טז פס' ו: "ותענה שרי ותברח מפניה"

של נחש, ומה שלא ציין זאת הש"ס בגמ' בבא בתרא (יז, א) ובשבת (נה, ב) י"ל כמש"כ מוריניו ורבינו הגר"ק שליט"א דהאבות והאמהות לא נמנו בגמרא אף שמתו בעטיו של נחש.

הגמרא מנתה בדוקא אנשים שמתו בעטיו של נחש

מש"כ כת"ר שליט"א ליישב שהגמרא מנתה רק אנשים שמתו בעטיו של נחש אבל נשים צדקניות היו עוד שמתו בעטיו של נחש ולא צויינו, כיוון בזה למש"כ הגאון הרב משה שטרנבוך שליט"א בספרו חכמה ודעת (ריש פרי חיי שרה) שביאר דכיוון שאיש יש לו ריבוי אזהרות הוא חידוש יותר אם לא חטא משא"כ אשה נבהאי ענין העיר ידי"נ הרה"ג פנחס ליפקוביץ שליט"א: "עוד יל"ע דכל אלו שמתו בעטיו של נחש הכוונה שאילולי חטא אדם הראשון וכו' היו חיים לעולם. וצ"ע האם נשים היו חיות לעולם או לא, דמשמע באר"י ז"ל דכל חיות האשה היא למען להביא ילדים (עיין בדבריו בכ"מ על ענין הכתוב אצל רחל בצאת נפשה כי מתה) ואולי גם קודם חטא אדם הראשון לא היתה חיה לעד, משא"כ אדם יש לו מצוה לעבדה ולשמרה וחיי עולם נטע בתוכו.

האשה גרמה מיתה לעולם ומשום כך ליתנהו בכלל גדר מתו בעטיו של נחש

ידיד נפשי הגאון הרב אברהם יקותיאל אוהב ציון שליט"א כתב ליישב: "שמא י"ל, דכיון דחטא הנחש היה רק בהצטרפות האשה למזימתו, נמצא דחטא

ושו"ר בשו"ת משנת אליעזר (מישאל הי"א סי' לא סק"ד) שכתב שפליגי בזה המדרשים אם שרה מתה בעטיו של נחש או בחטאה מתה, והאריך בזה ידי"נ הגאון הרב חיים שלמה אברהם שליט"א בספרו דבר תורה ח"א פר' חיי שרה (עה"פ ולבכותה).

מרוב פחדה גרמה למותה

עוד כתבו ליישב בספר מרפסין איגרי (שצייתם לנו) שכיוון ששרה נבהלה ששחטו את יצחק והיא מרוב פחדה גרמה למותה לכן אין מותה של שרה נגרם רק בעטיו של נחש, עכ"ד. וראה בבעל הטורים כאן שכתב: "ולבכתה, כ"ף קטנה שלא בכה אלא מעט לפי שזקנה היתה א"נ שהיתה כמו גורמת מיתתה שמסרה דין ועל כן נענשה היא תחילה והמאבד עצמו לדעת אין מספידין אותו", ועיין מש"כ במאורות נתן (לייטר) סי' מח להעיר בזה על דברי הטור.

שרה מתה בעטיו של נחש ובכל אופן לא נזכרה

מש"כ כת"ר שליט"א שהאבות והאמהות לא נמנו בגמרא אף על פי שמתו בעטיו של נחש, זכה לכוון לישובו של מוריניו ורבינו הגר"ק שליט"א (מובא שם במרפסין איגרי) יעו"ש. וראה בכלי יקר כאן (די"ה ויבא אברהם, בסופו) שכתב: "ד"א שרמז בכ"ף קטנה שמתה בעטיו של נחש אשר גרם מיתה לאדם שנברא מקצה השמים עד קצהו ובחטא הנחש נתמעט וכו' ". הרי מבואר לנו מהכלי יקר ששרה אמנו מתה בעטיו

עמי תשפ), אכן י"ל כמש"נ שנשים צדקניות הגמ' לא הזכירה, ואכתי צ"ע.

אם בעז מת בעטיו של נחש

ומענין לענין באותו ענין, אכתוב לכם עוד ממה שהעלינו במצודתנו

הרעועה, דהנה איתא בירושלמי ביבמות (פ"ה ה"ג) דבועז היה משוחרר מן העבירות, ובפני משה שם פירש דהיה משוחרר מן העבירות כיוון שגבר על יצרו במעשה עם רות, ומשמע שגם בועז מת בעטיו של נחש. וצ"ע דבגמ' בבבא בתרא (שם) ובגמ' בשבת (שם) לא מובא שבועז מת בעטיו של נחש, ועוד לא מובן הטעם דמשום שגבר על יצרו היה משוחרר מעבירות, וצ"ע. והנה בספר לחיים בירושלים (לגאון עזיניו המהר"ח פאלאנטי זע"א על הירושלמי שם) כתב לבאר באופ"א דכיוון שהיה חתן ביום שמת וחתן מוחלין לו עוונותיו גם באשה שניה יעו"ש ולכן היה משוחרר מעבירות, ומבואר מדבריו דמוחלין לחתן על עוונותיו גם בזיווג שני והארכנו בזה במקום אחר ואכמ"ל בזה.

האדם בזה הוא כעין 'שלב ב' של העוון. ומעתה כיוון דכל האנשים משתלשלים מאדם הראשון וכל הנשים מחוה, א"כ נשים ליתנהו בכלל גדר 'מתו בעטיו של נחש', כי הו"ל מעין מקור העוון (בשורש העינים, כנ"ל) ורמז לדבר שרה בפני חוה, אבל בגברי שפי"ד, ודו"ק".

אם מתה מרים בעטיו של נחש

והשתא דעסקינן בהכי נוסף בזה עוד הערה בזה. דהנה ז"ל הספרי (אות לג) עה"פ בפרשת האזינו: "עלה אל הר העברים הזה הר נבו וכו' " (לב, מט): "הר העברים. שהוא קרוי ד' שמות הר העברים, הר נבו, הר ההר, ראש הפסגה. ולמה קורים אותו הר נבו שנקברו בו ג' מתים הללו שמתו לא מידי עבירה זה משה אהרן ומרים". ובילקוט שמעוני (תקמ"ט) כתב המג"א בזית רענן: "אפשר נבו נוטריקון נחש בו, שמתו בעטיו של נחש". ולכאורה בגמ' בשבת ובגמ' בבבא בתרא לא מצינו שהזכירו שמרים מתה בעטיו של נחש, וצ"ע, ושכן העיר במגדים חדשים (פרי האזינו

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת תולדות

סימן ט

ביצד הפסיד עשו כתוצאה מכיבוד אב את הברכות

ב"ה אור לי"ד סיון התשע"ו

כבוד ידיד נפשי הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה רבה.

בדבר השאלה, ביצד הפסיד עשו כתוצאה מכיבוד אב, והרי
שנינו בגמ' בפסחים (ח, ב) דשלוחי מצוה אינן ניזוקין לא
בחליבתן ולא בחזירתן.

במצוה, עכת"ד הנפלאים. וזכיתם לכוין
למש"כ החת"ס עה"ת בפר' תולדות (ד"ה
והייתי בעיניו כמתעתע) שעמד בזה והקשה
כן ותירץ על זה הדרך כי עשו מהרהר
בעבודה זרה היה. ושור' בשבט סופר
על התורה (פרי תולדות) שג"כ הקשה כן
ותירץ עפ"י הגמ' בקידושין (לט, ב)
דדילמא מהרהר בעבירה הוי.

**אם בן נח מצוה על מצות כיבוד
אב ואם**

ואולי אפשר להציע תירוץ נוסף, דהנה
דנו המפרשים אם בן נח מצווה
על כיבוד אב ואם, ובפשטות י"ל דרק

**רק כשעוסקים במצוה ללא כוונת
עבירה אין שלוחי מצוה ניזוקין**

הנה, מש"כ ליישב כת"ר שליט"א
ששלוחי מצוה אינן ניזוקין הם
דוקא אלו שעוסקים רק במצוה ואין
במעשיהם או במחשבתם כוונת עבירה,
אבל עשו שמחשבתו הייתה גם לעבירה
חשב שאם לא ימצא ציד להביא ממנו
לאביו יפשוט ידו בגזל ויתן לאביו מן
הגזל, הרי שמצוותו באה בעבירה
ומצוות שבאות בעבירה אינם יכולות
להגן מפני המזיקים, ולכן עשו הפסיד
את הברכות על אף היותו עוסק גם

להפסיד, והוא אעפ"כ הפסיד וכלפי זה הוי אינו מצווה ועושה דהוי יותר מחומש]. אכן כבר יסד חד מקמאי רב ניסים גאון בהקדמתו למסכת ברכות שעכו"ם נצטוו במצוות שכליות, וראה ג"כ ברוקח סי' שסו, ובמלבי"ם עה"ת דברים (כו, טו) ובהסכמת הנצי"ב לספרו של מרנא הח"ח זיע"א אהבת חסד. והנה אי נימא דבני נח נצטוו במצות כיבוד אב ואם כמצוה שכלית, י"ל דעל מצוות שכליות הגם שהוא חיוב שכלי, אך לא נאמר בזה האי דינא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, דדין זה נאמר רק במצוות שנצטוו בהם ישראל בתורת מצווה ועושה. ובחופשנו בספרן של צדיקים, ראינו באור משה (לגריי סופר סי' כד) שהאריך בזה, ובתו"ד ציין למדרש האפלה (ויקרא כ, ז דף שסא): "אמר איש איש להביא בני נח שהם מצווים בכבוד אבותם" ומבואר שבני נח נצטוו במצות כיבוד אב ואם, אך אכתי י"ל דעד כמה שבן נח מצווה במצות כיבוד אב ואם אינו מובטח לו שבשליחותו לעשיית המצוה אינו ניזוק, משום שמה שנאמר ששלוחי מצוה אינן ניזוקין יתכן ונאמר רק לישראל.

וידיינ הרה"ג מתתיהו גבאי שליט"א הראה לנו משה"ק אור החיים הקדוש בבראשית (לו, יד) איך יוסף נמכר לעבד, הא שלוחי מצוה אינן ניזוקין. ואם נימא שבן נח אין מוזהר בכיבוד אב, ידוע מה שחקר הפרשת דרכים (דרוש א) אם האבות קודם מתן תורה, היה להם דין ישראל או בן נח עי"ש ובספר תולדות נח (פרק א סעי' ה) עי"ש. וא"כ

על ז' מצוות נצטוו ולא נכלל בכללם מצות כיבוד אב ואם, אולם אי מהא לא איריא שהרי גמ' מפורשת בסנהדרין (נה, ב) דאמר ריש לקיש דבן נח מוזהר שלא לשבות ממלאכה, ולכאורה אמאי לא חשיב בהדי ז' מצוות, ומיישבת הגמ' דקום ועשה לא חשיב ועי"ש בתוס' (נמ, ב) דלא קא חשיב פריה ורביה בהדי שבע מצוות בני נח משום דקום ועשה, ושו"ר בר"ן שם (נו, ב) גבי מצות צדקה דבן נח נצטוה על הצדקה והא דלא קא חשיב להו בהדי שבע מצוות בני נח משום דקום ועשה לא קא חשיב, וא"כ יתכן וגם על מצות כיבוד אב ואם נצטוו בני נח אלא דמשום קום ועשה לא קא חשיב להו וכמ"ש. וע"ע בקובץ שיעורים ב"ב (אות כד) מש"כ בזה. אולם מהגמ' בנזיר (סא, א): "לאביו ולאמו לא יטמא, יצא עכו"ם שאין לו אב, למאי נפקא מינה וכו' אלא במי שמוזהר על כיבוד אביו יעו"ש. ופירש ריב"ן דגוי אינו מוזהר בכיבוד אביו (ועיין אור שמה פ"ד מהלכות ממרים ה"יא) וכן בקידושין (לא, א) גבי דמא בן נתינה דא"ר חנינה ומה מי שאינו מצווה ועושה וכו' ומבואר דבני נח לא נצטוו במצות כיבוד אב ואם והדברים מפורסמים בעניין זה ואכמ"ל [והנה גבי דמא בן נתינה, העירני ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א ששאל את מוריני ורבינו הגאון הרב אהרן יהודה לייב שטיינמן שליט"א דמדמא בן נתינה איכא ראיא שאין מצות כיבוד אב ואם בעכו"ם שהרי בגמ' איתא דאינו מצווה ועושה. ותירץ דכיוון שהיה לו הפסד גדול, בזה גם יהודי לא מחוייב כיוון דכיבוד אב משל אב ולא צריך

החיים לחד תירוך שנוק שתכליתו הטבה ומעלה גדולה אינו חשוב נזק.

ישראל שאינו מצווה אם אמרין שלוחי מצוה אינן ניזוקין

ולכאורה יל"ע גם גבי ישראל דאינו מחוייב במצוות בתורת מצווה ועושה וכמו סומא, אם גם נאמר שלוחי מצוה אינן ניזוקין דיתכן דרך מי שמחוייב במצוות בתורת מצווה ועושה מובטח לו ששלוחי מצוה אינן ניזוקין. ונפק"מ עוד לקטנים שמחוייבים לחנכם, אם גם בהם נאמר שלוחי מצוה אינן ניזוקין או שמא רק בגדולים נאמר ששלוחי מצוה אינן ניזוקין דמחוייבים במצוות. ושו"ר בברכי יוסף אה"ע (סי' סט) שנסתפק אם במצוה שאינו מצווה ועושה אמרין שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ועיין סוטה (כ, ב).

אם נימא שלאבות היה דין בן נח קודם מתן תורה, ובן נח אין מצווה בכיבוד אב, משום הכי י"ל שניזוק יוסף אף שהלך בשליחות אביו, וציין לנו לעיין בזה גם בספר רינת יצחק פר' וישב (לו, יד) וברינת יצחק תליתאי בראשית (סי' ט) שיישב דמה שהבל נהרג ע"י קין ולא הגנה עליו המצוה שהקריב מנחה לה', זהו משום שלא היה מצווה להביא מנחה ולכן לא היה בכוחה להגן עליו, עכת"ד הנפלאים. אכן מאור החיים הקדוש בפרשת שמות (ג, י) משמע שמשא לא היה מחוייב לילך אל פרעה, ואפ"ה הבטיח לו הקב"ה שינצל דשלוחי מצוה אינן ניזוקין והיא שעמדה לו בדרך במלון שלא המיתו המלאך יעו"ש. וחזינן דאף במצוה קיומית שלוחי מצוה אינן ניזוקין (ואי נימא דמשה רבינו היה לו דין בן נח, איכא איכא ראייה דגם בכני נח נאמר דין זה) ומה שניזוק יוסף פירש שם אור

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

סימן י

מדוע הוצרכו לתקן את בגדי עשו שיתאימו ליעקב הרי יצחק היה סומא

ב"ה אור ליום רביעי כח מר חשוון התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס באהבה רבה.

אנרתכם נתקבלה אצלנו בשמחה עצומה, ונהננו לקרוא
דבריכם המשמחים כתמיד. ושאלתם דהנה כתב אור החיים
הקדוש זיע"א בפר' תולדות (כו, טו) שבגדי עשו הגם שהיו
גדולים על יעקב תיקנתם לקמן יעו"ש (וי"ל דגם עשו תיקן את
הבגדים למידתו שהרי מוכא במדרש שהיו אלה הבגדים של נמרוד). ובעל
צרור המור זיע"א בפירושו על התורה כתב שנעשה גם
וחתאימו בגדיו של עשו למידתו של יעקב. ושאלתם למה
הוצרכו לנס או לתיקון, הרי יצחק היה סומא ולא היה מכיר
כלל שהבגד לא של יעקב.

הוצרכנו לנס שיתאימו הבגדים ליעקב
בכדי שאם יצחק ירצה למשש את
הבגדים לא יבחין שהמידה גדולה ושזה
אינו עשו.

**כיוון שיצחק מישש את בגדי
יעקב היה מקום לחשוש שיגלה
שהבגדים גדולים במידתם**

**ביטול השפעת עשו על
הבגדים שלבש**

עוד כתבתם ליישב שרביקה רצתה
לבטל את השפעת עשו שלבש
בגד זה וע"י התיקון הוי בגד חדש.

יתכן ליישב דהנה כתיב (כו, כא):
”ויאמר יצחק אל יעקב גשה נא
ואמשך בני האתה זה עשו אם לא” ואם
כן כשמישש את בגדי יעקב היה מרגיש
שאינם בדיוק מתאימים ליעקב ואז היה
מגלה שזהו יעקב ולא עשו ולכן

איתו גם בשמונה בגדים, והיינו בעיני גם למעשה לבישת בגדי כהונה בפועל. והנה, רבקה רצתה להפקיע לגמרי מכירת הבכורה מעשו, ולכן הלבישה את יעקב בגדי עשו והוצרכה לתיקון כדי שעל ידי לבישת הבגדים הללו יתחנך יעקב אבינו ע"ה לכהונה גדולה יעו"ש. ולפי"ז אזיל אור החיים הקדוש זיע"א לשיטתו בזה דכיוון דהקשה על עצם המכירה שאינה מועילה, א"כ כעת על ידי תיקון הבגדים אתי שפיר המכירה ודו"ק. והרווחנו בזה לבאר דבאמת הנס או התיקון לא נעשה עבור יצחק, ויתכן דבאמת לצורך יצחק אבינו ע"ה לא הוצרכנו לנס או תיקון דבלאו הכי סומא הוא ולא רואה ולא מרגיש אם הבגדים מתאימים או לא, אלא כל הנס או התיקון הוא עבור יעקב אבינו כדי שהבכורה תיפקע לגמרי מחלקו של עשו.

רבקה דאגה שגם ליעקב יהיה בגדי מלכות

והנה בחפשנו בספרן של צדיקים, ראינו שעמד בזה בספר נתיבי חיים עה"ת בפר' תולדות, וביאר עפ"י המדרש רבה (כאן): "אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמש עשו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשו בשעה שהיה משמש את אבא לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות". וא"כ רבקה דאגה שגם ליעקב יהיה בגדי

ויש להוסיף דהנה רש"י (כו, טו) כתב שהבגדים הללו חמדן עשו מנמרוד. וע"ע בפרקי דרבי אליעזר (פרק כד) ובהגהות הרד"ל שחם גנב את הבגדים שהיו בתיבה יעו"ש. וא"כ ע"י התיקון או הנס שנעשה בבגדים הופקע מהם שם גזל שהיה עליהם ואף שנתייבש הגזלן עכ"פ שם של גזל היה עליהם, ובוזה שהיה נס או תיקון על הבגדים, פנים חדשות באו לכאן ואין עליהם שם גזל. שו"ר בחפשנו בספרן של צדיקים בדעת זקנים (כו, טו) שהקשה: "למה הלבישתו ליעקב, ונראה שרצתה להתנדרו לגמרי לדמיון עשו" ולפי מש"נ מבואר שפיר נוהעירני ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א בעניין אם שינוי מועיל בעכ"פ, דנו האחרונים דכיוון דאין לו חיוב השבה אין קניני גזילה, ואם כן אם חשיב כגזל איך יועיל השינוי. אכן אי נימא דהיה להם דין ישראל אתי שפיר. אולם לכאורה רק לחומרא היה להם דין ישראל אבל לקולא שיועיל שינוי לא שמענו].

לצורך קניית הבכורה מחדש הוצרך לתיקון בגדי עשו

עוד יתכן ואור החיים לשיטתו אזיל בזה, דהנה אור החיים הקדוש זיע"א בריש פר' תולדות הקשה על עצם מכירת הבכורה דהיה מקום לערער עליה מדהוי דבר שלא בא לעולם. וביאר בספר דברי נפתלי (הלכרשטאם עה"ת פרי תולדות כאן) דמבואר ברמב"ם (פ"ד מהלכות כלי המקדש הי"ב) דהמינוי של כהן גדול לא סגי רק בשמן המשחה אלא מרבין

מלכות. וא"כ אין הנס או התיקון עשו, אלא הנס או התיקון נעשה עבור
נעשה כדי שיצחק לא ירגיש שזהו לא יעקב אבינו.

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת ויצא

סימן יא

ביצד הצליח יעקב לגלול את האבן בקלות והרי תורה מתשת כוחו של אדם

ב"ה יד אדר פורים דפרזים התשע"ז

כבוד ידי"נ הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
ברכת פורים שמח לכם ולכל הנלוים עמכם, וברכת מזל טוב לבבית לרגל
השמחה השרויה במעונכם, ישועות גדולות ובשורות טובות.

בדבר שאלתו כיצד הצליח יעקב אבינו לגלול את האבן
בקלות, והא תורה מתשת כוחו של אדם. נראה ליישב בששה
אופנים בע"ה:

היה ליעקב הכח לגלול את האבן אף כי
תורה מתשת כוחו של אדם יעו"ש. שו"ר
ברמב"ן (כט, ב) כאן: "יאריך הכתוב
בספור הזה להודיענו כי קווי ה' יחליפו
כח ויראתו תתן עוז כי הנה יעקב בא
מן הדרך והוא עייף ויגל לבדו האבן
אשר היו צריכים אליה כל הרועים
ושלשה עדרי צאן אשר להם רועים רבים
ושומרים כולם רובצים עליה אינם
יכולים להניעה כלל וכו' ". ומבואר
שכשיש רצון ועוז לגלול את האבן אז
וקווי ה' יחליפו כח, ואשר על כן מבואר
דאף שדרשו חז"ל בסנהדרין (כו, ב)

**יעקב אבינו יחד בלבו לעשות
חסד ולכן היה לו הכח לגלול
את האבן**

הנה בשאלה זו עמד הגר"י ניימן זצ"ל
בספרו דרכי מוסר (פרי ויצא) וביאר
עפ"י מה שאומרים בפיוט של תפלת
הגשם: "יחד לב וגל את האבן" דיעקב
אבינו יחד לבו לעשות חסד והמידה
הזאת לעשות חסד התלהבה ביעקב והיה
לו רצון עז וחשק רב לעשות חסד וזה
נתן לו הכח והעוז, כי בדבר שאדם
רוצה אז הכח מתגבר אצלו יעו"ש. ולכן

אפילו דברי תורה מייגעין את האדם. בתחילה אדם נכנס ללמוד תורה וכו' והוא אינו יודע שכל מה שהן מתישין בהן כוחו סוף שהוא מוציא קלות וחמורות וכו' " והיינו רק בתחילה יעו"ש, אבל אח"כ שנעשה אדם וקווי ה' יחליפו כח.

תורה מתשת כוחו של אדם בלומד שלא לשמה

ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א יישוב על פי רבנו הגר"א זיע"א (הו"ד בדרך שיחה עמ' תפא) שכל מה שתורה מתשת כוחו של אדם הוא בלומד תורה שלא לשמה אבל מי שלומד לשמה אין התורה מתשת כוחו אלא אדרבה נותנת בו כח, ואשר על כן ליעקב היה כח לגלול את האבן [ומה שהעיר ידי"נ מהגמ' בשבת (צב, א) שאין הקב"ה משרה שכנינו אלא על חכם וגבור וכו' דלכאורה אם חכם הוא שלומד תורה איך הוא גבור והא תורה מתשת כוחו של אדם. וביאר די"ל דבתורה לשמה איירי. יש ליישב בעוד אופן עפ"י מש"כ במדרש תלפיות ערך חכמה דבתחילת הלימוד נחלש ואח"כ נעשה גיבור].

יעקב הוצרך לנס כי תורה מתשת כוחו של אדם

אולם העיר שם בספר דרך שיחה מהריטב"א ביומא כח, ב (ד"ה יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה הוה דכתיב ויהי כי זקן יצחק): "פירוש ואין זקן אלא זה שקנה חכמה. ואיכא למידק והא בסופיה כתיב ותכהין עיניו מראות. וביעקב נמי

שתורה מתשת כוחו של אדם, אך כשיש רצון ועוז אז וקווי ה' יחליפו כח (אח"כ ראינו שציין את הרמב"ן הנ"ל בהמשך דבריו בדרכי מוסר, שם).

כשמגיעים לדרגה של אדם מקבלים כוחות למעלה מהטבע

ובאופן נוסף ראינו בספר אבני אהרן (גרדנש) בסוף מסכת אבות שביאר בשם סבו דהא דאמרו חז"ל תורה מתשת כוחו של אדם, היינו דהתורה מתשת כוחו של "אדם" דייקא אבל כשמגיע למדרגה של "אדם" הוא מקבל כוחות למעלה מהטבע וכמלאך הוא דומה, והוסיף דבזה מדויק בקרא ישעיה (פרק מ) "וקווי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים" וזהו "יחליפו" יעו"ש. ואכן הדברים מבוארים בזה"ק פר' בראשית (דף ה, א) וכ"ה ברש"י אבות (פ"ה משנה כא וע"ע רש"י כאן) והו"ד גם בספר דרך שיחה (עמ' תפ) דמה שאמרו תורה מתשת כוחו של אדם הני מילי בתחילה אבל אח"כ אדרבה נותנת לו גבורה יעו"ש. וכמש"נ דכשמגיע לדרגת "אדם" מתחלף כוחו. וראה לקמן מה שהבאנו בזה מהמדרש תלפיות, וע"ע ירושלמי תרומות (פ"ה הי"ד) שריש לקיש רדף אחרי הליסטים לאחר שחזר בתשובה, והיינו דלאחר שחזר בתשובה ולמד תורה קיבל כוחות למעלה מהטבע. אכן ראה ירושלמי קידושין (פ"ד ה"א) שרק אצל תלמידי חכמים בעינן אומן מקיז דם לפי שהן תשושי כח וצ"ל לפי מורינו ורבינו הגר"ח"ק שליט"א דקאי רק בתחילה. וע"ע מגדים חדשים שבת (פה, ב) שביאר לפי"ז מדרש קהלת רבה (פרק א, כו)

גלל את האבן בדרך נס, וא"כ אתי שפיר אליבא דהריטב"א דאכן תורה מתשת כוחו של אדם ומשום כך הוצרך לנס.

אם היתה קיימת התשה לפני שיעקב ביקש חולי

אכן לולא דברי הריטב"א היה נראה ליישב בדרך רביעית, דהנה במדרש שלשה וארבעה אות ג (מובא בבתי מדרשות אות ג): "שלש מתנות ניתנו ע"י שלשה צדיקים ואלו הן: זקנה וחלי ורפואה וכו' משנברא העולם ועד שבא אבינו יעקב היו בני אדם כשמגיעים זמנם למיתה היה מתעטש ומת והיה מיתתם פתאום, עד שבא אבינו יעקב וניתן חולי על ידו שנאמר (מה, א) הנה אביך חולה". והנה מש"כ הנה אביך חולה זה נאמר לאחר שגלל את האבן, וא"כ לא היה עדיין שייך המושג של "מתשת" משום שעדיין לא בא חולי לעולם. אולם לפי הריטב"א כבר בזמן יצחק כבדו עיניו מזוקן, וביאר הריטב"א דזהו משום שמרוב רגילותו בישיבה ותושיה שמתשת כוחו של אדם, כבדו עיניו. וע"כ צ"ל דחולי והתשה שני ענינים שונים הם, דחולי לא בא לעולם אלא רק לאחר שיעקב ביקש זאת משא"כ המציאות של התשה היתה קיימת גם לולא בקשתו של יעקב שיהיה חולי, דהתשה זוהי מציאות הכרחית של אדם שמרגיל עצמו בישיבה.

מהשפעתה של רחל קיבל יעקב כח לגלול את האבן

באופן חמישי כתב ליישב ידי"נ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א

דכתיב כבדו עיניו מזוקן הא כתיב ביה לא יוכל לראות, אלמא זקנה דרוב ימים משתעי קרא. וי"ל דחס ושלום דמשום רוב ימים כבדו עיניהם, דהא כתיב וקווי ה' יחליפו כח, אלא אדרבה מרוב רגילותם בישיבה ותושיה שמתשת כחו של אדם כבדו עיניהם ולא יכלו לראות, ובשבחם בא הכתוב ולא בגנותם". ומבואר כי מרוב רגילות בישיבה ותושיה שמתשת כוחו של אדם כבדו עיניהם מרוב חולשה והסכים לזה מורינו ורבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א יעו"ש. ומה שהעיר מהריטב"א כ"כ ג"כ המהרש"א (יומא שם). ובמגדים חדשים עה"ת כתב להביא סייעתא לדברי הריטב"א והמהרש"א ממדרש שוחר טוב בתהילים (מזמור ז, ג): "תושיה זו תורה, אמר ריב"ל למה נקרא שמה תושיה, שמתשת כח הגוף והעיניים" יעו"ש. וראה תורת חיים (פנהדרין שם) שביאר שתורה מתשת כוחו של אדם הוא כפשוטו, וכ"ה בעיון יעקב בסנהדרין (יז, ב) שתלמידי חכמים על הרוב חולים כיוון שהתורה מתשת כוחם. ושו"ר בהקדמה הנפלאה של בעל שו"ת עמודי אש שביאר שתורה מתשת כוחו של אדם זהו כפשוטו יעו"ש, וע"ע מגדים חדשים שבת (פה, ב) ובשו"ת אדרת תפארת ח"ו (סי"ז, א), ואם כן לפי הריטב"א הדרא קושיא לדוכתא האיך הצליח יעקב לגלול את האבן הרי תורה מתשת כוחו של אדם. ונראה ליישב עפ"י התרגום יונתן בן עוזיאל וכ"ה בתרגום ירושלמי (רי"ש פר ויצא): "ניסא תליתאה אבנא דהוו כל עדריא מתכנשין ומגלגלין לה מעילוי פם בירא גלגל יתה בחדא מן דרעוי" (ובתרגום ירושלמי מובא כן כנס רביעי) ומבואר שיעקב

עפ"י מש"כ בפרקי דרבי אליעזר (פרק לב)
 דכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו, ירד
 עליו טל מן השמים, ונדשנו עצמותיו
 ונעשה גיבור חיל וכח, ופירש הרד"ל
 (אות נד) שמטל זה יכול היה לגלול את
 האבן מעל פי הבאר יעו"ש ואף שתורה
 מתשת כוחו של אדם, אך שאני ירדת
 טל שבזה נעשה גיבור חיל.

(גם אני אורך סי' ס) עפ"י בעל צרור המור
 (כאן) שממה שראה יעקב את רחל נעשה
 בו כח לגלול את האבן.

**טל ירד על יעקב מהשמים
 ונעשה גיבור חיל**

באופן שישי, כתב ליישב ידי"נ הרה"ג
 כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
 רועי צבי תמיר

פרשת וישלח

סימן יב

האיך היה למלאך פנאי לשאול שמו של
יעקב לאחר שאמר לו שהוא ממחר

ב"ה אור לכ"א כסלו התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס.

אגרתו על פר' וישלח, נתקבלה בשמחה. ושאלתם, דהנה
בפרשה כתיב: "ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא
אשלחך כי אם ברכתני" (בראשית לב, כז). ולכאורה בתחילה
"ממחר" המלאך כדי לומר שצריך לומר שירה, אך לאחר מכן
יש לו פנאי לא רק לברך את יעקב אלא גם לשאול לשמו
(שם פס' כח), וצ"ב.

חייב היה לדעת את שמו
בשביל לרפאותו
שירה אבל כיוון שמטרת הברכה היתה
בשביל לרפאות את יעקב היה חייב
לדעת את שמו.

המלאך לא בירך את יעקב אלא
הודה לו על הברכות

ועוד יש ליישב, דהנה רש"י (ד"ה
ברכתני) פירש: "הודה לי על
הברכות שברכני אבי, שעשו מערער
עליהן". ובשפתי חכמים ביאר "דמיבעי

הנה, בפירוש הטור הארוך (כאן ד"ה כי
אם ברכתני) כתב: "לפי שהמזיק
את האדם יכול לרפאותו יותר קל מאחר
שילחש על המכה, ולכך שאל לו 'מה
שמך' שהלוחש על המכה צריך לידע
שם המוכה". ולפי"ז אתי שפיר
ומיושבת הערתכם, דאף שמהיר לומר

מורינו ורבינו הגר"ק שליט"א דלפי רבנו הגר"א זיע"א אין לבקש בקשות מהמלאכים, וא"כ איך ביקש יעקב שהמלאך יברך אותו עיי"ש. ולפי מש"נ אתי שפיר דבאמת לא ביקש שיברך אותו אלא שיודה לו על הברכות, וזה אתי שפיר אף לפי רבנו הגר"א זיע"א. וכמו כן גם לפי מש"כ הטור אתי שפיר, דכיוון שהיתה הברכה בשביל לרפאותו היה זקוק דוקא לאותו מלאך שהזיק אותו, ואתי שפיר גם לפי רבינו הגר"א זיע"א.

לי למימר כי אם תברכני" וע"כ צ"ל דביקש שיודה לו על הברכות שבירך אותו כבר אביו יעו"ש. ולפי"ז י"ל דבאמת לא בירך את יעקב, אלא יעקב רק ביקש שיודה לו על הברכות, ומשום כך שאל לשמו שהוא יעקב שעל זה עשו התמרמר כביכול דעקב אחריו פעמיים, ומעתה שמו של יעקב ישראל ובוזה הראה שמודה על הברכות.

לבקש בקשות מהמלאכים

ובהאי ענינא, בטעמא דקרא (כאן) העיר

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת וישב

סימן יג

מדוע המשיך יוסף לספר לאחיו על החלומות לאחר שכבר ראה ששונאים אותו

ב"ה כ"ו כסלו התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס, בברכת חנוכה שמח.

אודות שאלתכם, מהא דכתיב בפרשת וישב (לו ה - ט):
"ויחלום יוסף חלום ויגד לאחיו ויוסיפו עוד שנא אותו וכו'
ויחלום עוד חלום אחר ויספר אותו לאחיו וכו' ". והקשתם
מדוע יוסף מוסיף לספר עוד חלומות לאחים, לאחר שראה
כבר בחלום הראשון ששונאים אותו, שהרי אמרו לו "תמלוך
תמלוך עלינו אם משל תמשול בנו" והבאתם שאור החיים
הקדוש זיע"א כבר עמד בזה יעו"ש.

לקח טוב (פסי ו): "אלא מלמד שאע"פ
שהיה יודע בהם שמוסיפין לו שנאה, לא
היה נמנע מלספר להם חלומותיו", וצ"ב
מדוע לא נמנע לספר להם ומה ירויח
יוסף מזה שימשיכו עוד לשנוא אותו,
אלא ע"כ כמש"כ המושב זקנים שכיוון
שהיה בר חכים ורואה באספקלריה וידע
שחלומו כנבואה והכובש נבואתו חייב
מיתה בידי שמים כדאיתא בסנהדרין פט,

חלום יוסף היה נבואה ואסור
היה לו לכבוש נבואתו

הנה, כתבתם שהראו לכם ממש"כ
בפירוש מושב זקנים על התורה
(כאן) שהיה רואה ברוח הקודש וידע
שחלומו כנבואה, ואסור לנביא לכבוש
נבואתו שקיבל מן השמים יעו"ש. ויש
להוסיף בזה בע"ה, דהנה איתא במדרש

א יעו"ש. וסימוכין למושב זקנים, כפי הנראה יש להביא ממש"כ במדרש אגדה (כאן): "שמעו נא – אמר להם הנביאים כך יהיו מוכיחים אתכם כדכתיב 'שמעו נא המורים וכו' " ולכאורה מאי נפק"מ לנידון דידן וי"ל דכמו שחלום נחשב לדברי נבואה ואינכם שומעים לזה, כך לעתיד יוכיח משה רבינו ע"ה את עם ישראל ויאמר בלשון "שמעו נא" נובעניין שאלתכם, ראו לאברנאל כאן בשאלה הי"א שהקשה כבר קושיא זו, ותורף תירוצו שאף שידע יוסף שהאחים הקדושים שונאים אותו, אכתי ביקש להתחבר אליהם יעו"ש].

בטעמא דשנאו את יוסף אף שחלומו היה נבואה

והנה, כפי הנראה ידעו האחים הקדושים שיוסף הוא בר חכים ורואה באספקלריה, וא"כ מדוע שנאו אותו על חלומותיו, וכי נביא שמתנבא רעות צריכים לשונאו הרי מקבל הוא הכל מה'. ובחפשנו בספרן של צדיקים ראינו כי עמד בזה בפירוש "מלאכת הקדש" הגאון רבי משה טולידאנו זצ"ל, והוסיף להקשות וז"ל:

"אך קשה למה אחין שנאוהו על זה, וכי הנביא שמתנבא רע ישנאוהו, והרי שמואל כשאמר אל עלי כל כך הרבה רעות שיבואו עליו ועל זרעו אחריו, אמר (שמואל א ג, יח) 'ה' הוא הטוב בעיניו יעשה' וכל שכן הכא דאין כאן רעה כל כך אלא שיהיה הוא מלך והם עבדיו ועבד מלך מלך מיקרי". וכתב דאפשר לחלק: "דהנביא ודאי שה' אמר לו כן אבל הכא ביוסף אע"פ שגם הם מודו שחלם זאת עם כל זה אמרו רעיוניה על משכביה סליקו דקי"ל (ברכות נה, ב) אין מראין לאדם אלא מהרהורי לבו. ודבר זה מדוקדק בכתוב שאמר (פס' ח) 'על חלומותיו ועל דבריו' דמאן נינהו 'ועל דבריו' וכו' אלא עיקר השנאה היתה על דבריו כלומר שכל היום וכל הלילה אין דבריו ורעיוניו אלא בזה שיזכרו ה' שימלוך עליהם ולכן בלילה חלם מהרהורי לבו, וק"ל" [והוסיף ידי"ג הרה"ג פנחס ליפקוביץ שליט"א דבגמ' במגילה יד, ב איתא למה הלך לחולדה הנביאה לפי שהנשים רחמניות והיינו דהנביא מקבל נבואתו ולפי שורש נשמתו הוא נותן לזה פירוש, עכת"ד. וא"כ היתה כאן כביכול סיבה לשינאה].

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

סימן יד

מדוע קראו ליוסף ילד בהיותו בן שבע עשרה

ב"ה יום רביעי י' אייר התשע"ו

כבוד ידי"נ הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט באהבה.

אודות השאלה, מהא דכתיב בפר' וישב (לז, ב): "אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וכו'". ומאידך כתיב (לז, ל): "וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא", ומדוע קראו ליוסף ילד בהיותו בן שבע עשרה, אשיב בקצרה בע"ה.

ממה שאמר ראובן בהסבה ליוסף הילד איננו (וישב לז, ל) והיה אז בן שבע עשרה שנה. וכן מתבאר מגמרא ב"מ (מד, א) ועבודה זרה (נב, ב) וכו' וכן מתבאר בב"ק (צח, ב) וכו' ובודאי אין הכוונה בילדותי בעת שהיה ילד קטן וכו' אלא הכוונה בצעירות שנותיו וכו' "יעו"ש.

לעיתים משתמשת התורה בלשון ילד גם לבאי בשנים

ובספרו ברוך שאמר (עמ' קע) הוסיף עוד ראיות שמצינו שהתורה משתמשת בשם ילד גם לבאי בשנים בערך, כמו בפר' וירא (כא, יד) מכנה התורה את ישמעאל ילד, וזה היה זמן רב אחרי שנימול בן י"ג שנה (סוף פרי

מדוע קוראת התורה ליהושע נער

בספר תוספת ברכה לגאון רבי ברוך אפשטיין זצ"ל מח"ס תורה תמימה וברוך שאמר (פרי כי תשא לג, יא) דן מדוע השתמשה התורה בתואר נער כלפי יהושע "ומשרתו יהושע בן נון נער וכו' " הרי היה יותר גדול מנער, והראיה שכבר במלחמה עם עמלק פקד עליו משה לבחור אנשים והוא יצא למלחמה. וכתב שהוראת התואר "נער" הוא מלשון נעור וטלטול, קלות ברגלים ובכל הגוף, וציין ראיות נפלאות ליסוד דבריו. ובתוך דבריו כתב: "וראוי להעיר, כי לפנים היה מכונה בשם ילד גם איש בא באנשים אך הוא צעיר לימים, וראיה

על מעשה נערות משתמשת התורה בלשון נער

וראה ברמב"ן (בראשית מב, כא) שכתב:
 "והנה ראובן ענה להם שכבר
 אמרתי אליכם בשעת מעשה, שלא
 תחטאו בו כי ילד הוא ומפני נערותו
 חטא לכם וראוי לכם להעביר על חטאות
 נעוריו וכו' " יעו"ש. ומבואר שכיוון
 שעשה מעשה נערות נחשב כילד אף
 שהיה גדול יותר.

לך לך) יעו"ש. וכן בגמ' בסוכה (כו, ב)
 בילדים ונשותיהם עמהם. וביבמות (קא, ב)
 לענין אישה צעירה שנפלה ליבום לזקן
 שאומרים לו מה לך אצל ילדה ועוד כהנה
 יעו"ש. והוסיף ג"כ שמצינו שרחבעם
 התייעץ עם ילדים (מלאכים א, יב) יעו"ש.
 וביאר כי אין שינוי או הבדל נמרץ,
 ושניהם יונחו לא רק על הצעירות בשנים
 אלא גם על המצב הרוחני בדעה ובשכל,
 אף כי בערך מספר שנותיהם אינם צעירים
 כל כך יעו"ש דברים נפלאים.

וכעת אסיים ידיכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
 רועי צבי תמיר

פרשת מקץ

סימן טו

בבאור הפסוק ועל השנות החלום אל פרעה פעמיים

ב"ה מוצש"ק פר' וישב התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס באהבה עצומה, שיהיה לכם חנוכה שמח ושאור התורה
ידלק אצלכם כל השנה.

שאלתם דבפסוק בפר' מקץ (מא, לב) כתיב: "ועל השנות
החלום אל פרעה פעמיים", ומדוע כתוב "פעמיים" הרי כבר
כתוב בריש הפס' "השנות" ותיבת "השנות" גם היא מורה
על לשון פעמיים שהכוונה שנשנה החלום פעם שניה.

שהוא פעמיים, כי לפי האמת חלום אחד
הוא שהכל הולך אל מקום אחד, דבאופן
זה דווקא הוא יורה כי נכון הדבר
וממהר האלוקים לעשותו". ומבואר
בדבריו דבכדי שהקב"ה כביכול ימהר
לעשות פתרון החלום בעינין לתרתי: (א)
שינוי בעצם החלום וכמו שפרעה חלם,
האחד חלום שבו נמצאות הפרות רעות
המראה והפרות יפות המראה והבריאות.
והשני החלום שבו נמצאות השיבולים
הדקות והטובות. (ב) שיחלום פעמיים,
ואז "כי נכון הדבר וממהר האלוקים

השנות החלום מלשון שינוי

הנה בשאלה זו עמד גם חד מגדולי
העיר מכנאס שבמרוקו, הגאון
רבי יעקב טולידאנו זיע"א בספרו על
התורה אהל יעקב (בהוצאת חברת אהבת
שלום עמי רנג) ואעתיק לכם דבריו:
"ודייקא נמי קרא דכתוב ועל השנות
החלום פעמיים, דקשה היינו השנות
היינו פעמיים, אלא ודאי דהכי קאמר
ועל השנות החלום מלשון שינוי,
שנשנתה החלום מפרות לשיבולים, וגם

לעשותו" (וכבר נרמז כל זה בקיצור באור החיים הקדוש כאן).

ריהטת לשון האבן עזרא והרמב"ן באתרין, וכך פשטות מהרש"א שיובא להלן. ואם הרשב"ם היה ר"ל ענין שינוי היה אומר "השתנות" ולא "השנות".

מדוע לא נפתרו החלומות מהר

וראה ברשב"ם כאן שיישב בזה אמאי חלומות יוסף לא נפתרו מהר כביכול ע"י הקב"ה הרי גם הוא חלם פעמיים וכתב ליישב: "אבל חלומות של יוסף אע"פ שנשנו באלומות וכוכבים, אילו היה בלילה אחד כאלה, היו נמהרים" (וכן הוא בחזקוני). ומדקדוק לשון הרשב"ם מבואר ג"כ שלמד שתיבת "השנות" פירושה שינוי ואינה מורה על פעמיים, ונפק"מ למעשה היא פתרון מהיר של החלום, ולשם כך בענין לב' תנאים גם שינוי בצורת החלום (אף שלמעשה שניהם הולכים למקום אחד) והיינו, שפעם אחד חולם על שיבולים ופעם שניה על פרות וגם שיחלום את שניהם בלילה אחד וכמשי"נ (וראה ג"כ מושב זקנים לו, ז) [אכן העירני ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א דיש לדחות מש"כ בהבנת הרשב"ם וז"ל: "לפע"ד, אין זה מוכרח כלל בדברי הרשב"ם ואדרבה פשט הדברים מורה על לשון כפילות, וכן הוא

חלום שנשנה פעמיים בצורה שונה הוא חלום שמתקיים

איתא בגמ' בברכות (נה, א): "כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים". ולכאורה צ"ב מהא דחלום פרעה שנתקיים במלואו. ועמד בזה המהרש"א בחידושי אגדות וכתב: "דודאי זה החלום פרעה כיוון שנשנה פעמיים בלילה אחד הוא מהחלומות שהפתרון לאלוקים ומתקיימין". ומרהיטת לשון המהרש"א משמע דלא כמו שכתבנו, דהבין דלשון השנות פירושו שנשנה החלום פעמיים. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי בפסוק כתיב גם לשון השנות וגם לשון פעמיים, אכן לפי מה שנכתב מיושב שפיר דבודאי שבכל חלום איכא גם דברים בטלים, אולם חלום שנשנה פעמיים בצורה שונה שאני דמתקיים במלואו.

וכעת אסיים, מוקירכם ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת ויגש

סימן מז

**אמאי הקדים יוסף פעם אחת את האחים
לפני אביו ופעם שניה את אביו לפני האחים**

ב"ה א' דר"ח טבת התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס בברכת חודש טוב ומבורך וחנוכה שמח.

הנה, הערתם מהא דכתיב בפר' ויגש (מו, לא): "ויאמר יוסף
אל אחיו ואל בית אביו אעלה ואגידה לפרעה וכו' ". ומבואר
דהקדים יוסף את אחיו לבית אביו, ומאידך בריש פרק מז
כתיב: "ויבא יוסף ויגד לפרעה אבי ואחי וצאנם ובקדם וכל
אשר להם באו מארץ כנען" וכאן הקדים אביו לאחיו.
ושאלתם: "וקשה לי מדוע פעם אחת הקדים את אחיו ופעם
אחת הקדים את אביו".

את אביו ואח"כ את אחיו, וכמו שדרשו
במדרש שכל טוב (עה"פ כאן) דבתחילה
הקדים את אביו כדי להגיד לפרעה
שרצונו שיעקב יגיע למצרים, נעשה.
ואח"כ דיבר על אחיו שהם רועי צאן
וכו'. ונראה דבזה מיושבת הערתכם [עוד
הוסיף ידי"ג הגרא"י אוהב ציון שליט"א:
"מלבד הדקדוק הברור והנראה לעין, דיש כאן
ב' ענינים דכאן אמרה תורה "בית אביו" וכאן

בפשטות יש ליישב שאלתכם עפ"י
מש"כ במדרש לקח טוב
דבית אביו אלו בני אחיו. וא"כ בתחילה
הזכיר את אחיו שהם רועי צאן (שהרי
אביו לא היה רועה צאן, ואף אין צורך להזכיר
את אביו שהרי מדבר כעת אל האחים) ואת בני
אחיו שהיו ג"כ רועי צאן, ויוסף ביקש
לשאול את פרעה אם אפשר שיהיו רועי
צאן בארץ גושן. וכשבא לפרעה הקדים

"אבי", אכן זה מוכרח גם מצד העיתוי, וזה לא שייך כלפי יעקב אבי השבטים, שהוא דמפסוק לא והלאה יוסף מכוון את משפחתו שיאמרו שהם רועי צאן כדי שיקבלו את גשן, זקן ועתה אמר, "אמותה הפעם", והכל נהיר מתוך פסוקי התורה".

וכעת אסיים

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

סימן יז

אל תתעסקו בדבר הלכה

ב"ה מוצש"ק לסדר פר' בשלח התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס.

כתיב בפר' ויגש (מה, כד): "וישלח את אחיו וילכו ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך" ופירש רש"י: "אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגזו עליכם הדרך". ומקשה הגמ' בתענית (י, ב): "איני והאמר ר' אלעאי בר ברכיה שני תלמידי חכמים שמחלבים בדרך ואין ביניהן דברי תורה ראויין לישרף וכו' לא קשיא הא למיגרם הא לעיוני". וצייתם מש"כ בדעת זקנים מבעלי התוספות והחת"ס, ואף אתם כתבתם לבאר בעוד אופן. וראה עוד ברש"י שכתב ליישב עפ"י פשוטו של מקרא: "יש לומר לפי שהיו נכלמים היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר מכירתו להתווכח זה עם זה ולומר על ידך נמכר אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאותו", ולכן הוזהרם יוסף דלא לדון בהכי ומה' יצא הדבר, אכן לדבר בדברי תורה שרי. ואבוא בהערה קצרה.

בתענית דלא יעיינו בדרך. ושם י"ל דכיוון דהיה הכרח לעסוק בלימוד הלכות גרים היה מותר להן, משא"כ באופן רגיל אסור להתעסק. ועוד י"ל דעד כמה שהתעסקו, לא התעסקו בעיון רב מדי, והוסיף ידי'נ' הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דלנשים בלאו

האיך עסקו רות וערפה בהלכות גירות בדרך

הנה איתא במדרש רבה רות (ב, יב): "ותלכנה, היו עסוקות בהלכות גרים" ומשמע שאף בעת ההליכה היו עסוקות, ולכאורה זהו דלא כהגמ'

אתכם שאתם חולקין בדבר הלכה סבור נלחמים אתם, ומתרגזים עליכם" והיינו דכיוון שיראו אותם נלחמים בדברי תורה אז ילחמו בהם דיחשבו שמתרגזים עליהם. ועל כן הזהיר אותם יוסף דאל תתעסקו בדבר הלכה, היינו תתעסקו בלימוד עיוני ופלפול, אבל בדברי תורה שרי. ושור"ר שכן פירש הרע"ב, וכן נראה כוונת התרגום יונתן בן עוזיאל: "ואמר להם לא תתנצון על עיסק זבנתי דילמא ירגזון בכון עברי אורחא". אולם העירני יד"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א שבפשטות כוונת התרגום יונתן בן עוזיאל כמש"כ רש"י (הובא לעיל) שהסיבה שביקש מהם לא לעסוק בדבר הלכה היתה שהיה דואג שמא יריבו בדרך על דבר מכירתו, ומש"כ התרגום יונתן בו עוזיאל "דילמא ירגזון בכון עברי אורחא" כוונתו דהתוצאה תהיה שיתרגזו עליכם עובדי אורח, אך אין הפירוש כפירושו של רבנו גרשום שזוהי עיקר הסיבה שלא יעסקו בדבר הלכה, עכת"ד.

וכעת אסיים
ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

הכי אסור ללמוד בעיון אלא רק ההלכות הפשוטות, וזה מותר אף בדרך [אכן העיר ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א דאף דאסור ללמד לנשים כי אם ההלכה הפסוקה אך אם נשא לבן אותנה בחכמה לעסוק בעיון, שפיר דמי וכן מפורש ברמב"ם פ"א מהלכות תלמוד תורה הי"ג, ועיין פרישה יו"ד (סי' רמו אות טו)]. ובחפשנו בספרן של צדיקים, ראינו שכיוונו למש"כ הרה"ג משה חיים לייטער שליט"א בספרו הנפלא על מגילת רות "אם המלכות" שגם הקשה כן מדנפשיה, וברוך שכיוונו. ועוד הוסיף ליישב עפ"י תוס' בתענית (י, ב ד"ה אל תרגזו בדרך) שכתבו בשם המדרש שאמר להם יוסף: "אל תפסיקו מדבר הלכה" ובמהרש"א שם משמע דהמדרש פליג על הבבלי יעו"ש ועכ"פ בדבר הלכה שרי ללמוד. ואכן המדרש לשיטתו אזיל במדרש רבה ברות דלימוד הלכות שרי ודו"ק.

שלא יתרגזו האומות שיראו שאתם חולקין בדבר הלכה

והשתא דעסקינן בהכי, ראו פירוש מחודש בסוגיא המובא ברבנו גרשום (שם) שכתב: "שהרואה

פרשת ויחי

סימן יח

בעניין גלגול מחילות

ב"ה כה טבת התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
שלומכון ישגא לאורך ימים ושנים.

בדבר השאלה שהובאה בספר מרפסין איגרי שהקשו מהא
דכתיב (מו, כט): "אל נא תקברני במצרים" ופירש רש"י: "אל
נא תקברני במצרים, שאין מתי חוצה לארץ חיים אלא בצער
גלגול מחילות". ולכאורה אם מחמת צער גלגול מחילות ביקש
יעקב שלא להיקבר במצרים, אם כן היה לו לבקש להקבר
בירושלים ולא בחברון, שכן אמרו במסכת כתובות (קיא, ב):
"עתידין צדיקים שמבצבצים ועולים בירושלים" ונמצא שעדיין
יהיה לו צער גלגול מחילות מחברון לירושלים. וכתבתם ליישב
עפ"י הספרי (דברים א) שעתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ
ישראל. וא"כ מש"כ בגמ' שעתידין צדיקים שמבצבצים ועולים
בירושלים צ"ל דכיוון שעתידה ירושלים להתפשט בכל ארץ
ישראל (כולל חברון) ליבא צער גלגול מחילות, עכ"ל.

בפרשתנו, וכן העיר בזה גם בפרדס יוסף
(כאן) וכתב שהמהרש"א בכתובות שם
ציין למדרש דירושלים של עתיד תהיה
ככל ארץ ישראל דהשתא, ויהיו כל ארץ
ישראל וגם חברון בתוכה יעו"ש, וכן

עתידה ירושלים להיות בארץ
ישראל

הנה שאלה זו שאלה מפורסמת היא
ומובאת בחידושי החת"ס עה"ת

זוכים לעלות נפשותיכם, כי הוא יתד תקוע לעבור לגן עדן תחתון בלי עיכוב ולא יהיה מי שימחה בידם כדי ללכת לגן עדן בלא צער" וא"כ אף לעתיד לבוא לא יהיה צער גלגול מחילות מחברון לירושלים.

בזמן יעקב חברון היתה המקום הראוי להקבר בו

ובדרך חמישי יתכן ויש ליישב עפ"י הגמ' בכתובות (ק"ב, א) שאין לך טרשים בכל ארץ ישראל יותר מחברון, ושם היו קוברין בה מתייהם יעו"ש. וא"כ יתכן שבאותה תקופה כולם קברו בעיר חברון, ולא קברו בשאר מקומות ולכן ביקש יעקב שיקברוהו בחברון, בנוסף לטעמים האחרים שכתבנו לעיל.

לצדיקי עליון הנקברים בחו"ל אין צער גלגול מחילות

ומשי"כ רש"י שלמתי חו"ל איכא צער גלגול מחילות, הנה בירושלמי בכתובות (פרק יב) מובא שהקב"ה עושה לצדיקים הנקברים בחו"ל מחילות תחת הקרקע והולכים בהם בלא צער גלגול יעו"ש, וא"כ לפי הירושלמי גם אם יעקב יקבר בחו"ל לא יהיה לו צער גלגול מחילות ומדוע ביקש להקבר בא"י. וצ"ל דהירושלמי יפרש שבקשתו של יעקב להקבר בארץ ישראל היא משום שסופה של מצרים להיות עפרה כינים או דכמו שפירש רש"י שביקש להקבר בארץ ישראל כדי שלא יעשו מצרים את קברו עבודה זרה.

תירץ מרנא החת"ס זיע"א שם, וכיוונתם לדעתם הגדולה.

לא היה אפשרי באותו זמן להיקבר בירושלים

ובאופן נוסף יש ליישב, דאכן אם היה אפשר היה מבקש יעקב אבינו ע"ה להיקבר בירושלים, אך כיוון שבאותו זמן שלטו הכנעניים בארץ כנען ויתכן והדבר לא היה אפשרי להקבר בירושלים, לכן העדיף יעקב אבינו להקבר בחברון דשם כבר יש חלקת אדמה שקנה אותה אברהם אבינו מאת בני חת.

מעלת הקדושה של חברון עדיפא

ובדרך נוספת נראה ליישב, דהנה מובא ברבנו בחיי (בראשית כג, ב) שחברון נקראת כך על שם שכל הקבור שם נפשו מתחברת למעלה בעיר האלוקים עם ד' מחנות שכינה, ולא לחינם חמדוה אבות העולם אלא שמשם זוכות הנשמות להתחבר לשרשן שהוא כסא הכבוד וזהו קרית ארבע היא חברון יעו"ש. וא"כ אף שיתכן שליעקב אבינו יהיה צער גלגול מחילות, אך נראה דמעלת הקדושה של חברון היתה אצל יעקב אבינו עדיפא.

אין צער גלגול מחילות מחברון לעתיד לבוא

באופן רביעי יש ליישב עפ"י החסד לאברהם זיע"א (מעין ג - נהר יא) שכתב: "שכל הדר בחברון הוא בטוח, וכן הנפטרים בה והנקברים בה

אם שרי להעלות מתים להקבר בארץ ישראל

והנה אסיים במה שנתחדש לנו מעניין לעניין באותו עניין, דהנה איתא בזוה"ק (פרי ויחי דף רכו ע"א): "אמר רב יהודה, יעקב אמר 'ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם', תמן תנינן מאן דנפק נשמתיה ברשותא אחרא וגופא דיליה אתקבר בארעא קדישא, עליה כתיב (ירמיה ב, ז) 'ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה' ויעקב אמר וקברתני בקבורתם, ונשמתיה נפקא ברשותא אחרא. אמר רבי יהודה, שאני יעקב דשכינתא הות אחידת ביה ואתדבקת ביה וכו' ". והנה דברי הזוה"ק קאי אליבא דרב קיריא בירושלמי בכלאים (פ"ט הי"ג) שאין להעלות מתים מחוץ

לארץ לארץ ישראל, אכן לא קיי"ל כרב קיריא אלא כרבי אלעזר שם, ששרי להעלות המתים להקבר בארץ ישראל וס"ל כן ליעקב אבינו ע"ה, ואכמ"ל בזה. אך יתכן לומר, דכיוון שבמצרים היתה עבודת גילולים ומאוחר יותר מכת כינים, היתה סיבה ליעקב להקבר במקום אחר וכשיש סיבה להקבר במקום אחר, אף אליבא דרב קיריא אתי שפיר דיכולים להעלות את יעקב אבינו ע"ה לחברון שבארץ ישראל [והעירני ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א שהיה אפשר לדון דרך אחרי שקידשו את ארץ ישראל אז אסור להעלות מתים מחו"ל. אכן לפי הזוה"ק יתכן וכבר היה בארץ קדושה שאסור להביא לשם מתים, ואולי זה בגלל שהאבות קיימו את כל המצוות עוד קודם שניתנה תורה].

וכעת אסיים ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

סימן יט

מדוע העלימה התורה פטירתה של לאה

ב"ה כד סיוון התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אדשה"ט וכט"ס באהבה.

בדבר השאלה מדוע העלימה התורה פטירתה של לאה, ורק
מוזכרת כבדרך אגב על ידי יעקב אבינו ע"ה "ושמה קברתי
את לאה" (מט, לא), אשיב בקצירת האומר בע"ה.

לאה באתכסיא

קושיא שהרבה צדיקים לא ניזכר מיתתן,
אלא רבקה שהוזכר מיתתה ברמז כאן
צריך תירוץ למה לא הוזכר בפירוש,
ומבואר שהרבה צדיקים לא ניזכר מיתתן
ובתוכם גם לאה.

אין דרכו של מקרא לכתוב מיתת אשה

בחזקוני (בראשית כג, ב) כתב על הפסוק
ותמת שרה: "אין דרכו של
מקרא לכתוב מיתת אשה אף על פי
שהיא צדקת, אם לא על ידי מעשה כגון
שרה, רחל, דבורה, מרים וכו'. רחל
להודיע למה נקברה חוץ למערה. דבורה
להודיע למה נקרא אותו המקום אלון
בכות, מרים על שם הבאר שפסק
כשמתה". וממילא מיושב מדוע לא
הזכיר הכתוב מיתת לאה. והנה, רש"י
בפר' וישלח (שם) מביא מדרש אגדה

איתא בזה"ק (ח"ב כט, ב): "רחל ולא
תרי עלמין ניהו, חד עלמא
דאתכסיא וחד עלמא דאתגליא, ועל דא
אתקברת ואתחפיאת לגו במערתא
ואתכסיאת, ועל דא קיימא בפרשת
ארחין באתגליא". ובספר ריח דודאים
לבני יששכר זיע"א (מגילה יא, ב) כתב
שלכן היו נישואי יעקב עם לאה
באתכסיא לפי שהיא מעלמא דאתכסיא.
ומטעם זה אין מבואר בתורה אלא מיתת
רחל לפי שהיא באתגליא, אבל מיתת
לאה אין מפורש בתורה לפי שהיא
באתכסיא יעו"ש.

הרבה צדיקים לא הוזכרו מיתתן

בדברי דוד (להט"ז) בפרשת וישלח (א),
(ח) כתב: "ואין להקשות הא גם
מיתת לאה לא הוזכר בתורה, אין זה

שהעלימו מיתת רבקה כדי שלא יקללו כי אין דרך המקרא לכתוב מיתת אשה
הבריות כרס שיצא ממנו עשו, אף אף על פי שהיא צדקת, ומה שהזכיר
הכתוב לא פרסמה יעו"ש. ולפי החזקוני בפירוש מיתת דבורה זהו בכדי להודיע
י"ל בפשטות דהזכירו מות רבקה ברמז לנו למה נקרא המקום אלון בכות.

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת שמות

סימן כ

האיך נישק משה את אהרן בחר האלוקים

כ"ה יא טבת התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה רבה.

אגרתו המענגת קיבלנו, ובה שאלתו של ידי"ג הרה"ג מתתיהו גבאי שליט"א מהא דכתיב בשמות (ה, כו): "ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה, וילך ויפגשוהו בחר האלוקים, וישק לו" ולכאורה האיך נישק משה את אהרן, הא פסק הרמ"א או"ח (סי' צח סעי' א) שאסור לנשק בבית הכנסת. ומקורו משו"ת בנימין זאב (סי' קסג) והטעם הוא כדי להראות ולקבוע בליבו שאין אהבה כאהבת המקום יעו"ש. ואם כן הוא הדין בחר האלוקים, והאיך נישק משה את אהרן. וקראנו דברי ידי"ג שליט"א ונהננו, ואכתוב לכם מעט גרגירים שכתבנו לעצמנו על גבי גליון אגרתכם המענגת, ואקוה כי לא אחיה בבחינת כל המוסיף גורע.

אחיו מפני אהבתו אליו. כבר הקדימו ברעיון נפלא זה בשו"ת שפתי עני (ה"א או"ח סי' כג והוא מהותנו של בעל שו"ת דברי שלום קרויזי שהוא חותנו של הגאון שהבאתם באגרתכם מה"ס הבית ישראל הגאון הרב ישראל לנדאו זצ"ל).

לנשק דבר קדוש שרי בבית הכנסת

הנה, מה שכתבתם ליישב בשם הגרבי"ד פוברסקי שליט"א לבאר על פי הספורנו (כאן) דהוי כמנשק דבר קדוש, וכמו ספר תורה ולא כמנשק

דרך כבוד מותר לנשק בבית הכנסת

מה שהביא משו"ת בית ישראל (או"ח סי' ט) לתרץ דמה שנישק משה לאהרן בהר האלוקים הוא משום שאהרן היה אחיו הגדול, וכמו שמותר לנשק אביו ורבו בבית הכנסת משום שהוא דרך כבוד, הכי נמי התורה ציוותה לתת כבוד לאחיו הגדול (וכדאמריי בכתובות קג, א וי"ו יתירה לרבות אחיך הגדול) ומותר לנשקו אף במקום שכינה, בהר האלוקים יעו"ש. אולם הרמב"ן (שמות ד, כז) פירש שאהרן נשק למשה וז"ל: "אהרן נשק למשה כי משה העניו נהג כבוד באחיו הגדול, ולכן לא אמר וישקו איש לאחיו". ולפי"ז יש ליישב באופ"א והוא על פי הספורנו שהובא לעיל. ועוד העירני ידי"ג הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דיתכן ואהרן עשה כן כדי להתגבר על מידותיו דהקב"ה בחר במשה שהיה צעיר ממנו ולא בו, ולהראות לו שאין בלבו עליו נישקו. ואם כן היה בזה עבודת המידות וזה י"ל שאפשר אף בבית כנסת, עכ"ד.

לנשק תלמיד חכם שרי בבית הכנסת

משי"ב ליישב ידי"ג הגאון בעל בית מתתיהו שליט"א דלנשק ת"ח בבית הכנסת שרי וכמו כן גם בהר האלוקים, כ"כ גם באור לציון ח"ב (פרק מה סעי' נה), וע"ע שו"ת יחוה דעת (ח"ג סי' ה אות א) להגריי"ח חזן זצ"ל מש"כ בזה.

רק בניו הקטנים אסור לנשק בבית הכנסת

משי"ב ליישב באופן נוסף ידי"ג הגאון

בעל בית מתתיהו שליט"א עפ"י מש"כ בשו"ת שמש ומגן (או"ח סי' ט) לדיוק מלשון הרמ"א (או"ח סי' צח) דדוקא לנשק בניו הקטנים אסור משא"כ בניו הגדולים, וא"כ אתי שפיר דנישק משה את אהרן. הנה כדברי הגאון בעל שו"ת שמש ומגן זצ"ל, כתבו לדינא ג"כ בשו"ת מקוה המים (לגר"מ מלכה זצ"ל ח"ה סי' לח) ובשו"ת דברות אליהו (ח"ו סי' מז). והנה שו"ת שמש ומגן אינו תחת ידינו, והיה מקום להעיר בזה ממש"כ בשו"ת בנימין זאב (שהוא מקור הרמ"א): "ולא ינשק אדם לבניו בבית הכנסת להודיע שאין אהבה כאהבת הקב"ה" ולא חילק בין קטן לגדול, ויתכן ששכיח יותר שמנשק בניו הקטנים ומשום כך כתב הרמ"א דוקא בקטנים אף שלמעשה אין נפק"מ בזה, ושכ"כ ג"כ בספר חסידים (סי' רנה): "לא ינשק אדם בבית הכנסת את בנו", ושור"ר לגרא"י הכהן קוק זצ"ל בשו"ת אורח משפט (או"ח סי' כב) שאין חילוק בזה בין גדול לקטן, וראה ג"כ בשו"ת יחוה דעת (ח"ד סי' יב) מש"כ בזה.

רק בשעת התפילה אסור לנשק בבית הכנסת

משי"ב ליישב באופן נוסף ידי"ג הגאון בעל בית מתתיהו שליט"א דשלא בשעת התפילה שרי לנשק, וא"כ אתי שפיר מה שמשה נישק לאהרן, כ"כ בשו"ת דברי שלום (קרויו ח"ה או"ח סי' יא). וידי"ג הגרא"י אוהב ציון שליט"א הראה לספר מסורת משה (ח"א עמ' מז הערה מז) שהגר"מ פיינשטיין זצ"ל דקדק מדהביא הרמ"א דין זה בהלכות תפילה ולא בהלכות בית

הר ואין עליו קדושה מיוחדת. ובאותו זמן שנפגש אהרן עם משה לא היה המקום קדוש ולא שרתה שם השכינה (ובלשון רש"י בשמות ג, א דנקרא הר האלוקים ע"ש העתיד) וממילא לא קשיא מדי. ואולי זוהי כוונת מורינו ורבינו הגר"ק שליט"א שכתב ליישב "בהר מותר", דהר האלוקים שאני מבית כנסת וכמש"נ.

בזמן שנישק משה את אהרן עוד לא קיבלו ישראל את התורה

ואולי היה מקום ליישב בעוד אופן והוא על פי האור החיים הקדוש זיע"א בפר' ויחי (מט,ג) שכתב לבאר לנו יסוד גדול בקיום המצוות של אבותינו הקדושים זיע"א, ובה יישוב האיק נשא יעקב ב' אחיות וכו' ואעתיק לשונו: "ואמרו ז"ל קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין. ואת בניו הקים תחתיו להרויח תועלת המצוה ועסק התורה, אבל במקום שהיו רואים תועלת דבר ההצלחה להם, כמו שתאמר יעקב כשהרגיש בהצלחתו בנישואי שתי האחיות, העלים עין מרויח הנמשך מקיום המצוה ההיא, כיון שאין לו עונש אם לא יקיימנה, כל עוד שלא ניתנה תורה", וכן איתא יסוד זה בנפש החיים (סוף שער א), וממילא כן נימא גם בענינו, דהיה יכול משה להעלים עין מאיסור נישוק בהר האלוקים כיוון שעדיין לא היה תוקף גמור למצוות התורה ולאיסוריהן עד מתן תורה, ובכהאי גוונא שיש תועלת ממניעת המצוה שרי, ומשה רבנו ע"ה זיע"א ברוח קודשו וגדלותו נישק את אהרן ממניעי קדושה וכו' ואתי שפיר.

הכנסת, שזהו דין בעת התפילה דווקא, וכדעת הרב דברי שלום הנ"ל.

חילוק בין נשיקה של אהבה לבין נשיקה של כבוד והדר

ידיינ הגרא"י אוהב ציון שליט"א תירץ דיש לחלק בין נשיקה של אהבה שהוא עפ"י רוב בפני האדם לנשיקה של כבוד והדר שהיא על היד, וכדמצינו שחז"ל נשקו "אבי ידיהו" (גמ' עבודה זרה יז, א ועיי"ש ברש"י ד"ה אבי הדיהו), ויתכן דהרמ"א אמרי בנשיקת פנים והכא איירי בנשיקת יד, עכת"ד. ושור"ר לגאון עוזינו מרן הבן איש חי זיע"א שכתב בפרשת ויקרא (פעיף יא): "מיהו נישוק ידי ת"ח מותר כי זה עושה לכבוד התורה ואהבתה, וכן אותם הנוהגים שהעולה לספר תורה בירידתו ינשק ידי אביו או רבו ושאר קרובים שחייב בכבודם מן התורה גם זה הוא בכלל מצוה שעושה כן לכבוד השי"ת שצוה בכבודם".

איכא חילוק בין הר האלוקים שקדושתו לשעה לבין בית כנסת שקדושתו עולמית

והנה בכל הנ"ל היה נראה דלא קשיא כלל שאלתו של ידיינ הגאון בעל בית מתתיהו שליט"א, די"ל דרק מקום שיש לו קדושה כמו בית כנסת איכא ביה האיסור לנשק, משא"כ הר האלוקים שהקדושה בו היתה רק בקבלת התורה או בעת גילוי שכינה אין איסור נישוק אלא רק בעת ששורה שם השכינה, אבל כשלא שורה שם השכינה או לאחר קבלת התורה, הרי הר סיני דינו כמו כל

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה רועי צבי תמיר

פרשת וארא

סימן כא

האם הצפרדעים נצטוו להיכנס לתנור

ב"ה כו טבת התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט באהבת נצח נצחים.

שאל נשאלנו מהא דאיתא בגמ' בפסחים (נג, א) דנשאו חנניה
מישאל ועזריה ק"ו מצפרדעים ומה צפרדעים שלא נצטוו על
קידוש השם מסרו עצמן לכבשן האש אנו שנצטוונו על אחת
כמה וכמה ומסרו עצמן יעו"ש. ולכאורה פסוק מפורש
שנצטוו הצפרדעים להיכנס לתנור (ח, כא): "ועלו ובאו בביתך
וכו' ובעמך ובתנורך ובמשארותיך".

לשמוע לחכמי התורה מה שהקב"ה
אומר, ומה איכפת לך שלא שמעו
מהקב"ה ממש. ואולי בעלי חיים שאני
דצריך לשמוע מהשר הממונה עליו
והצפרדעים לא שמעו אלא ממה
ואפ"ה מסרו נפשם, עכת"ד. אכן ידי"נ
הגרא"י אוהב ציון שליט"א כתב לבאר
דברי המושב זקנים: "לקמ"ד, ודברי
המושב זקנים מיושבים ויש בהם טעם
ודעת זקנים שקנו חכמה, ולא דמו כלל
מה ששמעו ממה, כי עכ"פ משה כעין
ידא אריכתא והוא נביא המדבר לישראל

לא שמעו הצפרדעים את הציווי
מהקב"ה ואפילו הכי מסרו עצמן

הנה שאלה זו הקשו במושב זקנים (ח,
א) ותירצו שהצפרדעים לא שמעו
הציווי מהקב"ה אלא משה אמר להם
ואפ"ה מסרו עצמם ויצאו מן המים
ממקום חיותן והלכו במקום יבש וכו'
יעו"ש. אכן יש לדון בתירוצם (והעירני
לזה ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א)
דבכל התורה כלל ישראל שמעו רק
ממה ומ"מ היו מצווים כיוון דחייבים

(פי"ד מהלכות יסודי התורה ח"ט ד"ה והנה הרב המפרש) שכתב: "וכבר היה מקובל ביד חז"ל דכוונת 'ובאו' האמור בתורה, היינו דבאו מעצמם בלי הכרח גזרה מלמעלה. דאי לא הכי כל הק"ו מעיקרא ליתא".

הצפרדעים מצד טבעם לא נכנסים לאש ואפי"ה מסרו עצמן

ומורינו ורבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א ביאר בספרו "ימלא פי תהלתך" (עיונים על התפילה ע"י תיג) דאף שהצפרדעים לא עשו את מעשיהם ע"י בחירה ולא שייך ללמוד מהם, אבל כיון שכל הנבראים נבראו עם טבע, והטבע של הצפרדעים לא להכנס לאש ובכל זאת נכנסו, זהו עצמו קידוש ה' שמזה למדו חנניה מישאל ועזריה שאף שכדאי לחיות כדי למלא תפקידם, אך קידוש ה' עדיף יעו"ש [וידיי"ג הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א הוסיף לנו בזה: "לכאורה כוונת מורינו ורבינו שליט"א (או עכ"פ כך י"ל) דגם אם היה ציווי מפורש לצפרדעים שיכנסו לתנורים לא שייך לומר שהם מצווים דאין ציווי לבעלי חיים ואין בהם דעת והם לא יותר טובים משוטה שפטור מכל המצוות ואעפ"כ הצפרדעים נכנסו לאש, ואם כן חנניה מישאל ועזריה למדו מזה ק"ו שכל הבריאה צריכה להיות כפופה לתורה ולרצון הבורא ובודאי שיש להם להיכנס לאש, אלא שיש לדון דהצפרדעים אין להם פיקו"נ שפוטר, ולחנניה מישאל ועזריה יש מצוה של וחי בהם ואולי בגלל זה פטורים"].

את דבר ה', אבל הצפרדעים לא שמעו כלום מה' אלא ממש. וראיה לזה מה שכתב המהר"ל מפראג בספר תפארת ישראל (פרק מג) בביאור דברי הגמרא במגילה (לא, ב) שקללות ראשונות נאמרו מפי הגבורה, וקללות שבמשנה תורה מפי משה עצמו אמרן, ופירש המהר"ל דבכל התורה משה ידבר והאלוקים יענו בקול' והשי"ת נותן הדיבור בפיו, אבל במשנה תורה היה משה מדבר בעצמו כמו שליח. ולפי"ז יתכן טעמו דדברי משה לצפרדעים היו בתורת שליח, ועיין אהל יעקב מדובנא (פרי דברים) בשם הגר"א מוילנא".

היה ציווי כללי לצפרדעים להיכנס לתנורים אך לא ציווי פרטי

ומשי"כ ליישב כת"ר שליט"א באופן נפלא דהיה ציווי כללי לצפרדעים להכנס לתנורים מצרים, אבל לא נאמר בפרטות לצפרדעים מי מביניהם יכנס, ואפי"ה כולם נכנסו. כיונתם למש"כ הבני יששכר זיע"א (מאמרי חודש ניסן מאמרי אות ה) שהקשה דלכאורה היה ציווי לצפרדעים שהרי כתוב "ובאו בתנור" ויתרץ דלא נצטוו הצפרדעים בפרטות מי ילך לבתים ומי ילך לתנור יעו"ש. וכ"כ ליישב מדנפשי' מו"ר הגר"א נבנצל שליט"א בספרו ירושלים במועדיה (עמ' ר"ט) יעו"ש. וראה באור שמח פ"ה מהל' תשובה ה"ה (ד"ה סוף דבר) ובמהרי"ל דיסקין עה"ת שגם כתבו ליישב על דרך זו. ובחופשנו בספרן של צדיקים ראינו בספר יד המלך

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת בא

סימן כב

מדוע דווקא במכת ארבה נאמר למען תספר

ב"ה ר"ח שבט התשע"ו

כבוד הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס באהבה עצומה ובברכת חודש טוב ושנשמע בשורות טובות.

בדבר שאלתו מדוע כתיב דוקא במכת הארבה (י, ב): "ולמען
תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת
אותותי אשר שמתי בהם וידעתם כי אני ה' " ומאי שנא משאר
המכות שלא נאמר בהם חובת סיפור.

הארבה לא יאכל מתבואת מצרים לעולם

זה הכלי יקר: "והבט ימין וראה כי
פסוק שיחו בכל נפלאותיו הוא ממש
דומה לפסוק ולמען תספר באזני בנך
ובן בנך וכו' וביאור הענין הוא שבכל
המכות שהיו במצרים לא נשאר מהם
שום רושם במצרים וכו' שיגרום לדורות
שישאלו הבנים על מה זה ועל מה זה
כי נשכח זכרם וכו', אבל במכת הארבה
נשאר רושם לדורות גם אחר הסרת
המכה כי ברוב הימים ימצאו הדורות
דבר חידוש ויראו כי יבא ארבה ולא
יאכל כלום מכל יכול מצרים אז ודאי
ישאלו הבנים על נס זה מדוע וכו' וע"כ
תצטרך להשיב לו סיפור כל הקורות

הנה על שאלה זו עמד הכלי יקר
בפרשתנו ובתוך דבריו הביא
מש"כ הרמב"ן על התורה (י, ד) בשם
רבנו חננאל: "וכתב רבנו חננאל בפירוש
התורה שלו, מעת עתירת משה רבינו
ועד עכשיו אין ארבה מפסיד בכל
מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבא
ויכנס בגבול מצרים אינו אוכל מכל
יכול הארץ [א"ה היינו ארץ מצרים]
כלום עד עכשיו, וזה ידוע לכל ועל זה
נאמר שיחו בכל נפלאותיו". וכתב על

כידוע היה ארבה גם בזמן יואל הנביא (עיי"ש פרק ב), ויתכן שהיו חבריות חושבות כי אין פלא כל כך במכת הארבה שבאה על המצרים שהרי באה אותה מכה גם בזמן יואל הנביא, ולאפוקי ממחשבה זו מצוה אותנו התורה: "ולמען תספר באזני בנך" [ובהאי ענין, העירני יד"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א למש"כ בספר עבד המלך (על הפרשה כאן) שמנה מצוה זו של סיפור מכת הארבה למצוה בפני עצמה חוץ מסיפור יציאת מצרים, וז"ל שם: "ונצטוינו בזה לספר לבנינו ובני בנינו את הניסים והנפלאות שעשה השי"ת במצרים וביחוד לספר להם בפרטות את ענין מכת הארבה שהביא במצרים ובוה נשריש בהם אמונה שלמה וחזקה בה' והשגחתו הפרטית"].

בארץ מצרים", ואשר על כן מובן מדוע הדגישה לנו התורה דוקא במכת ארבה את חובת הסיפור.

דרך הילדים לשחק עם הארבה

והרד"ל במדרש רבה (פרק יג סי' ד) ביאר: "אפשר משום שדרך בנים קטנים לשחוק בארבה וחגב כדתנן סוף פרק ט דשבת שמצניעין אותו לקטן לשחוק בו, לכן דרך הבנים לספר מכת הארבה יותר מאחרים" יעו"ש. וכיון שיסוד חובת הסיפור הוא לצורך חינוכם של ילדי הדור הבא, ממילא נמשכים הקטנים למכת הארבה וכמש"נ.

אף שהיה ארבה בזמן יואל נצטוינו לספר

ואולי יש לפרש בעוד אופן, דהנה

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת בשלח

סימן כג

האם ברכו בני ישראל ברכת אשר יצר במדבר

יו מנחם אב התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס.

בדבר שאלתכם, האם עם ישראל ברכו ברכת אשר יצר
במדבר או הואיל ונתעכל המן באבריהם פקעה מהם
ברכה זו.

חוץ וחפרתה בה ושבתי וכסית את צאתך" (דברים כג, יד) וכוונת הגמ' לשאול דלכאורה אם המן נבלע באברים אין צורך בכיסוי הצואה ומה מלמדנו הפס' ויתד תהיה וכו' דברים שתגרי אומות העולם מוכרין אותן להם [א"ה – ודברים שקנו מתגרי עכו"ם לא היו נבלעים באברים והיו צריכים לנקביהם]. רבי אלעזר בן פרטא אומר אף דברים שתגרי אומות העולם מוכרין להן מן מפיגן, אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אונך, לאחר שסרחו". ומבואר בגמ' דאליבא דרבי ישמעאל ורבי אלעזר בן פרטא היה המן נבלע בין האברים וממילא לא היה יוצא פסולת ולא הוצרכו לברך אשר יצר (ורק לאחר שסרחו והתלוננו

פ'לוגת רבי עקיבא ורבי ישמעאל אם נתעכל המן באברים ונפק"מ לברכת אשר יצר

איתא בגמ' ביומא (ע"ה, ב): "תנו רבנן, לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו דברי רבי עקיבא וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל אמר להם צאו ואמרו לו לעקיבא טעית וכי מלאכי השרת אוכלין לחם והלא כבר נאמר לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי אלא מה אני מקיים אבירים לחם שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים. אלא מה אני מקיים "ויתד תהיה לך על אונך [א"ה – והמשך הפסוק והיה בשבתך

פּרסאות" ואם בלאו הכי הלכו לעשות צרכיהם ממה ששטו ממי הבאר אם כן מה התועלת בטובה זו, ולכן בע"כ צ"ל דגם מי הבאר היו נבלעים באיברים יעו"ש. אכן ידי"צ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א הראה בספרו גם אני אודך (סי' קכה) לרמ"ע מפאנו זיע"א בעשרה מאמרות מאמר העיתים (סי' יז) שכתב שם שאין בריה שמכניסה ואינה מוציאה מלבד אוכלי המן והשותים מבארה של מרים יעו"ש.

בגדר ברכת אשר יצר אם היא ברכת ההודאה על עשיית צרכיו או על עצם יצירת האדם בחכמה

אולם נראה לדון דגם בנתעכל המן באברים אכתי לא הופקעה מהם ברכת אשר יצר לגמרי, דהנה פסק הרמ"א סי' ד סעיף א: "ויש אומרים גם אשר יצר ואפילו לא עשה צרכיו וכן נהגו" ובמשנ"ב (פקיד) כתב: "משום דבבוקר נעשה כבריה חדשה וצרכים להודות לו וכו' ". אכן הברכי יוסף (הובא שם בשערי תשובה) פליג בזה וס"ל דאם לא עשה צרכיו בבוקר לא יברך אשר יצר, וצ"ב בבאור מחלוקתם. ובביכורי ארץ (ברכות פרק תשיעי סי' כח) ביאר בזה דתלוי דין זה במחלוקת רש"י ותוס', דרש"י בברכות (פ, ב) פירש בבאור הברכה "רופא כל בשר ומפליא לעשות": "רופא כל בשר כנגד היציאה שהיא רפואת כל הגוף ומפליא לעשות כנגד שהגוף חלול כמו נאד והנאד הזה אם יש בו נקב אין הרוח עומד בתוכו והקב"ה ברא את האדם בחכמה וברא

אליבא דרבי אלעזר בן פרטא הוצרכו להיפנות וממילא לברך אשר יצר, ועיי"ש ברש"י שזה היה בשנת הארבעים ליציאתם מא"י) אולם רבי עקיבא נראה דפליג בזה ולא ס"ל דהמן נבלע באברים ונפק"מ לפי"ז לברכת אשר יצר, ועיי"ן. שו"ר מה שדן בזה בספר הנפלא דגן שמים (סי' יב) וכתב לצדד דיתכן דכיוון דר"ע דריש לחם שמלאכי השרת אוכלין ממילא משמע גם שנבלע באברים דהא במלאכים לא שייך עיכול וכמבואר בגמ' ביומא (ד, א) ובחגיגה (טז, א) יעו"ש.

אם גם השותים ממי הבאר נתעכלו המים באבריהם

וי"ל כשהיו שותים ממי הבאר (וגם היו אוכלים דהיתה מגדלת כל מיני מעדנים וכחובא בילקוט בפקודי רמז תכו) אם גם לבאר היתה המעלה שהיה נבלע באברים. ובספר דגן שמים (שם) הביא מש"כ הכלי יקר בפר' חוקת (כא, ה) שביאר מה שאמרו המתלוננים אין לחם ואין מים שגם המן וגם הבאר היו דברים רוחניים וקלים וכו' ואם כן יתכן שגם מי הבאר היו נבלעים באברים כמו המן. אולם ציין למה שנראה מהמשך חכמה בפר' מי מריבה שתוכן דבריו נראה שנקט שמי הבאר לא היה בהם מעלה רוחנית כלל. וציין למש"כ מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תשובות (ה"א סי' רמג) דפשיטא ליה שלא היה במי הבאר מעלת נבלע באברים יעו"ש. אכן הקשה בדגן שמים, דלפי"ז אינו מובן מה שאיתא שם בגמ': "אמר הקב"ה אני אמרתי שיהיו כמלאכי השרת עכשיו אני מטריח אותם שלש

האדם ולכן יש לברכה אף אם לא עשה צרכיו בבוקר כהודאה לקב"ה. משא"כ לפי הברכי יוסף עיקר הברכה היא הודאה על עשיית צרכיו וכשאנינו עושה צרכיו לא יברך, יעו"ש באריכות נפלאה. ולפי"ז צ"ל דיתכן ואליבא דהרמ"א ברכו עם ישראל בבוקר ברכת אשר יצר גם כשלא היו צריכים דהודו לקב"ה על זה. אולם לפי הברכי יוסף לא ברכו. ושמא י"ל דבמדבר לא פליגי הרמ"א והברכי יוסף ולא ברכו כשקמו משנתם משום שהיו בדרגה של מלאכים שלא שייך בהם תורת עיכול וממילא הוא גוף אחר שאין בו כלל צורך לעשיית צרכיו וממילא לא שייך להודות על זה, ועיין.

בו נקבים נקבים הרבה ואעפ"כ הרוח בתוכו כל ימי חייו וזוהי פליאה וחכמה" ומבואר שלפי רש"י ברכת אשר יצר היא ברכת ההודאה על עשיית צרכיו. אולם התוס' (ד"ה אשר יצר את האדם בחכמה) ציינו למדרש תנחומא שפירש דמה שאומרים אשר יצר את האדם בחכמה, היינו שהתקין מזונותיו ואח"כ בראו יעו"ש. ומבואר דס"ל להתוס' דהא דמברכים אשר יצר את האדם בחכמה, הכוונה היא על יצירת האדם שהיתה בחכמה, וא"כ עיקר הברכה היא על חכמת יצירת האדם. ולפי"ז ביאר פלוגתת הרמ"א והברכי יוסף, דאליבא דהרמ"א צ"ל דברכת אשר יצר נתקנה על חכמת יצירת

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת יתרו

סימן כד

מדוע כהן אינו מברך שעשני כהן

ב"ה ג' שבט התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס באהבה עצומה.

בדבר שאלתו מדוע כהן אינו מברך בברכות השחר שעשני
כהן, וכבר האריך בזה בספרו גם אני אודך ש"ס וענינים
שונים (ח"ב סי' לג) ואף שאלתם לגדולי תורה שליט"א שאלה
זו, ואבוא בהערות קצרות בע"ה.

בזמן הזה איכא כהני חזקה ולכן כשבטלה העבודה לא מברכים
אין לברך שעשני כהן

עוד כתבתם ליישב עפ"י מש"כ לכם
הגאון הרב מאיר מזוז שליט"א
בזמן שבית המקדש חרב ובטלה
העבודה לא שייך להודות שעשני כהן,
ולעתיד לבוא יתוסף ברכת שעשני כהן
יעו"ש. ולכאורה תירוצו ג"כ לא כל כך
מובן, דלא מצינו אף בזמן הבית שבירכו
שעשני כהן. ועוד יש לעורר דהברכה
היא על עצם המעלה שהוא כהן ואין
נפק"מ אם המקדש קיים או לא דהברכה
היא על קדושת הגברא. אכן, העירני
ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א שכהן

הנה ציינתם בתוך אגרתכם למש"כ
ליישוב בשו"ת ויצבור יוסף (סי' נ
אות ה) דהאידינא רק כהני חזקה בעלמא
הוי, ולכן אין לברך שעשני כהן יעו"ש.
ולכאורה אינו מובן כל כך, דמה נאמר
על מיוחסים ודאים, ובפרט כשהיה בית
המקדש קיים מדוע לא מצינו שבירכו,
וצ"ע. אכן העירני ידי"נ הגרא"י אוהב
ציון שליט"א שהגאון בעל שו"ת ויצבור
יוסף זצ"ל ס"ל שבזמן שהיו מיוחסים
אכן בירכו.

מנה ולכן אין צריכים לתקן עבורם ברכה נפרדת.

בדברי מורינו ורבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

הנה, מורינו ורבינו הגר"ח שליט"א כתב ליישב לכם דאם כן גם מלך יברך שעשני מלך, עכת"ד. והערתם דשאני מלך שאינו נעשה מלך עד שממנים אותו משא"כ הכא בכהן שנעשה מעצמו כהן תיכף כשנולד, עכת"ד. וכפי הנראה כוונת מורינו ורבינו הגר"ח שליט"א דכהן ומלך חד הם, והיינו שלשניהם איכא מעלה מעל שאר ישראל, ועל מעלה מיוחדת שאינה שייכת לרוב ישראל לא ניתקנה ברכה. ובאופן נוסף ביאר ידי"ג הגרא"י אוהב ציון שליט"א: "לענ"ד ביאור העניין כך, כי אחרי שהאדם נכנס בגדר 'איש הישראלי' (ומתבאר בברכת שלא עשני גוי) ממילא ע"ג זה רוכבים כל המעלות, כהן ולוי ומלך וכו'. ויסוד הכל הוא קדושת ישראל, וכיון דמלך וכהן הם פרט במעלה הכללית של ישראל לכן לא תיקנו ע"ז ברכה פרטית".

לא תיקנו ברכה על דבר שיתכן ולא יוכלו לברך שוב

והנראה ליישב בע"ה, די"ל דלא תיקנו ברכה שיתכן שבהמשך לא יוכל לברכה, והיינו דיתכן והכהן ירד ממעלתו וכמו למשל אם ישא גרושה או שיהרג נפש ואז פסול לנשיאת כפיים (ראה שו"ע סי' קלא) וא"כ לא שייך ברכה בכהאי גוונא דשמא ירד הכהן ממעלתו, ועייין מנ"ח מצ' רסט בענין מצות

זה מעלה אך "שלימות" המעלה בעבודה, וכיוון דכעת המעלה למחצה, לא שייך ע"ז ברכה, דברכה היא על דבר "שלם" ואה"נ דבזמן בית המקדש יברכו, עכת"ד.

כיוון שהכהן מפסיד מצוות שיש לישראל לא מברכים שעשני כהן

מש"כ ליישב כת"ר שליט"א דאף שלכהן איכא מצוות יתירות מישראל (ראה סנהדרין נא, א) והיה מקום לתקן שיברכו הכהנים שעשני כהן וכמו שתקנו לברך שלא עשני אשה מטעמא דלאיש יש יותר מצוות מאשה (ראה מנחות מג, ב וברש"י שם ד"ה היינו אשה) אך כיוון שגם הכהן מפסיד מצוות שיש לישראל משום כך לא שייך שיברך שעשני כהן, עכת"ד. הנה כיוונתם בדעתכם הרחבה למש"כ בשו"ת יד חנוך (פי"א) ועיינו שם בהערה ג. אולם לכאורה היה מקום לטעון להיפך, דאדרבא כיוון שהכהן מעלתו וקדושתו היא מעל ישראל לא הוצרך הכהן למצוות אלו, ואדרבה מצוה עלינו הישראלים לכבדו ולהוקירו וליתן לו תרומות ומעשרות ושאר מתנות וכו'. אך זה ודאי שאינו מופקע מהמצוות הללו מחמת חיסרון אלא להיפך כיוון שהוא קדוש אינו זקוק למצוות אלו.

הכהנים מברכים בכל יום אשר קדשנו בקדושתו של אהרן ובכלל מאתיים מנה

בשו"ת יד חנוך (פי"א) תירץ דכיוון שמברכים הכהנים אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וכו', בכלל מאתיים

קדושת הכהנים באה מכח מעשיהם ולא מהשפעת הקב"ה עליהם

בעוד אופן תירץ ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דיש לומר דכיוון דמתחילה הכהנים באו למשה בחטא העגל אם כן הם גרמו לעצמם להיות בדרגה יותר מכולם ואינו מחמת השפעה מהקב"ה, וגם בניהם הם באים מכוחם ולכן לא ניתקנה ברכה מיוחדת "שעשני כהן". משא"כ כלל ישראל הקב"ה בחר באבות ומכוח זה גם את הבנים, וכמו שאומרים בנוסח תפלת שלוש רגלים "אתה בחרתנו מכל העמים" או בברכת התורה "אשר בחר בנו מכל העמים". ואמנם באמת גם שם צ"ב דהא הקב"ה סיבב על כל האומות ולא רצו את התורה רק כלל ישראל, ואם כן הסיבה למעלה של כלל ישראל זה היה בגלל בחירתם. וצ"ל דמכל מקום זכות האבות השפיע וזה היה בגלל בחירה של הקב"ה בהם, עכ"ד.

תואר כהן מתאמת ומתחבר בגופו של כהן רק על פי מעשיו

באופן נוסף כתב ליישב ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א: "ולפע"ד יש ליישב בדרכא אחרינא בס"ד, ונקדים דכבר העירו אמאי מברכים שלא עשני גוי בלשון שלילה ולא בלשון חיובי 'שעשני ישראל', ותרצו דנח לו לאדם שלא נברא כדאמרינן בעירובין (יג, ב) ועיין ואחרונים שם. ומורינו הגר"ד קוק שליט"א ביאר בספרו "עת רצון" כי כל יהודי נקרא 'ישראל'

וקדשתו, שם דן רבנו המנ"ח זיע"א (אות ג) אם בדאיכא עבירה או בכהן בעל מום וכדומה אם נשאת קדושה לכהן יעו"ש. ולפי"ז יתכן ולא יברך אף כהן שעשני כהן דשמא יאבד את מעלת הכהונה. והנה בתוך דבריכם ציינתם למה שדנו האחרונים, אם כהן קטן איכא ביה קדושת כהונה או שמא לא מיקרי כהן כלל, ואם נתקן ברכה כזו לכהן יצא שרק כשיהיה גדול יברך ברכה זו, ולא מצינו ברכה מסוג זה בברכות השחר [אכן העירני ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א, דברכת שלא עשני עבד יוכיח איפכא דהא שמא ימכור עצמו או ימכר לעבד, עכ"ד. וכונתו דלפי"ז ג"כ לא היו אמורים לתקן ברכה על שלא עשני עבד דיתכן ויהיה עבד. ולכאורה נראה לפרש שמברך על שלא נולדתי עבד מעת תחילת יצירתו, וממילא גם אם ימכור את עצמו לעבד או ימכר לעבד, אכתי יכול להמשיך ולהודות לבורא עולם שלא נברא בתורת עבד].

גם בזרים איכא בחינה של כהונה

ונראה בעוד אופן ליישב, עפ"י מש"כ באריכות הגאון המהר"י ענגיל בספרו גבורות שמונים (אות סד ד"ה וע"כ) דמהות כהונה איכא גם בזרים אלא שהכהן עיקר. ואף שבתחילה ניתנה הכהונה אף לישראל ומחמת החטא ניטל מהם, אכתי י"ל דלא ניטל מהם לגמרי דלא מסתבר שיהיה בכח החטא לסלק מעלה שהיתה לכלל ישראל, וא"כ לא שאני כהן מישראל ולא תיקנו ברכות פרטיות.

בתואר, אך מעשיו מוכיחים עד כמה הוא מחובר בפועל לשם ישראל שבו. ולכן לא מברכין שעשני ישראל, כי מי יאמר זכיתי לבי ואני קדוש בקדושת ישראל כדבעי. וממילא י"ל דתואר כהן מתאמת ומתחבר בגופו של כהן רק עפ"י מעשיו וזאת אי אפשר לברך מטעם הנ"ל בישראל, דאי לא מתוקן היטב במעשיו יש לו חסרון בשם ישראל וכהן שבו ודו"ק. שו"ר כדברי בס"ד בשו"ת מגן שאול (סי' ד) ובפרי צדיק (פרי אמור) ואכמ"ל".

וכעת אסיים

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

פרשת משפטים

סימן כה

**בבאור אמאי לדעת רבי יוחנן נקבע הצום על
חורבן הבית לתשעה באב ולא לעשירי באב**

ב"ה כ"ג מר חשוון התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס.

בדבר שאלת המרפסין איגרי שהקשו מהא דכתיב בפרשתנו:
"כי תצא אש ומצאה קוצים" (שמות כב, ה) דפליגי רבי יוחנן
וריש לקיש בגמ' בבב"ק (כב, א) דרבי יוחנן סובר דאשו משום
חציו ור"ל אשו משום ממונו. והנימוקי יוסף שם (י, א מדפי
הרי"ף) ביאר בדעת רבי יוחנן שאנו מחשיבים כאילו נגמר כל
מעשה השריפה ברנע שהדליק, ולכן מותר להדליק נרות
בערב שבת סמוך לחשיכה, למרות שהם הולכים ודולקים
בשבת. והנה בגמ' תענית (כט, א) איתא בשם רבי יוחנן:
"אלמלא הייתי באותו דור לא קבעתיו אלא בעשירי שרובו
של היכל נשרף בעשירי". ולכאורה לדעת רבי יוחנן פעולת
ההצתה היא הקובעת ומאחר ופעולת ההצתה נעשתה בתשיעי
באב נחשב הדבר כאילו כל מעשה השריפה נגמר בתשיעי
באב שהוא תאריך ההצתה, ומדוע רצה לקבוע את הצום
ליום העשירי. וכתבתם ליישב: "שהסיבה שבגינה רצה רבי
יוחנן לקבוע את הצום ביום העשירי הוא מפני שבפועל
ההיכל נשרף בתאריך זה ומזמן זה ואילך איבד עם ישראל

בפועל את המקום המקודש לו ביותר ועל כך הצער היגון
והאבל. אכן אם רבי יוחנן היה רוצה לקבוע את תאריך הצום
על פי הזמן שבו נעשתה ההצתה ולא זמן השריפה בפועל,
גם רבי יוחנן היה מודה שהתאריך הוא תשעה באב."

שריפת המקדש נחשבת ככלו לו חיציו דפמור

ובספר מרגליות הים (סנהדרין צו, ב ד"ה גבה
היכלא) כתב קושיה זו בשם האור
שמח פ"ה מהל' תענית ה"ו (ועיי"ש שהקשה
קצת אחרת, ועיי' שו"ת הת"ס או"ח סי' קסב
והעירני לזה ידי"ן הרה"ג מנחם פנחס שטיבל
שליט"א) וציין לספר שערי זיו (סוף סי' ה)
שכתב ליישב דאמרי בגמ' דבכלו לו חיציו
שאני, והכא הוי כמו כלו לו חציו שהרי
בשעה שהדליקו לא היה ראוי להישרף עד
שדרכו מן שמיא ואין כאן אשו משום חציו,
ולכן אמר רבי יוחנן דהיה מתקן בעשירי.

אצל הקב"ה לא שייך הדיון אשו משום חיציו

ואולי אפשר להציע עוד תירוץ, דאשו
משום חציו נאמר רק באדם
שבזה סבר רבי יוחנן דאשו משום חציו
והחיוב הוא על פעולת ההצתה והיא
הקובעת, משא"כ אצל הקב"ה שהצית את
האש במקדש (ראה גמ' בב"ק פ, ב) לא שייך
החילוק מאימתי נחשבת ההצתה אם
תחילת ההצתה או סוף ההצתה, ולכן רבי
יוחנן סבר שמשום כך הצום צריך להיות
ביום העשירי דאז רובו של המקדש
נשרף, דאין נפק"מ לאשו משום חציו.

בתענית של תשעה באב דנים על המתפעל שהוא בית המקדש ולא על הפועל שהוא השריפה

הנה קושיא זו מפורסמת ומובאת
בשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' סו)
בשם רבו האבני נזר זצ"ל שזכיתם
לכוון לתירוץ, אלא שהאבני נזר מבאר
שסברת הנימוקי יוסף שייכת רק כשדנין
על הפועל (והיינו הצתת האש) מה שאין
כן בתענית של תשעה באב דנים על
המתפעל והיינו על בית המקדש ולא
על פעולת ההצתה יעו"ש. וראה ג"כ
בשו"ת הר צבי (או"ח ח"ב סי' קיז) שכתב
שכל דברי הנימוקי יוסף נאמרו רק
לגבי אדם המבעיר אבל לגבי דבר
הנשרף אין לך בו אלא מקומו ושעתו
שהולך ונשרף בפועל, ומוכיח כן גם
מדברי רבי יוחנן גופיה שס"ל בגמ'
במנחות (כו, ב) לענין הקטרת קומץ
שמתיר שירים לאכילה שאינו מתיר עד
שתצית האור ברובו, וחזינן דלגבי הדבר
הנשרף אין לך בו אלא מקומו ושעתו.
ובינותינו בספרים ראינו מה שכתב
והאריך בזה בשו"ת ויצבר יוסף (סי' ו)
ועיי"ש מש"כ בשם המהרש"ם בספרו
משפט שלום.

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה רועי צבי תמיר

פרשת תרומה

סימן כו

אם יש הידור מצוה בנתינת שמירות ימים

ב"ה מוצאי פורים התשע"ו לסדר פר' צו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבת עולם.

כתיב בפרשתנו (כה, א): "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה
מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". ופירש
רש"י: "הפרשה יפרישו לי מממונם נדבה". ושאלתם, אם יש
הידור לתת צדקה בשמירות חדשים וימים.

מדה יתירה עושה, כגון המפרנס עני
ומוסיף לו יתר, שנמצא שחננו, ואין
הקב"ה מקפח פרנסתו וכו' ". ולכאורה
צ"ב דממ"נ אם מוסיף לו יותר אז זה
אינו בכלל צדקה, ואם חסר לו אז אכתי
הוא עני ומחוייבים להשלים לו החסר,
והיכן שייך כאן הידור. ובהערת הרב
המהדיר (בהוצ' מוסד הרב קוק) ציין
להרמב"ם בפ"ז מהלכות איסורי מזבח
הי"א: "הרוצה לזכות עצמו, יכוף יצרו
הרע וירחיב ידו, ויביא קרבנו מן היפה
המשובח ביותר שבאותו המין שיביא
ממנו וכו', והוא הדין לכל דבר שהוא
לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה הטוב,

המפרנס עני יתר על מה שצריך
אם נחשב בכלל הידור מצוה

איתא בגמ' בב"ק (ט, א): "אמר רב
הונא, במצוה עד שליש, מאי
שליש, אילימא שליש ביתו, אלא מעתה
אי איתרמי ליה תלתא מצותא, ליתבי
לכוליה ביתיה. אלא אמר רבי זירא,
בהידור מצוה עד שליש במצוה. בעי רב
אשי, שליש מלגיו או שליש מלבר,
תיקו. במערבא אמרי משמיה דרבי זירא,
עד שליש משלו, מכאן ואילך משל
הקב"ה". ופירש רבנו חננאל: "במערבא
אמרי וכו', אם מוסיף יתר על שליש

המצוה הזו על ידי שטרות מבריקים ומצוחצחים יעו"ש.

חילוק בין שמרות מבריקים לאוכל משובח

ולכאורה היה מקום לדון, דיתכן ולתת לעני משהו יותר משובח שייך דוקא בדברים שבעצמותם הם משובחים ונאים וכמו אוכל משובח או חפץ משובח, משא"כ שטרות כסף בפשטות לא נראה שעל שטר נקי יהיה שם של שטר מהודר יותר משטר שנסחר יותר פעמים ונראה פחות יפה, שהרי השטר הוא רק אמצעי לקנות את האוכל המשובח או החפץ המשובח, ויתכן דאין חילוק אם נותן שטר חדש או שטר שנסחר כבר ונראה פחות נאה. אכן העירני ידי"ג הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דיתכן דאם העני יהנה ויהיה מרוצה יותר וירגיש הרגשה יותר טובה עושה בזה חסד, ואף שאין בזה שוויות אמיתית יותר אבל יש בזה נתינת הרגשה טובה לשני. ואכתי יל"ע בזה.

כל זה כתבתי בבחינת פטפוטי מילים בעלמא ואתם תחליטו מה לקרב ומה לרחק כידכם הטובה.

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

אם בנה בית תפילה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק משולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר כל חלב לה'. ומבואר דאין הכוונה להידור מצוה כפשוטו, אלא כוונת מערבא שיתן שליש משלו וייקר את המצוה, ולכן יתן לעני את הנאה יותר והמשובח, וכן הוא בכל המצוות, ובאמת שהר"ח לא הזכיר ענין של הידור בבחינת זה קלי ואנוהו.

ליתן שמרות מבריקים לקיום מצות מתנות לאביונים

והנה בחופשנו בספרן של צדיקים, ראינו כי עלתה שאלה זו כבר על שולחן מלכים ומובאת בספר חשוקי חמד עמ"ס בכורות (עמי תרה). דהיה מעשה בהרה"צ ר' יהודה מדז"קוב זצ"ל שראהו נכנס לבנק וביקש להחליף את שטרות הכסף שבידו לשטרות חדשים ומבריקים. הפקיד שאל אותו, וכי ערכם של השטרות הנוצצים עולה על ערך השטרות הישנים. השיב רבי יהודה, כן מכיוון שאני מתכוון לקיים מחר מצוות מתנות לאביונים, ורציתי להדר את

פרשת תצוה

סימן כז

בענין החילוק בין המנורה בבית המקדש לנרות חנוכה

ב"ה עש"ק פר' האזינו התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה עצומה.

בדבר השאלה מהא דאיתא במדרש תנחומא (פר' תצוה) שנים גדול
היה במנורה שהיו מדליקין אותה מתחילת השנה והיתה דולקת
במשך כל השנה. וקשה שהרי יש מצוה להדליק את המנורה בכל
יום. והחידושי הרי"ם זיע"א תירץ שכל יום הוסיפו מעט שמן
למנורה, וכשם שלענין שבת מוסיף שמן בנר חייב משום מבקיע,
כך גם יוצאים ידי חובת הדלקת הנרות על ידי הוספת שמן. והעירו
בספר מרפסין איגרי (פר' תצוה) שלענין חנוכה לא מועיל הוספת
שמן ואם לא נתן כשיעור צריך לכבות ולהוסיף שמן ולחזור
ולחדליק (ראה שו"ע סי' תרעה סעי' ב) וא"כ האיך קיימו מצות הדלקת
המנורה במקדש, הרי לא מועיל הוספת שמן בעוד הנרות דולקים.

שכיון שבמנורה היה תמיד דולק הנר
מכא נס, די בשפיכה מועטת. משא"כ
בנר חנוכה שלא נעשה בגוף הנר נס
בענין לשיעור משך זמן ההדלקה כפי
שהיו צריכים במקדש לולא הנס,
עכ"ד. וכיוונתם לדברי המקור חיים

**במנורה סגי לנתינת מעט שמן
משא"כ בנרות חנוכה בעי
נתינת שיעור**

הנה, כתבתם ליישב שאיכא חילוק בין
נרות המנורה לנרות חנוכה,

מבפנים והוציאן לחוץ לא עשה כלום. ולפי"ז כיוון דמקום המנורה בהיכל, בודאי צריך להדליק במקומה אם הדליק שלא במקומה לא עשה כלום, ואיך כתב הרמב"ם דהדלקתן בחוץ כשרה, הא הדלקה במקומה בעינן יעו"ש.

חילוק בין הדלקת נר חנוכה להדלקת נרות במקדש

ולכאורה היה מקום לומר דחלוק ביסודו מצות הדלקת נר חנוכה ממצות הדלקת הנרות במקדש, דנר חנוכה עיקר המצוה שהגברא יעשה מעשה של הדלקה משא"כ בנרות המנורה עיקר המצוה שהנרות יהיו דלוקים ולכן מעשה ההדלקה יכול להיעשות על ידי זר, וראה מנחות (פח, ב) וברש"י (ד"ה נר שכבתה) דנר שכבה באמצע הלילה צריך להדליק פעם נוספת משום שהמצוה שיהיו דלוקים, וכן מובא בתשובות הרשב"א (ה"א סי' עט) יעו"ש. שו"ר שכ"כ בגליוני רבנו חיים הלוי על הרמב"ם פ"ט מביאת מקדש ה"ז שבמקדש ליכא כלל מצוה במעשה ההדלקה והעיקר שיהא דלוק יעו"ש, וממילא סגי ג"כ שיתן בכל יום מעט שמן למנורה דעיקר המצוה שיהיה דולק והולך משא"כ בנר חנוכה עיקר המצוה היא ההדלקה, וראה שלמי תודה סי' ב (עמ' כח - כט) ואכמ"ל.

בהגהות על הט"ז (סי' תרע סק"א) דשאני מנורה שבמקדש דאף אם יוסיף אח"כ שפיר דמי דבמנורה החיוב הוא שיהא דולק וכבתה זקוק לה ומשום כך סגי שיתן מתחילה שמן פחות מכשיעור ויוסיף בכל פעם עד שידלק כשיעור, דבמנורה עיקר המצוה שיהא דולק והולך, משא"כ בנרות חנוכה התם המצוה היא תחילת ההדלקה ולכן צריך מתחילה ליתן כשיעור.

בקושיית רבנו המנ"ח זיע"א דהאיך כתב הרמב"ם דאם הוציא את המנורה לחוץ יכול להדליק

והנה, המנחת חינוך זיע"א במצוה צח (אות ט) הקשה על מש"כ הרמב"ם בפ"ט מהלכות ביאת מקדש הלכה ז' דאם הוציאן לחוץ מותר לזר להדליק. דהנה בגמ' בשבת (כב, ב) נחלקו אי הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה, אם הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר ואי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר, ופירש רש"י (ד"ה אי הדלקה עושה מצוה): "אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה, כדאשכחן במנורה. ואי הנחה עושה מצוה ועיקר מצוה תליא בהנחה, אין מדליקין מנר לנר דהדלקה לאו מצוה כולי האי". ומבואר דבהדלקת המנורה נקטינן דהדלקה עושה מצוה. ובגמ' מבואר שאם הדליק נרות חנוכה

וכעת אסיים, בברכת שבתא טבא ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה רועי צבי תמיר

פרשת כי תשא

סימן כח

מדוע בחרו עם ישראל בעגל כמנהיג ולא באהרן הכהן הגדול

לכבוד ידי"נ הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה רבה.

בדבר שאלתו מדוע בחרו עם ישראל בעגל כמנהיג ולא בחרו
באהרן כמנהיג.

מנהיג אלא דמות להתפאר בה ולא ח"ו
לשם ע"ז.

עם ישראל ביקשו דמות
להתפאר בה

יתכן ומענו שהיעוד של אהרן
לא להנהיג

ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל
שליט"א יישב דאולי הם טענו
שאהרן היה גדול ממש ואע"פ כן לא
בחר בו הקב"ה מתחילה ועל כרחך
שהיעוד של אהרן הוא לא להנהיג.

אהרן כבר זכה בכתר כהונה

בנו יקירו של ידי"נ הגרא"י אוהב ציון
שליט"א מרדכי נ"י יישב, דכתר
כהונה לחדוד וכתר מלכות לחדוד. וכיוון
דמשה היה מלך ואהרן כבר בכתר כהונה
לא שייך להעביר אליו את המלכות.

הנה, כתב האבן עזרא (בהקדמה לבאר את
מעשה העגל) בתוך דבריו דמלת
אלוקים פירושו: "כבוד חונה בצורת
גויה" והיינו דאין כוונתם היתה לשם
עבודה זרה ח"ו וכמו שכתב הא"ע (שם)
אלא רצו שיהיה להם צורה ממש שיוכלו
לפארה וכו' וכמו שרואים בהמשך
המסעות שהתפארו בארון ברית ה' שהיה
הולך לפנייהם, וכיוון שמשה רבנו חוץ
מדמות המנהיג היתה גם דמות קדושה
שהתפארו בה, רצו עם ישראל לאחר
שראו כי בושש משה דמות שתלך
לפניהם, ולכן מלכתחילה לא רצו למנות
את אהרן למנהיג כי לא ביקשו כלל

אהרן משבט לוי ואינו עורך מלחמות ושאני משה שהיה על פי הדיבור

ידיינ הרה"ג פנחס ליפקוביץ שליט"א יישב, דכיוון ששבט לוי אין עורכין מלחמות והמלך הוא העורך מלחמות לכן לא רצו למנות את אהרן, דשאני משה שהיה מלך ע"פ הדיבור אבל אצל אהרן לא נאמר להם שיהיה מלך.

אהרן לא רצה שיבחרו מנהיג כדי שלא יבואו לידי קטטה

ובינותינו בספרים ראינו כי על שאלתכם הגדולה, רמזו כבר בעלי התוספות (לב, ב) ואעתיק לכם דבריהם: "אהרן לשם שמים נתכוין אמר אם אומר להם כלב או נחשון יהיה ראש עליכם אם ימליכוהו עליהם, כשיבא משה אם יורידהו מגדולתו תרבה קטטה ביניהם ויבואו לידי שפיכות דמים, ואם אומר לא אתן ראש עליהם, הם יתנו מעצמם ויהי הקטטה. ואם אומר אני אהיה ראש עליכם, שמא יקשה בעיני משה. אעסיקם בדברים שאין להם ממש עד שיבא משה ולכך אמר פרקו לפי שהנשים חסות על תכשיטיהן וישימו ערבוביא בדבר". ויתכן וגם העם ידע שמנהיג נבחר ע"י הקב"ה וכיוון שחששו אולי משה יגיע, ממילא לא רצו העם לבחור מנהיג וכו' נולפי מש"כ לעיל בשם הא"ע, אתי שפיר טפי דלא היתה להם כוונה כלל וכלל לבחור מנהיג. ועל דעת רבותינו בעלי התוספות העיר בדברי יואל (פרי כי תשא עמ' שלג, שלד) דלכאורה

ממ"נ אפילו אם יקשה בעיני משה הדבר, אבל הרי לצורך הצלת ישראל אפילו שיזיק לו קפידת משה רבינו ע"ה, הרי הכל נעשה לטובת ישראל. וביאר נפלא עפ"י מש"כ השו"ע ביו"ד סי' יח (סעי' יז) דטבח שלא הראה סכיניו לחכם אף שנמצא יפה היו מנדים אותו, ובש"ך (שם) ביאר דהיו מנדין אותו לפי שיסמוך על שחיתתו פעם אחרת ותהיה פגומה וישחוט בה יעו"ש. ועל דרך זו ביאר דעת בעלי התוספות, די"ל דאהרן היה מתיירא להיות מנהיג דמפני זלזול כבודו לחכם לא מסתייע מילתא לכווין אל האמת ואף אם לא יוקשה בעיני משה, לא תהיה לו סייעתא דשמיא בהנהגה שהרי הוא מורה הלכה בפני רבו וח"ו גם הוא יכשל ליפול ברשותם, וע"כ בחר לעשות העגל והיה מצפה שמשה ירד מיד ויבטלהו, יעו"ש. ועיי"ש עוד שמנהיג שלא נבחר מהשמים אינו טוב וכדשנינו בגמ' בברכות נח, ב. אכן קצ"ב דמדוע היה לאהרן הו"א למנות את נחשון וכלב בן יפונה הרי מאותה סיבה שנמנע אהרן להיות מנהיג, ימנעו ג"כ כלב בן יפונה ונחשון, וצ"ב.

הערב רב סבר שמוטב מנהיג שאינו מוכר

ובינותינו בין הספרים שמחנו עד למאוד שראינו בספר פרפראות לתורה (פרי כי תשא עמ' 175) כי כבר שאל שאלתכם הגדולה הגאון הרב המשך חכמה זיע"א, וכך היה: בזמן שנפטר רבה של ביאליסטוק הגאון הרב שמואל מוהליבר זצ"ל, רצו למנות

ובלתי ידוע מאשר למנות את אהרן בן המקום הגדול ומוכר לכל.

כשרחוקים מהמנהיג מתרחקים מהקדושה

ובשם מרן הגרי"ז זיע"א שמענו שמבארים שכשמתרחקים מהרב'ה, מהמנהיג, אז כבר לא מבקשים יותר מנהיג... ודו"ק היטב והוא יסוד גדול בהשקפה ובדרך התורה המסורה לנו מדור דור (ובפרט לדורנו ודי להכימא).

וכעת אסיים

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

אחריו את הגאון הרב משך חכמה זיע"א כי היה בן עירם. אולם כמה מעשירי המקום התנגדו באומרם כי הוא בן עירם והם מכירים אותו יותר מדי. כשהגיעו הדברים לאוזני המשך חכמה זיע"א שאל: מדוע היו צריכים לעשות את העגל כשראו כי בושש משה להגיע, האם לא יכלו המוני העם לקבל עליהם את אהרן למנהיג. והשיב דהערב רב שהציע את העגל, סבור היה כי מוטב שיהיה לעם מנהיג עגל ובלבד שיהיה זר

פרשת ויקהל

סימן כט

אמאי הוצרכו הנשים לטוות את הצמר על גבי העיזים

ב"ה כז כסלו התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וברכת חנוכה שמח לכם ולכל הנלוים עמכם, שיאירו אצלכם
האורות גם אחרי זמן שתכלה רגל מן השוק.

בדבר מה ששאל מהא דכתיב בפרשת ויקהל (לה, כו): "וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העיזים". ופירש רש"י: "היא היתה אומנות יתירה שמעל גבי העיזים היו טווין אותם", ולכאורה לשם מה הוצרכו לטוות את העיזים על גבם. והראתם לנו את תירוצו הנפלא של ידי"נ הרה"ג בפיר ברוך מבורך דדון שליט"א (גם אני אודך סי' קלג) שביוון להכתב סופר עה"ת שפירש עפ"י המדרש רבה (שמות מה, פיסקא ג): "חכמה ותבונה בהמה (בקמץ), בהמה (בשווא) כתיב, שניתנה חכמה באדם ובבהמה ולא נתפרסם מכולם אלא בצלאל וכו'". ור"ל, דהחכמה הייתה בבהמה שבד"כ מתנועעת וכו' אבל לצורך טווית העיזים הייתה בבהמה חכמה יתירה שנתרצתה, לבך ויטוו את הצמר על גבה יעו"ש. וביאר לפי"ז בדרך דרוש, שכמו שהעיזים נתרצו לבך אף שהיה קשה בשבילם, כן גם אצל ילדים שובבים שצריך לקרבם אף שקשה ולטוות על גבם תורה ויראה, עכת"ד.

(ראה קבא דקשייטא ח"ב שם שאספא כעמיר גורנה התירושים בזה) מרש"י (שם) דמבואר בהדיא דרך להדיוט שאין דרכו בכך הוי הטויה כלאחר יד משא"כ לחכמי לב במשכן שהיתה להם חכמה יתירה ולגבייהו חשיב כדרכם ולא כלאחר יד. ואולם ציינו שם לקובץ הפרדס שנה יח (חוברת י ס"י נח) שהעיר דלפי הכתב סופר דהחכמה היתירה קאי על הבהמות שהיתה בהם חכמה יתירה, א"כ לגבי הנשים שטו היריעות לא היה חילוק בין אז להיותם ושפיר הקשה קושיית החלקת יואב, דהוי כלאחר יד. ואדרבא, מדוע באמת טו את הצמר על גבי העיזים, הרי הוי כלאחר יד ובמשכן בעינן למלאכת מחשבת.

דרך הנשים לטוות את הצמר על גבי הבמה וזוהי דרך מלאכתם

והנראה בזה בע"ה, דהנה בפירוש ברית עולם (להנאון המקובל האלוקי רבי משה דוד וואלי זיע"א תלמידו של הרמח"ל זיע"א) עמד בשאלתכם וז"ל: "ואם תאמר ומה צורך לטוות מעל גבי העיזים כי היו יכולין לגזוז ואח"כ לטוות, כמו שעושים בצמר כבשים" ועיי"ש מש"כ ליישב על דרך הקבלה. ובתפארת יהונתן כתב ליישב: "וכל הנשים אשר נשא ליבם אותנה בחכמה טו את העיזים, פירש רש"י שמעל העיזים טו, ונראה הטעם כי כל הנשים נתאו לארוג לצורך המקדש ולא ימלט בשישים ריבוא שלא היה נשים שלא היו נידות, וכל המלאכה היה בבוקר ולא היה עת להטהר, לכן טו מעל העיזים במחבר לבעלי חיים ואינו מקבל

אף שטו על גבי הבהמה נחשב כמלאכת מחשבת ולא כמלאכה הנעשית כלאחר יד

והנה אף כי בדרך דרוש הדברים נפלאים, אך בגמ' בשבת (עד, ב) נראה דלא כך וז"ל הגמ': "אמר רבה בר רב חנא א"ר יוחנן הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות, אחת משום גזוז ואחת משום מנפץ ואחת משום טווה. רב כהנא אמר אין דרך גזיזה בכך ואין דרך מנפץ בכך ואין דרך טווי בכך. ולא והתניא משמיה דרבי נחמיה שטוף בעיזים וטו בעיזים, אלמא טוויה על גבי בהמה שמה טוויה. חכמה יתירה שאני". ופירש רש"י (ד"ה חכמה יתירה): "כדכתיב וכל אשה חכמת לב, אבל להדיוט אין דרכו בכך והוי כלאחר יד". ומבואר דאין הכוונה לבהמה עצמה אלא החכמה היא הטויה על גבי העיזים ואפ"ה נחשב כמלאכת מחשבת שהוצרכה לעבודת המשכן (ראה גמ' הגיגה י, ב) ולא כמלאכה הנעשית כלאחר יד, וכמו שצייד בקושייתו החלקת יואב זיע"א וכדלקמן.

הטוויה על גבי העיזים נחשבת כמלאכה לאחר יד במלאכת המשכן

אכן, אי נימא כמו הכתב סופר זיע"א תתבאר שפיר קושיית החלקת יואב בקבא דקשייטא (קושיא סג) דהקשה הגאון החלקת יואב זיע"א כיצד הועילה הטויה על גבי העיזים במלאכת המשכן, הא הוי כלאחר יד ובמלאכת המשכן בעינן מלאכת מחשבת. ורבים העירו

טומאה". ומבואר דהיתה סיבה מיוחדת לטווייה הנעשית על גבי העיזים, וראה מהרש"א חידושי אגדות שבת (צה, ב סוף ד"ה תירוץ) ובמשך חכמה (כאן) ולכן לגבי הנשים י"ל דזהו כדרך מלאכתם ולא הוי כלאחר יד, ומשום כך התורה הוצרכה ללמדנו שאף שטו את הצמר על גבי העיזים, חשיב כמלאכת מחשבת ולא הוי כלאחר יד.

כדי שלא יטמאו את הצמר טו אותו על גבי הבהמה

ויש עוד לפלפל בזה, דמבואר במדרש תנחומא (פרי מצורע אות ט) דבשעה שהיו במצרים ובמדבר לא ראו הנשים דם נידה מפני ששכינה עמהם, וראה ביד לחכמה (על המשך חכמה כאן) שהביא מהילקוט דוד שכתב: "לב בידיה טו, ר"ת טבל, ר"ל שטבלו עצמן הנשים מטומאתן בעת עשיית איזה דבר למקדש, וצ"ל מטומאת מת או שרץ

וכדומה, דהא לא היו רואין דם נידה במדבר מיום מתן תורה שפסקה זוהמת הנחש או י"ל לאחר מעשה העגל שחזרה זוהמתן אפשר שראו אח"כ דם נידה. ולפי"ז בדווקא טו את העיזים על גבי הבהמה דלגביהם חשיב דרך מלאכה שלא יטמאו ויגזזו את הצמר קודם וכמש"נ [ובהאי ענינא יש להוסיף מה שהעירני ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א: "הנה, כלים הנגמרים בטהרה צריכים טבילה לקודש ואם כן בין כך הוצרכו להטביל בסוף. אומנם צ"ל דמ"מ לא רצו שיהא טמא. וצ"ב שיקדישו רק אחרי שיטהרו ומדוע צריך לעשות ע"ג הבעלי חיים, וכי אם היה חולין ונטהר אי אפשר ללוקחו להקדש. ועוד דפרשת טומאה לא נאמרה עד ר"ח ניסן כמבואר בגיטין (ס, ב) ואם כן לא היה אז טומאה כלל כשטו וממה נזהרו. ומה שבקבלת התורה נזהרו מטומאה זה היה על טומאת קרי שבא מקלות ראש עיין תוס' שבת פו, א (ד"ה מנין) וצ"ב].

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת פקודי

סימן ל'

האיך העמיד משה רבינו ע"ה את המשכן בשבת

ב"ה יום רביעי י' אייר התשע"ו

כבוד ידי"נ הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט באהבת נצח.

הנה, כתיב בפר' פקודי (מ, ב): "ביום החדש הראשון באחד לחודש תקים את משכן אהל מועד" וברמב"ן כאן פירש: "על דעת רבותינו שהוא יום שמיני למילואים טעם הכתוב שתקים את המשכן ויעמד כן ולא תורידנו ולא תקימנו עוד וכו' וכיון שפירש לו עתה כי ביום החדש הראשון תהיה הקמתו לעמדה, הנה ידוע כי שבעת ימי המילואים יצטרך להקים ולתוריד וכו' ". והבאתם שהקשו בספר מרפסין איגרי כיצד משה רבנו ע"ה בנה ופירק את המשכן בכל יום משבעת ימי המילואים, דהלא אין לך שבעה ימים ללא שבת ופסק הרמב"ם (פ"א מהלכות בית הבחירה הי"ב) כי "אין בנין בית המקדש דוחה שבת" ומסיבה זו הקדימה התורה אוהרת השבת למלאכת המשכן, ללמדנו שאין בנין המשכן דוחה שבת, עבת"ד (והוא קושייתו המפורסמת של הפנים יפות בריש פר' שמיני).

כתב דהקמת המשכן לא היתה אלא בנין לשעה שהרי ביומו היה מפרקו ומעמידו שוב ובנין לשעה אינו איסור מדאורייתא, אולם כתב שבירושלמי (פ"ז

הקמת המשכן נחשבת לבנין עראי כיוון שכל יום פירקו והקימו בשו"ת חת"ס (או"ח סי' עב ד"ה ולמדתי) (או"ח סי' עב ד"ה ולמדתי)

בו איסור דאורייתא (שבת צב, ב צג, א) ב] הקים בשינוי כדאיתא בשבת (מג, ב) כגון שפורס האהל לפני המחיצות שאינו דרך בנין ובאהל ארעי מותר יעו"ש. נומה שתירץ הפנים יפות ב' תירוצים, יתכן לומר דלפי התירוצ הראשון, אכתי איכא איסור דרבנן, משא"כ לתירוצ השני. ושוב מצאנו את שאהבה נפשינו בשו"ת בית יצחק ח"ב יו"ד במפתחות סי' ל (סק"ד) שהעיר על הפנים יפות דשנים שעשאוה הוא איסור תורה ואף דזה עוקר וזה מניח לא הוי רק איסור דרבנן, מ"מ שניים שעשאוה לא ממעטינן אלא רק מאיסור חטאת יעו"ש. ושור"ר שפליגי בזה האחרונים, דבפרי מגדים בספרו תיבת גומא (פרי פקודי אות ב) כתב דהא דקיי"ל שנים שעשאוה פטורים, היינו דוקא מכרת ומקרבן, אבל איסור תורה מיהא איכא, וכ"כ בשו"ת באר יצחק (או"ח סי"ס יד) וכן דעת האור שמח בספרו משך חכמה (סוף פרי בהר ד"ה את שבתותי תשמורו). אולם בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' שצג אות ט) כתב שמלשון הרמב"ם בפ"א מהלכות שבת (הט"ו) מוכח שאין האיסור אלא מדרבנן יעו"ש וע"ע שו"ת דברי מרדכי (פודיבורג סי' סב) ובהגהות רא"ם הורביץ פסחים (סו, א) ובשו"ת יביע אומר ח"ח (או"ח סי' לח אות ח) מה שציין עוד בזה, ואף דקדק כן מהרמב"ם שהובא לעיל. ועכ"פ לפי התירוצ השני אתי שפיר].

המשכן הוקם מאלי

ומה שכתבתם ליישב עפ"י רש"י: "אמר לו משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו ע"י אדם. אמר לו עסוק אתה בידך, נראה כמקימו והוא נזקף מאיליו".

ח"ב, נב, ע"ב) פליגי בזה, אך עכ"פ גבי בנין המשכן כיוון שדעתו של משה היתה לפרקו מיד אחר הבנין אין הבנין אלא לשעה ובוהו כו"ע מודים דשרי יעו"ש. וראה אור שמח פ"י מהלכות שבת הי"ב שנקט כמ"ד דאיכא איסור בנין אף לשעה יעו"ש. אכן כיוון שדעתו של משה רבינו ע"ה היתה לפרקו ולהעמידו בו ביום, לכו"ע לא נקטינן דאיכא בנין לשעה. וע"ע שו"ת יביע אומר (ח"ד סי' לב אות יא) דאין בהברגת הסיפולוקס בשבת שום איסור דעשוי לפתוח ולסגור תמיד ואינו עשוי לקיום יעו"ש. וראה בשו"ת הר צבי בט"ל הרים (מלאכת בונה), דכיוון דהקימו ע"מ לסתור ביומו שאני דלא הוי בנין כלל, וכמש"כ מרן בשולחן ערוך (סוף סי' רנט) דמותר לסתור סתימת התנור כדי להוציא החמין יעו"ש.

הקמת המשכן בשבת היתה הוראת שעה

והנאתם עוד מש"כ לכם מורינו ורבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א דהקמת המשכן בשבת היתה הוראת שעה, ומסיבה זו הסמיכה התורה שבת למלאכת המשכן, לבל נטעה ללמוד ממשה שהקים את המשכן בשבת, עכ"ד.

הקימו על ידי שני אנשים את המשכן או בשינוי

ובפנים יפות תירץ בשני אופנים: א] אפשר שעשה על ידי אנשים הרבה ושנים שעשו פטורים ולא היה

מסתמא כן היה ג"כ בפריקתו דנתפרק מאליו ואין בזה איסור של בנין וסתירה בשבת, עכת"ד המענגים. ראה חת"ס עה"ת (פרי ויקהל) שגם תירץ באופן זה על דרך המדרש הנ"ל, וע"ע ערוך לנר יבמות (ו, א) מה שהעיר בזה. ועוד יש להעיר, מגמ' בנדרים (לה, א) דאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ויליף ממשה

יעו"ש. ועיי"ש בר"ן דמדהיה גבוה מסתמא היה גם כן גיבור, וא"כ מדוע לא יכול היה להקים בעצמו את המשכן וצ"ב. ועיי"ש ברא"ש (ד"ה ודלמא דאריך וקטין) שהקשה למה לא יליף מקרשים דכתיב ויקם את המשכן (וראה ג"כ בשטמ"ק בשם הרא"ש) ועיי"ש במהרש"א (ד"ה ודלמא אריך וקטין) שהוקם מאליו בנס יעו"ש.

וכעת אסיים

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

פרשת ויקרא

סימן לא

בעניין אם חטא הגולן מה חטא הנגול

ב"ה יום א' יז אדר ב התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבת נצח נצחים.

כתיב בריש פר' ויקרא: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם
אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבחמה מן הבקר ומן הצאן
תקריבו את קרבנכם". ופירש רש"י: "אדם, למה נאמר מה
אדם הראשון לא הקריב מן הנול שהכל היה שלו אף אתם
לא תקריבו מן הנול". וכתב רבנו הגר"א זיע"א בפירושו
למשלי (יד, כה): "כי הנול דבר מחבירו ולא החזירו עד כלות
ימיהם, מוכרחים שניהם הנול והנגול לבוא בגלגול". והקשתם
קושיא עצומה אם חטא הנול, מה חטא הנגול שיצטרך לבוא
עוד פעם בגלגול וכי לא די שגולו ממונו אלא שיצטרך גם
לבוא בגלגול, ואבוא בהערה קמנה ואקוה כי יהיה לכם
לתועלת בע"ה.

הנה את קושייתכם הקשה הרדב"ז
בשני מקומות, האחד בספרו
טעמי המצוות (מצוה תע) והשני
בתשובותיו ח"ג סי' תרד (אלף טז).
ואעתיק לשונו של הרדב"ז בטעמי
המצוות שם: "ושוב ראיתי שכתב רבנו
יצחק (בהערת הרב המהדיר כתב שכפי הנראה
כוונתו לרבי יצחק פרחי) וז"ל 'אם גזל אדם
מחבירו אפילו פעם אחת ומת בלא
תשובה ומת הנגול, מה יעשה מזאת

על מכירתו בסוד עשרה הרוגי מלכות וכו'."

וּלְפִי"ז צ"ב כוונת הרב המהדיר לספר אבן שלמה (פ"ג אות ה, ועיי"ש במילואי אבן) שמקור דברי רבנו הגר"א זיע"א הוא מהגמ' בשבת (קמט, ב) כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, דאי מהא לא איריא דשם איירי בקללו או שגרם לו להענש, אבל בנגזל מה עשה הנגזל שלא מגיע לו להיות במחיצתו של הקב"ה, ואף שלא מחל לו מי יימר שחייב למחול לו הרי איכא דין של "והשיב את הגזילה" ועד שלא ישיב אינו מחוייב למחול לו [ומענין לענין באותו ענין, מרבינו יונה בשערי תשובה שער א (אות מד) ושער ד (אות יח) משמע שרק מחוייב להחזיר את החפץ, אך אין עליו חיוב לפייס את חברו. וצ"ב בזה מדוע אינו מחוייב לפייסו ועיי' מה שכתב והרחיב בזה בהדר יעקב ח"ה סי' לד].

וכעת אסיים

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

הנשמה, שיאבד מן העולם. ועוד הנגזל כמו כן אבד נפשו, כמו שאמרו ז"ל כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה. מה עושה הקב"ה שלא יאבדו ב' נפשות מפני פרוטה אחת? מביא את שניהם בגלגול, אב ובן. האב הוא הגזלן, והבן הוא הנגזל ויורש נכסיו ממש וז"ש והעברתם את נחלתו. ואם אין לו בן, היה אח או יורש אחר הנגזל כדי שירש נחלתו. וזה סוד 'איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל'. ולכן ציוונו להשיב את הגזילה עכ"ל. וכבר כתבתי למעלה (מצי תפכ) שאין דעתי נוחה שבעבור גזל של פרוטה שהוא מן הקלות יצטרכנו למדה זו, וכל שכן הנגזל. דאע"ג דאמרינן דמי שנענש חבירו על ידו וכו' הני מילי כשהיה הוא סבה כגון שקללו או כגון שהענישו בתפלתו. אבל הנגזל הזה מה עשה? ואם כפי דבריו יוסף הצדיק לא נכנס במחיצתו של הקב"ה שהרי אחיו נענשו

פרשת צו

סימן לב

אם מותר לרוץ על כבש המזבח

ב"ה כט אדר התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה רבה.

הנה, בתיב בפרשה (ויקרא ו, ג): "והרים את הדרשן אשר תאכל האש". ואיתא במתני' ביומא (כב, א): "בראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם וזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש כל הקודם את חברו בארבע אמות וכה וכו' ". והקשו בספר מרפסין איגרי: כיצד מותר היה לרוץ על כבש המזבח, והא בתיב (שמות כ, כג): "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו". ודרשו חז"ל במכילתא (סוף פר' יתרו): "בשעולה למזבח לא יהיה פוסע פסיעה גסה, אלא מהלך עקב בצד גודל".

כיון שלא היו עדיין עסוקין בעבודה כמו בהולכת אברים לכבש יכולין לרוץ. אי נמי רצין עקב בצד גודל שלא להראות כמו עושה כן אלא כי כן צריך לו לילך בשעת עבודה וכו' ". אכן מש"כ כת"ר שליט"א שהתוס' ישנים תירץ בעוד אופן, דריצת הכהנים בכבש היתה עקב בצד אגודל וריצה כזו מותרת מאחר

מותר לרוץ כשלא עסוקים בעבודה
וכשרצים עקב בצד אגודל

והנה, כתבתם שמצאתם שעמד בזה חד מקמאי בתוס' ישנים (יומא שם): "ותימה כיון דעבודה היא כדאמר בגמרא א"כ איך רצין וכו' ואין נראה לומר דרצין עקב בצד גודל קאמר ושם

נימא דפייס הוי צורך עבודה (וכדעת הראב"ד) אכתי י"ל דשרי ריצה אף להראב"ד, די"ל דאין הכוונה שרצו אלא רצו עקב בצד גודל. ובזה הרווחנו לבאר אמאי הוצרך תוס' הרא"ש לב' תירוצים, דלפי התירוקן השני אתי שפיר גם אליבא דהראב"ד.

לדעת הרמב"ם במורה נבוכים כל האיסור הוא רק בשעת העבודה

והנה זה לשון הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק מה): "וכבר ידעת פרסום עבודת פעור בזמנים ההם אשר היתה בגלוי הערוה מפני זה צוה הכהנים לעשות מכנסיים לכסות בשר הערוה בשעת העבודה ושלא יעלה למזבח עם כל זה במעלות אשר לא תגלה ערותך עליו" ומשמע מרהיטת לשונו דכל האיסור הוא רק בשעת עבודה, וכדעת התוס' ישנים והרא"ש. ושור' בתרגום יונתן בן עוזיאל (שם) שתירגם: "ואתון כהניא דקיימין למשמשא קדמי לא תסקון במסוקיין על מדבחי וכו' " וראה ג"כ תרגום ירושלמי: "ואתון כהניא בנוי דאהרן דקיימין ומשמשיין וכו'" ומבואר דהאיסור רק בשעת עבודה נומה שהקשה שם בשמועת חיים (יומא פרק שני ס"ב) על התוס' ישנים דבמכילתא דרשינן דהאיסור הוא גם בשעת ירידה מהמזבח, ולכאורה התם אין זה שעת עבודה וע"כ צ"ל שירד עם תרומת הדשן או עם גחלים לקטורת אי נימא דהוי עבודה, עכת"ד. ראה במנחת אברהם (כאן) שגם העיר כן וכתב דאפשר דמייירי ג"כ שירד עם הדם דהוא עבודת הולכה וע"ז נאמר האיסור גם בדרך ירידה או בהולך הדם על המזבח וירד למ"ד דהמהלך במקום שאין צריך להלך הוי הולכה יעו"ש.

שלא נגלית הערוה על המזבח. כבר כתב בהגהות על התוס' ישנים (אות כ) דצ"ל: "יכולין לרוץ ומכאן נראה לר' דהא דאמר' בסוכה (נב, ב) אמרו עליו על בנה של מרתא בת בייתוס שהיה נוטל וכו' והיה הולך עקב בצד גודל שלא להראות כוחו עושה כן אלא וכו' ". ומבואר דהכל חד תירוקן הוא, וא"כ מותרת ריצה רק עקב בצד גודל. אולם בתוס' רא"ש נראה דב' תירוצים איכא בזה וז"ל: "תימה כיון דעבודה היא כדאמרינן בגמ' א"כ האיך היו רצין וכו' דכתיב ולא תעלה במעלות על מזבחי וכו' וי"ל כיון שלא היו עדיין עסוקים בעבודה יכולין לרוץ כמו בשעת הולכת איברים לכבש. או אי נמי רצין עקב בצד גודל קאמר שהיו ממהרין ללכת".

פיים אינו חשוב צורך עבודה ומדוע אי אפשר לרוץ על כבש המזבח

עוד יש להעיר (ונתעוררנו לזה ממש"כ הרב המהדיר בהערות על גבורת ארי כאן הערה ג) דאף דתרומת הדשן עבודה היא, אך אכתי הפייס אינו חשיב צורך עבודה ומדוע שיהיה אסור לרוץ על גבי המזבח, וצ"ע. וי"ל דס"ל להתו"י ותוס' הרא"ש בהו"א דפייס הוי צורך עבודה וכדעת הראב"ד בתמיד (ל, א) ולכן הקשו תימה כיוון דעבודה היא, והיינו דפייס הוי צורך עבודה ואיך רצין וכו'. ותירצו דכיוון שלא היו עסוקים בעבודה יכולים לרוץ והיינו דהפייס לא חשיב צורך עבודה (ואליבא דהתוס' ישנים לפי ההגה מותרת הריצה דוקא עקב בצד גודל). אכן לפי התירוקן השני של התוס' רא"ש אף אי

לדעת הרמב"ם בספר המצוות איסור הריצה הוא לא דוקא בשעת העבודה

אכן הרמב"ם בספר המצוות (לא תעשה פ) כתב: "שהזהירנו מעלות על המזבח במעלות כדי שלא יפסע פסיעות גסות בעלותו אבל ילך עקב בצד גודל וכו' " ומבואר דאין האיסור דוקא בשעת עבודה וכמשמעות הפסוק. אכן הרמב"ם בפ"א מהל' בית הבחירה הי"ז לא הזכיר את הדין של פסיעה גסה רק דהעולה במעלות המזבח לוקה, ורבנו המנ"ח זיע"א במצוה מא (אות ג) כתב שכוונתו כמו שכתב בספר המצוות שאם עלה כדרך שעולים במעלות לוקה והיינו בפסיעה גסה.

עוד בענין השאלה איך מותר היה לרוץ על הכבש

ובהאי ענינא דאיך מותר היה לרוץ על הכבש, הנה אי נימא דהרמב"ם חזר בו ממש"כ בספר המצוות והאיסור הוא רק לעלות במעלות על המזבח א"כ אתי שפיר דעל הכבש מותר לרוץ פסיעה גסה והאיסור הוא רק לעלות במעלות, וכ"כ הגאון המלבי"ם (שמות כ, כג). ועוד יש ליישב קושיית התוס' ישנים עפ"י היעב"ץ (פ"י מהלכות בית הבחירה הלכה יז) שכתב לחלק בין הכבש למזבח, דהאיסור דוקא על המזבח קאי שאסור לילך בו כי אם דוקא עקב בצד גודל, אבל בכבש דלאו גופו דמזבח לא קפיד קרא אגילוי ערוה. ובברכת שלמה

(לידי"נ הגאון הרב שלמה אברהם שלימ"א עמ' עה מדפי הספר) ציין לספר ראש גולת אריאל (תולדות האדמו"ר מגור ז"ל עמ' שיב) שלמד "רצין" באתנחתא ואח"כ אמר "ועולין בכבש" יעו"ש. וא"כ לא קשיא דאכן לא רצו פסיעה גסה על הכבש אלא הלכו עקב בצד גודל. (ושו"ר כן בהנהגות הרב המהדיר על התוס' רא"ש הערה ט בשם התועפות ראם).

חילוק בין פסיעה גסה לבין ריצה

עוד יש ליישב עפ"י מש"כ האדר"ת בספר חשבונות של מצוה (מצוה מא עמ' קה מדפי הספר אות ז) דיש לחלק בין פסיעה גסה לבין ריצה, דכשרץ בחופזה כשהוא לבוש במכנסיים אין חשש שתראה ערותו ולכן לא גזרו שלא יפסע פסיעה גסה, אולם כשפוסע פסיעה גסה יש חשש שתתגלה ערותו וכתב דבזה מיושב שפיר קושיית התוס' ישנים וספר יראים, יעו"ש. וע"ע מגדים חדשים (כרכות ו, ב) שדן שם אם פסיעה גסה וריצה הם עניין אחד ואכמ"ל בזה, וראה ג"כ בברכת שלמה (שם).

מהתוס' רא"ש משמע דהאיסור לרוץ הוא גם שלא על המזבח ולכאורה כתיב "על מזבחי"

ובהאי ענין העיר המנחת אברהם (שם) הערה נוספת. דהנה כתב התוס' רא"ש (שם): "דכן נראה דהיו רצין עקב בצד גודל דהא בשלהי תמיד נשחט (פסחים סה, ב) אמרין היינו זריזותיהו דאגב דרהטי מיתשיד דמא, והולכת דם

בגמ' זבחים (כו, ב) מ"מ ודאי שכשעושה כעיקר הדין לעלות למעלה לקרנות הוי בכלל הולכה.

יתכן ודעת התוס' רא"ש כהמכילתא דרשב"י שהאיסור לרוץ אינו רק על גבי המזבח

ולכאורה יש ליישב דס"ל להתוס' רא"ש כמכילתא דרשב"י:

"מה ת"ל אשר לא תגלה ערותך עליו, שכשעולה למזבח לא יהא פוסע פסיעה גסה אלא מהלך עקב בצד גודל. אין לי אלא למזבח, לעזרות מנין תלמוד לומר ולא תעלה במעלות על מזבחי, ונאמר עליו אין עליו אלא בסמוך לו". ומבואר שהאיסור אינו רק על המזבח אלא אף בסמוך לו (וודא כמכילתא דרבי ישמעאל וכדלע"ה) ויתכן שכן ס"ל להתוס' רא"ש ולכן הביא ראייה מהולכת הדם שאף שגם בסמוך למזבח אסור לרוץ בשעת עבודה, אך לרוץ עקב בצד גודל בכהאי גוונא ליכא איסור.

וכעת אסיים,

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

עיקר עבודה היא וקאמר דרהטי, אלא ש"מ דרצין עקב בצד גודל". ומוכח דהאיסור הוא בשעת עבודה ועוד נתבאר שאסור לרוץ גם שלא על המזבח דהרי הולכת הדם לא היתה כלל על המזבח, ותמוה דבפשטות האיסור הוא רק על המזבח וכדכתיב "על מזבחי" וצ"י למכילתא דדריש מדכתיב "עליו" עליו אי אתה פוסע פסיעה גסה אבל אתה פוסע בהיכל ובקודש הקודשים יעו"ש, וצ"ע בבאור התוס' רא"ש.

הולכת הדם נחשבת כריצה על גבי כבש המזבח

אולם העיר ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דלכאורה צ"ב למה לא מיקרי הולכת הדם כריצה ע"ג כבש המזבח, הרי כיוון שצריך לעלות עד קרנות המזבח כל העלייה על הכבש היא חלק מהולכת הדם, ואע"פ שאם יתן בכל המזבח אפילו למטה יצא כי שלא במקומו כמקומו דמי לחד מ"ד כמבואר

פרשת שמיני

סימן לג

בניאור ההבדל בין והחריש לבין וידום

ב"ה כח כסלו התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס בברכת חנוכה שמח.

בדבר שאלתו דבפרשת שמיני (י, ג) כתיב: "ויאמר משה אל
אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל
העם אכבד וידם אהרן", ומאידך בפר' וישלח (לה, ה) כתיב:
"ויעקב שמע כי מימא את דינה בתו וכו' והחריש יעקב עד
בואם". ולכאורה מדוע לא כתוב ג"כ לשון וידום אצל יעקב
או החריש אצל אהרן, ומה ההבדל ביניהם.

לשתיקה היתה שלא יגיבו בני יעקב
בצורה שיעקב אינו מעוניין. וכעין זה
מצינו אצל אליעזר עבד אברהם,
שהחריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם
לא. וכעין זה במגילת אסתר (ה, יד): "כי
אם החרש תחרישי בעת הזאת רווח
והצלה יעמוד ליהודים וכו' " והיינו
דהחרישה היתה בכדי שיהיה רווח.
משא"כ שתיקה שהיתה אצל אהרן היתה
שתיקה המורה על הודאה, ולא שתיקה
שיש בה סיבה מסויימת לשתוק, אלא
דממה ללא שום צורך להגיב לאחריה.

חילוק בין שתיקה שיש בה סיבה לבין שתיקה מתורת הודאה

כפי הנראה, שאלתכם מתעצמת יותר,
דהנה המעיין בפירוש אונקלוס
יחזה דבשני המקומות פירש האונקלוס
"ושתיק", וא"כ מדוע פעם משתמשת
התורה בלשון "והחריש" ופעם בלשון
"וידום". ובהשקפה ראשונה נראה
דהחילוק הוא, דהחרשה היא סוג של
שתיקה שיש בה סיבה מסויימת לצורך
לשתוק, וכמו אצל יעקב שהסיבה

ומיושב א"כ מה שהערנו על התרגום
 אונקלוס דצ"ל דתרי סוגי שתיקה
 איכא, שתיקה שהיא הודאה ושתיקה
 לצורך מסויים, אך שניהם מתולדה
 דשתיקה הן באים ולכך תירגם אונקלוס
 "ושתיק" [ובכל הנ"ל העירני ידי"נ הרה"ג
 מנחם פנחס שטיבל שליט"א דבתרגום
 אונקלוס יש גירסאות שתרגם "ושבח" ולא
 ושתיק. והיינו דוידום זהו לשון לשבח, דאהרן
 הודה לקב"ה דצריך לברך על הרעה מעין
 הטובה, ואתי שפיר בדברי האונקלוס דאלו
 ב' ענינים].

וכעת אסיים

ברכת חנוכה שמח לכם ולכל הנלויים עמכם
 ידידכם, השואף להגדיל תורה ולהאדירה
 רועי צבי תמיר

פרשת תזריע

סימן לד

מדוע מופיע פעמים רבות בפרשת תזריע מצורע הכהן בה"א הידיעה

ב"ה כח כסלו התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
5אחדשה"ט וכט"ס בברכת חנוכה שמח.

בדבר שאלתו אמאי בפרשיות תזריע ומצורע מופיע פעמים רבות "הכהן" בה"א הידיעה. וראינו שהשיב לכם ידי"נ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א דהואיל והצרעת היא מחלה, יש אדם שילך אל הרופא בכדי לקבל איזו תרופה, אך כאן התורה מלמדת שזו מחלה רוחנית, ועל כן יש ללכת אל הכהן שילמדנו אורחות חיים וכו' ושמא יאמר המצורע שילך לרופא אשר הוא גם כן כהן, על כן הדגישה התורה ואמרה "והובא אל הכהן" דהיינו אל הכהן הידוע שעושה כסדר האמור בתורה, ולא מסתפק בתרופה גרידא, עכת"ד.

מתפשט בבני אדם הרגילין אצלו ועיי"ש בפס' מה: "על שפם יעטה" שפירש החזקוני: "להפסיק ריח רע היוצא מפיו שלא להזיק את הבריות" וראה ג"כ רמב"ן ריש פר' תזריע (שם, ד). ועיינ רבנו בחיי (ריש פרי מצורע)

הכהן הוא המרפא את הצרעת ולא רופא

ויש להוסיף בזה בע"ה, דבפר' תזריע (יג, מו) כתבו בדעת זקנים מבעלי התוספות: "בדד ישב לפי שאותו חולי

נגעים זהו משום שאין לנו היום כהנים מיוחדים. אולם התורה שלמה (מילואים לפי שמות ס"י יח) כתב באופן אחר לבאר עפ"י מש"כ בתורת כהנים פרשת נגעים פ"ה הט"ז: "ולמה באו להורות מלמד שאינו רואה את הנגעים עד שיורנו רבו". ופירש הראב"ד: "להורות, מלמד שאינו רואה את הנגעים עד שיורנו רבו". וביאר לפי"ז בתורה שלמה, שכיוון שדין זה דומה לענין של סמיכת חכמים שנתבטלה מסיבת הגלות אותו הדבר נראה שהיה גם עם דיני טומאת מצורע שצריכים שימוש מרב לתלמיד ובזמן החורבן נפסקה ההוראה בהלכה זו ושוב לא יכולים לחדשה, עכת"ד (ועיי' בכל הנ"ל בשו"ת יד הנוך ס"י מט). ויתכן לפמש"נ דלכן כתוב בתורה "הכהן" דבעינן כהן כזה שהעביר במסורת את הלכות ראיית הנגעים מכהן לכהן.

חלוק פדיון הבן מראיית נגעים

וארווח לן ליישב מה שהקשו בסוכת דוד פר' תזריע (אות לה) ובלהורות נתן עה"ת פר' תזריע (עמ' קלח) מאי שנא פדיון הבן שבזה סומכים על חזקת כהונה שיש לו ואילו בראיית הנגע אין סומכים על חזקתו ובעינן רק כהן מיוחד, דלפמש"נ יש ליישב דשאני ראיית נגעים דמלבד דבעינן כהן מיוחד, בעי גם כן כהן שהעביר מסורת זו מכהן לכהן ודו"ק.

שביאר שהטעם ששלחו את הציפור אל מחוץ למחנה זהו משום שכיוון שצרעת היא חולי המדבקת ולכן צריך היה לשלוח את הציפור מחוץ למחנה יעו"ש, וע"ע רבנו גרשום (כ"ב כ, א): "דאפילו עובד כוכבים נמי מבדלו מן המצורע מפני הסכנה". וראה בב"י (אה"ע ס"י לט סע"י ג) בטוען שאשתו מצורעת, דיש מי שכתב דמי הגיד לו או מי הסגירה וגם אם היתה טמאה מאי איכפת ליה הלא כולנו טמאי מתים והמצורעת אינה אסורה בתשמיש המיטה, והב"י כתב דזה אינו, דאין לך מום גדול מזה, אי משום דמאיסה ואי מפני שהוא חולי המדבק יעו"ש. וממילא היתה הו"א שילך לרופא על חולי כזה, קמ"ל שדוקא הכהן העושה כסדר האמור בתורה הוא המרפא. וראה אוצר אפרים בפר' מצורע (עמ' תתפב) שציין לספר חמדה גנוזה (לגאון רבי שמואל לניידו זצ"ל) שביאר דלכאורה מה שייך כהן שירפא צרעת, דכהן ראוי שיעסוק רק ברפואת הנפש. וביאר דאכן צרעת אינו חולי הגוף אלא חולי הנפש, ולכן צריך את הכהן שירפא אותו מהמידות הרעות.

דוקא כהן שהראהו רבו נגעים דן בהלכות נגעים

ואולי יש לפרש באופן נוסף, דהנה רבנו המנ"ח זיע"א במצ' קסט (אות טו) כתב שהטעם שהיום לא רואים

וכעת אסיים ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

סימן לה

מדוע אין טהרת ציפורים בנגעי בגדים

ב"ה ער"ח ניסן התשע"ו

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט באהבה רבה ובברכת פסח כשר ושמח לכם ולכל הנלוים עמכם.

שאל נשאלנו, אמאי בנגעי בגדים אם נמצא שהבגד טהור מצוה התורה לכבש את הבגד וכדכתיב: "והבגד או השתי או הערב או כל כלי העור אשר תכבש וסר מהם הנגע וכבש שנית וטהר" (ויקרא יג, נח). ומאידך, בנרפא הנגע בנגעי בתים מצוה התורה לקחת שתי ציפורים וכדכתיב: "ולקח לחמא את הבית שתי צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואוב" (שם, יד, מט).

נגעי בתים. ובספר נחלת זאב עה"ת (כאן) פירש באופן נפלא דבגדים כיוון שהם מטלטלים ואינם קובעים מקום אז לכן כשנסתלק מהם הנגע די בכבוס, משא"כ בנגעי בתים שהוא נגע קבוע ויש רוח רעה על ידי הנגע שבו והוא כעין מצורע שהוא חולה ומזיק לכל הסובבים אותו, והואיל וכן צריך לציפורים לסלק את המחלה והרוח הרעה מהבית, משא"כ נגעי בגדים וכמש"נ.

מדוע כתבה התורה לשון "וטהר" בנגעי בתים ולא "ונרפא" כמו שכתבה בנגעי בגדים

ובחפשינו בספרן של צדיקים ראינו בספר דורש טוב לעמו

בטעמא מדוע נגעי בתים יותר חמור מנגעי בגדים

הנה הרמב"ן בפר' מצורע (יד, נג) עה"פ "וכפר על הבית וטהר" פירש: "הנה הכפרה הזאת בציפור המשתלחת שתשא הציפור את כל עוונותיו אל מחוץ לעיר אל פני השדה, כענין הכפרה בשעיר המשתלח. ובעבור שאין עונש הנגע הנראה בביתו של אדם כעונש הנגע שבגופו, לא הצריכו הכתוב לאשם וחטאת, כי די לו בכפרה הראשונה שיביא המצורע לטהרתו, שהם הציפורים ועץ הארז והאזוב", ומשמע שטהרת נגעי בגדים יותר קלה ולכן אין טעונים ציפורים, ובאמת צ"ב בטעמא אמאי טהרת נגעי בגדים יותר קלה מטהרת

לבאר בזה. אכן לפי מש"כ בנחלת זאב אתי שפיר, דבגדים כיוון שהם מטלטלים אז כשנסתלק מהם הנגע די בכבוס דאינם קובעים לעצמם מקום, משא"כ בנגעי בתים ובנגעי הגוף (שגם לנגעי הגוף צייתה התורה ליקח שתי ציפורים ראה יד, ד) כיון שהם נגעים קבועים נחשב הנגע כמזיק לכל הסובבים אותו ולכן צריך את הציפורים לסלק את החולי מהבית ומהגוף ודו"ק.

(לנאון הרב שמואל טוביה שטרן זצ"ל) בדרשתו לפסח (עמי שצא) שעמד על סגנון לשון התורה בנגעי הגוף בנגעי בתים ובנגעי בגדים. בנגעי הגוף כתוב "ונרפא הצרעת מן הצרוע", בנגעי בתים כתוב: "וטהר הכהן כי נרפא הנגע", בנגעי בגדים כתוב: "וכבס בגדיו וסר הנגע" הרי התורה משתמשת בלשון רפואה אצל נגעי בני האדם וגם אצל נגעי בתים אבל לא אצל נגעי בגדים, ועיי"ש מש"כ

וכעת אסיים ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת מצורע

סימן לו

אם מותר היה למצורע לישב מחוץ לג' מחנות עם אנשים או לבד

ב"ה כח כסלו התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס בברכת חנוכה שמח.

כתיב בפרשתנו: "כל ימי אשר הנגע בו יממא ממא הוא, בדד יושב מחוץ למחנה מושבו" (יג, מו). ודנתם בספרכם הנפלא גם אני אודך על הש"ס וענינים שונים בסי' מז אם מותר היה למצורע לישב מחוץ לג' מחנות עם אנשים או שהיה צריך לישב בדד, ורציתם שנוסיף וכו', הנה לעשות רצונכם המהור הננו עושים ואכתוב לכם קצת גרגירים, ואקוה כי יהיה לתועלת בע"ה.

לשבת עם מצורעים, היה צריך לכתוב "גלמוד" שפירושו יחידי יעו"ש. וע"כ דרך מהטהורים היה מובדל המצורע [שו"ר בספר גם אני אודך מתשובות ידי"נ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א שכתב כן בשם ספר משאת ישראל כרמל (עמ' 252), ואינו תחת ידינו כעת) וקצת פלא שלא ציין להגאון המלבי"ם והתורה תמימה שכבר כתבו כן. ומה שציינו שהתורה תמימה כתב כהגאון המלבי"ם

בדד פירושו קיבוץ אנשים מובדלים מזולתם

הנה, הגאון המלבי"ם (אות קנו) ובתורה תמימה (ויקרא יג, מז אות קצב) כתבו דמצורע יכול לשבת עם מצורעים אחרים, משום שלשון בדד יכול להאמר גם על קיבוץ אנשים מובדלים מזולתם וכמו "הן עם לבד ישכון", ואם נימא דאסור היה לו

תורת יעקב על התורה ח"ג (עמ' צד) ובתו"ד ציין לשו"ת משנת אליעזר (מישאל אב"ד מורקא מהדו' קמא דף יג, א) שפירש דמש"כ רש"י (פס' מו) שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו, כוונתו לטמאי מת וטמאי שרץ שאינם משתלחים רק מחוץ לשני מחנות אך מצורע משתלח חוץ לשלש מחנות ומצורעים יכולים לשבת עמו. וגם יש לומר דצרעת היא מחלה מדבקת, אבל מצורע עם שאר מצורעים פשוט שמותר, והביא ראייה מספר מלכים דארבעה מצורעים ישבו ביחד, עכת"ד. והגר"י סופר שליט"א העיר דאין ראייה מרשעים יעו"ש. ועכ"פ ממה שכתב שצרעת זוהי מחלה מדבקת, נראה כמו שכתבנו לעיל שאין איסור לישב יחד אך כיוון שבמציאות הצרעת חולי מדבק לא יושבים איתו טמאים, אולם מצורעים שפיר יכלו לשבת יחד, ובתורת יעקב (שם) ציין לשו"ת ציון לנפש חיה (לייטר סי' לא) שכתב הרבה ציונים בזה.

מצורע ומצורע הוי כמין במינו דאינו חוצין

עוד הוסיף בזה ידי"נ הגר"א אוהב ציון שליט"א: "הנה, כיון דמצורע נחשב כמו מת, א"כ מה שמצורע נמצא בחברת מצורעים אין בזה ביטול למצות 'בדד ישב', ואם כי לא שרי ליה לישב עם עני או מי שאין לו בנים או סומא הגם שגם הם חשובים כמתים, דמ"מ כל חד יש לו את החלק המיוחד שחסר בו שלכן נחשב כמת, ולא דמו אהדדי, אך מצורע ומצורע הוי כמין במינו דאינו חוצין".

ראה מה שהעיר בזה בתורת יעקב ח"ג עמ' פז הערה ד' יעו"ש.

בבאור בארבעה מצורעים שישבו ביחד

והנה כתבו בעלי התוס': "שהכל בדלין ומתרחקין ממנו, שנאמר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו". והקשה הפרדס יוסף (דף קכט, ב) דלכאורה שאר מצורעים אין בדלין זה מזה והראיה מארבעה מצורעים שישבו ביחד (מלכים ב', ו, ג) ונשאר בצע"ג יעו"ש. והיה נראה ליישב בשלושה אופנים: (א) דכוונת התוס' שבמציאות היו בדלין מהם אך למעשה אין איסור לשבת איתם, וראה תוס' הרא"ש בבא מציעא לא, א ד"ה לדבר. (ב) דמי יימר שארבעת המצורעים עשו כדין, ואדרבא היה אסור להם לשבת יחדיו. וראה הגהות מהר"צ חיות (נדרים ו, ב) שכתב שאין למצורע לשבת אפילו עם שאר מצורעים, וראה לגאון עוזינו מרן החיד"א זיע"א בספרו צוארי שלל על הפטרת פר' מצורע, וראה אילת השחר עה"ת למורינו ורבינו הגר"א"ל שטיינמן שליט"א (על הפס' כאן). (ג) ידי"נ הרה"ג פנחס ליפקוביץ שליט"א יישב דמש"כ התוס' דהכל בדלין ומתרחקין ממנו כוונתם במש"כ "הכל" דמתייחס אל כל הטהורים שזהו רוב העולם ונחשב כל ולק"מ.

בדד ישב פירושו שלא ישבו שאר טמאים עמו אבל מצורעים שרי

ובינותינו בספרים, ראינו מה שכתב בזה הגר"י סופר שליט"א בספרו

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת אחרי מות

סימן לו

בעניין רמזים מהבעל קורא לעולה לתורה

ב"ה כג מר חשוון התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס.

הנה הראתם לנו מה ששאל הג"ר לוי הלוי פישער שליט"א בקובץ אור ישראל (גליון נא) מהא דכתב המג"א (או"ח סוף סי' קלח): "מי שהוא עור או פיסח אין לקרוא לו פרשת עורת או שבור וכן כל כיוצא בזה שלא יתבייש". ובמשנ"ב (שם סק"ה) ציין למש"ב ספר חסידים (סי' תשע ובחלק מהדפוסים סי' תשסח): "זהר החזן שלא יקרא למי שהוא עור או פיסח בפרשת עורת או שור או למי שראשו נתק בפרשת נתקים ולא יקרא למי שחשוד על עריות בפרשת עריות וכן בכל דבר ודבר". והעיר ממנהג הידוע אצל הצדיקים שהיו קוראים מישחו לעלות לתורה והיו מכוונים רמזים השייכים לאותו האיש, וצ"ע איך זה מתאים למג"א. וכתב ליישב עפ"י הכנסת הגדולה (הוכא בבאר היטב שם סק"ג) דבשכרור שחמא קוראים לו לתורה כדי שיתבייש וישוב בתשובה, וצ"ע.

המשנה ברורה לא ניהא ליה דבשביל לבייש יהודי נעלה אותו לתורה. ובפרט שציין לספר חסידים שכתב שם במפורש שהסיבה שלא יעלה חשוד זהו בכדי שלא לביישו, ואף שכדעת הכנסת

לדעת המשנה ברורה במקרה שיתבייש העולה אסור להעלותו לתורה

הנה, אף כי אין לנו עסק בנסתרות אך נראה בהשקפה ראשונה כי

מלכנו דוד". ובהערות וציונים שם כתב:
 "ולא כהכנסת הגדולה בסימן רפב וכו'".
 ובהאי ענין אם מותר לקרות לתורה
 רשעים בזדון או בשוגג כבר הילכו בזה
 רבים, ראה אריכות בזה בשו"ת זכר
 יהוסף (ח"א סי' כא) ובשו"ת דובב מישרים
 (ח"א סי' כג) ובשו"ת שבט הלוי (ה"ז סי'
 יט) ואכמ"ל.

כ"ז זה כתבנו בהשקפה ראשונה בלבד
 ובלי ח"ו לקרוא תיגר על צדיקי
 עליון, אלא רק כקטן זעיר המעיר.

וכעת אסיים,
 ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
 רועי צבי תמיר

הגדולה כתבו גם האליה רבה (כאן סק"ג)
 ובשערי אפרים (שער א אות לד), אך נראה
 דהמשנ"ב לא ס"ל כהרב כנסת הגדולה,
 ואם ידוע לרבים שכן עשה יתכן ולא
 יעלו אותו לתורה דאז יתבייש יותר,
 והמלבין פני חברו ברבים אין לו חלק
 לעולם הבא. ובינותינו בספרים ראינו
 בשלחן הטהור (להנה"ק מקומרנא סי' קלח
 סע"י ה) שכתב: "מי שיודעין בו על
 העריות ולא עשה תשובה אסור לקרותו
 לפרשת עריות דהמלבין פני חברו
 ברבים אין לו חלק לעולם הבא כמאמר

פרשת קדושים

סימן לח

אם מותר לבן להתווכח עם אביו בהלכה

ב"ה כט אייר התשע"ו [ונסתיים היום ט סיון התשע"ו]

כבוד ידיד נפשי הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה רבה.

הנה, בקשתם מאיתנו לברר האם מותר לבן להתווכח עם
אביו בהלכה, וזה החלי בע"ה.

אויבים זה את זה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה". ופירש רש"י: "נעשים אויבים- מתוך שמקשים זה לזה, ואין זה מקבל דברי זה" ולכאורה האין חולק על אביו, עכת"ד. ואכן כן פסק השו"ע ביו"ד סי' רמ (סעי' א, ב) דצריך ליזהר מאוד בכבוד אביו ואמו ובמוראם וכו' איזה מורא וכו' ולא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו בפניו אפילו לומר נראין דברי אבא יעו"ש. ולא מבואר אם גם בדברי תורה ס"ל כן ובפשטות משמע שגם בדברי תורה אמרין כן, ומש"כ מרן שם בסעי' יא שאם ראה לאביו שעבר על דברי תורה לא יאמר לו עברת על דברי תורה וכו', שם איירי להפרישו מאיסור דלהבא. אבל כשאביו פוסק הלכה והבן

מהגמ' בקידושין משמע שיכול להתווכח בהלכה עם אביו, ובבאור דעת מרן השו"ע בזה

כתיב בפר' קדושים (ויקרא י"ב, ג): "איש אמו ואביו תיראו" ובגמ' בקידושין (ל, ב) ילפינן דלא יעמוד במקומו ולא ישב במקומו ולא יסתור את דבריו. ופירש תוס' ר"י הזקן: "סותר – שחולק עליו". והקשו בספר מרפסין איגרי, דבקידושין (שם) דרשו חז"ל עה"פ בתהילים (קכז, ח): "אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער" מאי 'את אויבים בשער' אמר רבי חייא בר אבא: "אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים

הפתחי תשובה כאן) כתב ליישב: "נראה דהיינו כעין מקשה ומתרץ, כדי להסיק מתוך ויכוח ההלכה אליבא דהלכתא, וכהאי גוונא מותר לבן להקשות את אביו, ולא דמי להא דאמרין לקמן (לא, ב) דלא יסתור את דבריו ולא יכריעו". ובחופשנו בספרן של צדיקים, ראינו תשובה נפלאה מאוד בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' ו) שבריש דבריו כתב דמהעצמות יוסף אכתי אין ראייה שיוכל לסתור דברי אביו למסקנת ההלכה, די"ל דשרי רק בתוך הפילפול ומקשה ומתרץ דלא הביישן למד וכו' אבל אין הוכחה מזה שיחלוק עליו למסקנה יעו"ש. אכן עיי"ש שהאריך בזה והסיק להלכה, דכמו בכבוד רבו היכא שנוגע לדין של תורה ופסק הלכה אם יש לו ראיות מותר לחלוק להלכה, הכא נמי לענין כיבוד אביו, ומה שאינו רשאי לסתור את דברי אביו זהו רק בדברי חול וסברת מילי דעלמא, וגם אם הוא אביו ורבו הדין כן יעו"ש.

כשאביו אומר בלשון החלטה והבן סותר דבריו נחשב כפגיעה באביו

והנה בחזו"א (ה"ל כיבוד אב ואם סי' קמט סק"א) כתב: "נראה דוקא בלשון החלטה אבל לטעון בסברה ולהקשות שרי שהרי כל התלמידים דנו בפני רבם וסתרו דבריהם וכו' ואפילו לחלוק בסברה בלשון החלטה שלא בפניו מותר ודלא כהש"ך יעו"ש". והיינו דוקא כשאביו אומר בלשון החלטה והבן סותר

אינו מסכים, אין הבן יכול לסתור דברי אביו ואף לא במילי דעלמא, וצ"ע מהגמ' בקידושין הנ"ל.

שלא בפני אביו יכול לחלוק עליו

אכן בט"ז (סק"ג) כתב דמה שמצינו שהטור בחושן משפט חולק עם אביו הרא"ש, היינו שלא בפניו, דדוקא בפניו אסור, ועיי"ש עוד תנאי להיתרא. ומבואר דדוקא שלא בפניו שרי ושכן הסיק רבנו הגר"א בביאורו שם (סק"ג), ועכ"פ מהגמ' בקידושין אכתי צ"ע דשם מיירי דנתווכחו זה עם זה. ובש"ך (סק"ג) כתב דמהדרישה משמע דבין בפניו ובין שלא בפניו, אסור לסתור דברי אביו. אכן החזו"א (ה"ל כיבוד אב ואם סי' קמט) נקט כדעת רבנו הגר"א זיע"א.

בלשון יפה יכול לחלוק על אביו בהלכה

ובגליון הגרע"א (וי"ד סי' רמ סעי' ב) ציין לדברי הבאר שבע בסנהדרין (ק), א) שכתב: "ולכאורה היה נ"ל הא דתניא לא סותר את דבריו וכו', אין רצונו לומר שלא יחלוק על רבו באיזה פסק או הוראה אלא הכי פירושו שלא יחלוק על רבו באיזה פסק או הוראה בלשון סתירה, כגון לא כי וכיוצא בזה אלא צריך לחלוק לו כבוד בדבורו וכו'". ומבואר דבלשון יפה יכול לחלוק על אביו, וכבר הקדימו בזה במושב זקנים (שמות יט, יב) בריש דבריו יעו"ש.

חילוק בין לא יסתור דבריו לבין ויכוח הלכתי

ובמפר עצמות יוסף (קידושין ל, ב, וציין

דבריו אז נחשב כפגיעה באביו, אכן זה **ג.ב.** כיוון שמש"כ נוגע לדינא, אקוה
ודאי שכשאביו מעוניין לשמוע דעת בנו שאין לכם הו"א ואף מחשבה
מותר לו לסתור את דברי אביו, וכמש"כ קטנה שהדברים נכתבו להלכה
בערוך השולחן (פעיי יג). ולמעשה.

וכעת אסיים,
ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת אמור

סימן לט

מדוע כתבה התורה "וספרתם לכם ממחרת השבת" ולא כתבה ממחרת יום טוב או המועד

בע"ה יום רביעי יג סיון התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס.

בדבר שאלתכם מהא דכתיב בפרשת אמור (כג, טו): "וספרתם לכם ממחרת השבת" דמדוע נקמה התורה בלשון "השבת" ולא "המועד" או "יום טוב" ובוה היתה סרה המחלוקת הידועה עם הצדוקים, עכת"ד. ויש להוסיף דהתרגום אונקלוס על הפסוק אכן תרגם "יומא טבא" ואם כן מדוע לא כתבה כן התורה במפורש וספרתם לכם ממחרת יום טוב. ועוד יש להעיר דלמה לא כתבה התורה ממחרת הפסח, וכמו שכתוב ביהושע (ה, יא): "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלי".

בקידושין לו, ב (ד"ה ממחרת) דפירש ר"י דבפרשת מסעי (לג, ג) כתיב: "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל" ר"ל ממחרת שחיטת הפסח בט"ו יעו"ש. וכדי שלא נבוא לסתירת הפסוקים במובנו של פסח שהרי במקומנו הכוונה לט"ז וכדכתיב

מדוע לא כתבה התורה ממחרת הפסח

בספר הון יקר (לרה"ג יעקב קאפל רייניץ שליט"א) כתב ליישב מדוע לא כתבה התורה ממחרת הפסח עפ"י התוס'

בראשית... אשר לזה נראה לי שהנהיגו מימי עולם לקרוא לשבת שלפני הפסח שבת הגדול להודיע לבני אדם כי יש יום אחריו סמוך ונראה שנקרא שבת ואינו גדול כמוהו, והוא יום טוב ראשון של פסח שנקרא גם כן שבת" וזאת אומרת מלבד שבת הגדול שלפני הפסח יש לאחר מכן שבת שאינה גדולה כמו שבת הגדול והוא יום טוב ראשון של פסח, ומשום כך כתבה התורה ממחרת השבת לאפוקי משבת שלפני פסח שהיא נקראת שבת הגדול.

גם יו"ט איקרי שבת

וראינו מש"כ ידי"נ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א (גם אני אוֹדֵךְ פרי אמור סי' קמג) שהתורה ציינה בכל מקום שבת כדי להורות על חומרתה כלפי ימים טובים לבל יזלזלו ויקלו ראש בה, עכת"ד. וכעין זה כתב שם בשו"ת שמן המור (שם) שגם יו"ט נקרא שבת אלא שזה גדול בעונשו וזה קל בעונשו יעו"ש.

"מיום הביאכם את עומר התנופה" לפיכך נאמר "ממחרת השבת" דהיינו ממחרת יום טוב, דיו"ט איקרי שבת (ראה רש"י ביצה ב' ד"ה ואין יו"ט).

ממחרת השבת שאינו כמו שבת הגדול

ואולי אפשר ליישב בדרך דרוש, דאף שהצדוקין פירשו ששבת היינו שבת בראשית אפילו הכי כתבה התורה בדוקא ממחרת השבת ולא ממחרת יום טוב או ממחרת המועד והוא עפ"י מש"כ בשו"ת שמן המור (לרבי מרדכי רובין יו"ד סי' טו בסופו ד"ה ודע והו"ד ג"כ בשו"ת דברי מנחם ה"ג הלכות פסח סי' א אות ד) שצ"ן בתו"ד לספר אורים גדולים (לרבי אברהם ישראל זאבי זי"א מאיזמיר והציטוט המובא הוא מהדברי מנחם) שכתב: "ידוע כי התורה אמרה וספרתם לכם ממחרת השבת, ובא לנו בקבלה אמיתית כי שבת האמור כאן אינו שבת בראשית כי אם יום טוב של פסח ולא כמו שטעו בימי בית שני וכו' באמרם כי מחרת השבת האמור בתורה הוא שבת

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת בהר

סימן מ

מדוע המשחרר את עבדו חל שחרורו

ב"ה כח אדר התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה עצומה.

אגרתו על פרשת בהר נתקבלה אצלנו בשמחה, והנאתם מה שהקשו בספר מרפסין איגרי על הפסוק (ויקרא כה, מו): "לעולם בהם תעבדו" מהא דאיתא בכרכות (מו, ב): "כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר 'לעולם בהם תעבדו' " ואף שעבר על העשה חל השחרור כדאיתא ברמב"ם (פ"ט מהלכות עבדים ה"ו). וצריך ביאור מהא דאיתא בגמ' בתמורה (ה, ב) דאליבא דרבא דס"ל כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, מדוע המשחרר את עבדו שעובר על איסור עשה חל שחרורו.

אם אמרינן אי עביד לא מהני בעובר על עשה

מהני. ותירץ החת"ס שם דבאיסור עשה לא אמרינן האי כללא דאי עביד לא מהני יעו"ש. ולכאורה לא הבנו הרי בגמ' שם בריש תמורה איתא במפורש דהתורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה, ובגמ' שם נימא דאי עביד לא מהני, ומשמע דאף בעשה אמרינן כן. שו"ר בשו"ת הגרע"א (סי קצד) דאין ליישב דאי עביד לא אמרינן כן משום דאיכא עשה, שהרי שנינו להיפך". ובעקדת משה (שם) ציין שכבר הנודע

הנה, שאלה זו זכינו לשאול גם כן ומובאת באריכות בספר הנפלא עקדת משה (חיד סי נו) ואעתיק לשון השאלה: "הנה בשו"ת חת"ס (אה"ע ח"ב סי קנא) מיישב קושיית האחרונים דבכל שחרור עבד הרי עובר בעשה, וברמב"ם כתב דאף שעבר בעשה, אם שחררו אותו חל השחרור. ולכאורה אי עביד לא

**ביכול לעשות הפעולה בהיתר
לא אמריןן אי עבד לא מהני**

ובהשקפה ראשונה, אמרנו ליישב
עפ"י מש"כ הש"ך (חוי"מ
סי' רח סק"ב) דהיכא דיכול היה לעשות
הפעולה בהיתר לא אמריןן אי עבד לא
מהני. וא"כ כיוון שאפשר לשחררו
לצורך מצוה ממילא הוי שחרורו בהיתר
ולא אמריןן בהכאי גוונא אי עבד לא
מהני. ושכ"כ לנו בעקדת משה (שם) בשם
השדי חמד (מערכת כי כלל סא קיז, ב ד"ה
ולכל) יעו"ש.

ביהודה במהדורה קמא (אה"ע סי' עז ד"ה
ומה שהביא מתמורה) זעק על סברא זו
וכתב עליה דברים חריפים יעו"ש.
אולם במהדו"ת (אה"ע סי' קכט) כבר
הביא סברא זו בשם הפני יהושע
יעו"ש. ומה שציינו לחת"ס בתשובותיו,
כתב בעקדת משה (שם) דבהרבה
מקומות מצינו דלא נחית החת"ס
לסברת הפני יהושע, אכן בשו"ת כתב
סופר (סי' עג ד"ה וצ"ל) נראה דמסכים
לסברת הפני יהושע ועיי"ש מה שציין
לדברי כ"ק האדמו"ר מערלוי זצ"ל
ולמש"כ בשו"ת יד סופר (סי' כה).

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת בחוקותי

סימן מא

בבאור הכפילות ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם

ב"ה אור לד' טבת התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבת אמת.

הנה שאל שאל כת"ר שליט"א אמאי בפר' בחוקותי (כו, כט)
נאמר פעמיים "בשר" בפסוק: "ואכלתם בשר בניכם ובשר
בנותיכם תאכלו", והיה לו לומר בשר בניכם ובנותיכם. וביאר
לכם כידו הטובה ידי"נ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון
שליט"א: "ויש לומר, שהקללה בר מינן היא שמרוב הרעב
ירצו לאכול בשר בניהם, אך הואיל ובשר בניהם בחוש ורוח
מן הרעב ואיננו משביע יצטרכו לאכול בשר הבנות אולי
ישביע, וה' ישמור ויציל".

שפירש בכמה אופנים. דהנה כתב
בתחילת דבריו: "טעם שכפל לומר
תאכלו פעם ב', לומר שאפילו אחר אכלו
לא יכמרו רחמיהם כדרך הרגיל להנחם
אחר מעשה ויכמרו רחמיהם ויבכו הוי
בני, הוי בתי, אלא עוד יסכימו לאכול
אם ימצאום מחדש". והנה, אף כי אור
החיים הקדוש זיע"א בא לבאר מדוע

בדברי אור החיים הקדוש זיע"א
מדוע פעמיים כתבה התורה
לשון אכילה ולשון בשר

על שאלתכם עמד כבר אור החיים
הקדוש זיע"א, ואף הרה"ג כפיר
ברוך מבורך דדון שליט"א נראה דכיוון
בתירוצו לדברי אור החיים הקדוש זיע"א

למצב שיהיו מחוייבים לאכול בשר בניהם ובנותיהם, אלא הקללה היא שיאבדו את הרגש האנושי ויבואו לאכול בשר בניהם ובנותיהם וזהו העונש הגדול ביותר שאין הבדל בין אדם לחיה יעו"ש. ולפי"ז יתכן וכוונת התורה ללמד אותנו שהקללה היא שאת בשר בניו יאכל ואת בשר בנותיו יאכל בלי שום רחמים, לא מחמת כי אינו שבע כי הוא רעב וכו' אלא בגלל שאיבד את צלם האנוש, ולכן באה התורה ומדגישה לנו שהקללה היא גם על בשר הבנים וגם על בשר הבנות ואין כאן נפק"מ אם רחמי האב הם יותר על הבנים או פחות על הבנות.

מדוע הקדים בשר הבנים לבנות והרי האיש מחוייב במצוות טפי

ומענין לענין, ראינו מה שכתב אחיכם הגאון בעל הכרם אליעזר שליט"א (והו"ד בפרדס יוסף החדש על ראש השנה עמ' תתקצג) שבהערה שם העיר דמצד הדין הו"ל להקדים בשר הבנות לבנים, וציין למתני' בהוריות (יג, א), דהאיש מחוייב במצוות טפי יעו"ש. ולכאורה יש ליישב מדברי אור החיים הקדוש זיע"א שהביא הגאון שליט"א בעצמו (וקצת פלא שלא הרגיש בזה): "לזה יקדימו הבנים שיש בהם ספק שימאנו ויברחו בראותם הבנות נאכלות מה שאין לחוש כל כך בבנות, כי אין כח בהם כזכרים". ומבואר דבכוונה תחילה הקדימו הבנים כי יש ספק שלאחר שיאכלו בשר הבנות יברחו הבנים, והרי הם רוצים לאכול גם בשר הבנים, ולכן

כתוב פעמיים לשון אכילה, אך לפי ביאורו מתבאר ג"כ מדוע כתוב פעמיים בשר, משום שלא היו שבעים והקללה גרמה שלא היו רחמנים ולהנחם על מעשיהם והמשיכו לאכול, ולכן כתוב ג"כ פעמיים בשר, דלא ניחמו על מעשיהם בין כשאכלו בתחילה את בשר בניהם ובין כשאכלו את בשר בנותיהם.

בבאור דברי אור החיים הקדוש זיע"א מדוע הקדים בשר בנים לבשר בנות

ובהמשך דבריו דן אור החיים הקדוש זיע"א אמאי מקדים בנים לבנות, וכתב בפירושו השני: "כי לצד שרחמי האב על הבנים יותר מהבנות לזה הם מתחכמין לאכול הבנים תחילה, כדי שבזה יהיה נקל להם לאכול הבנות, וזה שיעור הכתוב ואכלתם בשר בניכם, וטעם הקדימה כדי שבשר בנותיהם תאכלו, פירוש לא יכאב לבבכם כפי מה שקדם ויהיה לכם כמאכל הרגיל". ומבואר דבתחילה אכלו בשר בניהם כדי שיהיה להם יותר קל רחמנא ליצלן לאכול את בשר בנותיהם, ולכן פעמיים כתוב לשון תאכלו. ולפי"ז מובן דגם פעמיים כתוב לשון בשר, דהבשר של הבנים שנאכל בתחילה הוא מכח רחמי האב על הבן, והאכילה השנייה היא כבר "אכילה רגילה" לא מכח רחמים, ה' ישמור.

אליבא דהחזו"א הפירוש הוא שיאבדו כל רגש אנושי

והנה באגרות חזו"א (ח"ג סי' קצד) כתב לבאר דאין כוונת התורה שיגיעו

הקדימו את בשר הבנים לבשר הבנות,
ומיושב שפיר.

**בתוכחה בפרשת כי תבוא לא
מזבא פעמיים לשון אכילה**

אכן התבוננו בתוכחה הכתובה בפרשת

כי תבוא (כה, נג) ושם כתוב: "ואכלת פרי
בטנך בשר בניך ובנותיך אשר נתן לך
ה' אלוקיך במצור ובמצוק אשר יציק לך
אויבך", ולכאורה מדוע לא כותבת
התורה פעמיים לשון בשר ופעמיים לשון
אכילה, וצ"ע.

וכעת אסיים,
ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת במדבר

סימן מב

בדין פדיון הבן על ידי שליח

ב"ה ח' כסליו התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה עזה.

בדבר השאלה שהובאה בספר מרפסין איגרי במה שפסק
הרמ"א (יו"ד סי' שה סעי' י) בשם הריב"ש שאין האב יכול לפדות
הבן על ידי שליח, דקשה ממקרא מפורש בפרשתנו (ג, מט-נא):
"ויקח משה את כסף הפדיום... מאת בבור בני ישראל לקח
את הכסף... ויתן משה את כסף הפדיום לאהרן ולבניו".
ומפורש שמשה לקח את כסף הפדיון מאת בבורי ישראל
ונתנו לאהרן ולבניו ומסתמא מתורת שליחות הוא. וראה גמ'
בבכורות (ג, א): "רב אשי שדר ליה שבסר זווי לרב אחא
בריה דרבינא בפדיון הבן" ומפורש כי ניתן לפדות את הבן
על ידי שליח, עכת"ד. וראה רש"י בבכורות (שם) ובמהרי"ט
אלגזי (אות עט הראשון סק"א) שהוכיחו מהסוגיא בבכורות דמהני
פדיון הבן ע"י שליח.

חלוק מעשה הפדיון מנתינת	באגרתכם, והפנים יפות (במדבר שם)
הפדיון	והגרע"א בגליון השו"ע (שם) פירשו דכוונת הריב"ש שאת מעשה הפדיון
והנה על שאלה זו כבר עמדו רבים	עושה האב ורק את מעשה הנתינה
מהמפרשים וכפי שצינתם	אפשר לעשות ע"י שליח, והערוך

להיות מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין". והקשו שם בגמ' ואע"ג דלא אתי לידיה. ותירץ רב דמיירי במכירי כהונה ולויה. ופירש רש"י שהם מכירו ואוהביו דאינו רגיל לתת תרומות ומעשרות אלא לכהן זה, הילכך כיוון דמילתא דפשיטא היא דלדידהו יהיב להו, אסחי להו שאר כהני דעתייהו והוה כמאן דמטו לדידיהו דהני יעו"ש. וידוע מה שפירש בזה בשו"ת בית אפרים (יו"ד סי' סו) דבאמת מתנות כהונה הם קנינם של שבט הכהנים אלא שנתנה תורה זכות לבעלים ליתנה לכהן שירצו יעו"ש. ולפי"ז י"ל דמשה רבנו ע"ה לא היה שליח להעביר את כסף הפדיון, אלא כל מי שהעביר את הכסף למשה רבינו ע"ה הו"ל כאילו בא ליד כהן ממש כדין מכירי כהונה, וא"כ אף להריב"ש דס"ל שאינו יכול לפדות את עצמו בתורת שליח הכא שאני דהוא מדין מכירי כהונה. ולפי"ז מיושבים, ג' ההערות שפיר. דלגבי משה רבנו ע"ה צ"ל דמשה רבנו מתורת מכירי כהונה אתי. ואשר על כן איתא בגמ' בסנהדרין דאמר תן פדיונך וצא, דמשמע שכשהביאו את הכסף באותו רגע נחשב שכל אחד פדה את עצמו אצל כהן המכירו (ובאותו זמן היו אהרן ובניו) ומשה רבנו ע"ה חילק את הכסף שוה בשוה. ומיושב ג"כ מה שרוב אשי שלח כסף הפדיון לרב אחא בריה דרבינא, דאיירי במכירי כהונה דיתכן שרב אשי היה נותן לרב אחא בריה דרבינא גם מתנות כהונה שנוהגים בזמן הזה ויש לו גם הדין של מכירי כהונה. ואכן לא מבואר כן בגמ' בבכורות, אולם בחפשנו בספרים מצאנו את שאהבה

השולחן (סי' שח סעי' ח) פירש שדווקא אם השליח פודה במעות של עצמו לא מהני בתורת שליחות אבל אם נתן לו האב מעות עבור פדיון בנו ומינהו שליח, אין חולק שמועיל לכתחילה. וראה אריכות בזה בשו"ת מהר"י אסאד (יו"ד סי' רסה) ובתורת ירוחם (צכאנוביץ סי' מו).

האיך נעשה משה שליח עבור ישראל הרי אינו בתורת פדיון הבן

ויש להוסיף עוד בזה בע"ה, דהנה יעוין בפתחי תשובה (שם סי' מז) שהביא ממש"כ בשו"ת פני אריה (סי' מז) שכהן או לוי אינם יכולים להיות שליח במקום האב לפדות את בנו דמכיוון שהם עצמם פטורים מפדיון הבן אינם יכולים להיות שליחים דבמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למיעבד שליחותא לאחרני דאינו בתורת פדיון הבן יעו"ש, וראה ג"כ שו"ת חת"ס יו"ד סי' רצד. וא"כ צ"ב האיך נעשה משה רבנו ע"ה שליח עבור ישראל להעברת כסף הפדיון, דאף שודאי מהני אליבא דהריב"ש וכמו שהבאנו לעיל, אבל משה רבנו הרי הוא כהן ואינו יכול להיות שליח, וצ"ע. ולכאורה נראה שצ"ע גם מהגמ' בסנהדרין (יז, א) דאמר משה רבנו ע"ה: "מי שעלה בידו חמשת שקלים אמר לו תן פדיונך וצא" ולכאורה משמע שמשה רבנו ע"ה היה שליח ממש.

הכסף שהעבירו למשה היה בתורת מכירי כהונה וחשיב כהגיע לכהן ממש

ועיי' צ"ל, דהנה איתא בגמ' בגיטין (ה, א): "המלוה מעות את הכהן וכו'

נפשנו בספר יד דוד עמ"ס בכורות (שם) אריכות בזה בשו"ת מאור החיים (סי' שדן במש"כ המחנה אפרים שלא מהני זיכה ע"י שליח, והרי מוכח מהגמ' בבכורות שמהני, וכתב: "ואפשר לומר במכירי כהונה דעשו את שאינו זוכה כזוכה, והנה קודם פדיון כאילו כבר זכה בו אותו הכהן, אפשר לומר דלכו"ע מהני ע"י שליח" ושמחנו עד למאוד שכיוונו לדבריו הגדולים. ושו"ר

אריכות בזה בשו"ת מאור החיים (סי' כב) שג"כ כתב כן (ולא ביאר הגמ' בבכורות הנ"ל) יעו"ש [ובהאי ענינא העיר ידי"נ הרה"ג פנחס ליפקוביץ שליט"א דאי נימא כמש"כ האחרונים דפדיון הבן הרי זה כפריעת חוב, אם כן זה מועיל גם ע"י שליח כמעשה קוף בעלמא ולא מדין שליחות, עכת"ד. וע"ע בשו"ת אבני ציון ח"ד (סי' יג) מש"כ ליישב באופ"א].

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת נשא

סימן מג

בבאור הטעם מדוע בברכת כהנים אמירת וישם לך שלום נאמרת בסוף

ב"ה יג טבת התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה רבה.

על דבר שאלתו מדוע בברכת כהנים נאמר "וישם לך שלום"
בחתימת הברכה והרי היתה צריכה להיות ראשונה שהרי לא
מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל כמו השלום, עכת"ד.
ואכן מובא במסכת דרך ארץ (סוף פרק השלום): "רבי יהושע
דסכנין בשם רבי לוי אמר גדול השלום שכל הברכות והתפלות
חותמין בשלום. קריאת שמע חותמין בשלום ופרוס סוכת
שלומך, ברכת כהנים חותמין בשלום וישם לך שלום", וצ"ב בזה.
ומאוד נהננו לקרוא תשובת ידי"נ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון
שליט"א שכתב לישב דכשאדם מתברך ומתעשר לעיתים מנסים
להלחם בו וכו' וכן מי שבניו מדובים. ולכן בכל אחת מהברכות
צריך שיעשה הדבר בשלום ועל כן נתברך בשלום בסוף כל
הברכות להורות שלאחר שנתברך זקוק לשלום, עכת"ד.

גשמיכם בעתם וכו' והשיג לכם דיש את
בציר וכו' וישבתם לבטח בארצכם ונתתי
שלום בארץ וכו'". ופירש רש"י: "ונתתי
שלום שמא תאמרו הרי מאכל הרי
משתה אם אין שלום אין כלום,

בבאור מדוע הקדים "ונתתי
גשמיכם" ל"ונתתי שלום בארץ"
הרי השלום שקול כנגד הכל

הנה בריש פר' בחוקותי כתיב: "ונתתי

אף שארבה לכם ואשפיע לכם כל שפע כל טוב, וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ, רצה לומר שלא יהיה לכם שום קנאה כלל וכלל על זה". ועל דרך זו יש לבאר גם שאלתכם על ברכת כהנים, דזקוקים לשלום לאחר כל הברכות.

הכל הולך אחר החיתום

באופן נוסף כתב ליישב ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א: "הכל הולך אחר החיתום (ברכות יב, א) וחותמו של אהרן 'שלום', אוהב שלום ורודף שלום וכו' (אבות פ"ב מ"ב) ולכן הוא עצר המגיפה שבאה היפך השלום וכדכתיב בקרח (וי, יג): 'ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגיפה' כי בכח השלום נעצרה מגפת המחלוקת. ולכן חיתום ברכת כהנים בחותם השלום, ועיין סנהדרין (ו, ב). וכן הוא בסיום התפילה (שהיא כנגד עבודת ביהמ"ק) בברכת 'שים שלום' הסמוכה לפסוק 'וישם לך שלום' ושוב בפסוק 'עושה שלום' (וכן בריש ברכת יוצר ואכמ"ל).

ת"ל אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ מכאן שהשלום שקול כנגד הכל". ובספר מאור ושמש (ריש פרי בחוקותי) העיר דהוי ליה להקדים השלום לפני ונתתי גשמיכם ובמקום ונתתי גשמיכם הוי ליה למימר ונתתי שלום ואח"כ ונתתי גשמיכם כיוון שהשלום כנגד הכל הוה ליה להקדים החשוב קודם. וביאר וז"ל: "ונראה לי שהפסוק מורה לנו גודל מעלת השלום בלי מחלוקת כי המחלוקת היא מידה גרועה מאוד ועיקר המחלוקת באה מחמת קנאה שכל אחד מקנא לחבירו ועיקר הקנאה היא בעשירים כי עני לבו נשבר ונדכה כי קנאת אדם הוא באיש הדומה לו בערכו וכו' וזה מרמז לנו הפסוק ונתתי גשמיכם בעתם וכו' רצה לומר אף שארבה ואשפיע לכם כל שפע טוב, וישבתם לבטח וכו' ונתתי שלום בארץ, רצה לומר שלא יהיה לכם שום קנאה כלל וכלל זה על זה ויהיה לכם שלום גדול כי עשירות שלכם תהיה עבור חפצי שמים, ולא תהיה בה קנאה ושנאה כלל. וזה מרמז לנו הפסוק, ונתתי גשמיכם בעתם וכו' רצה לומר

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת בהעלותך

סימן מד

אם היה טעם דגים במן

ב"ה עש"ק פר' בהעלותך התשע"ו

כבוד ידי"נ הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך ופרדס יוססף החדש על המועדים
אחדשה"ט וכט"ס לאורך ימים ושנים בבריאות איתנה.

שאל נשאלנו דהנה כתיב בפרשתנו (יא, ה): "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנים וכו' ". וברש"י: "מפני מה המן משתנה חוץ מאלו מפני שהן קשים למניקות וכו' ". ובקובץ הבאר (גליון כא - כב עמ' קצח) מובא בשם האוהב ישראל מאפמא זי"ע"א (פר' עקב) שאף שהיו מרגישים כל הטעמים מ"מ טעם דגים לא היה בו. וצ"ע מהמדרש רבה בפר' נשא (פרק ז אות ד) שמפורש שהיה טעם דגים במן, וע"ע בקדושת הלוי (פר' בהעלותך) ובדבש לפי (מערכת כ אות ל). ובקובץ הבאר (גליון כג) כתבו ליישב עפ"י דברי ההפלאה שטעם דגים קטנים לא טעמו במן (זוהי כוונת האוהב ישראל) משא"כ טעם דגים גדולים טעמו במן ולפי"ז אתי שפיר.

במצרים אכלו היהודים דגה	דבזמן הקדום לא היו אוכלים דגים נקבות מפני שיש בהם זוהמא ומביא להרבה מחלות יעו"ש. וביאר לפי"ז דהמצרים שהיו דגים את הדגים מן היאור שלהם היו נותנים בחינם את
בספר נחלת אבות (ח"ה כרך א עמ' צט לגאון רבי יוסף משאש וצ"ל רבה של חיפה) הביא בשם ספר טוב למאכל	

מזיק את הגוף ומאוס הוא, אולם טעם של דגים זכרים יתכן וטעמו. אלא שגם בזה יש לחלק דרך טעם דגים זכרים גדולים טעמו ולא טעם דגים זכרים קטנים שהם אף שטעמם טוב אבל מזיקים הם למניקות.

ואתי שפיר הכל, דמש"כ במדרש שטעמו טעם דגים כוונת המדרש לדגים זכרים גדולים. וכוונת האוהב ישראל זיע"א שלא טעמו טעם דגים כוונתו לטעם דגה נקבה וכלשון הפסוק "זכרנו את הדגה" דגה הכוונה לדגה נקבה שאותה לא טעמו במן וכמש"נ.

הדגה הנקבה ליהודים ואת הדג הזכר היו משאירים לעצמם וזהו שאמרו ישראל "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים" [ובזה יש לבאר מש"כ הזוה"ק (ח"ג קה, א) חנים בלא ברכה, וצ"ב וכי היה קשה כל כך לברך. אלא דלפי הספר הנ"ל מיושב קצת דכיוון דהדגה הזאת מזיקה לגוף יתכן דלא שייך לברך על זה (וראה רש"י ברכות לה, א ד"ה אזוקי מזיק) ושו"ר ברבינו בחיי דדגה מרמז על דג נבאש יעו"ש, ולכן אין צריך לברך על זה].

ולפייז היה מקום לפרש כך: דעם ישראל לא טעם במן טעם של דגה נקבה שהרי טעם זה הוא טעם

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת שלח

סימן מה

**מדוע אמר כלב וכי זו עשה לנו בן עמרם
ולא הזכיר את שם משה**

ב"ה עש"ק פר' שמות התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס.

כתיב בפרק יג פסוק ל: "ויהם כלב את העם אל משה ויאמר
עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה". ופירש רש"י:
"צוות ואמר, וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, השומע היה
סבור שבא לספר בגנותו ומתוך שהיה בליבם על משה בשביל
דברי המרגלים שתקו כולם לשמוע גנותו, אמר והלא קרע
לנו את הים והוריד לנו את המן והניז לנו את השליו" וראה
סומה לה, א. ושאלתם מדוע כשאמר כלב: "וכי זו בלבד
עשה לנו בן עמרם וכו' והלא קרע לנו את הים וכו' " לא
הזכיר את השם משה, והזכיר שהוא בן עמרם.

בלבם על משה בשביל דברי המרגלים
שתקו כולם לשמוע גנותו, אמר והלא
קרע לנו את הים והוריד לנו את המן
וכו' ". וא"כ בעת שאמר "בן עמרם"
שהוא לשון גנאי, העם השתתק וחשב
שהולך לדבר בגנותו של משה ובעצם
דיבר בשבח, אך אם היה מתחיל לומר

**כיוון שרצה לדבר בשבח התחיל
קודם להזכיר גנותו**

בהשקפה ראשונה אמרנו ליישב דהנה
רש"י (שם) פירש: "וכי זו
בלבד עשה לנו בן עמרם השומע היה
סבור שבא לספר בגנותו ומתוך שהיה

משה וכו' לא היו מקשיבים לו, ולכן אמר "בן עמרם". ושו"ר בתורה תמימה (אות יט) שעמד בזה וכתב שכל מטרת כלב היתה להאמין את ההמון שמדבר הוא סרה במשה כדי שישתקו, וכדי לבא למטרתו זאת קרא אותו בתחילת דבריו בשם בן עמרם כדי שיאמין העם שהוא מדבר בגנותו יעו"ש.

מי שקוראים אותו בשם אביו הוא פחיתות כבוד

הנה התורה תמימה בריש דבריו ציין לתהילים ד, ג: "בני איש עד מה כבודי כלימה תאהבון ריק תבקשו כזב סלע". וברש"י: "עד מתי אתם מבזים אותי 'הראיתם את בן ישי' 'מי דוד ומי בן ישי' 'כי בוחר אתה לבן ישי', אין לי שם", וביאר דרואים שמי שקורין אותו רק בשם אביו גנאי הוא לו ופחיתות לכבודו, וראה גם שמואל א (כת, ח) ברד"ק: "בן ישי – לא זכר שמו דרך בזיון" ועיי"ש פס' ט: "בן אחיטוב, לא זכר שמו דרך בזיון" ובשמואל א (י, יא): "ויהי כל יודעו מאתמול שלשם ויראו והנה עם נביאים נבא ויאמר העם איש אל רעהו מה זה היה לבן קיש הגם שאול בנביאים", וע"כ שאני כלב דלצורך קרא למשה בן עמרם וכמש"נ. ובינותינו בין הספרים, ראינו אריכות בזה לבעל התורה תמימה זצ"ל בספרו תוספת ברכה (פרי שלח שם) שהאריך בזה דמי שקורין אותו רק בשם אביו לבד גנאי הוא לו דכאלו מבטלין ישותו יעו"ש. ובתו"ד ביאר כוונת התוס' יו"ט בריש פ"ה מאבות שביאר כוונת השמות, בן זומא ובן בג, בג, בן הא הא, דנקראו

על שם אביהם כי עדיין היו צעירים ולא זכו להקרא בשמם העצמי יעו"ש. וציין לגמ' בסנהדרין (מא, ב) דהיה תלמיד שקראו לו בן זכאי יעו"ש. וביאר עפ"י זה לשון המשנה בברכות (יב, ב): "אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא וכו' " ולא נתבאר יחס הלשון "ולא זכיתי וכו' ". ועוד קשה, מי עיכב בידו לספר יציאת מצרים בלילות. וביאר, דכיוון שבן זומא היה צעיר לימים ולא נקרא כי אם בשם אביו, אמר רבי אליעזר שאף שהספיק לקנות הרבה חכמה ודעת ובכל אופן לא זכיתי לגלות את המקור שתאמר יציאת מצרים עד שבא איש צעיר לימים וגילה זאת, עכת"ד. ומש"כ שצעיר נקרא ע"ש אביו, ראה גמ' תענית (ג, א): "אמר רב נחמן בר יצחק תהא ברבי יהושע בן בתירא, זמנין דקרי ליה בשמיה וזימנין דקרי ליה בשמי דאבא, והא מקמי דליסמכוהו והא לבתר דליסמכוהו", ועיי"ש ברש"י דלפני הסמיכה לא הוה חשוב. והיינו, דלפני הסמיכה לא זכה להקרא בשמו העצמי, אך אחרי הסמיכה שיש לו ישות עצמית נקרא בשמו.

מדוע קרא הקב"ה למשה בן עמרם

ומענין לענין, ראה גמ' ברכות (לב, א): "מבלתי יכולת ה' וכו' " אמר משה לפני הקב"ה, רבוננו של עולם עכשיו יאמרו העולם תשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל. אמר הקב"ה למשה והלא כבר ראו ניסים וגבורות שעשיתי וכו' ", וראה עין יעקב שגרס: "אמר

שלא לשבור לב טף ונשים שעמם. דבר אחר ויעשו כן אמרו רוצים או לא רוצים אין לנו לעשות אלא דברי בן עמרם. ושאלנו מדוע קראו לו בן עמרם. ובתחילה השיב דקראו לו כן משום שאסור לקרוא בשמו (א"ה) - כפי הנראה כוונת מורינו ורבינו שליט"א שלרב לא קוראים בשמו, ראה סנהדרין ק, א וברש"י ד"ה בשמו). והערנו דלכאורה בן עמרם זה לשון גנאי, והשיב שאין זה נכון שבן עמרם זהו לשון גנאי שהרי עמרם היה מאלו שלא מת בעטיו של נחש וא"כ לא חטא, עכת"ד. ושו"ר שהעיר בזה המשכיל לדוד בפר' בשלח (יד, ד) וז"ל: "קשה דכיוון דמגיד שבחם, מה שבח הוא זה שהזכירוהו בלשון גנאי בן עמרם. ואפשר דלרבותא קאמרי הכי, אפילו אין לו עלינו אלא במה שהוא בן עמרם, די בזה שיתן שורת הדין לשמוע את כל דבריו" ועיי"ש שביאר המשכיל לדוד דהני לישני במכילתא פליגי גופא בזה, אכן מורינו ורבינו הגראי"ל שליט"א נראה דמפרש בפשטות שאמרו כן בדרך שבח דכמו ששמעו לעמרם שהיה גדול הדור כן ישמעו גם לבנו [ובהאי ענינא, ראה פר' בהעלותך (יא, כה): "ויען יהושע בן נון וכו' ויאמר אדוני משה כלאם", וראה מושב זקנים כאן שהעיר דהאיך קרא יהושע למשה אדוני משה, וראה ג"כ תורה תמימה (אות כז) ובשביבי אש (ח"ב עמי קצ אות ד)].

הקב"ה לבן עמרם". ובבן יהודע נתקשה דלמה לא קראו בשמו אלא קראו בן עמרם. וביאר דקראו כן דרך חיבה, כי כשעלה למרום קראוהו המלאכים ילוד אשה והוא דרך גנאי קצת וכו' אך הואיל ולבך שלם שאמרת כן להשתיק מידת הדין מעל ישראל, לא אזלזל בכך לקראתך ילוד אשה, אלא אקראך בן עמרם, דרך כבוד וחיבה, עכת"ד. ומבואר שהקב"ה קורא "בן עמרם" זהו לשון חיבה. ולפי"ז יש לבאר מה ששנינו בגמ' בסנהדרין (קב, א): "אמר רבי אבא אחר שתפשו הקדוש ברוך הוא לירבעם בבגדו ואמר לו חזור בכך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן", ומה שאמר הקב"ה "ובן ישי" כוונתו לשם חיבה ולא כהבריות שביזו אותו, ושו"ר בספר אהל דוד (ח"א עמי עו) שביאר באופ"א עפ"י ילקוט המכירי שהיה ערעור על יחוסו של דוד המלך עד שמשחו שמואל, ולכן כשהקב"ה קוראו בן ישי הרי הוא מייחסו גם כן.

יתכן שקראו לו בן עמרם לשבח את משה רבינו ע"ה

והנה במוצש"ק פר' צו התשע"ג זכינו לשאול קמיה מורינו ורבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א מהא דאיתא במכילתא בפר' בשלח (מהדורת הר אפרים עמי מא): "ויעשו כן, להודיע חכמתם של ישראל שלא אמרו האיך נחזור לאחרינו

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת קרח

סימן מז

האם בלועי קרח חיים עד היום

ב"ה יום א' כז סיוון התשע"ה

כבוד ידידנו היקר הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
שלומכון לעולם ישגא בטוב ובנעימים לאורך ימים ושנים.

איתא בגמרא בבבא בתרא (עד, א): "אמר לי (טייעא) תא אחוי
לך בלועי דקרח. הואי תרי ביזעי (ראיתי שני בקעים באדמה) והווי
קא מפקי קוטרא (הבקעים הוציאו עשן). שקל גבבא דעמרא
ואמשינה במיא (נמל גזת צמר ושרה אותה במים) ודעציתה בראשה
דרומחא (נעץ אותה בראש הרומח) ועייליה התם. וכי אפיק הוה
איחרך איחרוכי (הגזת צמר היתה חרוכה כשהוציא אותה מהאדמה).
אמר לי אצית (הסכת ושמע) מאי שמעת. ושמעית דהווי אמרין
משה ותורתו אמת והן בדאין וכו' ". ופירש הרשב"ם (ד"ה
שמעית דקאמרי): "שהרי ירדו חיים שאולה" ולכן שמע אותם
גם כעת אומרים משה ותורתו אמת. אולם הרש"ש (ד"ה שמעית
דקאמרי) פליג בזה וז"ל: "שהרי ירדו חיים שאולה, בוונת הקרא
הוא דנבלעו בעורם חיים אבל אח"כ ודאי דמתו כי איך יהיו
בלי אויר ובלא מזונות ואיך אפשר שיחיו עד הנה. וכן
מדכתיב (במדבר כו, יא) ובני קרח לא מתו, משמע דזולתם
כולם מתו", ואם כן צ"ל דהנשמה צועקת ולא הם, ודנתם
בדבריהם כידכם הטובה עליכם, ואעיר זעיר פה וזעיר שם,
ואקוה כי יהיה לתועלת בע"ה.

שמזין. וכתבתם ליישב הערתנו בשני אופנים: "א" ל שנסתנו הטבעים מזמן עדת קרח ועד זמן הגמרא, שבזמן עדת קרח לא הזיק מי שאכל אדמה, ולבלועי קרח נשאר טבע זה שלא יזיק להם אדמה אפילו עד היום הזה, כיון שגופם כבר הורגל בכך מעיקרא לאכול אדמה ודו"ק. ב" ל שכידוע הקב"ה מעדיף להלביש הנס בדרך הטבע, והנה זה שבלועי קרח חיים עד היום הזה, זה נס עצום, אולם מלביש בדרך הטבע שאוכלים אדמה ומתקיימים בזה, ונראה לעין כביכול רק נס קטן שלא באים לידי חולי על ידי שאוכלים אדמה ודו"ק היטב בזה ואתי שפיר ברחמי השי"ת הנפלאים" ודפח"ח.

מדוע פירש הרשב"ם שלא כפשוטו של מקרא

והנה זכינו לראות בספרו של אביכם הגאון שליט"א עקבי דוד על התורה (כאן) מש"כ בזה דברים נפלאים ומתוקים, והעיר על הרש"ש דדבריו סותרים מדרשים מפורשים יעו"ש. ובתו"ד נתקשה דהרי הרשב"ם בפר' וישב (לו, ב) כתב שדרכו לפרש רק פשוטו של מקרא לפי הפשט ולא לפי הדרש, וא"כ איך פירש הרשב"ם שרבה בר בר חנה שמע שהם אומרים "משה אמת ותורתו אמת" שהכוונה שהם עוד בחיים ולא כהרש"ש דכוונת הקרא דנבלעו בעודם חיים אבל אחר כך מתו שהוא כפשוטו של מקרא שהרשב"ם כל כך דגל בפירוש זה, וביאר באופן נפלא הדברים דמהגמ' מוכרח בעליל שהם עוד בחיים יעו"ש. וחשבנו להוסיף בזה

האיך בלועי קרח עדיין חיים והרי אין שם אויר

מה שכתבתם לדון לפי דעת הרשב"ם דבלועי קרח חיים, האיך חיו בלי אוויר. וכתבתם דיתכן שהיה להם אויר שהרי היה חריץ בקרקע שראו העשן עולה שם, עכת"ד. ראו בהעמק דבר פר' פנחס (כו, י) בשם הפנים יפות שקרח שהיה עם השרופים לא נבלע עד יום המחרת בעידן ריתחא של הנגף והפה של הארץ עוד לא נסתם וכדאיתא במימרי דרבה בר בר חנה ריש פרק הספינה שנראה עדיין מקום הבליעה ואז נבלע קרח וכו' "יעו"ש. אולם ראה העמק דבר במדבר (טז, לג) שכתב: "אבל כאן כשנסתם הפה היו אבודים ולא ניכר מקומם איה, ואע"ג דבב"ב ריש פרק הספינה איתא שהיה מקום בית הבליעה ניכר, מ"מ לא ניכר אנה הלכו ונשטפו בתהום האדמה" יעו"ש.

ממה ניזונים בלועי קרח

מה שכתבתם דלפי הרשב"ם דאיתי חיים הם, יתכן שהם אוכלים סוג אדמה מזין ואפשר להתקיים מזה, עכת"ד. ולכאורה היה מקום להעיר בזה דיל"ע אם יש בכלל סוג אדמה מזין דהנה איתא בגמ' בשבת קיג, ב: "בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי מהו לאכול אדמה בשבת. אמר לו וכי בחול מי הותרה שאני אומר אף בחול אסור מפני שהוא מלקה". וברש"י שם פירש שמביא לידי חולי יעו"ש. ואי נימא דיש סוג אדמה שמזין אם כן היה מקום לחלק דהשאלה קאי רק על סוג אדמה

כבר כתבנו לעיל דיל"ע אם איכא טומאת מת במקום בליעת קרח דלפי הרשב"ם איכא טומאת מת ולפי הרש"ש ליכא (שו"ר בספר שומר אמת עה"ת כאן שעמד בזה ולפי מה שהוספנו בזה הדברים נפלאים). ב] בספר פדה את אברהם (לגאון עוזינו רבי אברהם פאלאג'י זיע"א) מערכת הקוף (אות יז) כתב: "קרח לא פורש לנו אם דיברו חז"ל בבלועי קרח אי עשו קרוביהם אבלות מרוב פשיטותן דהו"ל הרוגי בי"ד והרוגי מלכות". וא"כ איכא נפק"מ לדינא אם קרוביהם ישבו שבעה ימי אבל, ואי נימא דנבלעו חיים ועדיין קיימים עד היום א"כ ודאי שאין כאן שאלה שהרי חיים וקיימים ולא ישבו עליהם שבעה כלל. ואם מתו י"ל דלא ישבו שבעה דחשיבי כהרוגי בי"ד או כהרוגי מלכות (וכמובן דלפ"ז גם כל מנהגי אבילות לא נהגו אם נימא דלא מתו, ונפק"מ לגילוח ולאמירת קדיש וכו'). ג] עוד כתב גאון עוזינו רבי אברהם פאלאג'י זיע"א (שם): "וגם לא שפכו מים כיוון דלא היה ע"י מלאך המוות וירדו חיים שאולה וכו' ". וא"כ איכא נפק"מ נוספת האם שפכו מים ליד ביתם כששמעו שמתו (ראה יו"ד בב"י סי' שלט בשם הכל בו), דאי נימא דאכן מתו י"ל דשפכו מים ואם נימא דלא מתו י"ל דלא שפכו. אכן לפי המהר"א פאלאג'י זיע"א גם אם בלועי קרח מתו לא שפכו את המים דלא מתו ע"י מלאך המוות, אבל אם לא נחלק בזה יתכן ושפכו. ושו"ר בספר מאמר יעקב (לגריי סופר שליט"א סי' ב) דאיכא עוד טעמים אמאי שופכים מים כשמת מת, ואחד הטעמים הוא משום שצריך להודיע שיש שם מת ולכן שופכים מים כסימן יעו"ש.

בע"ה דהנה איתא בגמ' שם (עג, א): "ואמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא ואיתלוי בהדן ההוא טייעא" והנה בספר ישועות משיחו לאברבנאל (דף מ סוף ד"ה והדרך ב') כתב: "גם תראה שנזכרו עובדות בתלמוד מדברים מיוחדים לההוא טייעא שפירש רש"י ז"ל סוחר ישמעאל וכתבו התוס' ז"ל שהוא אליהו". וראה מגיד תעלומה ברכות (ג, א) בהערת המהדיר שם (הערה נט) שציין לספר זרע ברך שכתב: "ידוע מספר הזוהר וכן נמצא בתוס' דכל מקום שנאמר בגמ' ההוא טייעא היינו אליהו הנביא דאידימי ליה כדמות טייעא יעו"ש. [ומש"כ דכן נמצא בזוהר ובתוס' ראה מגדים חדשים בברכות ו, ב מש"כ להעיר בזה] והנה אי נימא דאותו טייעא הסוחר הישמעאלי היה אליהו הנביא, הרי אליהו הנביא כהן הוא והאיך היה מותר לאליהו הנביא להראות לרבה בר בר חנה את אותו מקום שנבלעו בו בלועי קרח דלכאורה אם מתו יש טומאת מת במקום בליעת קרח ולכהן אסור להיטמא שם, וצ"ע. ואשר על כן הכריח הרשב"ם לפרש לא כפשוטו של מקרא אלא דבלועי קרח חיים וקיימים עד עכשיו וא"כ אתי שפיר דהיה יכול אליהו הנביא שהוא כהן להראות בדיוק את המקום שבו נבלעו בלועי קרח ולשמוע אותם אומרים משה אמת ותורתו אמת והן בדאין.

גי נפק"מ לדינא בין הרש"ש לרשב"ם אם בלועי קרח מתו או שעדיין חיים

והשתא דאתית להכי י"ל דאיכא נפק"מ לדינא בכל הנ"ל א[

ויתכן דגם בזמן שנבלעו בלועי קרח היו הוזהרו ע"י משה רבינו ידעו כולם שמי צריכים להודיע לכולם ושפכו מים כדי שידעו, או שמא כיוון שכלל ישראל היה צריך לכו"ע לשפוך מים ליד ביתם.

וכעת אסיים

ידידכם המתענג על דבריכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

סימן מז

בענין פרשה זו יפה נדרשת

ב"ה ט סיון התשע"ו

כבוד ידיד נפשי הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה רבה.

שאל נשאלנו, מהא דכתיב ברש"י (מז, א): "ויקח קרח, פרשה
זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא". ולכאורה צ"ב דבגמ'
בעירובין (סד, א) איתא דכל האומר שמועה זו נאה וזו אינה
נאה מאבד הונה של תורה, וכיצד כותב רש"י דפרשה זו יפה
נדרשת. וכבר האריכו בקושיא זו המפרשים.

שחקשה על רש"י משמע דלא שנא, ושו"ר
אריכות גדולה בזה לידי"נ הגרא"י אוהב
ציון שליט"א בספרו זכר עשה (פרק רביעי
סעיפים צה, צו) יעו"ש.

**רק באופן שאומר שמועה זו
נאה וזו אינה נאה איכא איסור**

ונראה ליישב באופן נוסף, דהנה זה
לשון הגמ' בעירובין: "כל
האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה
מאבד הונה של תורה" ומשמע דוקא
כשאומר באופן כזה דזו שמועה נאה וזו
אינה שמועה נאה, אך מי שאומר על
מה ששמע שמועה זו נאה אינו מאבד
הונה של תורה, ואתי שפיר לפי"ז מה
ששינו בגמ' בשבועות (מה, ב) כמה
מעליא הא שמעתא, וע"ע גמ' שבת (י,

**חילוק בין פרשה יפה נדרשת
לשמועה נאה**

חשבנו ואיננו יודעים אם הדברים
נכונים, דהיה מקום לחלק בין
פרשה זו יפה נדרשת לבין שמועה זו
נאה. וזאת אומרת, דבדבר שלכשעצמו
אין נפק"מ לדינא אלא רק שבדרך דרוש
באים לבאר מה הכוונה "ויקח קרח"
(ראה רע"ב עה"ת דקשה לרש"י לשון ויקח, לכך
כתב שלשון זה נדרש במדרש תנחומא) לא
הקפידו חז"ל לומר שפרשה זו נדרשת
יפה, משא"כ לומר שמועה זו נאה וזו
לא נאה, כן הקפידו חז"ל בזה דמשתמע
מכך ששמועות אחרות אינן נאות, וזה
חיסרון בייקור התורה הקדושה ומצוותיה
(אכן להט"ז בפירושו עה"ת דברי דוד כאן

אות י). ושו"ר בספר זכר עשה (שם עמי
 רלד סוף אות צה) שציין בתו"ד למהר"ח
 פאלאג'י זצ"ל בספר עיני כל חי (כתובות
 פה, א) שדחה דעת הרב רמת שמואל
 שחשב דזו נאה בלבד אסור, דזה אינו
 דכל האיסור דווקא באומר וזו אינה נאה
 יעו"ש. וא"כ לפי"ז אתי שפיר מש"כ
 רש"י פרשה זו נדרשת יפה (ועיין ברש"י
 עירובין שם ד"ה מאי טעמא אמר מר הכי).

ב) "דאמר ליה רבא בר מחסיא לרב
 חסדא חביבין עלך שמעתתא דרב כולי
 האי וכו' ". ושו"ר בתפארת ישראל
 (בפתיחה למסכת עדויות) שלומר שמועה זו
 נאה אין בזה קפידא. אכן במהרש"א
 (עירובין שם) משמע דגם זו נאה לא יאמרו
 משום דמשמע מיניה ששאר שמועות
 אינן נאות, וכבר השיג על דבריו הרש"ש
 (שם) וע"ע בשפתי צדיק (פרשת משפטים

וכעת אסיים,

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

פרשת חוקת

סימן מח

האם בדקו את הפרה האדומה אם היא טריפה

ב"ה עש"ק פר' קרח התשע"ה

כבוד ידידנו היקר בעמ"ס הנפלא גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על חנוכה
ופסח הגאון הרב גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט באהבה רבה וכט"ס.

שאל נשאלנו, מהא דכתיב (יט, ג) "ושחט אותה לפניו" ותרגם
יונתן בן עוזיאל: "ויבדיקנה בתמני סרי טריפין". והקשו הרבה
מהאחרונים על זה דהרי מהגמ' בחולין (יא, א) יליף דאזלינן בתר
רובא מהפסוק "ושחט ושרף" מה שחיתתה כשהיא בשלמות אף
שריפתה, וניחוש דילמא טריפה היא אלא דעל כרחך אזלינן
בתר רובא, וצ"ע. וכתבתם בשם שו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א סי'
לט סק"ח) שתירץ על פי התוס' בשבת (כב, ב ד"ה וכי) בשם ברייתא
דמלאכת המשכן דעל ידי עמוד הענן היה אפשר לראות מה
שבתוך החבית וא"כ גם כששחטו את הפרה אדומה בשלימות
יכלו לראות ע"י האור של עמוד הענן אם הבהמה טריפה או
לא, אבל לדורות שפיר מוכיח הש"ס דאזלינן בתר רובא.

דהתרגום יונתן בן עוזיאל איירי דוקא
במדבר דיכלו לבדוק הטריפות גם
כשהבהמה שלימה, אכתי צ"ב דהקשה
הבית יוסף (או"ח סי' תלז) מהא דאיתא
בפסחים (ד, א): "המשכיר בית לחבירו

רוב בהמות כשרות ומדוע צריך
לברר אם הבהמה טריפה

ויש להוסיף בזה דהנה הגם דאי נימא
כמו שכתב בשו"ת בית יצחק הג"ל

להכניס ראשינו במחלוקתן". וא"כ חזינן דגבי טהרתן של ישראל ראוי להחמיר ולא להיכנס לספיקות, ויתכן דגם גבי טהרתן של ישראל על ידי פרה אדומה ראוי להחמיר ולברר אף דאיכא רוב בהמות כשרות נוראה הגהות חכמת שלמה או"ח סי' תרע סעי' א שיישב על דרך זו קושיית הפרי חדש אמאי הוצרכו לנס השמן בחנוכה הלא טומאה הותרה בציבור, ותירץ שבעת חינוך העבודה בפעם הראשונה ודאי שצריך הדבר להיות בטהרה, והיינו אף דכשר מעיקר הדין אבל חינוך המנורה צריך להיות בטהרה גמורה יעו"ש].

אזיל התרגום יונתן בן עוזיאל לשיטתו דגם בהמת חולין בעינן בדיקת י"ח טריפות

אכן יתכן ויש לדחות דברינו דהתרגום יונתן בן עוזיאל אזיל לשיטתו גם בבהמת חולין (ויקרא יא, א) דבעינן לבדוק י"ח טריפות וז"ל: "ויתפרשון מסואבות תמני סרי טריפין", וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דאמאי בעינן לבירורי הרי איכא חזקת כשרות לבהמה וכמש"נ לעיל דאין לומר דרק גבי פרה אדומה בעינן לבירורי מחמת טהרתן של ישראל דגם בבהמת חולין בעינן לבירורי וצ"ע. אכן יתכן ליישב דאף בעיני אכילה בעינן לבירורי לחומרא, דהנה איתא בגמ' יומא לט, א: "ונטמאתם במ' אל תיקרי ונטמאתם אלא ונטמטם שהעבירה מטמטמת ליבו של אדם" ובמסילת ישרים (פרק יא) פירש דקאי הגמ' לענין עבירה של מאכלות אסורות שהם נכנסות בגוף האדם ומטמטמות את הלב יעו"ש.

בארבעה עשר חזקתו בדוק או לא, למאי נפקא מינה, לישייליה דליתא קמן לשיווליה". ובר"ן שם כתב דמדפריך הגמ' למאי נפק"מ לישייליה, משמע שאף בחזקתו בדוק צריך לברר על ידי שאלה ולא סמכין אחזקה. ומרן הב"י הקשה (בב"י סי' תלו) דמאי שנא מבהמה שחוטה דאיתא קמן ולא בדקין לה בכולהו טריפות אלא מוקמין לה בחזקתה. וי"ל דשאני בהמה שהיא בחזקת כשרות משנולדה אבל בית כל השנה בחזקת שאינו בדוק הוא יעו"ש. ומש"כ הב"י שהבהמה היא בחזקת כשרות משנולדה כוונתו שיש לאותה בהמה חזקה מחמת רוב, וכמש"כ התוס' חולין (יא, א ד"ה אתיא) ואכמ"ל. אך עכ"פ לפי"ז צ"ב דאף דאפשר לברר ע"י ענני הכבוד אכתי אין צורך בזה דרוב בהמות כשרות הן ואין צורך לברר כלל, וראה ג"כ מש"כ המג"א (סי' תלו סק"ד) דשאני בהמה שמעולם לא היה לה חזקת איסור טריפות יעו"ש. אלא דיתכן לומר דכל זה בשאר בהמות דאף במדבר אין צורך לברר כלל אם הבהמה טריפה אף דאפשר בנקל לבודקם דאיכא חזקת כשרות וכמש"נ (ועיין עוד שו"ת שיבת ציון סי' כט מש"כ בזה) אולם שאני פרה אדומה דיתכן דבעינן להחמיר בזה ולברר אף דרוב בהמות לאו טריפות הן ואיכא חזקה הבאה מכח רוב דלא בעינן לבירורי, והוא עפ"י מש"כ בשו"ת התשב"ץ (ח"א סי' יז בסוף) בעניין תיקון מקוואות: "והמוסיף בשיעורים הרי זה משובח" ובסוף התשובה כתב: "מכל מקום שאפשר לתקן ולצאת ידי כל הספקות אין ראוי

וא"כ אף דליכא לברורי אך לחומרא בעינן לברורי בכה"ג דבטהרתן של ישראל מחמירים. וראה בספר ברכ משה עה"ת ח"ד (עמ' קפח לכ"ק האדמו"ר מסטמר וצ"ל) שכתב לבאר בדרך זו דברי התרגום יונתן בן עוזיאל וביאר לפי"ז חומרת הרמ"א המובאת ביו"ד (סי' לה): "מצאתי כתוב בשם הר"ר יהודה חסיד שאמר שיש להעביר ולמשמש היד ע"ג בהמה בעודה חיה אם תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה ואם לאו טרפה ונתתי בו סימן לב נשבר ונדכה וכו' עד ושפל רוח להחיות עכ"ל תשב"ץ סי' תקנג ע"כ מצאתי". והנה מקור הדברים הם מהתשב"ץ, הרי לפנינו שהתשב"ץ שהוצרך להחמיר אזיל לשיטתו הן במקואות והן בשחיטה בכדי שעם ישראל לא יכשל במאכלות אסורות ובטהרה, וממילא גם בפרה אדומה במקום דאפשר לברר מבררין אף דאיכא חזקת כשרות הבאה מטעם רוב.

ואף דדילמא במקום נקב קשחית ס"ל דהיכא דאפשר אפשר". והנה מש"כ דלא מצינו במשנה חולק על זה, הנה בפרה פ"ד מ"ג איתא: "הפשיטה ונתחה כשרה" ופירש הר"ש דאת עורה ואת בשרה כתיב רצה בהפשט וניתוח רצה במחובר יעו"ש, ומשמע מהר"ש דאף לכתחילה אין צריך לשרוף את הפרה כשהיא שלמה, ועיין במשנה למלך ה' פרה אדומה פ"ד ה"ב שתמה על הר"ש מהגמ' בחולין הנ"ל דמפורש דבעינן לשורפה שלמה יעו"ש. אכן יתכן דהר"ש ס"ל כהתרגום יונתן בן עוזיאל, וצ"ב. ושור' בספר יהגה אריה (פרה, שם) דאולי הר"ש סמך על התרגום יונתן בן עוזיאל דלא כהגמ' וצ"ע יעו"ש. וראה מש"כ ליישב בזה באופן נפלא מורינו הגאון הרב חיים מאיר יחיאל הלוי שטיינברג שליט"א בספרו הנפלא משנת חיים עה"ת פ' חקת סי' פח.

רק פרה אדומה הראשונה בדקו אותה מיי"ח טריפות

עוד מקור דאינו מובא בפרדס יוסף החדש וכדאי להוסיפו הוא ממש"כ בנטעי גבריאל הלכות נישואין (ח"ב עמ' יב) דרק פרה אדומה ראשונה בדקה מכל י"ח הטריפות כי הייתה הראשונה לכל הפרות וממנה ושאר הפרות סמכין על הרוב וכדאיתא בגמ' יעו"ש וסמך דבריו על הר"ן בראש השנה (יג, א) יעו"ש. ובמק"א כתבנו ליישב בזה לשון הרמב"ם בספר המצוות (מצות עשה כה): "שנצטוו הכהנים להדליק הנרות תמיד לפני ה' ". ומבואר דדוקא הכהנים נצטוו להדליק ואמאי כתב

כדעת התרגום יונתן בן עוזיאל יתכן ופבירא ליה בן הר"ש

והנה בכל זה ראה רשימה ארוכה של אחרונים המובאת בפרדס יוסף החדש פ' חוקת (עמ' תשפו) ועיי"ש ותרווה צמאונך. וכדאי לציין מקור נפלא נוסף והוא מובא בשו"ת רבי עזריאל הילדסיימר (ח"ב בהידושויו על התורה פ' חקת עמ' תצו) וכתב שם: "אין אחריות למתרגם לדרשא שלא מצינו רק בשם האמורא רבה בר שילא אף שלא מצינו במשנה ובתוספתא חולק על זה והמתרגם ס"ל כר"מ דחושש למיעוט וכדאמר הש"ס בסוף הסוגיא וכ"ת ה"נ

הרמב"ם בפ"ט מהלכות ביאת המקדש ה"ז שהדלקה כשרה בזר ואף לכתחילה, וצ"ע. והנראה בזה עפ"י מש"כ החזו"א במנחות (סי' ל סק"ח): "ונראה דהא דאמר הדלקה לאו עבודה היא היינו הדלקתה בכל יום, אבל הא דתנן במנחות (מט, א): 'אין מחנכין את המנורה אלא בס' נרותיה בה"ע צריך הדלקת כהן, דהא דאמר הדלקה לאו עבודה היא, היינו שהרצון להעלות נר תמיד אלא מפני מצות הטבה בכל יום ע"כ צריך להדליקה כל יום, אבל כל הדלקה ראשונה מצוה וכו', דהרצון אש תמיד

אלא שמתחדש בכל יום, ומ"מ בעינן כהונה. ואומנם לפי"ז אם הדליק זר בפעם ראשונה חייב עלה, ולא חשיב ליה בד' עבודות משום שאינה לדורות והוא דבר חדש וצ"ע". ומבואר מדבריו דההדלקה הראשונה תעשה על ידי כהן, ושכ"כ הצפנת פענח פ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ז, וחזינן דדבר שמקיימים בפעם הראשונה ראוי שיהיה לכתחילה עם כל ההידורים וכמו לענין פרה אדומה כן גם בחינוך המנורה (ועיין לעיל מה שהבאנו בזה מהחכמת שלמה או"ח סי' תרע).

בברכת שבתא טבא

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

פרשת בלק

סימן מט

בענין רכוב כמהלך

ב"ה עש"ק פר' חוקת התשע"ו

לכבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס באהבת עולם.

בדבר השאלה המובאת בספר מרפסין איגרי, מהא דכתיב
בפרשתנו (כב, כב): "ויחר אף אלוקים כי הולך הוא ויטיב
מלאך ה' בדרך לשמן לו והוא רוכב על אתונו ושני נערי
עמו". ולכאורה הגמ' בקידושין (לג, ב) מסתפקת אם רכוב
כמהלך דמי או לאו כמהלך דמי, ומדוע לא הביאה ראייה
מפרשתנו דרכוב כמהלך דמי ואבוא בהערה קטנה.

דקידושין (לג, ב) מסיק רכוב כמהלך
דמי". ולכאורה מדוע לא פשטה הגמ'
מהכתוב בבראשית דרכוב כמהלך דמי,
ויתכן ליישב לפי התוס' במועד קטן כ,
א (ד"ה מה חג שבעה) דאין למדים מקודם
מתן תורה, וראה גליוני הש"ס במועד
קטן שם.

ספק הגמ' אם יש לו דין מהלך

וידי"ג הרה"ג מנחם פנחס שטיבל
שליט"א כתב ליישב דודאי

**ותרכבנה על הגמלים ותלכנה
מכאן לרכוב כמהלך דמי**

הנה כתיב בבראשית כד, סא: "ותקם
רבקה ונעורותיה ותרכבנה על
הגמלים ותלכנה אחרי האיש ויקח העבד
את רבקה וילך". והנה איתא בספר
תוספות השלם כאן: "ויקח העבד את
רבקה - הוא הולך הגמל שרוכבת עליו.
ותרכבנה ותלכנה מכאן רכוב כמהלך
דמי. כתיב 'והוא רוכב על אתונו' (במדבר
כב, כב) וכתיב שם כי הולך הוא. בפ"ב

שרכוב הוא כמו מהלך אבל השאלה היא אם יש לו דין מהלך ונפק"מ לדיני קימה וכו' ודין מהלך לא נלמד מהפסוק הנ"ל, אלא שהתורה רק אמרה לנו את המציאות שעל ידי שרכב נתקרב המקום שהיה חפץ להגיע אליו וגם זה נקרא הילוך אבל לא שיש לו שם "מהלך" לענין דיני הליכה.

וכעת אסיים

בברכת שבתא טבא לכם ולכל הנלוים עמכם

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

פרשת פנחס

סימן נ

מדוע לא מוזכרים בני משה בסדר מנין בני ישראל

ב"ה כב סיוון התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה עצומה.

בדבר שאלת בינכם היקר שלמה הכהן נ"י מדוע לא מוזכרים
בני משה בסדר מנין עם ישראל.

התורה מזכירה שמות כשיש לכך סיבה

ע"ש שאלתו יש להוסיף דהנה, כתיב:
"ואלה פקודי הלוי למשפחתם
לגרשון משפחת הגרשוני לקהת משפחת
הקהתי למררי משפחת המררי. אלה
משפחת לוי משפחת הלבני משפחת
החברני וכו' " (כו, נדנח). ופירש רש"י:
"חסר כאן משפחות השמעזי והעזיאל,
וקצת מן היצהרי", ולמה לא ציינו
אותם, ועיין ברמב"ן שתמה עוד בזה.
ובחופשינו בין הספרים, ראינו כי עמד
בזה האברכנאל בפירושו על התורה (כאן)
ובתו"ד העיר גם מה ששאל בינכם נ"י

וכתב שהתורה רצתה להודיע לנו סכום
מנין הלויים ולא לבאר שמותם וכינוייהם
וכו' ולכן בני משה כיוון שלא היה להם
שם על פני חוץ, נמנו עם שאר הלויים
במספרם, אכן מי שהיתה לו סיבה
מיוחדת נתמנה בשמו, עכת"ד.

בני משה לא היו גדולי המעלה

ויש להוסיף בזה, דהנה בספר מגדים
חדשים (פרי וזאת הברכה עמי תתכט
מדפי הספר) כתב בשם גאון עוזינו מרן
הבן איש חי זיע"א בספרו בן איש חיל
(נוה צדיקים ח"א דרוש ו) שלמשה לא היו
בנים גדולי הדור וכו'. ומקורו יתכן
מהמדרש תנחומא (פרי צו אות י עה"פ קה

וקשרו עליו מספד גדול, מיד היה יושב ובוכה אמר אוי לי שנותרתי לבדי, כשמתה מרים לא בא אחד מישראל אצלנו אלא אני ואהרן ובניו ועמדנו לפני מטתה ובכינו עליה וספדנוה וקברנוה, כשמת אהרן נתעסקתי אני ובנו ועמדנו לפני מטתו, אני מה תהא עלי מי יעמוד עלי בשעת מיתה לא אב ולא בן ולא אח ולא אחות, מי יבכה עלי באותה שעה. השיבו הקב"ה א"ל אל תירא הריני עומד בעצמי וקוברך בכבוד גדול וכו' ". ובזית רענן (אות ד) כתב: "אפשר סבירא ליה שמתו בניו בחייו וסבר שבני בניו יירשו גדולתו". ומבואר שבניו של משה מתו בחייו, ובזמן המניין בפרשת פנחס כבר לא היו בין החיים ולכן לא מוזכרים בסדר מנין בני ישראל. ושורר במגדים חדשים (שם) דמהמדרשים משמע שבסוף שנות ורצה משה שימלאו את מקומו, וראה ספרי פר' וילך (לא, יד): "רבי נתן אומר משה היה מתעצב בלבו שלא עמד אחד מבניו, אמר לו הקב"ה והלא בני אהרן אחיך כאילו הן בניך יעו"ש, ומשמע שהיו בני משה בחיים וא"כ צ"ב אמאי לא מוזכרים בסדר המניין, וע"כ צ"ל כמש"נ לעיל.

וכעת אסיים,

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

את אהרן ואת בניו): "זש"ה מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו (משלי כ, ז) זה אהרן ובניו, אם מן הדבר הזה אף משה היה צדיק ולא היו בניו כמותו" ומבואר שלא היו גדולי המעלה, ועיי"ש אם בניו של משה עסקו בתורה או לא, ועכ"פ גם אם עסקו אך לא הפיצו אור תורתם על אחרים אלא השלימו נפשם יעו"ש. ויתכן ולכן התורה לא ראתה צורך להזכירם.

בני משה לא היו במצרים

ובספר המסולאים בפז (שמות ע"י קי) כתב לבאר באופן נפלא עפ"י מש"כ בתחילת המנין: "מבן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה ה' את משה ובני ישראל היוצאים מארץ מצרים" דמוזכר שהמנין הוא רק לאלו שיצאו ממצרים, והרי בני משה לא יצאו ממצרים אלא היו במדין ולכן לא מנו אותם, ודפח"ח.

בני משה מתו בחיי משה

ויתכן ליישב בעוד אופן, דהנה איתא בילקוט שמעוני (רמז תשפז): "וכיון שראה משה כבודו ושבתו של אהרן שמטתו נתונה ברומו של עולם והקב"ה ומלאכי השרת מקיפין אותו

פרשת מטות

סימן נא

בעניין כתיבה כריבור

ב"ה מוצש"ק פר' וילך התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס בברכת שנה טובה וכתובה וחתומה טובה לכם ולכל
הנולים עמכם.

שאל נשאלנו מהא דכתיב בפר' מטות (ל, ג): "או השבע
שבועה לאסור איסור על נפשו". והקשו בספר מרפסין איגרי
על מה שכתב בשו"ת חוות יאיר (סי' קצד) שכתובה נחשבת
כדיבור ואדם שנשבע בכתב השבועה חלה (והו"ד בשו"ת הגרע"א
סי' כט), דלכאורה גם אי נימא דכתיבה כדיבור אך מכל מקום
עדיין חסר הניקוד והאיך חלה השבועה. ותירצו בשם מוריני
ורבינו הגרע"ק שליט"א שדי בכך שהניקוד מוכח מתוך הכתב.
וכמו בן הובא תירוץ נוסף מהרה"ג אליהו בן עמרם שליט"א
שהניקוד אינו חלק מהכתיבה אלא שהקורא צריך לדעת
ולקרוא כהלכה את הכתוב.

כתב אשר נכתב אם אינו מנוקד ומצויין
בציורים אין לו ביאור והבנה לפי פשוטו
רק המבין יבין בשכלו לקוראו ולהבין
הענין על פי שכלו אבל אין נקרא מאליו
והמדבר דובר בשפה ברורה ועל פי
תנועתו והפסקתו בין תיבה לתיבה

כתיבה ללא ניקוד אין לה
משמעות לענין שבועה

והנה, זה לשונו של הכתב סופר
בתשובותיו (יו"ד סי' קו ד"ה
וכשנני לעצמי): "דאין כתיבה כמדבר כי

ונתינת רווח בין הדברים מובן הענין לשומע קולו". ועיי"ש בסוף התשובה (בסיכום אות ב) דמה שמהרהר בלבו בפירוש הדברים הוי דברים שבלב ובהרהור לא יצא. ולפי"ז אף דלענין כתיבה אין הניקוד חלק מהכתיבה, אך לענין שבועה כיוון שצריך להשבע כדיבור, אם כותב כתיבה ללא ניקוד אז אף שהוא עצמו כשכותב מבין את מה שהוא כותב ומכוון לזה, אך לא מהני דברים שבלב אינם דברים וכתיבה ללא ניקוד אין לה משמעות.

הוגה השם באותיותיו הוא רק עם השם והנקודות ומיושבת קושיית הגרע"א

ובשו"ת הגרע"א (סי' ל) דן בענייני כתיבה כדיבור ובתו"ד תמה דאי נימא דכתיבה כדיבור איך מצינו ידינו ורגלינו סופרי סת"ם שכותבין שם הויה הא אסור לקרותו ככתיבתו בזמן הזה וכו' יעו"ש. ולכאורה לפי מש"כ

הכתב סופר י"ל דבאמת אינו מיקרי הוגה את השם באותיותיו שהרי הוגה את השם באותיותיו הוא רק עם השם והנקודות דרך אז נחשבת הכתיבה כדיבור. ושור"ר שכתב בזה באריכות בשו"ת אבני קודש (לנאון הרב נחום לעווי זצ"ל סי' ט) וז"ל: "אומנם לדעתי הקלושה לא ידעתי מה הרעישו הגאונים בזה הקושיא, והלא הוגה השם הוי רק כשקורא השם עם הנקודות של בשם הויה דוקא, וא"כ אם כותב השם הויה עם הנקודות י"ל באמת הוי כהוגה השם, אבל בסתו"מ אינו נכתב השם בנקודות, וא"כ מאי איכפת לן כשכותב השם ואינו כותב רק האותיות הלא לא אסור רק עם הנקודות, והנקודות אינו כותב ולא הוי כאילו קורא עם הנקודות וכו' ועיי"ש שהאריך בזה נובינותינו עוד בספרים, ראינו מש"כ מוריני ורבינו הגרא"ל שליט"א באילת השחר (פרי אמור כד, טו) לדון מה הדין במגדף את השם בכתיבת שם השם בלא ניקוד יעו"ש].

וכעת אסיים,

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

סימן נב

כיצד פנחס שהיה כהן הרג את בלעם בחרב

בס"ד אור לשב"ק פר' עקב התשע"ה

כבוד ידידנו היקר הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
שלומכון ישגה לאורך ימים ושנים בבריאות ובשמחה.

שאל נשאלנו מהא דכתיב בפרשתנו: "וישלח אותם משה
אלף למטה לצבא אותם ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא
וכו' ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם וכו' ואת בלעם בן
בעור הרגו בחרב" (לא, ו- ח). והנה כתב הרמב"ם בפ"א
מהלכות טומאת מת חי"ב: "אחד המת מישראל או מן הגויים
מטמא במגע ובמשא" ואם בן כיצד פנחס הרג את בלעם
בחרב, והלא באותה שעה כבר נתכהן פנחס, כמבואר בובחים
קא, ב.

פנחס נצטווה על כך ולכן יכול היה להיטמא למת

במצוה והוא גומרה" ולכאורה האין יכול היה לגומרה הרי כבר נתכהן אלא ע"כ צ"ל דנצטוה לגמור את המצוה שהתחיל בה ללא ציווי.

לצורך מצוה מותר להיטמא למת

ועוד י"ל דמצוה היא להלחם באויבי ישראל ואף שפנחס הוא כהן ונטמא, אך לצורך מצוה שרי (וזאת אומרת אין צריך ציווי מיוחד). ובחפשונו בספרים, מצאנו שאכן כך פירש הרד"ק בשמואל ב, (כג כ) על הפסוק שם: "ובניהו בן יהוידע בן איש חיל רב

בהשקפה ראשונה היה מקום ליישב בפשטות דצ"ל שפנחס נצטוה על כך ולכן הותר לו להטמא וללא הציווי לא יכול היה פנחס להיטמא למת שהרי כבר נתכהן באותה שעה. ושור"ר במדרש אגדה (ומובא גם במדרש תנחומא מטות אות ה): "ולמה שלח עמהם פינחס, לפי שעל ידי פנחס כיפר הקב"ה לישראל על מעשה בעל פעור, והוא הרג את המדינית, והוא התחיל

מלחמת מדין שאני וכמשינ). ובינותינו עוד בספרים, מצאנו שגאון עוזנו מרן החיד"א זיע"א בספרו פתח עינים (יבמות ס, ב) כבר עמד בזה וג"כ כתב ליישב דפנחס עשאו גוסס, ושור"ר באילת השחר למוריניו ורבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א שכתב ליישב כן. ושור"ר בזה במגדים חדשים (פרי בלק עמ' תרל) יעו"ש. וראה תפארת ישראל נזיר פ"ט מ"ה (אות נז) שעל דרך זו תירץ הקושיא, האין שיסוף שמואל את גרונו של אגג והרי היה נזיר עולם, וצ"ל דלא הרגו מיד אלא עשאו גוסס.

צלילה הרג את בלעם

עוד כתב ליישב גאון עוזינו מרן החיד"א זיע"א בעוד אופן עפ"י הזוה"ק (דף קצד, ב) שפנחס לא הרג את בלעם אלא אמר לצליה בריה דשבטא דדן להרוג את בלעם יעו"ש, וממילא סרה הקושיא לגמרי. ואולי יש לדקדק מהפס' כהבנת הזוה"ק וגאון עוזינו מרן החיד"א זיע"א, דבפסוק כתוב: "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב" והיה מקום לשאול דאם פנחס הרגו א"כ צ"ל ואת בלעם בן בעור הרג בחרב, ומדוע כתוב בלשון רבים. ולפימשינ אתי שפיר, דפנחס אמר לצליה להורגו, וממילא שניהם כביכול השתתפו במעשה ההריגה, האחד פנחס שציוה והשני צליה שהרג ודו"ק, וכ"כ בטעמא דקרא יעו"ש. אכן העיר ידי"נ הגראי"א אוהב ציון שליט"א דבתרגום יונתן בן עוזיאל מפורש בהדיא המשא ומתן שהיה באוויר בין פנחס לבלעם, ושפנחס עצמו

פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אראל מואב וכו' ". ופירש הרד"ק: "ואע"פ שהיה בניהו כהן ואסור להיטמא למתים להלחם, באוייבי ה' היא מצוה כשצוה הקב"ה להלחם בשבעה גוים ובשאר האומות המצירות לישראל לא חילק בין כהנים לישראל וכו' ". ולפי"ז אתי שפיר דפנחס טימא עצמו משום שמצוה להלחם באוייבי ישראל [והעירני ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דלכאורה אין עשה דוחה לא תעשה ועשה דטומאת כהנים כמבואר בב"מ לב, א וצ"ע, עכת"ד. וידי"נ הגראי"א אוהב ציון שליט"א כתב לנו דצ"ל דהרד"ק ס"ל שכיוון שהיה ציווי בלי חילוק בין ישראלים לכהנים, א"כ הו"ל הוראת שעה לדחות ל"ת ועשה. א"נ עשה דרכים דוחה גם ל"ת ועשה, וצ"ע, עכת"ד. וראה מגדים חדשים פר' בלק (עמ' תרל) שגם בבלעם היה מצוה להרגו וכמו שכתוב בתרגום יונתן בן עוזיאל והותר לו משום כך להטמא למת יעו"ש].

פנחס עשה את בלעם גוסס וממילא לא נטמא

עוד יש ליישב בפשטות, דפנחס עשה את בלעם גוסס (ואולי זוהי כוונת המתרגם הראשון שהבאתם דרך כשהוציאו את החרב מת בלעם) וראה בדעת זקנים לעיל בפ' פנחס (כה, יג) שהקשו איך פנחס הרג את זמרי, ובחד תירוצו כתבו שעשאו גוסס, ומשמע שבאמת לא היה מותר לפנחס להיטמא למת (וזאת אומרת אף שהרג את זמרי מדין קנאים פוגעים בו אכתי י"ל דלא הותר לו להיטמא לצורך כך, משא"כ גבי

להעיר, דהנה לשון הפסוק: "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב" ולפי דברי כת"ר שליט"א צריך להיות כתוב ובלעם בן בעור נהרג בחרב שהרי אין כאן כוחו של מאן דהו רק סילוק רוחני להכח להעמיד את בלעם באויר. וכתבתם לנו לבאר תרוצכם ביתר ביאור: "שכיון דעל ידי הציץ הפיל את בלעם ממקום גבוה באויר, שהרי בלעם פרח באויר, זה לבד יכול להרוג את בלעם במקום אפילו בלי שנעץ החרב שם מתחילה. וזה שהפיל את בלעם על ידי הציץ, זה לא רק גרמא אלא מעשה ממש שעל ידי הציץ ששימש לו כחרב הפילו מאויר למטה וכבר היה נהרג בלעם גם בלי חרב ולכן אפילו שנהרג בסוף על ידי החרב כבר אפשר לכתוב הלשון 'הרגו בחרב' שמשמש ש'הרגו אותו בידי' על ידי הציץ בשילוב 'החרב' שהונח שם, ודו"ק היטב ואתי שפיר".

דקדוק מלשון הפסוק ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב

ומש"כ להעיר בלשון הפסוק "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב" העירני ידי"ו הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א, דצ"ע מהו הרגו הרי רק פנחס הרג אותו (ולעיל עמדנו בזה) וי"ל דפנחס רק התחיל ולא סיים כי לא רצה להיטמא ואחר גמר, ולכך כתוב הרגו דנעשה ע"י שניהם ולפי"ז לא נטמא, ודפח"ח ונבדרך אפשר הוסיף עוד בזה דאולי לקח חרב עם ידית של עץ ונאמר דחרב כחלל זהו רק בכלי מתכות ולא בכלי עץ ולכך לא נטמא ממנו. אומנם ז"א כי הקת של הסכין נטפלת לסכין].

ישלף סיפיה מן תיקא וקטליה' וכן מוכח בסנהדרין (ק, ב) ע"ש, עכת"ד. וע"ע דורש לציון (דרוש תשי"ט) בהגה"ה מבין המחבר שכתב ג"כ שפנחס בעצמו הרגו וכדמוכח ממש"כ בתרגום יונתן בן עוזיאל, וציין שם ג"כ לגמ' בסנהדרין הנ"ל. אולם בספר מגדים חדשים (פרי מטות עמ' תשכז) העיר דמהגמ' לא מוכח כן והעיר כן מפירוש רש"י שם, וציין בתו"ד למש"כ הישמח משה (פרי מטות דף פד ע"ג) שמובא בתרגום יונתן שפנחס הרגו ממש בחרבו, ולא ציין לגמ' בסנהדרין ומשמע שגם ס"ל דאינו מוכרח יעו"ש.

פנחס זרק חרב והרגו באויר

וראה עוד בטעמא דקרא (פרי מטות) שכתב ליישב מורינו ורבינו הגרח"ק שליט"א דזרק עליו חרב והרגו באויר שלא נגע בהן ולא יהיה תחת מאהיל, וביאר בזה מש"כ רש"י שהיה בלעם מפריחם באויר והראה להם פנחס את הציץ ונפלו והרגם באויר יעו"ש. דהיה מוכרח לעשות כן שהרי פנחס כהן היה ואיך נטמא למת וע"כ שזרק עליהם חרב והרגן באויר וכמש"נ.

על ידי הציץ הפיל פנחס את בלעם על החרב וכך נהרג

והנה כת"ר שליט"א יישב דעל ידי הציץ הפיל פנחס את בלעם על החרב וכך נהרג. ולפי מה שהבנו מדבריהם, כוונתכם שהחרב היתה למטה ואינה הוחזקה על ידי פנחס כלל, ועל ידי הציץ הפיל פנחס את בלעם על החרב וכך נהרג, ודפח"ח. וחשבנו

בפסוקים לא מבואר שפנחס הרג את בלעם

והנה ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א כתב ליישב על דרך הדרוש והחריפות: "עוד יתכן דבלעם היה רודף אחר ישראל, והוא לבן הרודף ליעקב (ע"י סנהדרין קב, א ותרגום יונתן בן עוזיאל ריש פ"י בלק) והוא קליפת מצרים שבקשה לכלות את ישראל, והוא המגרה בישראל את עמלק, והוא מסייע שיש בו ממש לבלק, כמבואר כל זה בויכוח שבין פנחס לבלעם המפורט בתרגום יונתן בן עוזיאל (לא, ה) וכל זה נרמז בר"ת בלע"ם, בלק, לבן, עמלק, מצרים. וכיוון דהוחזק רודף, הו"ל פקוח נפש והותר גם לכהנים להורגו ובפרט שאין מי שיכול להורגו כי אם בכח קדושת פנחס, ונפק"מ לפי"ז דכהן שהורג את הרודף שפיר ישא את כפיו, ובפרט כשהורג גוי רודף שהוא כבהמה, ועיין צידה לדרך פ"י משפטים והו"ד בפמ"ג סי' קכח (ס"ק נא) וע"ש בפרישה, מאמר מרדכי (ס"ק מג), ועמש"כ בספר אמרי דבש שטיגליץ (עמ קמ) לענין כהן גואל הדם ואכמ"ל."

וכעת אסיים

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

והנה, עד כה ניסינו לבאר עפ"י ההנחה שפנחס הרג את בלעם (וכמו שהובא מתרגום יונתן בן עוזיאל) אולם איתא בילקוט (רמז תשפח): "מיד נתן עליו פנחס ציץ של הקב"ה ותפשו והורידו והביאו לפני משה ודנוהו בסנהדרין והרגוהו, שנאמר ואת בלעם הרגו", ומבואר דבי"ד הרגו את פנחס. וראה לשון מדרש לקח טוב (כאן): "בא בלעם לבקש ממון וחתכו ישראל את ראשו" ומבואר דפנחס לא הרגו, ואתי שפיר מדוע לא הרגו דכיוון שכבר נתכהן הרי מוזהר על הלכות טומאת מת. ושו"ר אריכות בזה במגדים חדשים (פ"י מטות ע"י תשכו ואילך) ובתו"ד ציין לספר דברי תורה (ח"ג אות נג) שכתב, מצינו לחכז"ל ופירש"י עה"ת בפר' מטות, כי לא פנחס הרגו רק משה רבינו ע"ה בעצמו הרגו בשם המפורש. והעיר על זה במגדים חדשים דלא מצינו כן בחז"ל יעו"ש.

פרשת מסעי

סימן נג

מדוע אין מברכים על מצוות ישוב ארץ ישראל

ב"ה יט אדר התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס וברכת מזל טוב לבבית לרגל השמחה השרויה במעונכם.

שאל נשאלנו מה שהקשו בספר מרפסין איגרי דלדעת
הרמב"ן (ספר המצוות עשין ד) שחדר בארץ ישראל מקיים בכך
מצות עשה מדאורייתא וכפי שכתוב בפרשתנו: "והורשתם
את הארץ וישבתם בה" (לג, נג), מדוע אין מברכים על מצוות
ישוב הארץ כשם שמברכים על כל המצוות, ויש ליישב
בתשעה אופנים בע"ה.

(ראה גמ' שבת כג, א) ואותה שאלה צריכה
להישאל גם על הסוכרים שמצוות ישוב
ארץ ישראל היא מדרבנן.

כשאומרים על שהנחלת
לאבותינו ארץ חמדה טובה
ורחבה נכלל בזה הברכה על
ישוב הארץ

והבאתם שבספר מרפסין איגרי תירצו
בשם הרה"ג ישעיה אולמן
שליט"א שמה שאומרים בברכת המזון:
"נודה לך וכו' על שנחלת לאבותינו ארץ

גם אי נימא דמצוות ישוב הארץ
מדרבנן מדוע אין מברכים על
זה ברכה

הנה, כיוון שאין הספר מרפסין איגרי
תחת ידינו איננו יודעים אם אכן
זהו הנוסח המדויק של השאלה, שהרי
אף שהרמב"ן ס"ל שמצוות ישוב א"י
זוהי מצות עשה מדאורייתא, אכתי גס
אם נאמר כי מצוות ישוב ארץ ישראל
אינה מדאורייתא אלא מדרבנן, הרי גס
על מצות דרבנן מברכים ברכת המצוות

אין מברכים לאחר קיום המצוה

עוד תירצו שם שבכל המצוות נתקנה הברכה עובר לעשייתן, ואם כן אדם שדר כאן הוא כבר קיים את המצוה ואי אפשר לברך לאחר קיום המצוה [והעיר ידי"ג הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דמ"מ מי שכבר בארץ ישראל לא יכול לברך, אבל מי שנכנס צריך לברך].

אין מברכים על ישוב הארץ כדי שלא יראה כעול עלינו

תירוצו רביעי מובא בהליכות שלמה (ה'י פסח פרק ט הערה 224) למרן הגרש"ז אועירבך זצ"ל שהסיבה דאין מברכים על כיבוד אב ואם, זהו משום שאין ראוי להראות שמכבדם רק מפני הציווי אלא צריך להראות שמבין ומרגיש הצורך לכבדם. וביאר שם שיתכן שמטעם זה אין מברכים על מצוות ישוב ארץ ישראל כדי שלא יראה שישבתנו בה היא כעול מפני שנצטוינו על כך, אלא אדרבה שמחים ומשתוקקים לישב על אדמת הקודש.

אין מברכים על מצוות שכליות

ובחופשנו בספרן של צדיקים מצאנו תירוצו חמישי, והוא בשו"ת תורת ירוחם (ה"א ס"ט) שמצוות ישוב ארץ ישראל נחשבת כמצוה שכלית שאין מברכים עליה, דכל הגויים אף שאין להם המצוות עשה של "וירשתם" לוחמים עד טיפת הדם האחרונה בעד ארצם.

חמדה טובה ורחבה וכו' נכלל בזה גם הברכה על מצוות ישוב ארץ ישראל, עכת"ד. וכיוון בזה למש"כ בשו"ת רבבות אפרים (ה"ד ס"י מד אות קא) בשם ספר תולדות זאב עמ"ס שבת (ה"ב ע"י סה) יעו"ש, וכ"כ בספר תמורת תודה (להגרמ"א ובר זצ"ל בהקדמה ד"ה באמת). אכן העירני ידי"ג הגרמ"א אוהב ציון שליט"א שברכת נודה לך וכו' היא ברכת הנאה על שביעת המזון ואנן על ברכת המצוות איירינן, עכת"ד.

אין מברכים על מצוות שאין ניכר שעושהו לשם מצוה

עוד תירצו שם על פי ערוך השולחן (יו"ד ס"י רמ סע"י ד) שאין מברכים על מצוות שאין ניכר ממעשהו שעושהו על מחמת מצות ה', דיתכן שגר בארץ ישראל כי רצונו לגור כאן מסיבות שונות ועל כן לא נתקנה ברכה [והבא ענינא העיר ידי"ג הגרמ"א אוהב ציון שליט"א: "יש לעיין אי איכא ברכה על מצות ראייה בג' רגלים. וידוע דהגאון האדר"ת כתב בספרו זכר למקדש (פ"ב אות ד) שיש ברכה. אכן כבר העירו דמפשט דברי הריטב"א בקידושין (לא, א) גבי אשת יונה מוכח דליכא ברכה (ועיין ספר אבני המקום ריש חגיגה וספר ממדבר מתנה פרי משפטים) וצ"ל דאין שום מעשה המוכיח בהאי מצוה ולא דמי לתפילין ושופר ולולב דבכולהון עביד מעשה, ולא מצד 'ניכר ממעשהו' הנזכר לעיל מערוך השולחן, דאף אם ניכר ממעשה מ"מ בעינן פעולה ודו"ק" עכת"ד. וע"ע מגדים חדשים ריש מסכת חגיגה].

שכן כתב ליישב הגאון הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל (והו"ד בקובץ סיני שנה ג כרך ה עמי מג' נא).

מצוות שלעולם חייבים בהם אין מברכים עליהם

תירוץ שמיני יש לתרץ עפ"י האור זרוע (ח"א הלכות ברכת המוציא סי' קמ, ועיי"ש בקובץ סיני שתירצו על דרך זו) שכתב: "זה הכלל שאני אומר בברכות, כל מצוה שיש עיתים למצוותה, כגון ציצית תפילין סוכה מזוזה מילה קריאת שמע פדיון הבן ברכת הזבח ברכת פסח אכילת מצה ומרור וכו' שיש זמן שחייב בהם ופעמים שאינו חייב בהם הלכך כשמגיע זמן חיובם צריך לברך על עשייתם מחמת חיוב וכו' אבל אותן מצוות שלעולם חייב בהם ואין עיתים להפטר מהם כגון להאמין באלוקינו וכו' בקור חולים ותנחומי אבלים וכו' אין שייך לברך עליהם כי לעולם חייב בהם ואין שייך בהם חיוב וכו' ". ואם כן מצוות ישוב ארץ ישראל היא מצוה תמידית וכמו שדרשו חז"ל בגמ' בכתובות (ק', ב) לעולם ידור אדם בארץ ישראל ולכן אין צריך לברך עליה.

על הכשר מצוה אין מברכין

ובאופן תשיעי יש ליישב דהנה בשו"ת דברי בניהו (שם) ציין מש"כ בקובץ סיני, שפליגי הפוסקים אם איכא מצות ישוב ארץ ישראל או שזהו רק הכשר מצוה והמצוה היא לקיים את המצוות התלויות בארץ, ומפאת ספק

אין לתקן ברכות חדשות

תירוץ שישי כתב בשו"ת יפה מראה (סי' ב ועיי"ש שעמד בזה באריכות) כי אין אנו יכולים לתקן ברכות שאינן מוזכרות בש"ס ולכן אין לברך על מצוות ישוב ארץ ישראל אף לדעת הרמב"ן כי לא הוזכרה ברכה זו בתלמוד, וכמו שדנים גבי ברכת הנותן ליעף כח (ראה שו"ת יביע אומר ח"א סי' כח אות ה) יעו"ש. והעירו ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א והרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דעל קא בעינא, למה חז"ל לא תקנו ברכה ע"ז, עכת"ד.

מצוות שתלויות גם באחרים אין מברכים עליהם

תירוץ שביעי יש לתרץ עפ"י מה ששמעתי מת"ח שליט"א, שכשהשמעתי את השאלה אמר לנו דכיוון שהארץ אינה מיושבת עדיין לכן לא תיקנו ע"ז ברכה, אף שכל אחד באופן פרטי מקיים את המצוה בהיותו בארץ ישראל, עכת"ד. ואמרנו לבאר כוונתו, דהנה הרמב"ן (שם) כתב: "שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן הקל יתברך לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה", והיינו מלבד מצוות ישוב ארץ ישראל נצטוינו לרשת את הארץ מיד אומות העולם, וא"כ אין מצוה זו תלויה רק בנו אלא גם באחרים ועל מצוה התלויה באחרים אין מברכים וכמש"כ הרשב"א בתשובותיו (ח"א סי' יח). ומצאתי את שאהבה נפשי בשו"ת דברי בניהו (חיי"ט סי' כ) שהאריך בזה, ובתו"ד כתב

ברכות להקל לא תיקנו על זה ברכה, תחזינה בבוא מבשר אומר לציון מלך
ועיי"ש מה שדן בזה בשו"ת דברי אלוקיך" (ראה בספר מרן רבינו מאיר שמחה
הכהן שכך סיים במכתביו האור שמחה עמי
בניהו הנ"ל).

(קסח)

וכעת אסיים בברכת "ועיניהם ועינינו

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת דברים

סימן נד

מדוע פרשת וספר דברים נקראים בשם זה והרי בפסוק כתוב "אלה הדברים"

ב"ה יג סיוון התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה עצומה.

בדבר שאלתו מדוע פרשת וספר דברים נקראים בשם זה ולא
נקראים "הדברים" שהרי בפסוק נאמר: "אלה הדברים" ולא
"אלה דברים".

תורה". אולם מה שכתוב "אלה הדברים"
יתכן ובא לרמוז על פי מש"כ בספר
אהל יעקב (מדוכנא ריש פרי דברים) ששאל
לרבנו הגר"א זיע"א מה ההבדל בין
משנה תורה לארבעת הספרים הראשונים.
ואמר לו כי הארבעה ספרים הראשונים
היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו דרך
גרונו של משה, לא כן ספר דברים
ששמעו ישראל מפי משה, כמו ששמעו
דברי הנביאים אשר אחר משה אשר
הקב"ה אמר אל הנביא היום וליום מחר
הלך הנביא והשמיע החזון אל ישראל
וא"כ בעת אשר דיבר הנביא אל העם
כבר היה נעתק ממנו הדבור האלוקי כן

חילוק בין דברים לאלה הדברים
נראה ליישב דאיכא חילוק בין "ספר
דברים" לבין "אלה הדברים".
דהנה מובא בשם רבינו הגר"א זיע"א
שספר דברים מחולק לשלושה חלקים.
החלק הראשון הוא עד פרשת ואתחנן
והוא דברי תוכחה ומוסר והחלק השני
עד הברכות והקללות הוא מצוות התורה
והחלק השלישי זה הברכות והקללות.
ולפי"ז מובן מדוע קוראים לספר דברים
ספר דברים, משום שבספר זה מוסר
משה לבני ישראל את כל התורה וכמו
שדרשו על ספר זה שנקרא "משנה

היה ספר דברים נשמע אל ישראל מפי משה רבינו ע"ה בעצמו יעו"ש. ועיי"ש בהגהת הרב המהדיר כן בשם המהר"ל בתפארת ישראל (פרק כג) שאיכא חילוק בין מסירת התורה שהיתה בבחינת שכינה המדברת מגורנו של משה לבין ספר דברים בו דיבר משה כשליח למסירת דברים וכמש"כ "אלה הדברים אשר דבר משה" יעו"ש (ועיי"ש שכתב הרב המהדיר שלא מצא כן בשם רבינו הגר"א זיע"א). ושכ"כ גם המשנ"ב בסימן תכח (פ"ק יח) מדנפשיה וז"ל: "שאף שהכל היה על ידי ציווי השם יתברך, כמו שנאמר בסוף הפרשה 'אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרת את בני ישראל' עם כל זה בשעה שאמרן היה מפי עצמו". ואולי משום כך כתבה התורה בלשון "אלה הדברים" בה"א הידיעה ללמדנו שדברים אלו שמוסר משה לעם ישראל הוא כשליח למסירת הדברים ואינו ח"ו בודה הדברים מלבו אלא משה אמת ותורתו אמת (ושו"ר משי"ב ידי"ג הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א בנ"ג אני אודך סי' קעה והדברים משלימים וא"י). ועיי"ן רש"י דברי הימים ב (לד, יד) ודו"ק (ונתעוררתי לזה ממה

שראינו בספר משבצות זהב מלכים ב, כב, ח). ואם כן מיושבת שפיר שאלתכם דאיכא חילוק בין הדברים לספר דברים דספר דברים כולל בתוכו את כל ג' החלקים וכדלעיל, ומילת "הדברים" באה ללמדנו שמשה הוא השליח למסור הדברים ומשה אמת ותורתו אמת [אכן מש"כ בשם רבינו הגר"א זיע"א ושכ"כ המשנ"ב מדנפשיה, ראה לשון החזו"א באו"ח סי' קכה (סק"ג): ובערבות מואב נשתלש לו, והיתה שכינה מדברת מתוך גורנו של משה ונצטוה בכתיבתן וכו' " ומשמע שגם בספר דברים היתה השכינה מדברת מתוך גורנו, ושכ"כ היעב"ץ בהגהותיו לסנהדרין צט, א ודלא כרבנו הגר"א זיע"א והמהר"ל, וראה אריכות בזה במגדים חדשים ריש פר' דברים].

אות ה"ה משמשת לפעולה

ידי"ג הגר"א אוהב ציון שליט"א כתב ליישב באופן נוסף: "בפשוטו האות ה' היא המשמשת לפעולה, אבל העיקר הוא 'דברים' ולכן אין צריך בקריאת שם הספר לאות ה'. והנה הר"ת של ה' ספרי התורה הוא 'בשוב ד' את שיבת ציון וכו' והוא רמז נאה".

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת ואתחנן

סימן נה

מדוע לא נתאוה משה רבנו ע"ה להיכנס לארץ ישראל משום מצוות ישוב הארץ

ב"ה כא כסלו התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס.

שאל נשאלנו, מהא דאיתא בגמ' בסוטה (יד, א): "דרש רבי שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל. וכי לאכול מפריה הוא צריך. או לשבוע מטובה הוא צריך. אלא כך אמר משה, הרבה מצוות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל. אכנס לשם כדי שיתקיימו כולן על ידי". דלכאורה אליבא דשיטת הרמב"ן בספר המצוות (עשין ה) שמצוות ישוב ארץ ישראל היא מצוות עשה בפני עצמה במניין המצוות, מדוע לא מבאר רב שמלאי את כמיהתו של משה רבינו להיכנס לארץ ישראל משום שרצה לקיים את מצות ישוב הארץ, וכבר עמד בזה המשנה למלך זיע"א בספר דרך מצוותיך והו"ד במשך חכמה ריש פר' ראה.

גזר על משה רבינו לא ליכנס לארץ ישראל ממילא הוא נחשב אנוס לגבי קיום המצוה ואינו חייב בה, אולם גבי מצוות התלויות בארץ שמקיימים בארץ ישראל שפיר חיזר עליהם לקיימם

אם מקיימים מצוות ישוב ארץ ישראל כשנכנסים באופן ארעי

הנה בהשקפה ראשונה היה מקום ליישב בפשטות, דכיוון שהקב"ה

והו"ד ברש"י (דברים יא, יח) דבחו"ל מקיימים את המצוות רק בגדר של הציבי לך ציונים, ובארץ ישראל מקיימים בשלמות. וממילא כוונת משה רבינו היתה על קיום המצוות שבארץ ישראל מקיימים אותם בשלימות.

בעבר הירדן אפשר לקיים מצות ישוב ארץ ישראל

בספר אמת ליעקב להגר"י קמניצקי זצ"ל על התורה (כאן) עמד בזה וכתב ליישב דבעבר הירדן לפי מש"כ התשב"ץ בח"ג (סי' קצח ובסי' ר) אפשר לקיים מצוות ישוב הארץ ולכן לא נתאוו משה רבינו למצוה זו, משא"כ שאר מצוות שרק בארץ ישראל אפשר לקיימם לזה נתאוו משה רבנו.

יש חיוב להתאווות לקיים מצוות

בדרך דרוש נראה עפ"י הגמ' בפסחים (ק"ג ב) דשבעה מנודין לשמים וכו', ועיי"ש בתוס' (ד"ה ואין) דאפילו אין לו בגד של ד' כנפות יש לו לחזור ולהביא עצמו לידי חיוב. ויתכן דאף מי שמופקע מהמצוה כי הוא אנוס וכו' אך חובת התאווה לקיים את המצוה כן מוטל עליו, ולכן נתאוו משה רבינו להיכנס לא"י אף שנגזר עליו שלא יכנס לא"י, דעכ"פ מרויח בזה חובת החיזור לקיים מצוותיו של הקב"ה, ויל"ע (וזה ודאי דאם לא היה מחזר על זה לא היה מנודה שהרי נגזר עליו שלא להיכנס).

ולצאת בזמן שמסיים לקיימם. ואין לומר דבעצם הכניסה לארץ ישראל מקיים מצוות ישוב א"י, דיתכן דכיוון שנכנס לצורך עראי ובפרט לקיים מצוה, אין זה נכלל בכלל הגזרה שלא יכנס לא"י, דבכלל הגזירה יתכן ונאמרה שלא יכנס לא"י ולא יזכה לקיים מצוות ישוב הארץ. ובינותינו בספרים, ראינו בספר אור חדש (בלומפלד) פרק תשיעי (עמ' מז) שדן אם המצוה של ישוב הארץ מקיימים גם בדרך ארעית או רק בדרך קבע. וכתב להביא ראיה מירושלמי בסוכה (פ"כ ה"י): "כל שבעת הימים אדם עושה את סוכתו קבע ואת ביתו עראי. כתיב בסוכות תשבו ואין תשבו אלא תדורו, כמה דאת אמר וירשתם אותה וישבתם בה שיהא אוכל בסוכה ומעלה כליו לסוכה". ומפורש שמצוות ישיבת הארץ לא מקיימים אלא אם קובעים להשתקע בארץ ישראל. ולפי"ז ממצוות ישוב הארץ, הופקע משה רבינו ולא היה תאב לזה דמיקרי אנוס שהרי גם באופן ארעי לא יכול היה לקיים, משא"כ כשיכנס לא"י לשאר מצוות לא תיפקע הגזרה שמשא"כ לא יכנס לא"י, שהרי באופן ארעי לא מקיימים את המצוה, אולם אף על פי כן נאמר למשה דגם זה בכלל הגזרה.

משה רבינו נתאווה לקיים שאר המצוות בארץ ישראל בשלמות

ובעוד אופן נראה ליישב, עפ"י הספרי

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

סימן נו

אם משה רבינו ע"ה היה לו דין של רבים

ב"ה מוצש"ק פר' משפטים התשע"ז

כבוד ידי"נ הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס.

כתיב בריש פר' ואתחנן (ג כד- כה): "אתה החילות להראות את עבדך את גדלך ואת ירך החזקה וכו' אעברה נא ואראה את הארץ הטובה". ופירש רש"י: "אתה החילות להראות את עבדך - פתח להיות עומד ומתפלל אף על פי שגזירה גזירה. אמר לו ממך למדתי שאמרת לי (שמות לב, י) 'ועתה הניחה לי' וכו' תופס הייתי בכך, אלא לפתוח פתח, שבי היה תלוי להתפלל עליהם. כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו". והקשו בספר מרפסין איגרי: "חלא אין הנידון דומה לראיה, שכן הראיה היא מחטא העגל בו חטאו כלל ישראל, ומחמתו נגזר הדין על כלל ישראל. ואילו הנידון אצלנו הוא חטאו של משה שהיה חטא של יחיד, וכבר שנו חכמים במסכת ראש השנה (יח, א) כי גזר דין של ציבור למרות שנחתם, נקרע. מה שאין כן גזר דין של יחיד, מכיוון שנחתם שוב לא נקרע.

דאתי רבים מינה כרבים דמיא", ומבואר כי יחיד שעתידין לצאת ממנו הרבה צאצאים יש לו דין של רבים, וא"כ משה רבינו היה לו דין של רבים שהנהיג את כלל ישראל וגזר דינו היה יכול להיקרע אף אם כבר נחתם ע"י תפילה וכמעשה שהיה בחטא העגל,

משה רבינו ע"ה היה לו דין של רבים

כתבתם לתרץ על פי הגמ' בראש השנה (לב, ב): "אין מזכירין זיכרון של יחיד". ומקשה הגמ': "וה' פקד את שרה, פיקדון דיחיד נינהו, כיוון

היתה כתפילת רבים. וע"ע באור החיים הקדוש בבראשית (כ, ג) שכתב בתו"ד "כי צרת המלך הוא צרת כל העם" יעו"ש.

מלך יש לו דין של רבים

ויתכן ליישב באופן נוסף, דהנה הטורי אבן בגמ' בר"ה (שם) הקשה מחזקיה המלך (ראה ברכות י, א) שהנביא אמר לו "כי מת אתה ולא תחיה" (מלכים ב, כ, א) ולאחר תפלתו של חזקיה אמר ה' לנביא שיאמר לחזקיה שהוסיף לו חמש עשרה שנים. ומבואר שגם גזר דין של יחיד נקרקע ע"י תפילה ודלא כהגמ' בר"ה שם. וכתב ליישב דמלך שאני דדין רבים עליו ושפיר נקרקע גזר הדין ע"י תפילה יעו"ש. והנה למשה רבינו היה דין של מלך (ראה גמ' סנהדרין קי, א, מדרש תנחומא עקב ט, רמב"ם פ"ו מהלכות בית הבחירה ה"ו) וא"כ גם הגזירה עליו י"ל דנחשבת של רבים (וראה לשון הרמב"ם בפ"ג מהלכות מלכים ה"ו: "שלבנו הוא לב כל קהל ישראל") וממילא חשב שדינו יכול היה להיקרקע למרות שנחתם כבר נוידי"נ הרה"ג פנחס ליפקוביץ שליט"א הראה למשנ"ב סי' קיט (ס"ק יב) שכתב: "ובליקוטי מהרי"ל איתא, כשחלה מהרי"ל גזרו הציבור תענית ואמרו סליחות, ומנהגם היה אז לומר סליחות באמצע ברכת סלח לנו, משמע דצבור לצורך יחיד שרי אפילו באמצע ברכה, יש לומר שאני מהרי"ל דרבים צריכים לתורתו וכרבים דמי", וזכה להראות דברי המשנ"ב למורינו ורבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א ומאוד נתפעל ופתח בפנים וכו'.

עכת"ד. ועיין מדרש רבה שיר השירים פ"א (אות סד): "רבי היה יושב ונתנמנם הציבור, ביקש לעורר. אמר ילדה אשה אחת במצרים ששים רבוא בכרס אחת. והיה שם תלמיד אחד ורבי ישמעאל ברבי יוסי שמו, אמר ליה מאן הות כן. אמר ליה זו יוכבד שילדה את משה ששקול כנגד ששים רבוא של ישראל וכו'". וא"כ מהמדרש מפורש שמשה היה שקול כנגד ששים ריבוא. וראה זוה"ק פר' בשלח (מו, א): "מכאן אוליפנא שקיל הוה משה ככל ישראל, ואוליפנא מהא כי רעיא דעמא הוא ממש עמא כלהו". וראה גם ללשון רש"י בפר' חקת (כא, כא): "שמשה הוא ישראל וישראל הם משה לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל". וע"ע מה שציין בזה בספר עטרות שמואל (ברכות סג, ב) יעו"ש. ועיי"ש שציין להגהות היעב"ץ בגמ' בב"מ (פו, ב): "הכא לכל ישראל – ג"כ לכל ראשי העם שהם נחשבים ככולם".

תפילת משה רבינו נחשבת כתפילת רבים

עוד ציינתם מה שיישבו עפ"י הגמ' בתענית (ט, א) שתפלת משה רבינו נחשבת כתפילת רבים מאחר ועבור רבים היה מתפלל ולכן גם הגזירה עליו נחשבת כגזירה על הציבור ולא על היחיד, עכת"ד. ותירוץ זה קדום הוא ומוכח כבר במשנה למלך בפרשת דרכים סוף דרוש שלשה עשר וראה ג"כ משך חכמה (לקמן פסי' כו ד"ה רב לך) דדין תפילת משה רבנו

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת עקב

סימן נו

ההבדל בין הברכה 'לא יהיה בך עקר ועקרה'
לבין הברכה 'וברך פרי במנך'

בס"ד אור לכט שבט התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה רבה.

הנה כתיב בפרשה (ו, י - יד): "ואהבך וברכך והרבך וברך
פרי במנך ופרי אדמתך דגנך ותירושך ויצהרך וכו' ברוך תהיה
מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובנחמתך". ושאלתם
שכיוון שכבר נאמר: "וברך פרי במנך" א"כ ממילא מובן
ש"לא יהיה בך עקר ועקרה", ומדוע כתוב "לא יהיה בך עקר
ועקרה". וציינתם שכבר עמד בזה המהרש"א בחידושי אגרות
בבכורות (מד, ב) יעו"ש.

מבטיח שלא יהיו יותר עקרים ועקרות
שלא יוכלו ללדת. ובאור הדברים י"ל,
דהנה כתב הרמ"א אה"ע סי' קנד (פעי'
י) דנאמן האיש לומר שיודע בעצמו
שאינו מוליד ואין כופין אותו לישא
אשה יעו"ש. ומשמע דפטור לגמרי
מלישא אשה משום שנחשב עקר. אולם
ראה ברמ"א סי' א (פעי' ה) שכתב "מיהו
אם מכיר שאינו בן בנים ואינו ראוי עוד

הברכה היא שלא יהיו יותר
עקרים ועקרות שלא יוכלו ללדת
נראה בישוב הקושיא בע"ה, דמש"כ
התורה "וברך פרי בטנך" קאי
על בני אדם אשר אינם עקרים שהקב"ה
מברך אותם שיתרבה פרי בטנם. משא"כ
עקר ועקרה קאי על בני אדם אשר הם
עקרים ואינם יכולים להוליד, והקב"ה

פריה ורביה כראוי אלא אף פרי בטנם יהיה מבורך.

גם הנשים לא יהיו עקרות

והנה, בשו"ת דבר יהושע (שם) ציין לרמב"ן עה"ת בפר' משפטים (כג, כה) דהעיקור בזכרים הוא רק מחלה משא"כ אצל נשים העיקור הוא קלקול באברי הזרע וההולדה, ועיי"ש דנפק"מ גבי סירוס בנשים ואכמ"ל, ועכ"פ מבורר דגם גבי הנשים מובטח שלא יהיו עקרות ויהיה להם נס נגלה שיזכו לכך [והעיר ידי"ג הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א שאצל שרה מובא שאפילו בית וולד לא היה לה, והיינו לא רק קלקול באברי הזרע וההולדה אלא לא היה כלל היכי תימצא ללדת, וצ"ע].

מדוע הדגיש הכתוב שרבקה היתה עקרה ולא יצחק

ומענין לענין אמרנו להוסיף עוד פרפרת בזה, דהנה בבראשית (כח, כא) כתיב "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ". וברש"י "ויעתר לו – לו ולא לה, שאין דומה תפלת צדיק בן רשע לתפלת צדיק בן צדיק לפיכך לו ולא לה". והנה איתא במדרש רבה בראשית (פ"י מה אות ה) שהאבות היו עקרים משום שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים וא"כ מדוע הכתוב מדגיש דוקא שרבקה היתה עקרה, נימא גם רבקה וגם יצחק. וי"ל דהנה בשו"ת דבר יהושע (שם) ביאר דעקר עדיף על עקרה, משום שבעקר הבטיחה התורה שאפילו אם ח"ו יהיה

להוליד ישא אשה שאינה בת בנים". ולכאורה הרמ"א כתב שנאמן האיש לומר שאינו מוליד וא"כ מדוע ישא אשה שאינה בת בנים, ועיין שם בביאור הגר"א (פ"ק כא) שכתב דישא אשה משום שאסור לעמוד בלא אשה. ולכאורה הו"ל להרמ"א לפסוק דלא ישא אשה כלל וכמש"כ בסי' קנד דהרי מכיר בעצמו שאינו בן בנים. ובחופשנו בספרן של צדיקים, ראינו בשו"ת דבר יהושע (ח"א סי' נג) אריכות בזה, וכתב בתו"ד דלשון הרמ"א לאו דוקא שהרי ודאי אסור לעמוד בלא אשה אלא הרמ"א מיירי התם במי שיש לו אשה ושהה י' שנים ולא ילדה בכה"ג בזקן ועקר א"צ לישא אחרת, אבל באין לו אשה צריך לישא אשה. ובתו"ד ציין להרא"ש בכתובות (פ"א סי' יב) דמשמע שסריס חמה פטור מלפרות ולרבות כלל. וכתב דיתכן וס"ל להרא"ש דדוקא זקן ועקר צריכים למצוא אשה דכמה נפקדו ע"י נס אבל סריס חמה לא מצינו שנפקדו ואם יפקדו יהיה נס נגלה חוץ מדרך הטבע. ועיין שם שציין לב"ח באה"ע (סי' קעב) דאנדרוגינוס אינו כסריס חמה אלא כעקר מחמת חולי ומהאי טעמא ס"ל להטור שחולץ יעו"ש. ועכ"פ הקב"ה מבטיח שלא יהיה עקרים בעם ישראל, ואף סריס חמה יוכל לישא אשה בת בנים דמובטח שלא יהיו עקרים. ועיי"ש ברש"י שכתב: "ולא יהיה בן עקר – שאינו מוליד", אולם עדיין לא מובטח שפרי בטנם יתברך (דוח קאי על אלו שמסוגלים להוליד) ועל זה באה התורה ומבטיחה דלא רק שיוכלו לקיים מצות

תפלתם להתקבל (אומנם ודאי שגם אצל נשים אם יזכו ויהיו להם בנים תלמידי חכמים זה רוחניות) עכת"ד. ומעתה מבואר דהפסוק מדגיש לנו שרבקה היתה עקרה, דצריכה זכות גדולה שתוסר ממנה העקרות, ולא זכות לזה אלא מכחו של יצחק שאף שהיה עקר אבל בזכות התפילה יכול היה לצאת מגדר של עקר, משא"כ רבקה. ומה שכתב רש"י דאינה דומה תפילה של צדיק בן צדיק לצדיק בן רשע, י"ל דכדי שרבקה תזכה לכזאת זכות לצאת מגדר של עקרה היתה צריכה להועיל לה זכות של אביה ולא עלתה לה הזכות בזה וכמו שכתב רש"י.

עקר אך אם יתפלל אל ה' יסור ממנו העיקור, וכדאיתא בבכורות (שם) ועיי"ש ברש"י כשתתפלל על הבנים תהיה תפלתך נשמעת, משא"כ נשים אין להם הבטחה שאם תהיה עקרה יסיר ה' את העקרות ממנה, דכיוון שהיא עקרה והיינו שנתקלקלו אצלה אברי הזרע והיא כמו איילונית, צריכה זכות גדולה לזכות שיסירו ממנה את העקרות, יעו"ש. והוסיף בזה ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א די"ל הטעם בזה כי האיש מצווה על פריה ורביה אם כן זה תפילה על רוחניות ולא שבה ריקם, ולנשים זה לא מצוה לכך לא חייבת

וכעת אסיים,

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

פרשת ראה

סימן נח

בדין כל תוסיף בישיבה בסוכה לאחר סוכות ובאכילת מצה לאחר הפסח

ב"ה מוצש"ק פר' עקב התשע"ו.

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס שלומכון ישגא לאורך ימים ושנים.

בדבר השאלה שהובאה בספר מרפסין איגרי שהקשו מהא
דבסימן תרסו כתב השו"ע דהרוצה לאכול בסוכה ביום
השמיני צריך לפחות בסוכה מקום ארבע על ארבע כדי שלא
יהיה נראה כמוסיף. ומאי שנא מהאוכל מצה לאחר הפסח,
דליכא כל תוסיף באוכל מצה לאחר הפסח.

שהרי לצורך כך צריך כוונה. אולם כדי
לבטל את "המיחזי" צריך לפחות מקום
ד' על ד'. אכן במצה לא שייך לטעות
ולומר שאחר הפסח האוכל מצה עובר
בכל תוסיף שהרי אוכלים מצה לאחר
הפסח ומדוע שנחשוש ל"מיחזי",
משא"כ סוכה כיון שיושב בסוכה לאחר
החג והעולם לא נוהגים לישב בסוכה
לאחר החג, יש מקום לחשוש ל"מיחזי"
ולכן יעשה מעשה המוכיח כדי לבטל
את "המיחזי", אף שגם אם לא יעשה

**בבאור כוונת השו"ע דאין
כוונתו שיעבור בבל תוסיף באוכל
בסוכה ביום השמיני**

הנה, המשנ"ב שם (ס"ק ה) כתב: "אבל
מוסיף ממש לא נקרא לעבור
עליו משום כל תוסיף כיוון דאינו
מתכוין לשם מצוה דשלא בזמנו בעי
כוונה להוסיף לכו"ע וכו' ". הרי
שהמשנ"ב כותב לנו במפורש דאין כוונת
השו"ע שבאמת יעבור על כל תוסיף,

זה הרי ששבת שמונת ימי החג כדינו והוסיף ושבבת יום תשיעי שהוא ודאי חול, אין זה נקרא מוסיף שהרי דרכו של אדם לשבות אף בחול. וכן אם אכל מצה שבעת ימי הפסח כדינו והוסיף ואכל מצה ביום התשיעי, אין בזה כל תוסף במצווה שהרי דרכו של אדם לאכול מצה אף בשאר ימות השנה וכו'. ומ"מ אם נתכוין לעשות דבר זה דרך קיום מצוה עובר בבל תוסיף וזהו שאמרו לעבור שלא בזמנו בעי כוונה" [העירני ידי"נ הרה"ג פנחס ליפקוביץ שליט"א דמדברי המאירי אולי יש להביא ראיה שס"ל כשיטת רבנו הגר"א זיע"א שיש מצוה קיומית כל ימי הפסח באכילת מצה, דאל"כ מה שייך כל תוסף הרי אין כלל מצווה לאכול מצה גם לא בשאר ימי הפסח, אלא ע"כ שס"ל שבשאר ימות הפסח יש מצוה קיומית].

כן לא עבר בבל תוסיף וכמו שכתב המשנ"ב. ובינותינו בספרים, ראינו שבעיקרי הד"ט (אוי"ה סי' יח אות סב) ביאר בשם הפחד יצחק דבאוכל מצה באסרו חג ליכא כל תוסף, משא"כ ביושב בסוכה, דבסוכה מיחזי כשאוכל, משא"כ מצה גם בשאר ימי הפסח אינו חובה לאכול, ומשום כך ליכא מיחזי דכל תוסף באיסרו חג יעו"ש.

לאו דב"ל תוסיף תלוי בכוונה

וידועים דברי המאירי בראש השנה כח, ב: "וכן כשם שמקיים את המצוה בלא כוונה, נקרא מקיים מצוה, כך המוסיף בלא כוונה עובר בבל תוסיף, ומכל מקום דוקא בזמנו אבל שלא בזמנו אינו עובר בבל תוסיף אלא בכוונה, וכיצד הוא דבר

וכעת אסיים ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת שופטים

סימן נט

**מדוע היה צריך לטלטל את דוד המלך אנג כיכר
או תינוק ולא אנג ספר תורה שהיה תלוי בזרועו**

ב"ה עש"ק' פר' ראה התשע"ה

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס מעתה ועד עולם.

איתא בגמ' בשבת (ל, א): "אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם הודיעני ה' קיצי וכו' אמר לו בשבת תמות וכו' שלח שלמה לבי מדרשא אנא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אנא רעבים. מה אעשה, שלחו ליה חתוך נבלה והנח לפני הכלבים ואביך הנח עליו כבר או תינוק וטלטלו וכו'". והקשה הנאון הצפנת פענח זיע"א דכיוון שספר תורה תלוי בזרועו של מלך, א"כ היה לו לטלטלו אנג הספר תורה מבלי להצטרך לכיכר או תינוק. והעירו על קושייתו, דכיוון שלמד באותה שעה ממילא לא היה תלוי על זרועו, וכן בשעת פטירתו לא היה ספר תורה תלוי בזרועו. וכתבתם לבאר קושיית הצפנת פענח דכיוון דלא היה כתוב בו כל התורה כולה ממילא לא למד בו כל הזמן, והיה תלוי על זרועו גם בשעה שנפטר וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, ונראה ליישב בח' אופנים בע"ה.

דהנה הרמב"ם בפ"ז מהלכות ספר תורה הלכה ב כתב: "המלך מצווה לכתוב ספר תורה אחר לעצמו וכו' וזה שנכתב לו אחר שמלך יהיה עמו תמיד, אם יצא למלחמה ספר תורה זה עמו, נכנס והוא

מהרמב"ם משמע שספר התורה לא היה מונח על זרועו של המלך בהשקפה ראשונה כפי הנראה היה מקום ליישב בזה בע"ה,

ומשיב זיע"א והוא מביאה בשם התפארת הגרשוני (לגאון רבי גרשון פוזנר זצ"ל) וכתב על זה דהיא קושיא גדולה. וכתב לתרץ השואל ומשיב זיע"א דאונן בשבת אסור בדברי תורה וספר תורה של מלך אסור לקרוא בו להדיט, ושלמה היה אז אונן ואסור בדברי תורה, ושוב לא היה יכול לטלטל את ספר התורה (עיין ברכת אהרן מאמר קמח אות ג משי"כ לדחות ראייתו ואכמ"ל), ועיי"ש עוד משי"כ ליישב בזה. והוסיף ידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א עוד ציונים בזה: "ע"ע דעת תורה למהרש"ם (או"ח סי' שיא) ושו"ת דודאי השדה (סי' ה) וגשם לדודאים שם. ושו"ת מי יהודה (או"ח סי' מו) ומאור ישראל (שבת ל, א) ושו"ת מעט דבש (ה"א סי' יג) ועוד".

יתכן ובשבת לא היה תלוי בזרועו

באופן שלישי תירץ ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א דאפשר לומר דבשבת המלך אסור ללבוש ספר תורה על זרועו שמא ייצא בו ויעבור על איסור הוצאה, ולא מסתבר דחשיב כמלבוש. אולם י"ל דחשיב כתכשיט, וצ"ע.

כיוון שדוד המלך ידע יום מותו הסיר את הספר מזרועו

בספר שפתי צדיק (פי' שופטים אות כה) כתב שכיוון ששמע דוד המלך ע"ה מפי הקב"ה שיסתלק בשבת אז לכן כבר הסיר את הס"ת מזרועו לפני כן, ומיושבת קושיית הצפנת פענח. והעיר ידי"נ הרה"ג מנחם פנחס שטיבל שליט"א, דצ"ב וכי בכל השבתות הוריד

עמו ישב בדין והוא עמו, מיסב והוא כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו". והשמיט הא דמובא בגמ' בסנהדרין (כא, ב) דנכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו וכו'. ותמה הכסף משנה כבר בזה ונשאר בצ"ע. והלחם משנה בפ"ג מהלכות מלכים ה"א כתב ליישב: "אלא ודאי דמתניתין הודיענו דלאו כמין קמיע ממש קאמר אלא כיוון שבכל אלו המעשים היא עמו הוה ליה כאילו תלויה בזרועו". וראה בחידושי הר"ן כאן: "ואפשר נמי דהיא עמו, היינו אדם אחר היה מוליך לפניו, וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות מלכים" וע"ע בתשובות הרדב"ז (אלף תמה) שמה שלא הזכיר הרמב"ם שהייתה עשויה כמין קמיע, משמע דס"ל שהיה ס"ת רגיל והיו נושאים אותו לפני המלך. ולפי"ז אתי שפיר מה ששאל שלמה המלך את חכמים, מה לעשות עם אביו המוטל בחמה, וכיצד לטלטלו. דבאמת לא היה מונח על זרועו ספר תורה, וכמו שפסק הרמב"ם דאין ספר תורה תלוי בזרועו כפשוטו, ואזלא לה הקושיא נוידי"נ הגרא"י אוהב ציון שליט"א הוסיף שכן מצא לרבינו המאירי בספר קרית ספר (מאמר ד ח"א) שכתב דאינה עמו ממש אלא במחיצתו. ועיין בספר שמו יצחק (מערכת ס אות מד) ובשו"ת דברי חן (סי' י) ואכמ"ל].

שלמה המלך היה אונן ואסור בדברי תורה ולכן לא היה יכול לטלטל את הספר

והנה קושיא זו מובאת כבר ביוסף דעת (י"ד סי' שצט) להגאון השואל

בס"ד בשו"ת יעלת חן או"ח ריש סי' כח
(בהערה עמ' פו)."

אין ראוי להשתמש בספר תורה בכדי לטלטל

באופן שביעי תירץ ידי"נ הגרא"י אוהב
ציון שליט"א: "וכעת נ"ל דשמא
אין ראוי להשתמש בס"ת בכדי לטלטל
המת ואפילו צדיק וקדוש כדוד המלך ע"ה,
כיוון דאיכא דרכא אחרינא וספר תורה
נועד רק לשימוש הלימוד בו ותו לא".

איכא איסור לועג לרש בהולך עם ספר תורה ליד המת

באופן שמיני כתב ליישב ידי"נ הגרא"י
אוהב ציון שליט"א: "עוד נ"ל
בס"ד, כי אליבא דחד שיטה ברמב"ם יש
איסור לועג לרש בהולך עם ס"ת ליד
המת, אפילו אינו קורא בו, וכלשון הגמ'
(ברכות יח, א): 'וספר תורה בזרועו' (וכנראה
לא גרסי' שם וקורא), וכדמוכח לשון הרמב"ם
(פ"י מס"ת ח"ו) וע"ש בכס"מ וב"י וב"ח
יו"ד (סי' רפב) וע"ע ברמב"ם (פ"ד מאכל
היי"ג) ולח"מ שם. ותשובות נובי"ת (או"ח
סי' קטו) ושלחן גבוה (יו"ד סי' שסז סק"ו) ונהר
שלום (רי"ם מה) ושו"ת תורת רפאל (ח"ג סי'
ב) וחדושי רי"ח מייזליש ועינים למשפט
(ברכות שם) ועוד. ומעתה בודאי דמיד לקחו
הס"ת מצד 'לועג לרש', ואע"פ דדוד מלך
ישראל חי וקיים, מ"מ דינא דלועג לרש
גם קיים, כמבואר בתוס' ב"ק טז, ב (ד"ה
שהושיבו) וע"ש בנימוק"י".

כי חשש ליום מיתתו, עכת"ד. אכן י"ל
דאף כי בגמ' בשבת (ל, ב) מבואר שאין
יודעים את יום הפטירה, אך שאני צדיקים
וכמו דוד המלך ע"ה שלהם ידוע יום
פטירתן וכמו שהביא במגדים חדשים (שבת
עמ' פז מדפי הספר טור א) ראייה מהירושלמי
בראש השנה (פ"א ח"א) דדרשו על הפסוק
בשמואל (ב, ז, יב): "כי ימלאו ימיך וכו'
אמר לו הקב"ה דוד ימים מלאים אני מונה
לך, איני מונה לך ימים חסרים" ופירשו
שהבטיחו לו לחיות שבעים שנה מלאים
ואם כן יכול לדעת גם יום מיתתו יעו"ש
וממילא הוריד את ספר התורה מזרועו
בערב שבת.

את ספר התורה הרימו מיד וממילא דנו אם אפשר לטלטל על ידי ככר או תינוק

באופן חמישי תירץ ידי"נ הגרא"י
אוהב ציון שליט"א דכשנפל
דוד והיה מוטל, נתעורר הספק על
טלטולו עד שנתברר העניין של אגב
ככר או תינוק, ובינתיים בודאי הרימו
הס"ת שלא יהיה מוטל בבזיון, וכן
כתב ליישב הרב תולדות זאב פרנק
(שבת עמ' קעה).

גם על ידי ספר תורה אפשר היה לטלטל את דוד המלך

באופן שישי כתב ליישב ידי"נ הגרא"י
אוהב ציון שליט"א: "אי נמי
נקטו ככר או תינוק דברים המצויים,
וה"ה ס"ת וכל מידי דחזי וכן ביארתי

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת כי תצא

סימן 8

האם יש איסור להישבע שבועת אמת

ב"ה ב' אלול התשע"ה

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
שלומכון ישגא, בברכת שנה טובה וכתובה וחתימה טובה.

שאל נשאלנו כמה שחקשו בספר מרפסין איגרי מהא דשנינו
בגמ"סין (מה, ב) דאדם שמצא מציאה אינו נשבע לבעלים
שהחזיר האבירה בשלמותה מפני תיקון העולם, שאם יצטרך
להישבע הרי אין לך אדם שמטפל במציאה ומחזירה. ולכאורה
ממ"נ אם יודע בוודאות שהחזיר את האבירה בשלמותה, נימא
דישבע שחרי נשבע על האמת.

חסידים (לגאון עוזינו בעל הפלא יועץ זיע"א)
מובא שאם חושדים אותו כמה שאין בו
ישבע לאפוקי נפשיה מחשדא משום
והייתם נקיים מה' ומישראל, אך זה ודאי
שלהכניס את עצמו לחשד כזה שמא
יצטרך להישבע, אינו מחוייב ואם יחייבו
אותו להישבע יגרם קלקול לעולם ולא
ירצו לקיים מצות השבת אבירה וכו'.

**בירושלמי מובא שאין אדם מחוייב
להכניס עצמו לידי חיוב שבועה**

ומה שכתבנו בסברא שאין אדם מחוייב
להכניס את עצמו לחיוב שבועה,

**אין נשבעין על השבת אבירה
דעל ידי כך יגרם קלקול לעולם**

ובהשקפה ראשונה אמרנו ליישב דאף
אי נימא דאכן מותר לאדם
להישבע על האמת (וכמו שנכתוב בזה לקמן
בע"ה) אך זה ודאי דאין אדם מחוייב
להכניס את עצמו לחיוב שבועה בגלל
שקיים מצות עשה. ואם כן, אם אדם
משיב אבירה, וכעת יבוא ויטען הבעלים
טענה כנגדו ויצטרך בגלל זה להישבע,
לא ירצה להחזיר יותר אבירה ואז יגרם
קלקול לעולם. ואף שבספר יעלוז

מלישבע אפילו באמת שאלך עיירות היו לינאי המלך וכולם נחרבו בשביל שהיו נשבעים שבועות אף על פי שהיו מקיימים אותם". וא"כ מבואר דאף שבועת אמת יזהר מלהישבע. וראה מור וקציעה (כאן) שמקור השו"ע מהמדרש רבה ריש פר' מטות יעו"ש.

בדברי הרב התעוררות תשובה דעל שבועת אמת אין צריך להפסיד ממונו

ואולם בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ד סי' קיג) כתב שעל שבועת אמת מותר לו להישבע ואינו צריך להפסיד ממונו בשביל זה, שהרי התורה חייבה שבועת מודה במקצת ושבועת השומרים, ואם יחול עליהם עונש האין חייבה התורה בשבועה אשר יקבל עליה עונש. אלא מוכרח שאלו הם שבועות שיכולים להישבע עליהם בהיתר גמור, ומה שכתב מרן השו"ע כוונתו לסתם שבועות שנשבעו להבא ולא שנתחייבו להישבע בבית דין ועיי"ש בעקבי סופר מה שציין בזה. נראה עוד מש"כ בשו"ת חת"ס אה"ע ח"א סי' קלג סוף אות ה' ששבועת אמת היתר גמור הוא אלא יש להיזהר בזה יעו"ש. אכן מסתבר שגם הרב התעוררות תשובה זצ"ל יודה שאין על אדם חיוב להכניס את עצמו לחיוב שבועה, וכמש"נ.

מחמת חומר חיוב שבועת שוא פמרו גם מלהישבע שבועת אמת

ומה שהבאתם לתרץ בשם ת"ח גדולים עפ"י הגמ' בשבועות (ל"ט, א) ששבועת שוא חמורה עד

כן איתא בירושלמי בשבועות (פ"ו ה"ה): "בין זכאי בין חייב, לשבועה לא תיעול". ועיי"ש בפני משה שפירש שלא תכניס עצמך לשבועה אפילו אתה סבור להיות זכאי יעו"ש. וא"כ אם יצטרך להישבע לבעל האבידה, לא ישיב ויתקלקל העולם.

אם דרכו לוותר על שלו ולא להישבע שבועת אמת מותר לו להימנע להשיב אבידה

והנה קושיא זו הובאה בהר צבי עה"ת (פרי כי תצא ד"ה לא תוכל להתעלם) ושם תירץ הגרצ"פ זצ"ל עפ"י הגמ' בבבא מציעא, כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר. ולפי זה אדם שדרכו לוותר על שלו ולא להישבע שבועת אמת, מותר לו להימנע מלהשיב אבידת חבירו יעו"ש שכתב שכן תירץ המהרי"ל דיסקין. ובינותינו בין הספרים, ראינו שדן בזה בשו"ת הגר"ש איגר בכתבים (סי' מד) וז"ל: "אומר אני לא יהיה חשש זה של המוצא שחושש ועולל עליו בעל אבידה להשביעו אלא ספק השקול, וודאי כל שאינו ברור לו שיגיעהו דבר שאינו לפי כבודו מחוייב הוא להשיב דאין זה ספק ממונא אלא ספק איסורא ולחומרא וכו'". עוד כתב שם דע"כ לא פטרה התורה אלא היכי שמיד יחולל כבודו אבל היכי שלא יגיעהו שום קלון רק לאחר זמן, לא. ועיי"ש שפלפל בסברא זו.

אף שבועת אמת יש להיזהר מלהישבע

והנה השו"ע באו"ח (סי' קנו סעי' א) פסק: "וישא ויתן באמונה ויזהר מלהזכיר שם שמים לבטלה, שבכל מקום שהזכרת השם מצויה מיתה מצויה. ויזהר

למאוד ולכן נזהרים אפילו מלהישבע שבועת אמת, ובכדי שלא יכנסו לנסיון אז פטרו אותנו מחיוב שבועה. יש להוסיף נופך לדבריהם בע"ה, דהנה התבואות שור (בהידושיו לשבועות למ, א) כתב שהטעם לאיסור להישבע באמת הוא משום עונש שבועה על המשביעו חינו, ומה שאמרינן בגמ' שכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כולו, קאי איום זה גם על שבועת אמת יעו"ש. וא"כ הגמ' קאי הן על שבועת שוא והן על שבועת אמת. והנה יש להאריך בכל זה במחלוקת הרמב"ם (סה"מ מצ' ז) והרמב"ן (שם סהמ"צ) אם איכא מצוה להישבע בשם ה' במקום הצורך או שזהו רשות, וראה שו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' נב) ואכמ"ל בזה כעת.

וכעת אסיים, ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

פרשת כי תבוא

סימן סא

אם אפשר להתפלל על דברים שהם נגד הטבע

ב"ה יום רביעי יח אלול התשע"ה

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
שלומכון ישגא בברכת כתיבה וחתימה טובה ושנה טובה ומבורכת מלאה
שמחות וישועות.

כתיב בפר' כי תבוא (כה, ח): "יצו ה' אותך את הברכה
באסמך ובכל משלח ידך". והנה בספר מרפסין איגרי הקשו
מהא דאיתא בבבא מציעא (מב, א): "תנו רבנן, תחולך למוד
את גרנו, אומר: 'הי רצון מלפניך ה' אלוקינו שתשלח ברכה
במעשה ידינו'. תתחיל למוד, אומר: 'ברוך השולח ברכה בכרי
הזה'. מרד ואחר כך בירך, הרי זו תפילת שוא, לפי שאין
הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד ולא בדבר
המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר 'יצו ה' אתך את
הברכה באסמך' ". ומבואר דכל זמן שלא ניכר לעין יכול
אדם לבקש ולהתפלל גם על דברים שהם נגד הטבע. ומאידך
בגמ' בברכות (נה, ב) איתא: "היתה אשתו מעוברת, ואמר יהי
רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא". והביאור הוא
דאף שאינו ניכר לעין אם מעוברת זכר או נקבה, מכל מקום
הרי זו תפלת שוא לפי שהוא מתפלל על שינוי נגד הטבע.
ומאי שנא מהמתפלל שהתבואה תירבה והלא המתפלל על
שינוי הטבע הרי זו תפלת שוא, וצ"ע.

הערה בפסקי מרן השולחן ערוך בגידול תבואה ובתפילה על העובר

איתא בירושלמי בברכות (פרק ט הלכה ג): "אמר יהודה בן פזי אף היושבת על המשבר יכול להשתנות על שם הנה כחומר ביד היוצר", וכתבתם ליישב עפ"י הירושלמי שאפשר להתפלל שאשתו תלד זכר ואין זו תפילת שוא כי אנחנו כחומר ביד היוצר יעו"ש. ולכאורה היה מקום להעיר בזה, ובהקדם בע"ה. דהנה מרן בשולחן ערוך (אוי"ה סי' רל סעיף א) פסק: "המתפלל על מה שעבר כגון שנכנס לעיר ושמע קול צוחה בעיר ואמר יהי רצון שלא יהא קול זה בתוך ביתי או שהיתה אשתו מעוברת אחר ארבעים יום לעיבורה ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זה תפילת שוא וכו'". ובסעיף ב' פסק מרן: "הנכנס למוד את גרנו ואמר יר"מ ה' אלוקי שתשלח ברכה בכרי הזה. התחיל למוד ואמר ברוך השולח ברכה בכרי הזה. מדד ואח"כ בריך הרי זה תפילת שוא שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין". ומבואר שהשו"ע פסק שלהתפלל על העובר לאחר ארבעים יום שיהיה זכר זוהי תפילת שוא, אכן גבי תבואה עד שהתחיל למוד יכול להתפלל אף שכבר גדלה התבואה דאין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, וא"כ הקושיא מתחזקת דלכאורה סתרי אהרדי פסקי מרן השו"ע. דמאי שנא המתפלל על העובר דתפילתו תפילת שוא שהרי מתפלל על שינוי הטבע, מלהתפלל על התבואה שגם היא

תפילה על שינוי הטבע, וצ"ע. אכן, זה ודאי דאי אפשר ליישב כפי הירושלמי, שהרי מרן השו"ע בהכרח לא פסק כהירושלמי (וכתבתם לנו שכוונתכם לציין רק שלפי הירושלמי אפשר להתפלל שאשתו תלד זכר אך זה ודאי שהירושלמי לא יתירץ לגמרי את הקושיא שהרי לפי חבבלי והשו"ע אכתי קשיא).

התרבות התבואה אינה בניגוד לטבע

עוד כתבתם שתירצו שאף שהתרבות זו של תבואה היא בניגוד לטבע, מכל מקום הוא דבר שנעשה בעולם ויש מקרים שהקב"ה הבטיח שתחול ברכה כזו בתבואה, עכ"ד. ובחפשנו בספרים, ראינו בספר דף על הדף (ברכות נד, א) שצינו לספר מרפסין איגרי והביאו שם מש"כ ליישב מורינו ורבנו הגר"ח קניבסקי שליט"א דתפילה על ריבוי התבואה אינה תפילה על שינוי הטבע, שכן הקב"ה ברא טבע שתבואה עשויה להתרבות, עכ"ד. וא"כ התרבות זו של תבואה היא אינה בניגוד לטבע אלא התבואה טיבעה שעשויה להתרבות וחלה הברכה בעת שסמויה היא מן העין.

איכא חילוק בין ברכה לתפילה

וכפי הנראה יש ליישב באופן נוסף, דהנה זה לשון המשנה בברכות (שם): "יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא". ומאידך לשון הגמ' בבבא מציעא (מב, א): "יהי רצון שתשלח ברכה במעשה ידינו". וחלוק לשון שתלד מלשון שתשלח ברכה, והוא בהקדם על פי מש"כ מרנא הכהן הגדול מאחיו רבנו החפץ חיים זיע"א

לברכה כל עוד היא סמויה מן העין, שפיר יכול לבקש ברכה מהקב"ה על זה ואף שאם תתרבה התבואה הוא ענין ניסי אבל הנס בא כתוצאה מהברכה והיא ההנהגה הממוצעת.

איכא חילוק בין נס דרך הטבע לנס שלא בדרך הטבע

ועוד יש ליישב באופן קצת אחר עפ"י מה שיסד לן הבכור שור בחידושיו על מסכת שבת (כא, ב). דהנה, כתב הרמ"א (או"ח סי' פז סעי' ד): "ואומרים על הניסים בחנוכה ובפורים קודם ועל הכל וכו' ואם לא אמר אין מחזירין אותו וכו' ומכל מקום יכול לאומרו בתוך הרחמן, ויאמר הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כמו שעשה בימים ההם וכו' והכי נהוג". והקשה הבכור שור: "קשה לי דודאי מוכח בפרק הרואה דף ס דאין להתפלל שיעשה לו נס וכו' דהכי אמרינן בגמרא אמתניתין דהמתפלל יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זה תפלת שוא". ותירץ: "עוד יש לחלק בין ניסים של טבע העולם שמלחמות החשמונאים משמע שהיה ניסים דרך טבע העולם, מה שאין כן להחליף נקבה שתעשה זכר הוא נס שלא בדרך טבע העולם כלל וכיוצא בזה הוא תפלת שוא, וצריך להיזהר שלא יתפלל שיעשה לו היוצא מטבע העולם". ומבואר דחלוק נס שהוא של טבע העולם לבין נס שהוא מחוץ לטבע העולם, וא"כ לגבי התרבות התבואה י"ל שהוא נס שאינו מחוץ לטבע העולם משא"כ תפילה שתלד אשתי זכר.

בספרו נפוצות ישראל (פרק ה ומודפס בסוף ספרו שם עולם): "ודע עוד דיש שלשה מיני הנהגות שהקדוש ברוך הוא מנהיג בהן עולמו: אחד – הנהגה טבעית שהקדוש ברוך הוא מנהיג בה תמיד כל העולם, דהיינו שנותן מטר על פני האדמה, ומוציא לחם מן הארץ, ומצמיח חציר לבהמה, וכל ענינים כהאי גוונא. ואחד – הנהגה ניסית שהיא למעלה מדרך הטבע לגמרי, כמו שהיה בעת יציאת מצרים ובקיעת הירדן וכל כהאי גוונא, כמו שמפורסם בתורה ונביאים וכו'. ויש הנהגה ממוצעת בין נס לטבע, דהיינו מידת הברכה, שנס נקרא דבר חדש ממש, והנהגה זו איננה חדש ממש רק שנשלח ברכה במעשה ידיו ומתרבה הדבר מאוד מאוד (וכמו שאמרו חז"ל (בבא מציעא מב) במודד מעשר שצריך לומר יהי רצון שתשלח ברכה בכרי הזה). או שמזדמנים לו כל האמצעים הצריכים לו לעסק הזה אף שאינו בדרך הטבע ממש, ועל ידי זה מצליח בהעסק וכו' ואף שעל פי האמת ההזדמנות הוא ענין ניסי, אבל לא מנכר לכל, וכל זה נכלל בכלל ששורה מדת הברכה על העסק הזה. והנה ענין הברכה איננה ענין ניסי, רק שמורה על השגחת השם (ותדע שאילו ברכה היה בכלל נס, האיד כל אחד מתפלל ומבקש: 'שים שלום טובה וברכה וכו' , והוא נס גמור איננו מצוי רק ליחידי הדור וכו') " עכת"ד הקדושים. ומבואר דחלוק ענין של ברכה מתפילה. דלהתפלל על אשתו שתלד זכר לאחר שכבר עברו ארבעים יום, תפילה זו היא בגדר של תפלת שוא שהרי הוא נס מחוץ לטבע, אולם להתפלל שיזכה

היתה לפנינו אלא שכתוצאה מהברכה נתווספה התבואה אך אין הברכה יצרה יש מאין אלא רק נתווספה התבואה מכח הברכה. ובתו"ד הביא מש"כ החידושי הרי"ם זיע"א בבאור דברי הט"ז, דבנס חנוכה ע"כ היה רק ברכה ולא נס ואותו שמן זית נתווסף ונעשה הרבה יעו"ש. וא"כ שאני תפילה שתלד זכר דהתפילה היא על שינוי הטבע מתפילה שהתבואה הנמצאת לפנינו תתווסף.

התפילה על התבואה שתתרבה באיכות ולא בכמות

ובאופן נוסף יש ליישב עפ"י מש"כ המאירי בתענית (שם): "ההולך למוד את גרונו אומר יהי רצון שתשלח ברכה במעשי ידי ולא שירכו הפירות אלא שיצליח בהם לסחורתו וכו'". ומבואר דמתפלל שהתבואה הזאת שהולך למוד תהיה טובה שיצליח בה לסחורתו. והיינו דאינו מתפלל שתתרבה בכמות אלא שתתרבה באיכות, ואתי שפיר הכל.

וכעת אסיים,

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה
רועי צבי תמיר

שאני תרומות ומעשרות משאר הנהגות בבריא

עוד יש ליישב בע"ה דהנה הרמב"ם (פרק י מהלכות ברכות הלכה כב) כתב: "ההולך למוד וכו' התחיל ללמוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי זה וכו'". ובכסף משנה כתב: "וכתב הריטב"א פירוש ברכה שלימה בשם ומלכות. ודעת הרמב"ן שלא חייבו ברכה זו אלא בהולך להפריש תרומה ומעשרות שהבטיח הקב"ה בברכתו עליהם שנאמר והביאו את המעשר וכו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די, וע"כ תקנו בו ברכה זו לומר שהבטחתו של הקב"ה קיימת ואין זו ברכה לבטלה". ומבואר דתרומות ומעשרות שאני, דזוהי הבטחה מהקב"ה ואין להקיש מהנהגה זו לשאר הנהגות.

התבואה נתווספה מכח התפילה

ובאופן נוסף יש מקום ליישב עפ"י מש"כ הכלי חמדה (פרי ויקהל עה"פ והנשאים עמ' קנז) דהתבואה בראשיתה

פרשת נצבים

סימן סב

בבאור הענין כשהשמש והירח אינם רוצים להאיר

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס בברכת חודש טוב ומבורך, שיהיו אצלכם שמחות
וישועות גדולות.

הנה, על הפסוק: "העידותי בכם היום את השמים וכו'" (דברים ל, יט) פירש רש"י: "דבר אחר העידותי בכם היום את השמים וכו' אמר להם הקב"ה לישראל, הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שינו את מידתם, שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם וכו' ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות, לא שינו את מדתם. אתם שלא זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות על אחת כמה וכמה". והבאתם שהעירו מהא דאיתא בגמ' בנדרים (לט, ב) וב"ה בסנהדרין (קי, ב) דבאשר השמש והירח יצאו במחלוקת קרח ועדתו ואמרו לקב"ה שאם אינו עושה דין לבן עמרם על שביזוהו אין אנו מאירים, ורק עליהם הקב"ה חיצים. אלמא דכשמשנים מדתם נענשים השמש והירח, וצ"ע.

מחמת כבודו של הקב"ה לא רצו להאיר לעולם	יום ויום) שאינם רוצים לצאת מפני שמשותחים להם עובדי כוכבים עד שמורים בהן חיצים יעו"ש. וא"כ אדרבה מחמת כבודו של הקב"ה לא רוצים השמש והירח להאיר עד שיורה בהם
והנראה ליישב בזה בע"ה, דכבר רמז בזה המפרש בנדרים (ד"ה ובכל	

אין צריכים השמש והירח להאיר עוד ולכן אספו נגהם, משא"כ במחלוקת קרח ועדתו לא היה להם לתבוע עלבוננו של מקום אף שעשו כן לכבודו של הקב"ה. ועוד י"ל דבאמת לא הפסיקו להאיר אלא רק נתמעט אורם, וכיוון שלא שינו ממעשה בראשית לא הוצרך הקב"ה לירות בהן חיצים, ושור"ר בספר הללי נפשי על מגילת אסתר (ד, א) שעמד בזה ועיי"ש מש"כ בזה.

כיוון שאומות העולם עובדים לשמש נתמעטה אורה

והנה על הפסוק בדברים "וחרה אף ה' בכם" (יא, יז) כתב התפארת יהונתן: "ונראה דמצינו במחקרים דמימים קדמונים היה שפע רב לחמה יותר מעת עתה, דהיתה מאירה בזיו תוארה כמו אבנים ומרגליות טובות, משא"כ לעת עתה ע"י דעבדו לעבודת אלילים לחמה" ומבואר דנתמעטה החמה בעקבות עבודת האלילים, וצ"ע. וי"ל דבאמת לא נתמעטה אלא שאנחנו מקבלים פחות שפע כתוצאה מהחטאי אומות העולם ודו"ק.

וכעת אסיים,

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

הקב"ה חיצים, אבל החץ אינו בגלל עונש על חטא אלא החץ בא למנוע מהם לא להאיר בגלל כבודו של הקב"ה.

בזמן אסתר המלכה לא האירו השמש והירח

איתא במדרש רבה אסתר (פרק ז אות יד): "ולא שמעו לדברי מרדכי והלכו כולם לבית המשתה וכו' מיד עמד השטן והלשין עליהם לפני הקב"ה ואמר לפניו רבוננו של עולם עד מתי תדבק באומה זו שהם מפרישים לבכם ואמונתם ממך, אם רצונך אבד אומה זו מן העולם כי אינם באים בתשובה לפניך וכו' מיד יצאה התורה בבגדי אלמנותה ונתנה קולה בבכי וכו' וגם מלכי השרת צעקו וכו' אם ישראל בטלין מן העולם אנו למה אנו צריכין בעולם, כיוון ששמעו חמה ולבנה כך, אספו נגהם שנאמר: 'אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם' ". ולכאורה חזינן דכאן כשאספו השמש והירח נגהם לא ירה בהם ה' חיצים משא"כ במחלוקת קרח ועדתו ירה בהם חיצים, וצ"ע. וי"ל דכיון שכל העולם נברא בשביל התורה (שבת פה, א) ממילא אם יתבטל העולם

פרשת וילך

סימן סג

אמאי בפרשת הקהל מותר למלך למחול על
כבודו ואילו במצות חליצה אינו יכול למחול
על כבודו

ב"ה אור לכ"ב מר חשוון התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס בברכת חורף בריא לכם ולכל הנלוים עמכם.

כתיב בפר' וילך (דברים לא, יא): "תקרא את התורה הזאת נגד
כל ישראל באזניהם". וציינתם שבספר מרפסין איגרי
(בפרשתנו) הקשו מהא דאיתא בגמ' בסוטה (מא, א) כי אף
שהמלך קורא בישיבה את פרשת הקהל, שיבחו חכמים את
אגריפס על שעמד. ואף שמלך שמחל על כבודו אין כבודו
מחול, אך לצורך מצוה שאני ושכן פסק הרמב"ם בפ"ג
מהלכות חגיגה ה"ג. וצ"ע מהא דאיתא בגמ' בסנהדרין (יח, א)
שמלך אינו חולץ ליבמתו משום שגנאי הוא לו שיבמתו צריכה
לדוק בפניו, ולא קי"ל כרבי יהודה שמצוה שאני (כמבאר בגמ'
שם יט, ב) ויכול לחלוץ לה, והרמב"ם בפ"ג ממלכים ה"ג פסק
בחכמים. וא"כ מאי שנא פרשת הקהל שמותר למלך למחול
על כבודו מחליצה שאסור למלך למחול על כבודו, עכת"ד.
ויש להוסיף, דהרי מבואר בתוס' בובתים (טז, א ד"ה מיושב)
שמלך יכול למחול לגבי מצוות, ומאי שנא מחליצה.

על בזיון אין המלך מוחל

וכתבתם ליישב: "ולענ"ד י"ל בס"ד
שעמידה במקום ישיבה הינה
פחיתות כבוד, אך אין בזה בזיון וגנאי
ובזה המלך יכול למחול על כבודו מפני
המצוה ולעמוד בעת קריאת התורה ולא
לשבת. מה שאין כן יריקה של אשה
במעשה חליצה הינה בזיון וגנאי גדול
למלך ואף משום המצוה אין המלך יכול
למחול על כבודו ולכן לא חולצין למלך".
והנה זכותם לכוון בדעתכם הגדולה
להר"ן בסנהדרין (יט, ב ד"ה מצוה שאני)
שעמד בזה וז"ל: "ואע"ג דאמרינן בסוף
סוטה גבי אגריפס המלך שקרא בעמידה
ושבחוהו חכמים, אע"ג דכתיב שום תשים
שתהא אימתו עליך מצוה שאני, אלמא
רבנן מודו במצוה, היינו דוקא בעמידה
דליכא בזיון כולי האי ובהא אפילו רבנן
מודו, אבל בחליצה ויבום איכא זילותא
טפי". ועיי"ש עוד מש"כ ליישב בזה.

חילוק בין בזיון הניכר לבזיון שאינו ניכר

ובחופשנו בין הספרים, ראינו
שבשאלה זו עמד
המהר"י עייאש זיע"א בספרו על
הרמב"ם לחם יהודה (ה'י מלכים כא) וכתב
בתו"ד לחלק דגבי חליצה הוי בזיון
בפועל והבזיון ניכר ונראה לעין כל
ובכהאי גוונא אין חילוק בין מצוה
לרשות יעו"ש.

קריאה במעומד אינה בזיון למלך

ובינותינו עוד בזה, ראינו שבשו"ת
דברי מלכאל ח"ב (סי' עג)

גם עמד בשאלה זו וחילק בין קריאה
דמעומד שאינה בזיון ואדרבה בעמידתו
מכבד את התורה אשר כולנו חייבים
בכבודה, משא"כ חליצה שרוקקת בפניו
והוי בזיון אינו יכול למחול וכדקיי"ל
גבי רב שמחל על כבודו דמ"מ דרך
בזיון אסור (ראה יו"ד סי' רמב סעי' לב),
ועיי"ש שהאריך בזה כידו הטובה.

בקריאה במעומד איכא כבוד הציבור

עוד כתב ליישב ידי"ג הרה"ג מנחם
פנחס שטיבל שליט"א דבמלך יש
גם כבוד המצוה וגם כבוד של כל כלל
ישראל שאין המלך יושב כשעם ישראל
עומדים, משא"כ שהמלך ימחל בשביל
היחיד לא מהני מחילה. והביאור בזה
דכבוד המלך זה כבוד כלל ישראל, ולכן
כלפי היחיד אומרים שעל זה לא ראוי
למחול אבל כשכל כלל ישראל נמצאים
המלך יכול למחול על כבודו שהוא
כבוד בשבילם, וצ"ע.

קריאה במעומד הוי כעין הכנה ובבואה לכבוד השי"ת

ידי"ג הגרא"י אוהב ציון שליט"א כתב
ליישוב באופן נוסף: "עוד יש
ליישוב (ע"ד ההריפות) כי הנה הסיבה
דמלך אין יכול למחול על כבודו, משום
שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא
אימתו עליך, וכך היא מצות המקום (ולא
דמי לכבוד חכם, דתורה דיליה היא, ועיין תוסי
פנהדרין יט סוף ע"א בהגדרת החילוק היטב).
אכן קריאת פרשת הקהל היא בעזרה
משום שיש בו השראת שכינה ותוספת
יראת שמים (ועיין תוסי בבא בתרא כא, א

ד"ה כי משם הו"ל). ונקדים מ"ש הרמ"א (או"ה סי' צה) משם בנימין זאב שאין לאדם לנשק בניו הקטנים בבית הכנסת, להראות שאין אהבה כאהבת המקום. ומעתה י"ל דכבוד מלך, הוי כעין הכנה ובכבואה לכבוד השי"ת מלך מלכי המלכים, וכעין כיבוד אב ואם דהוי הכנה לכבוד ה' (וכן כבוד אה גדול אטו אב ואם) וכן על זה הדרך, וע"כ כשנמצא המלך בבית המקדש יש לנהוג האימה בעיקר כלפי השי"ת וע"כ המלך דעביד עובדא בנפשיה ועומד ומדגיש בזה את עוצמת השראת השכינה שבמקום ואימת שכינה עליו (עיין לשון תוס' סוטה מא, ב ד"ה מצוה שאני ודו"ק) וכתבתי לחדודא".

וכעת אסיים,

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

פרשת האזינו

סימן סד

בבאור מאמר חז"ל טוב שברופאים לגיהנום

בס"ד כה שבט התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכט"ס באהבה רבה.

הנה בפרשה כתיב: "ואני ארפא" (דברים לב, לט). ושאלתם מהא
דאיתא בסוף קידושין (פב, א): "טוב שברופאים לגיהנום".
דלכאורה כתבו הפוסקים שנתנה התורה רשות לרופא
לרפאות ומצוה היא ובכלל פיקוח נפש הוא, ואם מונע
לרפאות הרי זה שופך דמים (וכדפסק מרן בשו"ע יו"ד סי' שלו סעי'
א) ומה כוונת הגמ' דטוב שברופאים לגיהנום.

במעמא אמאי טוב שברופאים יורש גיהנום

וראה ילקוט שמעוני ריש פר' צו על
הפס' היא העולה על מוקדה, דאמרו
חז"ל כל המתגאה אינו נידון אלא באש,
שנאמר היא העולה, זה המתגאה סופו
יהיה על מוקדה. וביאר הפנים יפות (ריש
פר' צו) עפ"י הגמ' בסנהדרין (לה, א) למה
נברא האדם באחרונה שאם יתגאה
אומרים יתוש קדמך במעשה בראשית,
והרי המתגאה סובר דמה שנברא
באחרונה הוא מעלה יותר וכיוון שהאש
נברא במוצאי שבת (ראה גמ' פסחים נד, א)
שהוא אחר בריאת האדם, לכך נידון בו

כתב המהרש"א בחידושי אגדות (קידושין
שם) דטוב שברופאים, היינו אם
הרופא מחשיב את עצמו לטוב
שברופאים, ואינו מתייעץ עם רופאים
אחרים יורש גיהנום שכן, מסכן את
החולה יעו"ש. ומש"כ דירוש גיהנום
מובא בגמ' בעבודה זרה (יה, ב) דכל
המתייחר נופל בגיהנום יעו"ש. והיינו
דהעונש לבעל גאווה שיורש גיהנום.

יעו"ש. ומעתה מבואר דבעל גאווה יורש גיהנום ונידון באש שהיא נבראה באחרונה אחרי בריאת האדם, ורמז לאדם שאין לו במה להתגאות דאכתי לא הוא נברא באחרונה.

ויתכן שאצל הרופאים שכיח יותר וכמש"נ וצ"ב.

להתרפאות על ידי רופא אינו לכתחילה

הקב"ה מסייע לשפלים

אולם יתכן לבאר עפ"י הרמב"ן בפר' בחוקותי (ויקרא כו, יא - יב) שפירש

כוונת חז"ל במה שאמרו "מכאן שניתנה רשות לרופא לתרפאות" דלא אמרו שניתנה רשות לחולה להתרפאות אלא כיוון שנהג ברפואות והוא לא היה מעדת השם שחלקם בחיים, ולרופא אסור לאסור עצמו לתרפאותם יעו"ש. וא"כ כשהרופא מחשיב את עצמו לטוב שברופאים, הוא כביכול מראה לחולים שלכתחילה צריכים להתרפאות על ידי רופאים, אכן לדעת הרמב"ן ריפוי ע"י רופאים זה רק בדיעבד, אך לכתחילה הקב"ה הוא רופא כל בשר ולא הטוב שברופאים, והו"ל לרופא לומר לחולה דכשבא אצלו להתרפאות שזה בחינה של בדיעבד אך לכתחילה טוב שברופאים הוא רופא כל בשר ה' יתברך, ולכן דרשו חז"ל דוקא על רופא, טוב שברופאים לגיהנום, דכביכול חושב שהוא המרפא ולא הקב"ה שהוא רופא כל בשר.

ומה שדרשה הגמ' מימרא זו דוקא על רופאים, יתכן לבאר על פי הגמ' בסוטה (ה, א): "דרש רב עזירא ואיתימא רבי אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מידת בשר ודם. מידת בשר ודם גבוה רואה את הגבוה ואין הגבוה רואה את השפל. אבל מידת הקב"ה אינו כן הוא גבוה ורואה את השפל וכו'". ומבואר דלשפלים מסייע הקב"ה, וממילא רופא שאינו מתייעץ עם רופאים אחרים, והוא מרגיש בבחינת גבוה אז הקב"ה לא מסייע לו דהקב"ה רואה את השפל, את הרופא ששואל ושאינו חושב שהוא "טוב שברופאים". וכפי הנראה רופא שמרפא שהוא בבחינת מחיה מתים שכיח יותר שיחשוב שהוא "טוב שברופאים". אכן אכתי אינו מיושב דיו, דנימא כן על כל איש מקצוע שמתגאה,

וכעת אסיים

ידידכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

פרשת וזאת הברכה

סימן סה

בדין הסכם יששכר וזבולון במצוות

ב"ה ר"ח אדר התשע"ז

כבוד ידידנו הגאון הרב גמליאל רבינוביץ שליט"א
אחדשה"ט וכת"ס בברכת חודש טוב ומבורך, מלא ישועות ובשורות
טובות לרוב.

הנה בפר' וזאת הברכה כתיב: "ולזבולון אמר שמח זבולון
בצאתך ויששכר באהלך" (דברים לג, יח) והסתפקתם האם כמו
שיש הסכם יששכר וזבולון על לימוד תורה, כמו כן אפשר
לעשות הסכם יששכר וזבולון על שאר מצוות, שאדם שזהיר
מאוד במצוה אחת ואחד נותן לו תמיכה כספית שיוכל
להמשיך ביתר שאת לקיים מצוה זו ויקבל ע"ז שכר כמו
הסכם יששכר וזבולון.

מצוה ובחלק זה זוכה, כן הוא ג"כ גבי
שאר מצוות.

גם על שאר מצוות אפשר
לעשות הסכם יששכר וזבולון

על דבר רוחני אין מקח וממכר
הל כלא

והנה בברכי יוסף (וי"ד ס"י רמז סע"י ב)
ציין לספר אש דת שהביא בשם
המהרימ"ט באחד שמכר חלקו בסעודת
ליתן ובא לשאול אם המכר קיים.

השיב לכם הגאון הרב משה רחמים
שעני (מה"ס נפלאים ובתוכם שו"ת
מהקרי ארץ) דאף ששכר תלמידי חכמים
הוא עין לא ראתה אלוקים זולתך (כתובות
ק, ב) אך אין הכי נמי אפשר לעשות גם
שותפות בשאר מצוות, דלזבולון התומך
בתורה יש צער שנותן ממנו לצורך

עמד בזה גם השערי תשובה (סי' תפכ ס"ק ב) באריכות ובראשית דבריו דן במש"כ בשו"ת בית יהודה (סי' נה) בשניים שהיו בבית האסורים או במדבר ולא נמצא אלא כזית בצימצום מי קודם, וסיים דהכל תלוי בכל דאלים גבר, ועיי"ש שדן בדבריו וכתב דיתכן דעל כל פנים קצת מצוה יש בחצי שיעור, וסיים: "אך נראה דאפילו לפי דעה זו עדיף טפי שיטילו גורל ואם שיזכה האחד לקיים המצוה בשלמותה יהיה חלקו עמו בשכר מצוה שעל ידו נגמרה ולולי הוא לא היתה המצוה נעשית בשלמותה ודמי לההיא דיששכר וזבולון וכהאי גוונא טובא, ופשיטא דשכר מצוה בשלמותה גדול מאוד מהשכר דקצת מצוה שיקיים בעצמו, ולכשתתקיים בשלמותה על ידי האחד הרי הוא זוכה ומזכה אחיו עמו ואין זה כמוותר המצוות שיש לו לעשות, כיוון שהוא עושה על פי גורל, עכת"ד. ואולם יתכן ושאי שכר מצוות משכר לימוד תורה ולא דמי להסכם יששכר וזבולון שנתחדש דוקא בלימוד תורה. אכן י"ל דגם השערי תשובה ס"ל כן, אולם כשאי אפשר לקיים את המצוה בשלמות אלא רק כשהאחד מסייע לשני בזה י"ל דדמי ליששכר וזבולון.

ד' דרגות בעניין שותפות במצוות

ונתחדש מכל הנ"ל שיש לפנינו ד' דרגות: א] מוכר מצוות משום שמזלזל בהם, אין ע"ז שום שכר ב] סיוע לקיים מצוה, דפליגי אם נחשבת קניית המצוה ליששכר וזבולון, ועכ"פ שכר סיוע לדבר מצוה איכא ג] יתכן והמסייע לקיים מצוה בשלמותה ולא

והשיב שעל דבר רוחני אין מקח וממכר חל עליו, וראוי להענישו ולהכותו שזלזל בסעודת לוויתן יעו"ש. וע"ע בשו"ת מהרש"ם (סי' קנא) ובתו"ד ציין לשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' קא) שאין נתפס שום קנין בשכר העולם הבא כי צדקת הצדיק תהיה ורשעת הרשע עליו יעו"ש. אכן, יתכן והמהרימ"ט איירי באחד שזלזל ומכר מצוה וכמו עשו, אולם אם באמת כוונתו להשלמת נפשו וכו' אולי יכול למכור המצוות שלו.

בדברי השלטי גיבורים דשייך לעשות שותפות אף בשאר מצוות

אכן בשו"ת משיב דבר (סי' יד) ציין הנצי"ב לדברי השלטי גיבורים (כ"ק דף לב, ב מדפי הרי"ף) שכתב דשייך לעשות שותפות אף בשאר מצוות וז"ל: "ולפי"ז יעלה יפה מש"כ דאדם יכול למכור המצוות שלו ויעלו לאיש הקונה דהא יש להם ערך י' זהובים לאחר וכו' ". והנצי"ב תמה עליו דהאיך שייך לקנות מצוה שאכתי לא עשאה הרי זה דבר שלא בא לעולם, ועוד דהוה כדבר שאין בו ממשות דלא חל הקנין כמבואר בבבא בתרא (קמז, ב) יעו"ש. ושו"ר שדן בזה בשו"ת חבלים בנעימים (ח"ג הוי"מ סי' צח) ועיי"ש שציין לשלטי גיבורים בעבודה זרה (ד, א מדפי הרי"ף) שכתב שאי אפשר לקנות מצוות ודלא כמש"כ בב"ק יעו"ש. (וכבר עמד בזה המג"א סי' שו ס"ק טו). וע"ע שו"ת טוב טעם ודעת (ה"א סי' ריו).

בנמצא כזית בצמצום לשני אנשים אם יכולים להיות שותפים במצוה

ובחופשנו עוד בין הספרים, ראינו כי

וכפי הנראה יסוד דבריו כבר מובא ברד"ק בתהילים (ל, ו) על הפסוק: "ה' בהשמים חסדך אמונתך עד שחקים" וז"ל הרד"ק: "הוא ה"א הידיעה כמשפט ופירוש בהשמים עד השמים וחסד באל ואמונתו לעולם. כי האמונה הוא קיום המין שלא יהרס כי אם יאבדו הפרטים החסדים והאמת לא יהיה המין קיים לעולם, והחסד הוא שמזמין לכל חי טרפו בדרך הקרוב אליו בלי יגיעה רבה כי לא יוכל לקיים העולם ביגיעה רבה ותהיה האמונה קיימת. אבל החסד שהוא יתרון לחיות הטובה הוא הזמנה לקיום העולם כמ"ש המצמיח הרים חציר שההרים הם מקום הבהמות המדבריות ושם הוא מצמיח להם מאכלם וזהו חסד על הברואים. והמשקים יותר צריכים התמדתם להחיים מן המאכלים לפיכך המים נמצאים בהזמנתם יותר מן המאכל ובלא מלאכה ותיקון. והאוויר יותר צריך לכל חי מהמאכל והמשקה, לפיכך נמצא יותר כי לא יעמוד חי בלתו אפילו שעה אחת וכו' ". ועל דרך זה, רצה הקב"ה שגם מי שלא זכה ללמוד תורה אז על ידי שיתמוך באחרים הלומדים יזכה גם הוא לחיות נשמתו על ידי תמיכתו.

וכעת אסיים

בידיכם השואף להגדיל תורה ולהאדירה

רועי צבי תמיר

בחציה, דמי בזה ליששכר וזבולון ד' סיוע לקיים מצוות תלמוד תורה, דלכו"ע איכא ביה חידוש שהזבולון גם מקיים מצוות תלמוד תורה ולא רק מסייע.

בבאור הטעם מדוע דווקא בלימוד תורה נתחדש הסכם יששכר וזבולון

ויש"ר בספר הנפלא שמח זבולון שהאריך טובא בנידון דידן, וקחנו משם. והשתא דעינו בדבריו אציין לכם מה שהביא בשם מורינו ורבינו הגר"א"ל שטיינמן שליט"א (ע"מ רמח) מדוע דוקא רק בתורה נתחדש הענין של יששכר וזבולון, דכנודע בבריאה ככל שהדברים נחוצים יותר לחיי האדם כך הם מצויים יותר, דאז"ל למשל מצוי הכי הרבה מחמת נחיצותו התמידית. וכמו כן לגבי הנשמה דמה שנצרך לה יותר לעצם חיותה עשה הקב"ה שיוכל כל אדם להחיות בה נשמתו, ותורה כיוון שהיא עצם חיי הנשמה נתנה תורה אפשרות גם למי שלא זכה ללמוד בעצמו לזכות בה על ידי שיתמוך באחרים הלומדים ויזכה לחיות את נפשו ע"י תמיכתו, עכ"ל.

גם אני אודך

חלק המכתבים

ובהם הערות והארות

שהעירו והאירו על דברינו תלמידי חכמים שליט"א

כידם הטובה

תוכן הענינים

לחלק המכתבים

מכתב הערות מהגאון הרב דוד ברדא שליט"א מח"ס שו"ת רביד הזהב ושא"ס.....	קצה	סימן א
מכתב הערות מהגאון הרב חיים שלמה אברהם שליט"א מח"ס דבר תורה ושא"ס.....	קצה	סימן ב
מכתב מהגאון הרב שמעון לוי מח"ס אהלי שמעון.....	ר	סימן ג
מכתב הערות מהגאון הרב רחמים משה שעיו שליט"א מח"ס שו"ת מחקרי ארץ ושא"ס.....	רד	סימן ד
מכתב הערות מהרה"ג מתתיהו גבאי שליט"א מח"ס בית מתתיהו ושא"ס.....	רו	סימן ה
מכתב הערות מהרה"ג משה חליוה שליט"א מח"ס ענפי משה ושא"ס.....	ריא	סימן ו
מכתב הערות מהרה"ג רבי שמואל כהן שליט"א מח"ס תורת שמואל ושא"ס.....	רטו	סימן ז
מכתב הערות מהרה"ג אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס תורת הנגע משנת הנגע ושא"ס.....	רכ	סימן ח
מכתב הערות מהרה"ג אדיר הכהן שליט"א מח"ס שו"ת ויען כהן ושא"ס.....	רכד	סימן ט
מכתב הערות מהרה"ג רבי רפאל אלחנן רבינוביץ שליט"א מח"ס מאור יעקב.....	רכו	סימן י

סימן א

מכתב הערות מהגאון הרב דוד ברדא שליט"א מח"ס שו"ת רביד הזהב ושא"ס

לכבוד ידידנו היקר והחביב, ונוגה לו סביב, הרה"ג רבי רועי תמיר שליט"א
שלום וברכה!

ראה ראיתי קונטרס "גם אני אודך", שעומד כת"ר נר"ו להוציאו לאור, לזכותה ולהצלחתה של אמו היקרה, בהגיעה לגיל 60 שנה. עד מאה ועשרים. אמה של מלכות, מאן מלכי? רבנן. שזכתה לבנים תלמידי חכמים ויראי שמים. אשריה ואשרי חלקה. ותזכה לרוות נחת רוחני מכל יוצאי חלציה בטוב ובנעימים, עד זקנה ושיבה, לאורך ימים ושנות חיים. אמן.

וכת"ר נר"ו, ביקש ממני אני הצעיר, ודוד הוא הקטן, לעבור על הקונטרס הנ"ל, אם כי אין הזמן נותן לעבור על כל הקונטרס, אמרתי להביא שניים מן השיטין, להעיר כדרכה של תורה, לכבודו של כת"ר בס"ד. וכתבתי כל זאת כחותה על הגחלים ממש, בברכת יגדיל תורה ויאדיר, ידידו דורש שלומו וטובתו, דוד ברדא.

א. אם מתה שרה בעטיו של נחש [לסימן ח]

בדבר השאלה מהא דפירש רש"י עה"פ: "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וכו' "דלכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין אף בת ק' בלא חטא". וקשה מהמובא בגמ' בשבת (נה, ב): "ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן, בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד" ולחד מ"ד גם משה ואהרן מתו בעטיו של נחש. ופירש רש"י (ד"ה בעטיו): "דבעטיו של נחש מתו, היינו בעצתו של נחש שהשיא לחוה ולא בחטא אחר, שלא חטאו" ואם כן גם שרה לא חטאה ומדוע לא נמנתה בין אלו שמתו בעטיו של נחש.

התשובה פשוטה כי חזרה בתשובה כל יום וממילא אין לה חטא בת ק', ואין הכוונה שלא חטאה כלל, אלא שעשתה תשובה תמיד, ולא נשאר בה רושם חטא, דייקא נמי דכתב רש"י "שהרי בת כ' אינה בת עונשין", וידוע שעד גיל עשרים אין בית דין של מעלה מענישים, דהיינו שלא חטאה בדיני שמים כי

עשתה תשובה ונפטרה מעונש כלפי שמיא. אי נמי, דוקא חטא במזיד לא חטאה, דייקא נמי דכתב רש"י "שהרי אינה בת עונשין", אבל חטא בשוגג בלא עונש חטאה, משא"כ אלו שמתו בעטיו של נחש שלא חטאו כלל. והראיה ששרה אמנו חטאה בשוגג, שהרי אמרו חז"ל שנענשה על שאמרה לאברהם "חמסי עליך", וכל המוסר דין חבירו לשמים הוא נשפט תחילה. וגם צחקה על מאמר ה' שתלד לשנה הבאה. ובלאו הכי לא הזכירו חז"ל נשים שמתו בעטיו של נחש, כי הן גלגול חוה שמתה בחטאה ולא בעטיו של נחש, אף כי לא נרשמו בפתקה של חוה ללדת בצער.

ב. כיצד הפסיד עשו כתוצאה מכיבוד אב את הברכות [לסימן ט]

בדבר השאלה, כיצד הפסיד עשו כתוצאה מכיבוד אב, והרי שנינו בגמ' בפסחים (ה, ב) דשלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן.

התשובה פשוטה, ונראה ליישב בתשעה אופנים. כי לא ניזוק, אלא קיבל חלקו בעולם הזה כאוות נפשו, ולא חלקו בברכות לעולם הבא שלא האמין בו. אי נמי, שלא ניזוק בגופו. אי נמי, דשלוחי מצוה, היינו שמכוונים ליבם לשמים, ולא על מנת לקבל פרס בברכות. אי נמי, שכל המשנה מדעת המשלח אינו שליח, ויצחק אבינו אמר לו "שא נא תליך וקשתך וצודה לי ציד", ודרשו חז"ל שיבדוק הסכין בשחיטה כשרה ובהמה טהורה ולא מן הגזל, והוא חטא בכולם וגנב כלב ושחטו, ולכן ניזוק כי הזיק בשליחות אביו ורצה להאכילו נבילות וטריפות, ואין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיקים ולא אכל יצחק מנחתו. אי נמי, הפסד עקיף בגרמא אינו נזק ישיר. אי נמי, היכא דשכיח הזיקא שאני, והרי יעקב עסק בשליחות אמו בשחיטת העיזים, בהידור ובכשרות יותר גדולה מעשו, ולכן גדלה מעלת יעקב על פני עשו. והקושיא האמיתית היא לא כאן, אלא על יוסף הצדיק שהלך לאחיו בשליחות אביו וניזוק? וי"ל דקי"ל היכא דשכיח הזיקא שאני, כשמואל שאמר "והיה כי ישמע שאל והרגני", והאחים שנאו אותו בגלוי והיה הזיקו מצוי. אי נמי, ע"פ דברי האוה"ח הקדוש שכתב לבאר מדוע ניצול מן הנחשים והעקרבים שהיו בבור ולא ניצול מאחיו, ותירץ שהקב"ה מציל בנס מפגעי הטבע ונזקי חיות רעות בבחינת "רגלי חסידיו ישמור", אבל מבני אדם בעלי בחירה אינו מציל בנס כי אם כן בטלה הבחירה. אי נמי, שלוחי מצוה אינן ניזוקין בהליכתן ובחזירתן, אבל כאן יוסף הצדיק חזר כמלך. אי נמי, היכא דנגזרה גזירה שאני, וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק "וישלחו מעמק חברון", וכי חברון בעמק? אלא מעצה עמוקה של גזירת בין הבתרים, ובמקום גזירה כללית לא תועיל הזכות הפרטית, כי היחיד נדחה מפני הרבים, וכמו שאמר יוסף "אתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה, למען עשה כיום הזה להחיות עם רב", דהיינו הצלת "עם רב" דחתה את הצלתי מנזק כשלוח מצוה.

ג. האם בלועי קרח חיים עוד עד היום [לסימן מז]

איתא בגמרא בבבא בתרא (עד, א): "אמר לי (טייעא) תא אחוי לך בלועי דקרח. חזאי תרי ביזעי (ראיתי שני בקעים באדמה) והוו קא מפקי קוטרא (הבקעים הוציאו שקל גבבא דעמרא ואמשינה במיא (נמל גיזת צמר ושרה אותה במים) ודעציתה בראשה דרומחא (נעץ אותה בראש הרומח) ועייליה התם. וכי אפיק הוה איחרך איחרוכי (הגיזת צמר היתה הרוכה כשהוציא אותה מהאדמה). אמר לי אצית (הסכת ושמע) מאי שמעת. ושמעית דהוו אמרין משה ותורתו אמת והן בדאין וכו' ". ופירש הרשב"ם (ד"ה שמעית דקאמרי): "שהרי ירדו חיים שאולה" ולכן שמע אותם גם כעת אומרים משה ותורתו אמת. אולם הרש"ש (ד"ה שמעית דקאמרי) פליג בזה וז"ל: "שהרי ירדו חיים שאולה, כוונת הקרא הוא דנבלעו בעודם חיים אבל אח"כ ודאי דמתו כי איך יחיו בלי אויר ובלא מזונות ואיך אפשר שיחיו עד הנה. וכן מדכתיב (במדבר כו, יא) ובני קרח לא מתו, משמע דזולתם כולם מתו", ואם כן צ"ל דהנשמה צועקת ולא הם.

יש לומר, דאלו ואלו דברי אלקים חיים, כי הם מתו. ומ"מ מחזירים אותם לחיות כדי לסבול, כמו אותו איש שרוף שראה רבי עקיבא, וכמו טיטוס שאמר לאונקלוס, כי מקבצים אפרו ומחיים אותו, ושוב שורפים אותו, וחוזר חלילה.

ד. בענין פרשה זו יפה נדרשת [לסימן מז]

שאל נשאלנו, מהא דכתיב ברש"י (טז, א): "ויקח קרח, פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא". ולכאורה צ"ב דבגמ' בעירובין (סד, א) שנו חכמים דאסור לומר הלכה זו נאה והלכה זו אינה נאה, וכיצד כותב רש"י דפרשה זו יפה נדרשת. וכבר האריכו בקושיא זו המפרשים.

יש לחלק בין שמועה לדרשה שהרי אין למדים מדברי אגדה, אי נמי "יפה נדרשת" קאמר, ולא שלל פרשה אחרת. אי נמי, רצה לומר שבדרך כלל אין שום דבר יפה יוצא ממחלוקת, אבל במחלוקת קרח ועדתו שלא היה משה רבנו צד במחלוקת, היא נדרשת יפה לזכותו של משה רבנו.

סימן ב

מכתב הערות מהגאון הרב חיים שלמה אברהם שליט"א מח"ס דבר תורה ושאל"ם

חיים שלמה אברהם

אב"ד בארדיטשוב ברוקלין נ.י.

ומח"ס דבר תורה

בעזה"י

לכ' ידידי וידיד נפש כ"ח הרב רועי תמיר שליט"א

אמאי דאג נח לעסוק בפריה ורביה [לסימן ג]

ראיתי הקו' ובענין פו"ר בזמן שידוע שלא יהיה להם קיום כבר הארכתי מסוטה יב. דאמר עמרם לשוא אנו עמלים ועמדו כולם וגירשו נשותיהם ובבבא בתרא ס': בדין הוא דנגזור על עצמינו שלא לעסוק בפו"ר מוטב שיכלה זרעו של אאע"ה מאליו ולא בידי העכו"ם, אבל בתוס' שם כ' דהיינו דוקא אחר קיום מצות פו"ר יע"ש. וברש"י פ' בראשית עה"פ שבעים ושבעה דנשיו פירשו מלמך אחר שקיימו פו"ר לפי שנגזרה גזירה לכלות זרעו של קין וכו' יע"ש. ועמרם ג"כ כבר קיים פו"ר ע"י משה ואהרן.

וענין קודם מ"ת בשיעור פו"ר יע' ישמח משה פ' תולדות שכ' דקודם מ"ת לכו"ע קיום מצות פו"ר היה ע"י ב' זכרים כשיטת ב"ש כמו דלעתיד יהיה הלכה כב"ש ה"נ קודם מ"ת יע"ש. והפלאה כתובות סא. כ' דב"נ מקיים פו"ר בבן ובת וליכא בהו משום בערב אל תנח ירך. ובס' קרני ראמים על הרא"ם פ' מקץ כ' דב"נ מקיים פו"ר בבן או בבת וכ"כ בס' דברי אברהם לנכד החמדת שלמה ז"ל סי' קט. ובס' אמרי כהן פ' שמות אות טז כ' דלא ניתנה שיעורין לב"נ ע"כ לעולם הוא בחיוב פו"ר ואין שיעור למעלה. ובס' טעם הצבי פ' מקץ מתחילה רצה לומר כי ב"נ מקיים בב' בנים או בב' נקיבות אמנם אח"כ העיר דלפ"ד הגו"ב דבב"נ א"ה אחר הרוב א"כ לעולם שייך לומר דלמא לאו אביו הוא ע"כ לעולם הוא בחיוב פו"ר הוא עומד. ועל דבריו יש לי להעיר דאם מקיים מצוה ולעולם אינו יודע אם הוא מקיים המצוה אין חיוב עליו בקיום המצוה ההוא כמ"ש הפוסקים

לענין תכלת בזה"ז. ובאמת זה תלוי בב' לשונות ברש"י פסחים סה. ד"ה ומנא ידע
ובד"ה כהנים. ובס' כנפי אלישע פ' ויגש אות מה כ' דב"נ בכל אופן מקיים המצוה
לא שנא ב' זכרים ולא שנא זכר ונקיבה יע"ש ועו"ש פ' מקץ אות יא.

ויל"ה א"מ עוד בדבריו היקרים והמאירים ועוד חזון אי"ה והי"ת יתן בידו להפיץ
מעיינותיו החוצה ויתבדרון שמתתיה בעלמא ומלאה הארץ דעה כמים
לים מכסים

בברכת כוח"ט

בהדי פניא דמעלי שבתא פ' כי תצא תשעו לפ"ק

חיים שלמה אברהם

סימן ג

מכתב מהגאון הרב שמעון לוי מח"ס אהלי שמעון

בס"ד ט"ז במנחם אב התשע"ז

לכבוד ידידנו הגדול הגאון הגדול רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א
מחבר הספרים "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" ועוד
אחדשה"ט

בענין אין קטיגור נעשה סניגור [לסימן א]

א. באמת שמחתי מדברי התורה ספר "גם אני אודך" על התורה, חליפת מכתבים עם הגאון רבי רועי צבי תמיר שליט"א, וראיתי רק בשאלה הראשונה בענין "אין קטיגור נעשה סניגור" וכתבתי כפי שעלה בעטי בשעת הכתיבה, וגם בזה לא רציתי להאריך עוד, כי אין לדבר סוף.

ב. "אין קטיגור נעשה סניגור". תחילה ברצוני להעמיד דברים על דיוקם. מה שכתב רש"י "בדבר שנתקלקלו בו נתקנו" מקורם בדברי הברייטא במסכת סנהדרין (דף ע"י ע"א וע"ב) ולא מרש"י הקדוש. והכי איתא התם: "תניא, רבי מאיר אומר אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו גפן היה שאין לך דבר שמביא יללה לאדם אלא יין. רבי יהודה אומר חטה היה, שאין התינוק יודע לקרוא אבא ואימא עד שיטעום טעם דגן. רבי נחמיה אומר תאנה היה, שבדבר שקלקלו בו נתקנו, שנאמר ויתפרו עלה תאנה". עד כאן דברי הברייטא.

ג. ועתה כתשובה לשאלתו. "אין קטיגור נעשה סניגור" נאמר על מי שבא לעשות סניגוריא באותו דבר עצמו ששימש לקטגוריא. כגון הא דאיתא במסכת ברכות (דף נ"ט ע"א): "בשעה שהקדוש ברוך הוא בקש להביא מבול לעולם, נטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם, וכשביקש לסתמה נטל שני כוכבים מעיש וסתמה. וליהדר לה, אין הבור מתמלא מחוליתו, אי נמי אין קטיגור נעשה סניגור". פירוש הדברים, הסיבה שבגללה רצה הקב"ה להביא מבול לעולם היא, בגלל שקלקלו, ולכן נטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם, נמצא שהגורם ל"מבול" שהיא

הקטגוריא הם אותם שני כוכבים שנלקחו מכימה. ולכן לא יכולים שני כוכבים אלה ששימשו לקטיגוריא, להפוך הם עצמם לסנגוריה דהיינו שיחזרו לסתום את המקום שממנו ירד המבול ובזה יפסק המבול. ולכן כששאלה הגמרא "ולהדר לה" דהיינו שיחזיר אותם למקום שממנו ניטלו ויפסק המבול, ענתה הגמרא בתירוץ שני "אין קטיגור נעשה סניגור".

ד. הדבר דומה ל"תובע" שתובע אדם בבית משפט כל שהוא על כל מיני עבירות שהוא עשה, כמובן שהתובע מסדר את כל טיעוניו נגד הנאשם בצורה בהירה וחדה ודורש מבית המשפט לחייב את הנאשם בעונשים חמורים ביותר על פי כל מיני סעיפים בחוק שהנאשם עבר עליהם. האם שייך לומר לאותו "תובע" לאחר שגמר לטעון את כל הטענות נגד הנאשם שיהפוך את עורו ויטען עכשיו בפני בית המשפט טיעונים נגדיים שיש בהם כדי לזכות את הנאשם מכל אשמה, הרי זו תהיה חוכא ואיטלולא. ובכלל, איך "התובע" הזה יכול להפוך ל"סניגור" כאשר הוא טען טיעונים חמורים נגד הנאשם.

ה. כמו כן, "אין קטיגור נעשה סניגור" נאמר, כאשר באים לכפר על חטאים כגון כהן גדול הנכנס ביום הכפורים לבית קדשי הקדשים כדי לכפר על העם, אם הוא נושא עליו דבר שהוא מזכיר את אותם חטאים שהוא בא לבקש כפרה עליהם, הרי זה בגדר העזה וחוצפה. ולכן כיון שבני ישראל חטאו בחטא העגל על ידי הזהב שהקב"ה השפיע עליהם בעין יפה כמו שכתב רש"י על הפסוק (דברים א' א') "ודי זהב. וז"ל: "ודי זהב, הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם שנאמר וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל". לכן כאשר אם הכהן הגדול יכנס ביום הכפורים בבגדי זהב, אותו זהב שהרבה הקב"ה על עם ישראל, ושמאותו זהב שהשפיע עליהם הם עושים "עבודה זרה" הרי זה שיא החוצפה וההעזה, ולכן אסור לכהן להכנס בבגדי זהב שמזכיר את חטא העגל שעשו מהזהב.

ו. הדבר דומה למלך שהעניק לעבדו שאהב אותו מאוד הרבה כסף וזהב, מה עשה העבד הזה, עשה לו דמות דיוקנו של המלך של מדינה אחרת שהיה השונא הגדול ביותר של המלך רבו של העבד, והוא עשה דוקן זה מאותו זהב שהמלך העניק לו, ובא העבד לפני המלך עם דמות דיוקנו של המלך השונא שלו, והיה כורע ומשתחוה לדמות הזאת תוך כדי הפניית גבו למלך שהוא אדונו, והוא עוד מעזז לבוא לבקש ממנו כל מיני בקשות. הרי זה מעשה הגובל עם שיא החוצפה, זו גם המשמעות לפי זה של "אין קטיגור נעשה סניגור".

ז. אבל בעלי תאנה של אדם וחווה, המציאות היתה כזאת, כאשר הקב"ה ברא את אדם וחווה כמות שהם לא היה בזה כל פגם שהיו ערומים, כי כך היה רצונו יתברך שייראו ויתהלכו כפי שנבראו, ושרתה עליהם רוחניות, כאשר המטרה של הבריאה היתה שהגוף הגשמי חיותו וההשפעה עליו כולה רוחנית. לאחר שחטאו

ניטלה מהם החיות הרוחנית הזאת שהיתה שרויה עליהם לפני החטא, והם הפכו להיות כבשר ודם ללא ההשפעה הרוחנית, ואז כבני אדם ראו עצמם ערומים, וביקשו לכסות את עצמם מפני הבושה. כך שעלי התאנה האלה לא באו לכפר עליהם ולתקן את החטא, והכוונה של דברי הברייתא ושל רש"י הקדוש "נתקנו" היינו שלא הלכו ערומים כי בזה כיסו את ערוותם.

ח. וראיתי בספר תורת חיים בחידושי למסכת סנהדרין על סוגיא זו, שכתב בפירושו הראשון כדברינו וברוך שכוונתי, והוסיף עוד פירוש שאפשר על פיו לענות על השאלה הנ"ל. וז"ל: בדבר שקלקלו בו נתקנו. לפי פשוטו משמע דלאו בו נתקנו מחטאם קאמר אלא בו נתקנו שלא הלכו ערומים. ועוד נראה לפרש דבו נתקנו מחטאם קאמר כדאיתא בפרק עושין פסין היה רבי מאיר אומר אדם הראשון חסיד גדול היה כיון שראה שנקנסה מיתה על ידו ישב בתענית מאה ושלשים שנה ופירש מן האשה מאה ושלשים שנה והעלה זרזי תאנים על בשרו מאה ושלשים שנה, ופירש רש"י ז"ל זרזי תאנים ויעשו להם חגורות מתרגמינן ועבדו להו זרזין, משמע דהעלאת זרזי תאנה על הבשר צער ועינוי הגוף הוא ולכך חשיב ליה בכלל התשובה בהדין שאר עינויים. והשתא איכא למימר דהא דכתיב ויעשו להם חגורות לא נתכוונו לכסות בשר ערוותם בלבד אלא לעשות תשובה נמי נתכוונו ולכך העלו זרזי תאנים על בשרם לסבול צער ועינוי על חטאם, והיינו דקאמר הכא בדבר שקלקלו בו נתקנו כי בו בדבר עשו תשובה ותקנה על חטאם. ולפי זה ניחא הא דכתיב וידעו כי ערומים הם ויתפרו עלה תאנה ודרשו חכמים שהיו ערומים מן המצות שבידם, וקשה דאם כן מאי קאמר ויתפרו עלה תאנה מה ענין זה לזה, והשתא יש לומר דהכי קאמר וידעו כי ערומים הם מן המצוה ולכך ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות שהעלו זרזי תאנים על בשרם ק"ל שנה לענות נפשם ולתקן חטאם כדפירשתי.

ט. לפי פירושו השני של תורת חיים, הרי שעטפו את עצמם עם זרזי תאנה שמלאים קוצים וזה גורם להם צער ועינוי, נמצא שהצער והעינוי הם שאמורים לכפר על חטאם ולא עלה התאנה עצמם שהם רק הגורם לצער ולעינוי. במלים אחרות נראה עוד לומר שהכוונה היא שהפכו את הדבר שממנו נהגו לדבר מצער ומענה, ואין לזה שייכות כלל ל"אין קטיגור נעשה סניגור".

י. וראיתי בפירושו של החתם סופר על התורה (פרשת בראשית) שכתב שהטעות של אדם וחווה היתה שהוסיפו לאסור גם את הנגיעה בעץ ולא רק אכילת הפרי, וכמו שאמרה האשה אל הנחש (בראשית ג' ב') "וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל הַנָּחָשׁ מִפְּרִי עֵץ הָעֵץ נֹאכַל. וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הָעֵץ אֹמַר אֱלֹקִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בוֹ פֶּן תָּמוּתוּן". ומכאן כידוע למדה הגמרא במסכת סנהדרין שכל המוסיף גורע, וכיון שהוסיפו גם נגיעה, ודחף הנחש את האשה ונגעה בעץ ולא קרה לה מאומה, מזה

נכשלו וגם אכלו את הפירות. וכתב החתם סופר כיון שהכשלוֹן שלהם היה במה שהוסיפו על מה שהקב"ה אסר עליהם, לכן כדי להתוודות על שגגתם אשר שגגו, כתיב, "ויתפרו עלי תאנה ויעשו להם חגורות", להראות בזה שהעלים מותרין ולא נאסרה עליהם כי אם אכילת הפרי, ובאמת הם נוכחו לדעת כשכיסו את עצמם בעלי התאנה שלא הוזקו בנגיעה העלים. והוסיף החתם סופר שזהו שאמרו חז"ל "בדבר שקלקלו בו נתקנו". שהרי לכאורה מה תיקן בזה שעשה לו חגורות ממנו, אבל לפי זה זהו ווידוי תשובה על ההוספה שהוסיפו על דבריו של הקב"ה, ולכן הראו לעין כל שלא הנגיעה היא שנאסרה עליהם אלא אכילת הפרי, והנה עתה הם נוגעים ולא נזוקים.

יא. באמת יש לי הרבה מה לכתוב בענין זה, אבל עתה עמד הקנה במקומו. ואסיים בברכת להגדיל תורה ולהאדירה.

בידידות ובהוקרה
ש. לוי

סימן ד

מכתב הערות מהגאון הרב רחמים משה שעיו שליט"א מח"ס שו"ת מחקרי ארץ ושא"ס

ב"ה טו"ב מנ"א ה'תשע"ז

למען אחי ורעי, השואל והמשיב, תרי צנטרי דדהבא, דעסקי באורייתא מגו חדותא,
טובים השנים מזהב פרויים, הרב הגאון גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א
והרב הגאון רועי צבי תמיר שליט"א.

ואני בתוך הגולה על נהר כבר נפתחו השמים ואראה מראות אלקים ספר "גם אני
אודך" שאלות ותשובות על סדר פרשיות התורה, אשר טיפחתם וריבתם במשך
כמה שנים מתוך עמל והתבוננות בתורה. כה יתן ה' וכה יוסיף לתת לכם עוז
ותעצומות להגדיל תורה ולהאדירה ברוב טובה וברכה.

והגם שדבריתם דברי תורת מים חיים אינם צריכים חיזוק, מכל מקום לרוב חובתי
לדבריתם אציגה איזה הארות, ובזה אזכה להתחבר עמכם לקיים מאמר הכתוב
חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פקודיך.

מדוע קראו ליוסף ילד בהיותו בן שבע עשרה [לסימן יד]

א בסימן י"ד שאל הרב השואל שליט"א על מה שאמר ראובן כאשר לא מצא
את יוסף "הילד איננו ואני אנה אני בא", דקשה מדוע קרא ליוסף ילד בהיותו
בן שבע עשרה, ועיין שם מה שתירץ הרב המשיב שליט"א בטוב טעם ודעת.

ויש לציין למה שכתבנו בעניינותין בספר שערי קידוש השם שער החמישי ענף
ראשון אות ב', לגבי קטן אם חייב במצות קידוש השם, דאין להוכיח ממה
שאמרו חז"ל במסכת גיטין (דף נו ע"ב) מעשה בארבע מאות ילדים וילדות שנשבו
לקלון וקפצו לים, דמשמע לכאורה דקטן חייב למסור נפשו על קידוש ה' שלא
לעשות עבירה שהרי קראם ילדים וילדות, די"ל דהיכא שאומר הש"ס ילדים או
ילדות אין הכוונה קטנים בדוקא, אלא נקט לשון זה לפי שדעתן קלה, וכמו שאמרו
שם בגמרא שנשבו לקלון ונשאו ילדים ק"ו בעצמן מה הללו שדרכן לכך כך, אנו

שאינן דרכנו לכך על אחת כמה וכמה. וכן תמצא לשון זה בש"ס במסכת סוכה פרק הישן (דף כו ע"ב) רבי יוסי אומר הילדים לעולם חולצין ואין מניחים מפני שרגילים בטומאה, ופרש"י הילדים בחורים יע"ש. וכן תראה במסכת כתובות (דף קג ע"א) אם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים זנין אותה והיא בבית אביה, והתם בהכרח דלא איירי בקטנים ממש קודם שהגיעו למצות ופשוט, וא"כ חזינן דמשום קלות דעת נקיט הש"ס לישנא דילדים, וה"ה י"ל במעשה דד' מאות ילדים. ע"ש. ועיין עוד בזה בשו"ת מחקרי ארץ חלק ראשון יו"ד סימן ו'.

וא"כ הוא הדבר שיש לומר שעל זה חרד ראובן על הילד יוסף שהיה עושה מעשה נעורות כמ"ש רש"י בריש פרשת וישב. וכשראה ראובן שהנה איננו בבור חשש מאד כי מי יודע אולי נשבה ח"ו לקלון. ועל זה אמר ואני אנה אני בא, ור"ל אנ"י אנ"ה ר"ת 'אל נקמות' ה' אל נקמות הופיע כמ"ש רבינו האר"י בשער הפסוקים שם, והיינו שצריך למסור על זה נפש, ודו"ק.

אם היה טעם דגים במן [לסימן מד]

ב) בסימן מ"ד (פרשת בהעלותך) בדברי האוהב ישראל שכתב שלא היה טעם דגים במן. יש לעיין בסוגיא דיומא (דף עד ע"א) למה לא הזכירו שם בגמ' שלא היה טעם דגים במן, כמו שאמרו לגבי הקישואים והאבטיחים וחציר בצלים ושומים הנזכרים בפסוק.

ומאידך גיסא למ"ד בגמרא שם שמ"ש זכרנו את הדגה היינו דגים ממש מוכח כדברי האוהב ישראל, דאם היה טעם דגים במן אמאי נצטערו על הדגים והרי היה להם טעם דגים במן. ועיין עוד בספר דף על הדף למסכת בבא בתרא (דף עד ע"ב) מ"ש שם על דברי האוהב ישראל.

ואחתום בברכה מרובה שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה מתוך בריאות ושמחה עושר וכבוד, יפוצו מעינותיכם חוצה, ויעלו דבריכם על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן, ותראו נחת דקדושה מכל יו"ח לאורך ימים טובים אכ"ר.

הכותב לכבוד התורה ודורשיה

רחמים משה שעזי

פה עיה"ק ירושלים תובכ"א

סימן ה

מכתב הערות מהרה"ג מתתיהו גבאי שליט"א מח"ס בית מתתיהו וש"א

אורך ימים ושנות חיים למע"כ יד"נ הרה"ג המובהק מפורסם לתהילה חריף ובקי להפליא רבי רועי צבי תמיר שליט"א, מח"ס מאיר נתיבים ועו"ס רבים ומועילים.

התמלא הבית אורה זו תורה בקבלת ספר גם אני אורך מתשובותיו שהשיב ליד"נ הרה"ג המפורסם רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, דברים נפלאים ומאירים ומשמחי לב. וארשום מס' הוספות

א. האיך הפסיד עשו את הברכות והרי שלוחי מצוה אינן ניזוקין [לסימן ט']

סו"ם ט' אם שלוחי מצוה אינן ניזוקין הרי רק במצוה שבחובה ו שנצטווה בה, או גם במ"ע קיומית. והביא מהברכ"י אהע"ז ס"ט שהסתפק אם במצוה שאינו מצווה אמרי' שלוחי מצוה אינן ניזוקין, וכן נקטו גם בשו"ת תורת חסד אהע"ז ס"ה אות ג' ובס' ברכת אהרן מבעל האבני חפץ ברכות מאמר רס"ד סק"א. אולם ראיתי מביאים שמהאור החיים שמות ד' כ"ד מוכח שאף במצוה קיומית ואינה חובה אמרי' שלוחי מצוה אינן ניזוקין, עה"פ שם ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו, וכתב האור החיים שם, אמר ויבקש אולי כי לצד שהיה שליח מצוה היה לו מונע על דרך אמרם פסחים ח' ע"ב, שלוחי מצוה אינן ניזוקין, והמצוה שהיה עסוק בה הוא המלווה והשומר אותו וכו' עיי"ש. ולכאור' כיון שמשא היה שליח מצוה ויכול ליתן לאהרן המצוה ל"ח מצוה שבחובה, אולם י"ל כיון שנצטווה מה' לגאול את ישראל הוי חובה לדידיה ושפיר אמרי' שלוחי מצוה אינן ניזוקין.

ומשי"כ מע"כ שליט"א נפק"מ לקטנים שמחוייבים לחנכם אם גם בהם נאמר שלוחי מצוה אינן ניזוקין, או שמא רק בגדולים אמרי' דמחוייבים במצוות, הנה להתוס' ברכות מ"ח, שהקטן חייב בפ"ע במצוות וה"ז מוטל עליו, שפיר י"ל בקטן שהגיע לחינוך שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ואולם לרש"י בברכות שם שחינוך מוטל על אביו ולא על הקטן יל"ע אם בקטן שהגיע לחינוך אמרי' שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ואולם י"ל בזה עפמש"כ המהר"ם שיק או"ח ס' רס"ט ובשו"ת אגרות משה

יו"ד ח"ב ס' י"ח דקטן העושה מצוה, מקיים מצוה מה"ת באינו מצווה ועושה והארכנו בזה בבית מתתיהו ח"א ס' י"א אות י"ז, א"כ שפיר גם לקטן יש קיום מצוה מה"ת, וה"ז תליא אם אמרי' שלוחי מצוה אינן ניזוקין הוי במצוה קיומית ועי' בס' תורת הקטן לידידי הרה"ג רבי אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א פל"ז ס' י"ב ס"ק ל"ב, שהביא משו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ס' י"ד, שכתב לדון בענין קטלנית במקום יבום, ששיטת המהרלב"ח שהיא מותרת משום דשומר מצוה לא ידע דבר רע, וכתב לפרש מה שאמר יהודה בראשית ל"ח י"א עד כי יגדל שלה כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו, דלענין המצוה מחוייב עד שיגדיל, ול"ש כעת שומר מצוה לא ידע דבר רע, ולכך רצה להמתין עד שיגדיל עי"ש, ומש"כ בזה בשו"ת נוב"י מהדו"ק אהע"ז ס"י ובשו"ת עמודי אור ס' פ"א, ונראה דעת השו"מ דל"ש בקטן שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ועי' מש"כ בזה יד"צ הגר"א דורי בשו"ת אדרת תפארת ח"ב ס' מ"ג אם בקטן שהגיע לחינוך אמרי' שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ואולם שאלתי להגר"ח קנייבסקי אם בקטן שהגיע לחינוך אמרי' שלוחי מצוה אינן ניזוקין והשיב כן, ומובא בקובץ אליבא דהלכתא גליון פ"ג עמ' פ"א עי"ש.

ובעיקר הדבר אם במצוה שאין חובה אמרי' שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ומקורו מבדיקת חמץ כמבו' בפסחים ח', ולכאו' למה שחקר המנ"ח מ"ע ט', בגדר מ"ע דתשבייתו אם המ"ע בקו"ע להשבית החמץ, או"ד המצוה בשו"ת וגם שאין לו חמץ קיים המצוה, א"כ עפ"ז אם הוי בשו"ת אי"ז חובה ומוכח שגם בהכי אין ניזוק.

והנה בתשו' חת"ס או"ח סו"ס קפ"ה כתב דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, במ"ע להשתכר בפורים עי"ש. ומצוה לבסומי בפורי"א אי"ז חובה, כמש"כ בשו"ת מהרי"ל ס' נ"ו ובראבי"ה ח"ד ס' תקס"ד יעו"ש. ומש"כ נפק"מ עפ"ז לענין עוסב"מ הבי"מ ח"א ס"א אות ט' עי"ש, א"כ יהא מוכח מהחת"ס דשלוחי מצוה אינן ניזוקין אף במ"ע של רשות. ושור"ר בס' ברכת אהרן ברכות מאמר רס"ד שהסתפק לענין אשה במ"ע שהז"ג אם אמרי' שלוחי מצוה אינן ניזוקין כיון שאין חייבת במצוה, וכן סומא שפטור מהמצות עי"ש, וכן הסתפק כיו"ב בס' גבורת יצחק סוטה כ"א ע"א עי"ש ובספרו רנת יצחק פר' וישב עמ' קע"ד ופר' וירא עמ' צ"ג עי"ש, ובס' חמדה יקרה להגר"ד גינזבורג במדבר עמ' קע"ד. אולם בשו"ת אלף המגן ס' כ"ד פשיט"ל בתו"ד דשלוחי מצוה אין ניזוקין רק במצוה דרמיא עליה, ולא במצוה דלא רמיא עליה, ועי' בס' חשוקי חמד בכורות י"ב ע"ב דכתב נפק"מ בהכי כשהולך לפדיון פט"ח אם אמרי' שלוחי מצוה אין ניזוקין דל"ה חובה עי"ש.

והנה ידוע מהגר"א ומובא במעשה רב ס' רכ"א, וכ"פ בשו"ת דובב מישרים ח"א ס' ע"ט, שמותר לישן יחידי בסוכה דשומר מצוה לא ידע דבר רע, ולכאו' כ"ז בסוכה ביום ראשון דהוי חובה לישן בסוכה, ובשאר ימים כתב המנ"ח מ"ע

שכ"ה, דאין המ"ע אלא בשלילה שלא ישן חוץ לסוכה ול"ה חובה עי"ש, א"כ אם נימא דשלוחי מצוה הוי רק במ"ע דרמיא עליה ל"ש בסוכה בשאר ימים וצ"ע.

ובעיקר הקושיא איך הפסיד עשו הברכות והא שלוחי מצוה אין ניוזקין, עי' בס' גם אני אורך תשו' הגר"מ חליוה ח"ג ס' מ"ט, שתירץ דכ"ז כשעושה לשמה ועשו לא עשה לשמה עי"ש, ומש"כ בזה בשו"ת אדרת תפארת ח"א ס' מ"ב עי"ש.

ב. איך נישק משה לאהרן בהר האלוקים [לסימן כ]

ס"ב, דן באורך במה שכתבתי איך נישק משה לאהרן בהר האלוקים, הא אין לנשק בביהכנ"ס דאין להראות אהבה כאהבת המקום. ומש"כ להעיר, במה שכתבתי לתרץ, דאיסור נישוק רק בקטנים, מלשון הבנימין זאב לא ינשק לבניו ולא חילק בין קטן לגדול, וכן מלשון ספר חסידים, כבר הוכיחו כן בס' בית יהודה הל' ביהכנ"ס ס' י"ד סק"א ובס' מאיר עוז ס' צ"ח ס"א עי"ש, וכבר הארכנו בכ"ז בס' גם אני אורך מתשובתי ח"א ס"א ובבית מתתיהו ח"ג ס"ח, ועיקר הדבר לתרץ איך משה נישק לאהרן, שרק קטנים אסור מצאתי אחז"ר כן בשו"ת לב חנון ח"א ס' י"ב.

וראיתי בס' תורת שמואל עה"ת להגר"ר שמואל כהן פרי יתרו עה"פ ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבואו האהלה זה בית המדרש, וכתב בס' תורת שמואל, שמדוקדק כי רק לאחר שנשק משה ליתרו באו לבית המדרש והנשיקה לא הייתה בבית המדרש אלא מחוצה לה, וע"כ בזה למש"כ הרמ"א דאין לנשק בביהכנ"ס, מש"ה נישק משה ליתרו מחוץ לביהמ"ד, וראיתי בקובץ עץ חיים אלול תשע"ו עמ' תק"כ איך נישק משה ליתרו באהל, הא אין לנשק בביהכנ"ס דאין להראות אהבה כאהבת המקום, ועי' בשו"ת לב חנון ח"א ס' י"ב מש"כ בזה.

אמנם י"ל בזה דהא מבו' בשו"ע יו"ד ס' ר"מ ס' כ"ד, חייב אדם בכבוד חמיו, והברכ"י יו"ד ס' ר"מ ס"ב והגר"א שם, כתבו מקור לכבוד חמיו מה"ת ממה שנישק משה ליתרו עי"ש ובס' אהלי יעקב פרי יתרו מש"כ בזה, וא"כ י"ל דלנשק דרך כבוד שרי כמו לנשק ת"ח, וכמו שמשק נישק לאהרן, וה"ה משה נישק לחותנו יתרו משום כבוד חמיו, ואין הנשיקה להראות אהבה. ובהיותי בזה הסתפקתי כעת, להמבוי' בזה"ק פנחס ר"ל ע"ב ובתיקונים דף כ"ו ובפ' תרומה קס"ט שבשעת חופה השכינה שורה עי"ש, ובס' צלותא דשמואל עמ' תקי"א בזה, וא"כ איך מנשקים בשעת חופה הא אין להראות אהבה כאהבת המקום, ועי' בשו"ת מחקרי ארץ ח"ב אהע"ז ס"ב שהביא לעורר בחופה שעושין בביהכנ"ס דאין לנשק חתן שם, ולכאור' לרבירי הזוה"ק אין לנשק בכל חופה אף שלא בביהכנ"ס, וכיו"ב כתבנו

להסתפק דאין לנשק ברחבת הכותל המערבי אף במקום שאין מתפללין שם, שמעולם לא זזה שכינה משם, וכן מה שחקר ידידי הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ אם מותר לנשק בסוכה שבסוכה יש השראת השכינה, וכן השיב ע"ז הגר"ח קנייבסקי דאין ראוי, אולם למה שביאר מע"כ, שרק מקום שיש לו קדושה כביהכנ"ס אין לנשק אין מוכח לסוכה ולשעת חופה וצ"ע. ועי' בס' גם אני אודך משנת אהרן ס' כ"ח וע"ע בשו"ת עמק יהושע להגר"י מאמאן ח"ו ס' כ"א מש"כ.

ג. אם יש הידור מצוה בנתינת שטרות יפים [לסימן כו]

ס' כ"ו אם יש הידור מצוה בנתינת שטרות יפים, עמש"כ בזה לענין ליתן צדקה במעות נאים משום הידור מצוה בס' גם אני אודך מתשובותי ח"ב ס' י"ח עמ' קצ"ח בחקירת הגם אני אודך בצדקה במעות נאים.

ד. פדיון הבן ע"י שליח [לסימן מה]

ס' מ"ה פדה"ב ע"י שליח, מש"כ דאם פדה"ב הוי כפרעון חוב ודאי דשייך ע"י שליח הארכנו בזה בבית מתתיהו ח"א ס' י"ג עי"ש בארוכה.

ה. מדוע אין מברכים על מצות ישוב ארץ ישראל [לסימן נג]

ס' נ"ג מ"ט ליכא ברכה על מצות ישוב א"י, בספרי בית מתתיהו ח"א ס"ו אות ז' הבאנו מהגר"ח קנייבסקי, שאין ברכה על ישוב א"י, שהוי מ"ע תמידית ליכא ברכה, ובשו"ת משנת יוסף ח"ט ס"כ אות ה' במכתבו אלי, דהוי מצוה ללא מעשה עי"ש. וע"ע טעמים נוספים שאין ברכה עי' בשו"ת פרי יהושע ס' ס"ו שהוי רק הכשר לקיום המצוות התלויות בארץ, ומש"כ ע"ז בבי"מ שם, ועי' עוד טעמים נפלאים בס' תולדות זאב שבת ח"ב עמ' ס"ז ובשו"ת סולם יעקב ס' מ"ח ובשו"ת רבבות אפרים ח"ד ס' מ"ד אות ק"א ובשו"ת אבני דרך ח"ג ס' פ"ו ובשו"ת בית מרדכי ח"א ס' כ"ח ובס' זכרון יעקב עניני ישוב א"י ח"ג ס' כ"ט ובס' ליקוטי שושנים עמ' תקל"ג.

ו. מדוע לא נתאוו משה להיכנס לארץ ישראל משום מצות ישוב ארץ ישראל [לסימן נה]

ס' נ"ה מדוע לא נתאוו משה להיכנס לא"י משום מצות ישוב א"י. כן הקשה בשו"ת תולדות יעקב חו"מ ס"ח עי"ש, ובס' דף על הדף סוטה י"ד, מובא שתירץ הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שכוונת משה הייתה גם על ישוב א"י, וזה כלול במה שאמר משה הרבה מצוות נצטוו ואינם מתקיימים אלא בא"י עי"ש.

ולכאזי י"ל עוד עפמש"כ בשו"ת בית שלמה יו"ד ח"ב ס' צ"ד דאף להרמב"ן שיש מצוה מה"ת בישוב א"י, ל"ה מצוה שבחובה אלא מצוה קיומית, וכ"כ גם בשו"ת אגרות משה ח"א אהע"ז ס' ק"ב ובשו"ת משנת יוסף ח"ח ס' קכ"ב שלרוב פוסקים ישוב א"י ל"ה חובה אלא קיומית. וכ"כ בתשו' והנהגות ח"ד ס' שכ"ז, ועי' בס' זכרון יעקב ישוב א"י ח"ד ס"כ ובס' פתיחת האיגרות עמ' תקע"ב מש"כ בזה. א"כ י"ל שמשו רצה מצוה שבחובה בא"י, ולא מצות ישוב א"י שהיא רשות, וע"ע מש"כ לתרץ בהך קו' במשך חכמה פר' ראה, ותירוצים נוספים בהך קושיא ראה עוד בס' כרם יוסף לידידי הגרי"ח סימן טוב סוטה י"ד ו' תירוצים בזה, ועי' בס' נתיבות ים סוטה י"ד מש"כ.

ז. אם יש בל תוסיף באכילת מצה לאחר הפסח

ס' נ"ח, אם יש בל תוסיף באכילת מצה לאחר הפסח, עי' בכלי חמדה פר' ואתחנן שהעיר מ"ט אוכלים מצה בפסח שני ביום, ומ"ט אין אוכלים בלילה שזהו זמן אכילת מצה שמקריבים הפסח, וכתב הכל"ח אפשר הטעם משום בל תוסיף עי"ש. וכן החזו"א בס' ארחות רבינו ח"ב עמ' צ"ז חשש לבל תוסיף באכילת מצה בפסח שני עי"ש. והארכנו בזה בבית מתתיהו ח"ב ס' י"ח ע"ש, וקשה לכפול הדברים.

ויש עוד להאריך ולהוסיף בספרו הנפלא והגדוש ועוד חזון למועד.

בברכה מרובה

מתתיהו גבאי

מח"ס בית מתתיהו

ירושלים

סימן ו

מכתב הערות מהרה"ג משה חליוה שליט"א מח"ס ענפי משה ושאל"ם

בעזה"י יום ג' ט"ז מנחם אב תשע"ז לפ"ק

כבוד ידידנו הרה"ג החריף ובקי מוה"ר רועי צבי תמיר שליט"א
בעמח"ס רבים ויקרים,
אחדשה"ט וש"ת באהבה,

הנני מאשר בזה קבלת גליוני ספרם החדש "גם אני אודך" בו נקבצו ובאו חליפת
מכתבים על סדר פרשיות התורה בין מע"כ נ"י לבין ידידנו הרה"ג החריף
ובקי מוה"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף
החדש על המועדים, עיינתי ברוב ככל ספרכם ורב עונג שבעה נפשי מיני, ובלתי
ספק כי יהיה האי ספרא יקירא לעזר ואחיסמך לעמלי תורה והוגיה.

ולאשר ביקשוני בענוותנותם לכתוב איזה הערות והארות הנני מצרף בזה ממאי
דנתעורר אצלי מידי עיוני בספרם היקר לפום ריהטאי.

א. אם הרקיבו הפירות בתיבת נח [לסימן ב].

בסימן ב' מקשו דבסנהדרין (קה, ב) איתא האי זיקתא לא הוה ידע אבא מה אכלה
יומא חד הוה יתיב וקא פאלי רמונא נפל תולעתא מינה אכלה כו', וצ"ב
דבקרא (בראשית ו, יח) כתיב והקימותי את בריתי אתך, ופירש"י ברית היה צריך על
הפירות שלא ירקבו ויעפשו, ואכתי צ"ע היאך הי' תולעת בפרי והא תולעין נפקי
מרקבון ומשמע הכא דנרקב הפרי, - וראה ראיתי כל מ"ש מע"כ נ"י והיטיב אשר
דיבר, ולכאוי י"ל נמי דלקושטא דמילתא לא התליע הפרי, אכן מה דהי' בו תולעת
הוא לפי דהיו תולעים מזומנים בפירות עבור בעלי חיים שאוכלים והא דהיו הנני
תולעים דייקא בפירות לפי דשם הוא מקום חיותם והא גופא קמ"ל דאע"ג דהיו
פירות שהיו בהם תולעים מ"מ בדרך נס לא התליעו, ודו"ק בזה.

ב. בהא דדאג נח לעסוק בפריה ורביה [לסימן ג]

בסימן ג' דנו במ"ש (בראשית ט, ט) ואני הנני מקים את בריתי אתכם ואת זרעכם אחרים, ופירש"י ואני הנני מסכים עמך שיהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה עד שהטיחו הקב"ה שלא לשחת העולם עוד וכו', וצ"בבהר דדאג נח מלעסוק בפר"ו דהא בברכות (י, א) מבואר דחזקיה המלך חזי ברוה"ק דנפקי מיני' בנים דלא מעלו וע"כ לא קעסיק בפר"ו וא"ל ישעיהו הנביא בהדי כבשי דרחמנא למה לך וכו', ע"ש. וראיתי למע"כ ה"י דכתב בתירוצא בתרא דהנה נח קיים מקודם המבול פר"ו דהיו לו ג' בנים ובבני נח יתכן דמתקיימת מצות פר"ו אף בשני בנים עיין ירושלמי דיבמות (פ"ו ה"ו) דקיים מצות פר"ו אפשר דבמצות ולערב אל תנח ידך אינו מחוייב דיתכן ויהיה שוב מבול, ולפענ"ד יש להעיר בהא דסו"ס כלפי הך מצוה דולערב אל תנח ידך נמי שייך למימר בהדי כבשי דרחמנא למה לך, וצ"ב, ברם יתכן דיש לומר דשאני חזקי' המלך דראה ברוה"ק מאי דיהיה ולכך לא רצה לעסוק בפר"ו ואהא גופא השיבו ישעיהו הנביא בהדי כבשי דרחמנא למה לך, ברם גבי נח לא נתבאר דלא רצה לעסוק בפר"ו רק דהיה דואג ואפשר דדאגה זו דהי' מספקא ליה מה רצון ה' מיני', וע"כ הבטיחו ה' והיינו דרצונו דיעסוק בפר"ו, ויל"ד בזה.

ג. בהא דהאכיל אאע"ה לשנות בחרדל להמלאכים [לסימן ו]

במאי דמקשי בסימן ו' דבב"מ (פ"ו ב') איתא דהאכיל אברהם אבינו ע"ה להמלאכים ג' לשונות בחרדל, וצ"ב מהמבואר בהרמב"ם הלכות דעות (פ"ב ה"ט) דשלא בימות הגשמים אין לאכול חרדל כלל דהוי ממאכלות הרעים ע"ש והא באותו יום יקדה החמה במלא עוזה.

לפענ"ד אפשר דיש ליישב בזה לפימ"ש בתוס' מו"ק (דף י"א ע"א, ד"ה כוורא סמוך למסרהיה מעלי) וז"ל ובזמן הזה תופסים סכנה למיכל סמוך לסירחון וגם משתי עלה אבזה דאמר בסמוך דמעלי ושמה נשתנו כמו הרפואות שבש"ס שאינן טובות בזמן הזה, ע"כ, וע"ש בכ"ד, ובכ"מ נתבאר הא דנשתנו הטבעים, וכפי זה י"ל דבזמן אאע"ה וחז"ל הק' ה' החרדל מעלי ואח"כ נשתנה.

אי נמי אפשר דאיכא כמה סוגים בחרדל דיש משובחים ויש שהוו ממאכלות הרעים, ועי' כלאים (פ"א מ"ב) דאיתא התם "חרדל וחרדל מצרי" וכהנה יל"ד מכ"מ, ואכמ"ל בזה.

ד. מ"ט לא נמנתה שרה בהנך דמתו בעטיו של נחש [לסימן ח]

במ"ש בסימן ח' לאקשווי דרש"י בפרשת חיי שרה (כ"ג א') כתב בת ק' ככת כ' לחטא וכו', וחזינן דשרה אמנו לא חטאה כלל ואכתי מ"ט לא מנאזה כמי שמתה בעטיו של נחש (ע"י שבת דנ"ה ב' וברש"י שם), וצ"ב, - עי' בתשובותינו גם

אני אודך (ח"ג, סימן מ"ה) שכתבנו לדון בהאי עניינא ובסו"ד יישבנו בזה לפימ"ש דגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה וע"כ אף שהאבות הק' בודאי לא חטאו כלל מ"מ לא היו בגדר מצווין משא"כ הני ארבעה דנקטה גמרינן, ודוק היטב.

ה. היאך הפסיד עשיו הברכות הא שלוחי מצוה אינן ניזוקין [לסימן ט]

במאי דמקשו בסימן ט' היאך הפסיד עשיו הברכות והא קי"ל דשלוחי מצוה אינן ניזוקין ע"י מאי דכתיבנא בזה בתשובותינו גם אני אודך חלק ג' (סימן מ"ט) וחלק ז' (סימן כ'), ע"ש בזה.

ו. מ"ט הוצרך לתקן לבגדי עשיו דיתאימו ליעקב אע"ה [לסימן ו]

בסימן י' הקשו מ"ט הוצרכו לתקן לבגדי עשיו שיתאימו ליעקב אע"ה והלא יצחק אבינו ע"ה בלא"ה ה' סומא, ע"י בתשובותינו גם אני אודך חלק א' (סימן ל"א) שכתבנו ליישב בזה להמבואר באגדת בראשית (פרק מ"ג) דבגדי אדה"ר היו בגדי כהונה גדולה ובבגדי כ"ג כתיב לכבוד ולתפארת וע"כ צ"ל דהיו מדוייקין מחמת האי דינא, ע"ש.

ז. מ"ט כהן אינו מברך שעשני כהן [לסימן כד]

במאי דהקשו בסימן כ"ד מ"ט כהן אינו מברך שעשני כהן ע"י מאי דכתיבנא בתשובותינו גם אני אודך חלק ב' (סימן ל"ז, ס"ק ג'), ע"ש.

ח. אי יש הידור מצוה ליתן שטרות יפים לצדקה [לסימן כו]

במאי דדנו בסימן כ"ו אם יש הידור מצוה ליתן שטרות יפים לצדקה- הנה בתשובותינו גם אני אודך חלק ז' (סימן כ"ה) כתבנו דאין ענין בזה ונימוקינן שם כעין דברי מע"כ נ"י בכאן דהשטר הוי אמצעי לקניית דברים וכו', ע"ש, ומאי דמייתי מהרה"ג רפ"מ שטיבל שליט"א דיתכן דאם יהי' העני מרוצה מכך וכו' וכו' יש בזה משום חסד, לכאור' אה"נ דבכה"ג איכא בזה חסד, אך סו"ס אינו נוגע לנד"ד וכמדור' אין נ"מ להעני איזה סוג שטר קיבל ובד"כ תו"מ קונה בו צרכיו, ופשוט. [והזינן נמי ברמב"ם (פ"י ממתנו"ע) מעלות ודרגות במצות צדקה, ע"ש היטב], ומ"ש בספר חשוקי חמד עמ"ס בכורות (עמוד תר"ה) עובדא בהרה"ק מהר"י מדזיקוב זלה"ה שהחליף שטרותיו לשטרות נאים ויפים עבור מצות מתנות לאביונים באומרו שרוצה לקיים המצוה בשטרות נקיים ומצוחצחים ע"ש, לכאור' מידת חסידות היתה זו, ובפרט דעיקר מתנול"א שיהי' להעני מעות ליומא דפורי' וא"כ תו"מ מוסרן למוכר בלא"ה

ומאי נ"מ לו אם חדשים המה, ובפרט יל"ע בשטרות דיש עליהם תמונות של שאינם מיראי ה' אם אדרבה איכא ענין שלא יהיו השטרות מבריקים.

ט. אם מותר למצורע לישב חוץ לג' מחנות עם אינשי [לסימן לו]

במ"ש בסימן ל"ו אם ה' מותר למצורע לישב מחוץ לג' מחנות עם אינשי או דעליו לישב לבד – ע"י מאי דהארכנו בזה בעזה"י בתשובותינו גם אני אודך חלק ד' (סימן מ"ב) ונדפס נמי בספר כרם אליעזר להרה"ג מוה"ר אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א (נגעים, סימן קל"ח) וע"י במאי דכתב לן אהא בכרם אליעזר (שם, סימן קל"ט), ע"ש היטב.

י. מ"ט לא הוכיחו בגמ' דרכוב כמהלך מהא דבלעם [לסימן מט]

בסימן מ"ט הק' דבקרא (במדבר כ"ב כ"ב) כת' ויחר אף א' כי הולך הוא וגו' והוא רוכב על אתונו וגו' וצ"ב דבקידושין (ל"ג ב') מספק"ל לגמרינ אם רכוב כמהלך ומ"ט לא הוכיחו מקרא דנא - ולפענ"ד י"ל בפשיטות דמ"ש ויחר אף א' כי הולך הוא וגו' קאי אעצם מאי דהתחיל בלעם לילך כמ"ש בקרא (שם, כ"א) ויחבוש את אתונו הרי דמקודם הלך, ופשוט. ומ"ש התם וילך עם שרי מואב אפשר נמי דמתחילה הלך ושוב בהמשך רכב, וזהו דקמ"ל קרא (כפסוק כ"ב) והוא רוכב על אתונו, דאחר שהלך רכב, וק"ל.

יא. אם איכא למשה רבינו דין של רבים [לסימן נו]

במ"ש בסימן נ"ו אם איכא למשה רבינו ע"ה דין של רבים ע"י מ"ש בתשובותיו גם אני אודך חלק ב' (סימן ל"ו), ע"ש.

יב. בענין מחילת מלך על כבודו בחליצה [לסימן סג]

בסימן ס"ג דן גבי מחילת מלך על כבודו בחליצה – ע"י בספרנו ענפי משה עמ"ס יבמות (סימן ה') מאי דכתיבנא- בהא דאין המלך חולץ והמסתעף ובהקושי דהא רקיקה ל"ה לעיכובא כמבואר בשו"ע אהע"ז (קס"ט, ג'), וע"ש בכ"ד.

והנני משים בזה קנצי למילין וחותם בברכה נאמנה שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה ויפוצו מעיינותיכם חוצה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא כל הימים.

ביקרא דאורייתא
הק' משה חליוה

סימן ז

מכתב הערות מהרה"ג רבי שמואל כהן שליט"א מח"ס תורת שמואל ושא"ס

למעלת ידידנו ראש מכון גם אני אודך שליט"א

מחובת הכרת הטוב, שמזכני כת"ר בחיבורי קודש לעיתים מזומנות, עברתי בלילה מקופיא על כל הספר, ונהנתי מאד, וב"ה היה לי הרבה מה לכתוב, אך אין הפנאי מסכים, ורשמתי רק ראשי דברים, בעיקר ממה שכבר נתבאר בס"ד בחיבורינו שנדפסו כבר, והינם בידי כת"ר וסייעתו בקודש.

א. כיצד הצליח יעקב לגלול את האבן [לסימן יא]

מה שדן בפרשת ויצא סימן יא – כיצד הצליח יעקב לגלול את האבן בקלות והרי תורה מתשת כוחו של אדם. ראה בחיבורי דברי שמואל עה"ת שם עמ' קכג ד"ה והפשט.

ב. איך ביקש יעקב שהמלאך יברך אותו [לסימן יב]

מ"ש בפרשת וישלח ס"ס יב, ליישב מדיליה איך ביקש יעקב שהמלאך יברך אותו, דבאמת לא ביקש שיברך אותו אלא שיודה לו על הברכות וכו'. כבר כתבתי כן בס"ד בחיבורי צלותא דשמואל הערה קלט עמ' רכח-ט. ע"ש מקורות לזה.

ג. מדוע קראו ליוסף בהיותו בן שבע עשרה [לסימן יד]

מ"ש בפרשת וישב סימן יד - מדוע קראו ליוסף ילד בהיותו בן שבע עשרה. ויישב שלעיתים משתמשת התורה בלשון ילד גם לבאי בשנים. יפה כתב, וע"ע מקורות רבים בחיבורי דברי שמואל עה"ת ס"פ מקץ עמ' קפ. ומה שהוספתי בדב"ש עמ"ס סנהדרין דף מט. ובגליון שם. ע"ש. (ובשו"ת אדרת תפארת ח"ו עמ' שג הביא מדברינו). [ומה שהביא מדברי בעל התו"ת, ע"ע בדבריו בס' מקור ברוך ח"ג כ"ב פכ"ז אות כד עמ' 57].

ד. בבאור הפסוק ועל השנות החלום אל פרעה פעמיים [לסימן זז]

מ"ש בפרשת מקץ סימן טו - בבאור הפסוק ועל השנות החלום אל פרעה פעמיים. ע"ע בחיבורי דברי שמואל עה"ת שם עמ' קעא. ובגליון הוספתי למ"ש באוצר מפרשי הפשט לז, יא בשם ר"א בן הרמב"ם. ומפי' החיזקוני כאן מא, לב. ומ"ש בס' יפה נוף כאן עמ' תיב.

ה. האיך נישק משה את אהרן בהר האלוקים [לסימן כ]

מ"ש בפרשת שמות סימן כ - האיך נישק משה את אהרן בהר האלוקים, כבר נתבאר היטב בחיבורי תורת שמואל פרשת יתרו עמ' שמח. ע"ש. (ובגליון הוספתי דברים).

ו. מדוע כהן אינו מברך שעשני כהן [לסימן כד]

מ"ש בפרשת יתרו סימן כד - מדוע כהן אינו מברך שעשני כהן, ובסיום דבריו כתב שנראה ליישב, ע"פ מש"כ באריכות הגאון המהר"י ענגיל בספרו גבורות שמונים (אות סד ד"ה וע"כ) דמהות כהונה איכא גם בזרים אלא שהכהן עיקר וכו'. תיתי לי שכבר כתבתי כן בחיבורי דברי שמואל עמ"ס פסחים דף מט. בדרך האחרונה. ונתבארו שם עוד ישובים. וראה גם מה שהוספנו בדב"ש עמ"ס סוטה דף מט. והבאנו מקור נפתח לזה מהמדרש שהובא בר' בחיי. ע"ש. וע"ע מ"ש בחיבורי תורת שמואל דברים לא, ט מהחת"ס על הירושלמי ועוד. ע"ש. ודו"ק. (ובגליונות הוספנו עוד).

ז. אם יש הידור מצוה בנתינת שטרות יפים [לסימן כו]

מ"ש בפרשת תרומה סימן כו - אם יש הידור מצוה בנתינת שטרות יפים.

זה הלום הופיע שו"ת אבני דרך (ח"ט סי' קכג), וראיתי כתוב שם:

בספר שיח יצחק (לרי' יצחק ירוחם ברודיאנסקי ח"א בראשית עמ' נד) מובא בשם המשגיח ר' יחזקאל לווינשטיין זצ"ל, כי לעיתים יש בתוך הקופות צדקה, פרוטות שחוקות, והעיר על כך, כי אף שהאדם כבר חשב לתת צדקה, מ"מ כאשר הוא בא לבצע את הנתינה, מתערבות בו מידות רעות, וגורמות לו להשים פרוטות שחוקות, וכדבר הזה אירע עם קין שחידש את הקרבן, ונכשל בביצוע, והביא מן הגרוע.

בעקבות דברים אלו נשאלנו, האם כאשר נותן צדקה עליו לתת דוקא את שטר הכסף החדש והמהודר או שיכול לתת שטר כסף ישן ושחוק?

והביא לדברי הרמב"ם (הלי איסורי מזבח פי"ז הי"א). והשו"ע (יו"ד רמח, ח). ושגם מצינו ברבינו יונה (אגרת התשובה), שכאשר נותן לחם לעני, יתן מהלחם החם והטרי, ולא מן היבש. וכתב: ואף שראיתי במעם לועז (פי פנחס עמי שמג) שיש להזהר כאשר נותנים צדקה לעני שלא לתת את המעות השחוקים, אלא יתן מן היפים. וכן איתא בספר מעשה בראשית (לרבי יוסף בן אדהאן ח"ב עמ' 653). לענ"ד נראה שיש לחלק בין מקרים שונים: אם שטר הכסף נמצא במצב בו הוא חפץ להפטר ממנו, בין אם הוא חושש שהוא מזויף או בגלל מראה השטר הישן שנראה מקומט באופן שחושש שאם היה נותן בחנות היה המוכר מעכם את פיו. (או כל סיבה אחרת שבגלל רוצה לה פטר מהשטר. ואין חכונת שאינו מעוניין להסתובב עם שטרות חשויים מעט. דהרי גם שטר כזה שווה כסף). אזי אין לו לתת שטר כזה לצדקה. אולם אם השטר ישן, אך מראהו כשטר רגיל, אלא שמבחינים שהוא נמצא כבר בשוק תקופה ארוכה, אין כל חשש בנתינתו, דהרי הוא משמש ככסף רגיל. ואי"ז דומה ללחם יבש ששוה פחות מלחם טרי. שכן בלחם היבש המקבל מרגיש ומבחין כי זרקו לו פרוסה' בכדי להפטר ממנו, בעוד שבשטר ישן שמשמש כשטר רגיל, אין המקבל יכול להבחין שרצו להפטר מכסף זה. נכתב על זה הגר"א נבצאל: כמדומני אין זה משנה לעני בכלל. ע"כ. (ולא ברור לי אם כוונתו לחלוק או לסייע).

ופי'ם, כי לפ"ז י"ל שבתקופה בה מסיימים להחליף את שטרות הכסף, והרבה אנשים כבר אינם מקבלים שטרות ישנים, אף שבבנק עדיין מקבלים את השטר, אין ראוי לתת שטר כזה לצדקה, שהרי שפוט שאינו נותן עם כל הלב, ולא מן היפה שבנכסיו. (ואף מטריח את העני). עכ"ד. ואף שהרבה בבקאות יפה. מ"מ כמדומה שבגוף הענין לא נגע בסברא שלימה.

וראה בכרם אליעזר שבסו"ס פרדס יוסף החדש על חנוכה עמ' תרפג בשם שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' עט דהקריבהו נא וכו' מצינו רק בקרבנות וכו'. ע"ש. (ועיי' בעמ' תשב).

וגם עתה שמעתי שיעור מהגר"א וייס פ' אחרי מות קדושים תשע"ז, שכה אמר בתוך דבריו: רק בקדושים אמרו בש"ס הקריבהו נא, כי רק במה שעושים לגבוה, הוי כלעשות לשר, ולתת מתנה למלך משא"כ במצוות בעלמא שלא קשורים למקדש והקדש אמרו ביוזי מצוה. והמג"א סי' נג כתב כן לגבי בעל מום ש"צ, כי דימהו לכהן במקדש. וכלל זה אינו מתיישב בדברי המשנ"ב בכ"מ ובאחרונים, אך מתיישב היטב בסוגיות הש"ס ובכל הראשונים. עכ"ד. (ועוד נתבאר אצלי בהרחבה בתשובה כתי"י).

ח. אמאי הוצרכו הנשים למוות את הצמר למוות על גבי העיזים [לסימן כט]

מ"ש בפרשת ויקהל סימן כט - אמאי הוצרכו הנשים לטוות את הצמר על גבי העיזים. נתבאר היטב באופן נפלא בחיבורי דברי שמואל עה"ת שם עמ' שיב והלאה. ע"ש ותרוה נחת.

ט. בבאור והחריש לבין וידום [לסימן לג]

מ"ש בפרשת שמיני סימן לג - בביאור ההבדל בין והחריש לבין וידום, דבפרשת שמיני (י, ג) כתיב: "ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד וידם אהרן", ומאידך בפר' וישלח (לד, ה) כתיב: "ויעקב שמע כי טימא את דינה בתו וכו' והחריש יעקב עד בואם". ולכאורה מדוע לא כתוב ג"כ לשון וידום אצל יעקב או החריש אצל אהרן, ומה ההבדל ביניהם. עכ"ד. לכאור' החילוק פשוט, שהחריש היינו שבולם פיו לפי שעה בלבד, לפי נסיבות הענין, אך בדעתו לדבר אח"כ. משא"כ וידום דהוי שתיקה גמורה ותמידית מדיבור בענין.

י. מלך יש לו דין של רבים [לסימן נו]

מ"ש בפרשת ואתחנן סימן נו - שמלך יש לו דין של רבים וכו', כבר נתבאר בהרחבה בחיבורי צלותא דשמואל עמ' שכב והלאה. ע"ש. ומה שהניח שלמשה רבינו היה דין של מלך וציין וכו', עמ"ש בחיבורי דברי שמואל עמ"ס קידושין עמ' קצז והלאה ובגליונות שם.

יא. אם אפשר להתפלל על דברים שהם נגד הטבע [לסימן סא]

מ"ש בפרשת כי תבוא סימן סא - אם אפשר להתפלל על דברים שהם נגד הטבע. ועורר מכ"מ. כבר דשו בזה קמאי ובתראי, כמ"ש בחיבורי צלותא דשמואל ענף יח אות יח עמ' תקעז והלאה. ע"ש. ומה שחילק בין תפלה לברכה, נתבאר בהרחבה בחיבורי צלותא דשמואל ענף ו אות ו והלאה.

יב. בבאור הענין כשהשמש והירח אינם רוצים להאיר [לסימן סב]

מ"ש בפרשת נצבים סימן סב: הנה, על הפסוק: "העידותי בכם היום את השמים וכו' " (דברים ל, יט) פירש רש"י: "דבר אחר העידותי בכם היום את השמים וכו' אמר להם הקב"ה לישראל, הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שינו את מידתם, שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם וכו' ומה אלו

שנעשו לא לשכר ולא להפסד אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות, לא שינו את מדתם. אתם שלא זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות על אחת כמה וכמה". והבאתם שהעירו מהא דאיתא בגמ' בנדרים (לט, ב) וכ"ה בסנהדרין (קי, ב) דכאשר השמש והירח יצאו במחלוקת קרח ועדתו ואמרו לקב"ה שאם אינו עושה דין לבן עמרם על שביזוהו אין אנו מאירים, זרק עליהם הקב"ה חיצים. אלמא דכשמשנים מדתם נענשים השמש והירח, וצ"ע. ופלפל בזה.

ע"ע בחיבורי תורת שמואל פ' נצבים עמ' תרמו בהערה, שכתבנו: שמקור דברי רש"י הנ"ל הם בספרי (ר"פ האזינו). ויש להעיר קצת מהא דאיתא באבות דר"נ (לא, א), דקודם המבול היתה החמה עולה במערב ושוקעת במזרח. וי"ל בקל. ופשוט. [וגם, הרי ידועים דברי הרמח"ל ב'מאמר החכמה' (כעמידה של יום ר"ה) שכתב, כי מאחרי נח נחשבת התחלה חדשה לעולם. ועי' גם ברד"ק (בראשית ט, א)]. ודע, כי איתא נמי בתלמוד ירושלמי מס' ר"ה (סוף דף א) שאין שנת המבול נמנית במניין השנים. ע"ש. עכ"ד שם. ולפי מ"ש כת"ר יש להרחיב היריעה בזה. ותן לחכם וכו'.

והנני חותם בברכה
שמואל כהן

סימן ח

מכתב הערות מהרה"ג אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס תורת הנגע ושא"ס

לכבוד האי גברא רבא ויקירא, חובב תורה ולומדיה, מוציא תעלומה לאורה, תורת ה' היא מעוזו ושיחתו כחשיכה כאורה, ה"ה הגאון רבי רועי צבי תמיר שליט"א. הן היה למראה עיני כמה סימנים מחיבורו החשוב ובהם כמה תשובות שכתב מעכ"ת לאחי הגדול והמפורסם הרה"ג רבי גמליאל הכהן שליט"א, וראיתי לנכון להוסיף איזה גרגרים לכבודו של מעכ"ת.

א. כהן שיש לו מסורת לראיית נגעים [לסימן ל']

בדבר מה שכתב מעכ"ת בפרשת תזריע סימן ל"ד דבזמנינו אין רואים את הנגעים כיון שאין לנו כהן שיש לו מסורת דור אחר דור, גם אני הקטן הבאתי טעם זה בהרחבה בכרם אליעזר על נגעים חלק א' (סימן א' מאות ח' ואילך) יעו"ש. ומש"כ עוד האם הצרעת היא מחלה מדבקת, יש בזה אריכות גדולה ודיעות שונים, ראה בספר הנ"ל סימן י"א.

ב. טהרת צפרים בנגעי בגדים [לסימן לה]

ובדבר השאלה שהבאתם בפרשת תזריע סימן ל"ה מדוע לא מצינו טהרת צפרים בנגעי בגדים, כבר כתבתי בענין זה באריכות בספרי כרם אליעזר על עניני נגעים (סימן פ') והבאתי שם הרבה תירוצים [אכן התירוץ שהביא מעכ"ת לא היה אז לנגד עיני], והנני מעתיק למעכ"ת את הדברים ככתבתם וכלשונם:

א. יש להתבונן מדוע לא מצינו בתורה טהרת צפרים לבגד המנוגע כמו שמצינו באדם המנוגע או בבית המנוגע, והנה עיקר דין זה שאין טהרת צפרים בבגד המנוגע נתבאר מקורו בתורת הנגע פרק ט"ו ה"ח (בה"ל סק"ח) ושם נתבאר האם יש חולקים על זה יעו"ש, אך לפי מסקנת הדברים כי אכן אין בנגעי בגדים טהרת צפרים, רק בנגעי אדם ובתים, יש להבין סברת החילוק בזה.

והנה אליבא דאמת זהו גזירת הכתוב כשאר כל דיני הנגעים, ואין אתנו יודע עד מה, [וכן השיבני הגר"ח קניבסקי על השאלה הנ"ל בזה"ל: כלום אנו יודעים

כל טעמי תורה], אבל אף על פי כן מצינו לרבותינו מפרשי התורה שכתבו בזה כמה וכמה טעמים נכוחים, והנני להעתיק כאן מה שמצאתי בזה בדברי רבותינו.

ב. בספר אברבנאל (ויקרא פרק י"ד) כתב בתחילת הפרשה של פרשת המצורע: השאלה הט' במה שצוה ולקח לחטא את הבית שתי צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואזוב וצוה לעשות כמעשה טהרת המצורע עצמו, ולא תמצא שצוה דבר מזה בטהרת הבגד והעור אשר בו נגע צרעת, והיה ראוי שיהיה הדין לשניהם שוה, ומה היחס וההדמות אשר לאדם המצורע עם הבית שנראה בו הנגע ששניהם ישתוו בטהרה אחת, ובאופן אחד שאין כמוהו בענין הבגד והעור לשיהיו נכללים באותו דין.

ובסו"ד כתב: "האמנם בעבור שבהיות בו הצרעות שרפו את הבגד כולו או מקצתו לא הצריך בו הכתוב צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואזוב לחטא את הבגד כאשר עשה לחטא את הבית". ואמנם מה ענין אמרו וכפר על הבית וטהר וידוע שהבית אין בו עון ולא כפרה אלא שזה רמז כולו לבעל הבית שבראותו ההתראה הזאת שיעשה השם בביתו כדי שיתן אל לבו וישוב אל ה' וירחמהו עם תשובתו יזכה לכפר ולרפוא' הצרעת שהיתה מזומנת לבא עליו, ומפני זה היה אופן כפרת ביתו בצפרים ושאר הדברים שזכר בתורת המצורע ביום טהרתו כי אליו ר"ל לבעל הבית נתיחסה הכפרה והרפואה ההיא לא לבית ולאבנים ולעצים אשר רוח אין בהם (עכ"ל)

ולכאורה אינו מובן שהרי גם בבית המנוגע חלצו ממנו את הנגע, וכפי הנראה כוונתו דמ"מ סו"ס הנגע קיים במקום הטמא שהניחו שם את האבנים המנוגעות, וכמו כן בנגעי אדם הרי האדם קיים, ולפעמים עדיין הנגע בו ורק שהלכו ממנו סימני טומאה ולכן טיהרו אותו, משא"כ בנגע שבבית ששרפו את הנגע וכבר אינו בעולם כלל.

ג. הרמ"א בספרו תורת העולה (פרק ס"ח) כתב בזה"ל: והנה לא מצינו קרבן לטהרת צרעת הבגדים, והיה זה מטעם שנתבאר בפרק שקודם זה, שנגעי אדם המטמאים היו באין מצד לשון הרע, ועל כן באו הצפרים כמו שנתבאר (ערכין ט"ז ע"א, ויקרא רבה ט"ז ז') יבא דבר שבקול כו', והיו באים עמהם ארז ואזוב כמו שאמרו (קהלת רבה ז' ט"ג) אם הגביה עצמו כארז ישפיל עצמו כאזוב, כי ענין גסות הרוח נמשך אחר עון לשון הרע וזה גורם את זה וכמו שנאמר (תהלים י"ב ה') ללשונינו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו, ולכן היו באין קרבנות אלו גם כן על נגעי בתים שהיו באין מצד גסות הרוח כמו שנתבאר, אמנם על נגעי בגדים שהיו באין על עונות אחרים לא היו באים קרבנות (עכ"ל).

ד. בחתם סופר עה"ת פרשת מצורע (ויקרא י"ד נ"ג) כתב וז"ל: וכפר על הבית וכתב רמב"ן דנגעי בתים בא ג"כ על חטא, וצ"ע א"כ גם בנגעי בגדים היה לו להביא

צפרים לכפר, ע"כ נלע"ד מנגעים אכפר לו ומהפסד ממונו נתכפר, אך יען הנגע בבגדים ובתים הוא המשכת רוח הטומאה במקום ההוא כמ"ש רמב"ן [י"ד מ"ג], והנה בבית יש מזוזה בפתח ושם ה' נקרא וגרם בעונו שישכון רוח הטומאה במקום מזוזה קדושה, ע"ד השוכן אתם בתוך טמאותם, על כן וכפר על הבית בציפרים, ולא צריך זה בבגדים (עכ"ל). – והנה מדברי החת"ס משמע קצת כי גם בהיות הבית מוסגר נשאר בו המזוזה, ועיין מש"כ בזה לעיל סימן ס"ח (אות ג').

ד. אכן בעיקר סברת החת"ס יש לדון האם משכח"ל בית שאינו חייב במזוזה ויש בו טומאת נגעים [דאיפכא והיינו שחייב במזוזה ואין בו טומאת נגעים משכח"ל בהרבה אופנים, והיינו כשאין אבנים עצים ועפר, ובירושלים, ועוד הרבה], ולכאורה משכח"ל בבית המרחץ ובית הכסא הפטורים מן המזוזה (עיין יומא י"א ע"א, ובשו"ע יו"ד סימן רפ"ו) וכלפי נגעים לא מצינו להדיא פטור בזה, ועיין מש"כ בזה לעיל סימן נ"ב (אות ח), והגרנ"צ ראטטענבערג שליט"א העירני דאפילו אם נאמר דבית שאינו של כבוד כלל כבית הכסא וכדומה אין בו טומאת נגעים דאין עליו שם בית, מ"מ במה שהוסיפו כמה פוסקים להקל בבית שהנשים רוחצות שם או בחדר שאיש ואשתו ישנים שם מפני כבוד המזוזה, עיין ברמ"א יו"ד סימן רפ"ו (סעיף ב') זה ודאי בכלל בית לענין נגעים - ומעתה לסברת החת"ס הדין נותן שלא יהא צריך בזה טהרת צפרים, אא"כ נאמר שגם בדיני התורה שייך ענין לא פלוג, ועיין.

ו. עוד יש להעיר לכאורה דהרי גם בבגד שיש בו ציצית שמאיר עליהם אור המצוה, וכן בבגדי כהונה אם משכח"ל שיהא שם נגע, וכבר הארכנו בזה לעיל סימן ס"ו, והרי ע"י הנגע שרה שם רוח הטומאה, ואולי עדיין אין זה בדרגת המזוזה, דציצית הוא חפץ של מצוה, ומזוזה הוא דבר שבקדושה, אכן גם הבגדי כהונה קדושים הם, וי"ל.

והגרנ"צ ראטטענבערג שליט"א הוסיף להעיר אם נאמר דכתבי הקודש הכתובים על קלף וכן תפילין יש בהם טומאת נגעים, ועיין בזה לעיל סימן ס"ה, והרי אלו ודאי חמירי מבית שיש בו מזוזה.

וליישב דברי החת"ס י"ל דעכ"פ רוב הבגדים אין בהם סיבה להצריך צפרים, משא"כ רוב הבתים שיש בהם חיוב מזוזה.

ז. עוד הראוני בספר נאות דשא (אויכיצא ביסקיבין) שתירץ שצפרים באו לתקן אשר עיות כפרש"י (ויקרא י"ד ד') ואיתא בתנחומא (מצורע אות ג') למה שוחט א' ומשלח א' כדי שלא יהיו הנגעים חוזרים עליו לעולם, פירושו שמתקן את אשר עיות כאלו לא חטא לעולם. וזה שייך באדם ובבתים, כי האדם שיטהר הרי הוא בריא ושלם כמי שלא היה עליו נגעים מעולם, וכן הבתים אחר חליצה וטיחה הרי הם שלימים כמי שלא היה בהם נגע מעולם. אבל בבגדים אי אפשר להיות בשלימות כמו

מקודם, כי בגד שיש עליו מטלית לא יוכל להיות כמו בגד חדש, לפיכך לא הצריכו לציפרים.

וראה עוד בספר ויבינו במקרא להגרמ"מ קארפ שליט"א (פרשת מצורע) מש"כ עוד בזה מדוע ליכא טהרת צפרים בבגדים.

ח. ולענ"ד יתכן לומר אליבא דהסוברים – ראה להלן סימן פ"ו (אות ב') – כי נגעי בגדים באים תחילה ואח"כ נגעי בתים ואח"כ נגעי אדם [וזהו שלא כדעת חז"ל במדרש וכמה ראשונים שנגעי בתים באים תחילה], ולדבריהם יתכן לומר כי נגעי בגדים קילי טפי משאר כל הנגעים יען שאין בהם הפסד מרובה, ולכן הם באים תחילה כהתראה לאדם על מעשיו הרעים, [ושורש סברא זו דנגעי בתים הוא יותר הפסד מצאתי כבר בדברי האברבנאל וז"ל: והיו שני החלופים האלה שזכרתי בין נגעי הבית לנגעי הבגד לפי שהיה הבגד דבר קל שאין בו חסרון ממון רב ולכן לא חששה התורה עליו הרבה. אמנם הבית היה קרקע והפסדו מרובה ולכן החמירה התורה בו.] וכיון שאינן חמורים כ"כ לכן אם הלך הנגע אינם טעונים צפרים, משא"כ אם לא חזר בו שאז באים עליו נגעי בתים דהוי כבר הפסד מרובה, וכיון שלא הועילו לו נגעי בגדים לכן בזה החמירה תורה להצריך כבר צפרים, וכ"ש אם גם בזה לא חזר בו ובאו עליו נגעי אדם שבודאי טעון צפרים. (ע"כ העתקתי מספר הנ"ל).

ג. האם מותר לישב עם שאר מצורעים או אנשים אחרים [לסימן ל']

ובדבר מה שכתבתם בפרשת מצורע סימן ל"ו כלפי חקירת אחי בעל גם אני אודך שליט"א האם המצורע חייב לישב בדד ממש, או שרשאים אחרים לישב עמו, ומה הדין עכ"פ כלפי מצורעים אחרים.

ראה אריכות גדולה בספר כרם אליעזר שם חלק ב' מסימן קל"ח עד סימן קמ"א, ודברי מעכ"ת הם נדבך נוסף יקר וחשוב לבירור הלכה זו.

החותם בברכת כתיבה וחתימה טובה

אליעזר הכהן רבינוביץ

מח"ס תורת הנגע ושא"ס

רמת בית שמש

סימן ט

מכתב הערות מהרה"ג אדיר הכהן שליט"א מח"ס שו"ת ויען כהן ושאל"ס

ב"ך יברך ישראל לחודש מנחם אב יה"ל התשע"ז לפ"ג.

יעלה ויבא לקראת מעלת ותהלת ידידנו הדגול רב פעלים לתורה ולתעודה. מגדיל תורה ומאדירה ללא גבול ומידה. כש"ת הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ נר"ו.

הן עתה הגיעני גליונות הספר החשוב "גם אני אודך" על התורה, תשובות לחקירותיו עה"ת שהשיב ידידנו הדגול הרה"ג חו"ב רבי רועי צבי תמיר נר"ו. על סדר הפרשיות. ערוך בטוב טעם ודעת תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבור על אופניו. איישר חיליהו לאורייתא. לעילא מן ברכתא. להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה. עד ביאת גואל צדק במהרה. אמן.

בדין בל תוסיף בישיבה בסוכה לאחר פסח ובאכילת מצה לאחר הפסח [לסימן נח]

ובהעפוי עין במה שנכתב בפרשת שבוע זה, פרשת ראה, ראיתי שהביאו חקירה בדין בל תוסיף בישיבה בסוכה ובאכילת מצה לאחר הפסח. וכתב דהחילוק הוא שבמצה אין בל תוסיף משום שמותר לאכול מצה לאחר הפסח ומדוע נחשוש ל"מיחזי". משא"כ סוכה כיון שיושב בסוכה לאחר החג יש מקום לחשוש ל"מיחזי". עכת"ד. ועדיין אין זה מספיק, דהא בסוכה נמי מותר לשבת אחר החג, ואמאי בה חיישינן למיחזי. ולכן יש להרחיב הסברת הדברים, שמצה הדרך לאוכלה גם בשאר ימות השנה (וכידוע שיש מצות "המץ") ובפרט בזמננו שהמצות היו כמו פיתות כידוע. ולא ניכר כל כך שהוא לשם מצוה. משא"כ בסוכה אין דרך לישב בדירת עראי בפרט בסוף חודש תשרי שזה תחילת עונת הסתיו ומיחזי טפי כמכוין לשם מצוה, ולכן בעינן לעשות מעשה לבטל את המיחזי.

ולקושטא דמילתא כיון שלא מכוין לשם מצוה אין כל חשש של בל תוסיף, וכל ענין זה של הפחתת הסכך או הכנסת קדירות וכיו"ב, אינו אלא חומרא

דרבנן בעלמא לבטל את המיחזי, שהרי מעיקר הדין כל שאין מכויין להוסיף אינו עובר משום בל תוסיף. וכן כתב בנ"ד הרז"ה בספר המאור (בשלהי מסכת סוכה) וז"ל: ואע"ג דאמרינן דמעיל בה מאני מיכלא, היכרא בעלמא הוא וכו' וחומרא דרבנן בעלמא היא שלא יראה כבל תוסיף דהא קי"ל דלעבור שלא בזמנן מצות בעי כוונה ובהיכרא כל דהו סגיא. עכ"ל. וכן כתב בספר אהל מועד (שער סוכה ולולב דרך א'): והצריכו להכניס שם כלי אכילה ביום ח' כדי שלא יראו כעובר על בל תוסיף דיו בהיכר מועט כזה וכו'. ע"כ. וכ"כ ר"י מלוניל בסוכה (שם): אבל סוכה גדולה לא מפסלא בכך אלא לא נתכון בגמרא לפסול הסוכה אלא לעשות היכרא שאין כוונתו לישב בסוכה ולא יחשדו אותו בני אדם שעובר על בל תוסיף להיות נקי מהשם ומישראל. ע"כ. וכן בספר המכתם (שם) העתיק דברי הרז"ה בזה. ע"ש. וכן כתב מדנפשיה בספר ערוך לנר (ברי"ה דף כ"ה ע"ב). ע"ש.

ומה שהביא להסביר את דברי המאירי (רי"ה דף כ"ה ע"ב) על פי שיטת הגר"א שיש מצוה לאכול מצה בכל ימי חג הפסח. אפריו"ן שכן כתב בשו"ת יביע אומר ח"ט (האו"ה ס"י ס"ב סוף אות א') להסביר דעת הגר"א ע"פ המאירי. ע"ש.

בברכה רבה
ע"ה א"ך ס"ט

סימן י'

מכתב הערות מהרה"ג רבי רפאל אלחנן רבינוביץ שליט"א מח"ס מאור יעקב

למע"כ ידידי חריף ובקי טובא סיני ועוקר הרים הגאון החסיד המופלג בזיכוי הרבים ומח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף על המועדים ושאר ספרים רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א.

עברתי על השאלות המחכימות והנפלאות של מעכ"ת על פרשיות התורה ותשובות הגר"צ תמיר, ומאד נהנתי, וכפי בקשת מעכ"ת אכתב קצת הערות והארות על מה שהספקתי לעבור.

בענין אין קטיגור נעשה סניגור [לסימן א]

א. ב'פ' בראשית סי' א' כ"ת שאל מאדם וחוה שעשו להם חגורות מעלי תאנה ופרש"י "בדבר שנתקלקלו בו נתקנו", והקשה מהמבואר בר"ה (כו) שאין קטיגור נעשה סניגור, ואחד התירוצים הביא הגרצ"ר תמיר מהחיד"א שכתב להקשות ממש"כ התוס' ביבמות (ז, א ד"ה שנאמר) לחד תירוצ' דכהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו דכיוון שהרגו בידו אין קטיגור נעשה סניגור יעו"ש. ולכאורה בגמ' בר"ה (שם) איתא: "מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור" ובגמ' שם משמע דווקא בעבודת פנים נאמר בהם אין קטיגור נעשה סניגור ונשיאות כפיים הוי מבחוץ. וכתב ליישב, דחלוק מצוה הנעשית בגוף הקיטרוג עצמו לבין מצוה שקיום עשייתה מזכיר את הקיטרוג. והנה כהן שהרג בידו, ידיו הם קטיגור בעצמותם כי בהם בוצעה ההריגה, משא"כ זהב שבבגדי אהרן אינם אלא מזכירים את גוף החטא, אך לא בהם נעשית העבירה ובכחאי גוונא דמזכירים את החטא י"ל דרק בעבודות פנים אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור דאין מזכירים חטאם בעבודות פנים עכ"ד.

והנה לפי היסוד הזה של החיד"א אפשר להבין במה שכתבתי למעכ"ת בענין כהן שהרג את הנפש אם מותר לו לישא כפיו, ובתוך הדברים הבאתי בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (אשרי האיש פ"כ סי"ג) שכהן שהרג בגרמא שמעיקר הדין יש להקל בזה שיוכל לישא כפיו, אך יש מחמירים גם בזה. ואם כי יתכן שהטעם

שההורג בגרמא יש להקל לו לישא כפיו הוא משום שההורג בגרמא אינו חייב מיתה בידי אדם, אבל מ"מ לפי דברי החיד"א יהיה לנו טעם נוסף, דכל מה דכהן שהרג נפסל בנשי"כ הוא כמש"כ התוס' ביבמות שם "לפי שאין קטיגור נעשה סניגור", וביאר החיד"א לפי שידיו הם קטיגור בעצמותם כי בהם בוצעה ההריגה, וא"כ כל זה שייך בהורג ממש בידיו שאז ידיו קטיגור כי בהם בוצעו ההריגה, משא"כ ההורג בגרמא שאינו הרג בידיו ממש אין המצוה נעשית בגוף הקטיגור, אלא הכי הרבה זה רק מצוה שקיום עשייתה מזכיר את הקיטרוג שזה אומרים רק בעבודת פנים כמש"כ החיד"א.

רפאל אלחנן הקטן רבינוביץ

